

Фрідріх Герштекер НА ДИКОМУ ЗАХОДІ

ФРІДРІХ ГЕРШТЕКЕР НА ДИКОМУ ЗАХОДІ

ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ „ВЕСЕЛКА“
Київ 1965

Малював АНАТОЛЬ СИЛАСЬ

Перекладено з видання: Friedrich Gerstaecker. Die Regulatoren in Arkansas Der Kinderbuchverlag, Berlin.

ЧИТАЧ ЗНАЙОМИТЬСЯ З ЧОТИРМА ДОБРОДІЯМИ Й ДОВІДУЄТЬСЯ ДЕЩО ПРО ЇХНЄ ЖИТТЯ

Погідний травень поклав край весняним бурям. Крізь щільну ковдру жовтого листя витикалися квітки, і де-не-де зеленіли вже цілі латки соковитої трави. Буйні ліани, що вилися від дерева до дерева, обвішалися пахучим цвітом та пуп'янками, і в дичавині стало гарно, наче в саду. Крони велетенських смерек та дубів були як зелена баня в тому лісовому соборі. Сонячне проміння майже не пробивалося крізь плетиво ліан і листя. Проте чоловікам, що сиділи під могутньою смерекою, це начебто було й до вподоби, бо один сказав:

— Прегарне місце, щоб на самоті побалакати, — кращого годі й шукати! Через оте болото з очеретом біля річки навряд чи хто заверне сюди; та й терник тут нагорі не такий принадний, щоб продиратися до нього дарма. А таки дарма, бо ми, здається, подбали, щоб навколо й сліду дичини не лишилося.

Говорив це високий, понад шість футів на зріст, мускулястий чоловік з відвертим обличчям. Проте погляд його був якийсь дикий і тривожно перебігав з одного на інше.

Побіч чоловіка на землі лежала рушниця. На ногах він мав латані-перелатані камаші й мокасина, що доповнювали його не вельми ошатне вбрання.

Його товариш, що сидів поряд і довгим ножом стругав паличку, вигідно різнився від свого грубуватого сусіди — і одяг мав чистіший, та й манери його свідчили, що він дістав краще виховання або принаймні недавно покинув батьківську оселю. Певне, так воно й було, бо хлопець мав десь сімнадцять років, не більше.

Третій, одягнений, як заможний фермер, був зовсім не схожий на них обох. Він начебто хотів урівноважити надмір їхньої дикості й

запалу покірливістю й привітністю. Заклавши ногу за ногу, він прихилився до невеличкого дуба й задумливо дивився на того, що говорив. Той ліниво опустив голову на мох.

— Ви ще й тепер, Котоне, дбаєте, щоб невдовзі поблизу не лишилося ніякої дичини, — озвався він. — А воно б не годилося ще й у святу неділю вештатись по лісі й без потреби вбивати мирну звірину.

— А хай вам чорт з вашими проповідями, Гаусоне! — сказав мисливець чи то сердито, чи жартома, його молодший товариш окинув схожого на фермера чоловіка глузливим поглядом. — Побережіть свою мораль, доки прийдете до селища. А нам дайте спокій з такими дурницями.

— І де той Раш застряв! Хай мене дідько вхопить, коли я можу збагнути!

— Своєю блюзнірською лайкою ви його не прикличете, — відповів Раусон і похитав головою. — Я вже теж ніяк не дочекаюся Раша. О десятій мені треба бути на молитовних зборах, а туди ще шість миль їхати.

— Ви, здається, дуже добре поєднуєте обидві справи, — сказав мисливець, зневажливо посміхнувшись. — Казати проповідь і красти коней — гм, справді пасує одне до одного.

— Ну, не бійтесь, скоро я вже не буду муляти вам очі цим, — мовив Раусон. — А гляньте-но, ваш собака нашорошив вуха — мабуть, щось зачув.

Сірий із чорними латками хорт згорнувся калачиком за кілька кроків від чоловіків на єдиній тут невеличкій місцині, осяяній сонцем. Тепер собака на мить підвів голову, обережно понюхав повітря, тихо загарчав і ліниво спробував помахати хвостом, але врешті знову заспокоївся, його господар, що весь час пильно стежив за ним, радим оком зиркнув на приятелів, схопився й сказав:

— Ну, нарешті дочекалися. Дайк добре знає Раша, але не схотів залишати нагрітого місця. А ось і він! Ви, Раше, певне, думаєте, що ми задля втіхи сидимо тут у товаристві москітів та жуків-скрипунів! Що вас, у ката, тримало? Чому ви не прийшли вчасно?

Раш був чоловік середніх років, убраний, як фермер, — пристойно і навіть заможного. Крім того, він мав на правому боці патронташ, а за плечем — довгу рушницю.

— Доброго ранку, — привітався він. — Не гнівайтесь, що вам довелося чекати на мене, але... швидше я не міг прийти. Мені весь час крутилися на очах той молодий бовдур Браун і старий Гарпер з проклятушим червоношкірим, а я не дуже хотів, аби вони побачили, в якому напрямку я поїхав. Ці добродії, здається мені, щось мудрують, та ще той скрадливий скальпоріз безперестанку нишпорить по лісі. І чого тільки ми терпимо індіанця в себе в сусідстві! Хоч я майже передчуваю, що вже десь вилито кулю, яка спроводить його на той світ.

— Я й сам думаю, Раше, що той кусок олова буде чудово зужитий, — озвався Котон.

— Слухайте-но, Котоне, — мовив йому трохи сердито прибулець, — не називайте мене тим проклятим ім'ям. Як почує хтось сторонній, то я опинюсь у чорта в зубах. Кажіть на мене Джонсон, навіть коли ми самі. Так ви швидше звикнете.

— Про мене, — засміявся мисливець. — Мені однаково, Раш чи Джонсон, але мотузки ви не уникнете так само, як і ми.

З цими словами він витрусив із вовняної ковдри невеличку пляшку віскі й приклав її до рота. Хильнувши добре, він простяг пляшку Раусонові й сказав:

— Натє, підкріпіться перед проповіддю. Вам треба наснаги.

— Ні, дякую, — відмовився той. — Не хочу, щоб від мене зранку тхнуло горілкою. Дайте пляшку Джонсонові: він он як ласо поглядає на неї.

— Нема нічого кращого, як гарячий трунок зранку, — сказав Джонсон.

— Панове, думайте про те, чого ми зібралися, — трохи нетерпляче зауважив Раусон. — Час біжить, а мені треба йти. До того ж, це місце не таке вже й безпечне, коли Джонсон справді бачив, що поблизу вештається індіанець і ті двоє. Отож я пропоную, щоб ми негайно обговорили те, задля чого зібралися. Через тих непосидючих негідників, що нишпорять не тільки в селищі, а й по всій окрузі, ба навіть по всій державі, й називають себе «регуляторами», ми вже багато тижнів не заробили ані пенні. Учора, як вам відомо, з острова приходив посланець, йому конче треба кілька добрих коней, а ми тут застрягли й сидимо склавши руки. Так далі тривати не може. Мені треба грошей, і всім вам також. Отож до діла. Через те що я зумів собі зажити доброї слави і вхожий до багатьох, дуже багатьох фермерів, то,

звичайно, мав можливість гарненько роздивитися, скільки в кого худоби, а надто коней. На мою думку, найбагатша місцевість для нас — Спрінгкрік по той бік Пті-Жана. Там Гасфілд має прегарний табун, і я цілком певен, що ми з одної тільки ферми можемо зайняти восьмеро коней. І кинуться господарі не раніше як через два дні, це я гарантую.

— Непогано, — сказав Джонсон, — але ж подумайте: ми знову відійдемо майже на п'ятдесят миль далі від Міссісіпі.

— Щонайбільше на тридцять п'ять, — заперечив Раусон. — І дві доби виграємо. А тут, у цій місцевості, треба сподіватися, що за нами поженуться тієї ж самої години.

— А що, якби ми відклали цю виправу до другого тижня? — запропонував Джонсон. — Мені б хотілося з'їздити на якусь днину до Вошіто.

— Не можна відкладати ані на годину! — вигукнув Раусон. — Навіщо гаяти час? У нас його й так обмаль.

— Щось ви стали дуже квапитись, аж підозріло, — здивувався Котон.

— Мені треба грошей, — коротко сказав Раусон. — Мою землю обмірено, і якщо я до першого ж понеділка в липні не сплачу цілої суми, то, як ви всі добре знаєте, мені її можуть вихопити з-під носа. Крім того, тут живе багато таких зичливих душ, що мали б особливу втіху, якби могли прислужитися мені. І серед них цей містер Гарпер — хай би його чума взяла!

— Ха-ха-ха! — зареготав Котон. — Раусоне, якби почула місіс Робертс, що ви накликаєте на іншого християнина чуму, її побожна віра у вас дуже захиталася б.

— Жартуйте собі, Котоне, бо жарти — то наш хліб насущний. Та коли я кажу неправду, що тут є дехто, в кого я сам залюбки затопив би ножа... Але це до нашої справи не стосується, — додав він, швидко опанувавши себе. — Ну, тепер кажіть, пристаєте на мою пораду чи ні? Ми можемо заробити за вісім днів триста доларів кожен, а чесним побитом ви стільки нізащо не дістанете.

— Гаразд! Я згоден, — сказав Котон. — Тепер підете ви вдвох; ми з Вестоном ризикували своїми шиями минулого разу.

— Атож, — притакнув Вестон. — Тепер черга...

— Мовчи! Не лізь поперед батька в пекло, — перебив його Джонсон. — Спочатку треба обміркувати план. Ви, Раусоне, що

пропонуєте?

— Ось послушайте, — почав Раусон. — Двоє нас із рушницями і кожен з трьома або чотирма вуздечками, що їх треба якось заховати на собі, вирушать звідси через Пті-Жан до млина в Спрінгкріку. Я згадав про вуздечки, аби нам знову, як продаватимемо коней, не було тієї халепи, що минуло разу, коли гостра кора пообдирала коням до крові губи й перепродувачі невільників на острові почали коверзувати. Від млина вже недалеко до Гасфілда, щонайбільше дві милі. Гасфілд має двадцять семеро коней, із них звичайно дома годує восьмеро. Тих нам не слід чіпати, бо Гасфілд похопиться другого ж ранку, а він знає ліс, як свою кишеню, тож одразу вислідить нас. Решта коней з молодим жеребцем пасеться в преріях.

— Весною ж не можна пускати на вигін жеребця, — перебив його Джонсон.

— Я знаю, — вів далі Раусон. — Але Гасфілд усе ж таки випустив його. Зрештою, мешканці ферми не дуже стережуть табун. Я двічі заїжджав туди, щоб бути певному.

— Аби якось зайняти із загороди кобил, — усміхнувся Вестон, — то потім уже табун був би наш і ми помчали б так, як тільки коні захотіли б бігти.

— Так, а другого ранку за нами погналися б із десятеро чи дванадцятро негідників з рушницями та ножами, — заперечив Раусон. — Ні, треба діяти напевне, щоб не було ніякої підозри. А через те слід братися до діла якнайобережніше. Тих, що займуть коней, ніхто не повинен бачити біля млина. Найкраще буде там, де дорога минає Спрінгкрік, зразу перейти на другий берег, щоб як хто трапиться по дорозі, то подумав, ніби верхівці прямують на Дарданелу.

— А хто ж піде? — невдоволено буркнув Котон. — Ви нас так навчаєте, наче самі не думаєте вирушати.

— Я пропоную, — мовив Раусон, — щоб ви з Джонсоном виконали першу частину роботи, а ми з Вестоном уже догнали коней до сховку.

— Ні! — заперечив Джонсон. — Я самохіть не піду до того люципера Гасфілда. Краще кинемо жеребки, хто має йти. Давайте тягти травинки.

— Які там у біса травинки, — буркнув Котон. — Нехай вирішить полювання. Вранці ми всі четверо чи, швидше, троє, бо Раусон цього разу доброволець, розійдемося врізнобіч і зберемося тут у вівторок

уранці. Хто настріляє найбільше оленів чи взагалі кому найкраще поведеться на полюванні, той вільний.

— Згода! — озвався Раусон. — Добра думка. А тепер час кінчати. Ну, хай вам щастить. Ох, мало не забув сказати новину, — мовив він, скрива глянувши на Котона.

— А що саме? — жваво спитав Джонсон.

— Не більше й не менше, як те, що суддя з округи носить у кишені наказа про арешт нашого шановного Котона.

— От чорт! — здригнувся Котон. — Але ж за що?

— О, я не знаю, чи там згадувано щось особливе, чи просто за всякі справи. Подейкують про якісь п'ятдесят доларів та про чоловіка, що десь дівся, а згодом знайдено його тіло, і ще про якісь дрібниці.

— От трясця його матері! — вилаявся мисливець. — І ви про це мало не забули? Хотіли, щоб я спокійнісінько подався до селища? Ні, мені час ушиватися звідси. Ну й що з того, — раптом вигукнув він і випростався, — що з того! За кілька днів ми впораємо своє діло, і з грішми в кишені я можу дістатися до Міссісіпі, а звідти любенько до Техасу. Врешті, це стосується не мене одного, а й вас.

Регулятори щось пронюхали і всіх нас узяли на око.

— Мене ні, — засміявся Раусон. — У побожному, богобоязливому методистському проповідникові ніхто не стане шукати вовка.

— Ніхто? — перепитав глузливо Котон. — А чого ж тоді Гіскот недавно назвав вас брехуном і шахраєм?

Раусон зблід, і його рука потяглася до схованого ножа.

— Про що він довідався? — просичав мисливець, підступивши на крок ближче до Раусона, що аж тремтів з люті. — Га? Чи не докинув своє слово ще й торгівець невільниками? І вас це анітрохи не хвилює? Тьху, такого я від вас не сподівався!

— Котоне, — мовив Раусон, насилу опановуючи себе, — ви мені роз'ятрили болюче місце — той чоловік небезпечний для нас. Він не тільки здогадується, хто я, але й недавно підозріло говорив про Еткінса.

— Що, про Еткінса? Та Еткінс же ніколи не крав з нами, тільки переховував коней у себе на фермі.

— Якраз про Еткінса. Дідько його знає, як той негідник пронюхав. А що я стерпів, коли мене названо брехуном і шахраєм, то мав на те

поважну причину. Якби я, проповідник, скипів і обізвав його падлюкою...

— То він збив би вас із ніг, — засміявся Котон.

— То це завдало б великого удару мені й моїй славі богобоязливої людини, — вів далі Раусон, не даючи спантеличити себе.

— Аякже, — сказав Котон. — Удару в макітру або межі очі.

— Годі вам сваритися, — втрутився Джонсон. — Ми зібралися сюди не на те, щоб слухати, як ви дурня клеїте. Раусон правду каже: коли він проповідує, то повинен і вестися, як проповідник...

— ...і красти коней, — реготав Котон.

— Мені набридла ваша балаканина, — сердито сказав Раусон. — Ми зійшлися сюди, щоб виробити спільний план, а не лаятися. Мені відомо ще більше: сьогодні чи завтра тут зберуться регулятори.

— Тут? Де? — спитали всі разом.

— У Робертса, чи у Вілкінса, чи ще в когось, не знаю, однак мені відомо напевне, що вони збираються... і... що вони поклали собі боротися з нами всіма засобами.

— Вони не зважаться! — вигукнув Котон. — Бо ж то буде проти закону.

— На що вони не зважаться тут, в Арканзасі, коли їх збереться двадцяттеро чи двадцять п'ятеро і їм дуже чогось забажається? — мовив Раусон. — Думаєте, губернатор послав би проти них солдатів? Ні, годі й думати. А як і послав би, то нічого б не допомогло. Регулятори можуть усе, чого тільки дуже захочуть, а вони дуже захочуть викоренити нас, аби їхні коні поверталися ввечері додому всі цілі й аби їм не треба було стерегтися людей, що носять під полою ножа, кілька пістолів і легеньку вуздечку.

— Я, власне, не дуже їх звинувачую, — мовив Джонсон. — Але що з собакою? Він уже кілька хвилин так кумедно задирає писок. Може, хтось іде?

— Ні, немає нікого, — відказав Котон, позираючи збоку на пса, що знову вже заспокоївся. — То він, мабуть, зачув індика. Я думаю, що ми з допомогою Еткінса, який кращого місця на житло й не міг би собі вибрати, всіх їх ошукаємо, навіть коли вони матимуть за ватажка того дурня Гіскота.

— Гіскот їхній ватажок? — здригнувся Раусон.

— Еге ж, принаймні Гарпер мені так кавав.

— Це будуть останні коні, що їх ми вкрадемо у сусідстві, — задумливо пробурмотів Раусон. — Бо стає надто небезпечно. А потім, мабуть, треба нам перебиратися на Міссурі. Так, — сказав він голосно, — я знайшов іншу раду. Ми не поженемо коней просто на острів, бо можуть напасти на наш слід, і тоді ми наразимо на небезпеку не тільки себе, а й людей з річки. Отже, на нас за якісь півмилі вище, де починається водоспад, чекатиме Госвелів човен. Я надумав, як нам з того місця любесенько обдурити переслідувачів, а самим спокійно податися далі. Я хочу навести їх на фальшивий слід, а це можна зробити тільки на річці. Хай я не буду Раусон, коли не доможуся свого!

— Ох, яка страшна присяга! — глузливо мовив Котон. — За кілька тижнів ви, може, бозна-що віддали б, аби тільки не зватися^ Раусоном. Краще заприсягнімося не зрадити один одного навіть у найтяжчій біді.

— Кривава смерть тому, хто стане зрадником! — вигукнув Вестон і вихопив з піхов широкого ножа.

— Страшна присяга, — сказав Джонсон, — але я пристаю до неї.

— Я теж, — озався Раусон, — хоч сподіваюся, що не треба буде присяги, аби міцно триматися один одного: досі нас в'язала власна вигода, а вона певніша, аніж присяга чи порука. Правда, як у нас має щось змінитися, то я волів би опинитися... в Техасі. Ну, тепер давайте розходитись. Бувайте здорові!

Раусон ступив у гущавину, і віття зімкнулося за ним.

Котон якусь хвилину дивився в тому напрямі, потім мовчки взяв на плечі рушницю й хотів був і собі рушати.

— Ви не дуже довіряєте Раусонові? — спитав Джонсон, пильно дивлячись на нього.

Котон зупинився, допитливо зиркнув на свого супутника, а тоді рішуче мовив:

— Ні! Щиро казати, ні! Людина, що навіть найбільшу образу приймає з ласкавою усмішкою, не може викликати довіру. Та поки йдеться про його власну користь, на Раусона, думаю, можна покластися; йому немає ніякої вигоди зраджувати нас, бо ж за мою голову ще не призначено ціни. Ха-ха-ха, ті чорнильні душі хочуть спіймати Котона в лісі! Ні, вони мене так сплоха не візьмуть, хіба що зрадою.

— Ви надто поганой думки про Раусона, — заспокійливо сказав Джонсон. — Звичайно, він має свої вади. Але ж ми всі їх маємо.

Однак він людина вірна, і я певен, що регуляторам довелося б добре помучити його, аби видерти з нього бодай імена його друзів.

— Я знаю, що ви хочете як краще, — відповів Котон, — і на вас можна покластися в біді. Ну, хай вам щастить. Післязавтра вранці ми зустрінемося тут знову, а як уже матимем у кишені кількесот доларів, то почуватимемся бадьоріше й певніше. Але час не жде. До швидкого й щасливого побачення.

Змовники подалися кожен у свій бік. Котон і Вестон рушили разом на берег річки, а Джонсон повернув на північ, перейшов вибоїсту дорогу й зник між стрімкими лісистими горбами.

На галявці, де збиралися «перепродувачі коней», як вони себе називали, було тихо й порожньо. Мабуть, із чверть години ніщо не порушувало тієї тиші, крім писку білок і веселого скрекоту сойок. Аж ось із кущів, ані шелеснувши, як тінь, з'явилась темна постать індіанця.

Індіанець обережно прислухався, потім, втупивши очі в землю, нечутно вийшов на галявину. Нараз йому, видно, впали в око численні сліди, бо він зупинився й пильно озирнувся на всі боки. Найуважніше придивлявся він до місця, де лежав собака, потім обійшов навкруг галявину, наче хотів порахувати, скільки з неї вело слідів.

Він мав дужу, гарну поставу, той червоношкірий син Америки. Тонка бавовняна мисливська сорочка, строката і в багатьох місцях подерта колючками, ледь прикривала його широкі рамена й жилаві руки. Підперезаний мін був шкурятяним поясом, що на ньому висів маленький томагавк і, за звичаєм білих, широкий ніж; на ногах мав темні камаші із закотами дюймів зо два завширшки, а на шиї — велику, схожу на щит срібну пластину, на якій був вирізьблений олень.

Голова в індіанця була непокрита, довге чорне волосся спадало аж на плечі. За плечима висіла звичайна американська рушниця.

Він довго роздивлявся сліди, потім випростався, ще раз глянув навкруг допитливим оком і зник у гущавині.

НА КОНУ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ БАГАТО НОВИХ ДІЙОВИХ ОСІБ. НЕЗВИЧАЙНА МИСЛИВСЬКА ПРИГОДА «МАЛЕНЬКОГО ДОБРОДІЯ»

Того самого ранку путівцем щонайбільше за п'ятсот кроків від гущавини, змальованої в попередньому розділі, їхало двоє вершників. Обоє, видко, належали до заможних фермерів того краю. Хоч які різні на вигляд, вони, мабуть, були між собою в найкращій злагоді, бо розмовляли щиро й приязно. Стрункий юнак на гнідому гарячому коні раз по раз весело реготав із жартів свого низенького опасистого супутника.

Супутник той, з рум'яним, круглим, напрочуд ласкавим і добродушним лицем, мав десь років сорок. Убраний він був з ніг до голови в білу, як сніг, бавовняну одежу, тільки на ногах мав чорні, до блиску начищені черевики, а від сонця його захищав крислатий бриль. Куртку чоловік не застібав, «щоб не видаватися товстим, немов той бургомістр», як він любляв казати; відкритий комір, що крізь нього видніли широкі засмагли груди, був пов'язаний тоненькою хустиною.

Другий подорожній, статечний юнак із щирим обличчям і чорними жагучими очима, був одягнений, як усі фермери на американському заході, в синій вовняний фрак, такі самі штани й камізельку в темну пересмужку, а на голові мав чорного, добре приношеного фетрового капелюха. У руці юнак тримав важку ремінну нагайку. Черевиків він не носив, а, за індіянським звичаєм, мав на ногах гарні, хоч і прості мокасини; вони та ще неспокійний погляд, який так і бігав сюди й туди, свідчили, що юнак той був мисливець. А втім, рушниці він при собі не мав, як і його супутник.

— Він таки дивак над диваками, той мій брат, — сміявся товстун, певне, провадячи почату раніше розмову. — Та ще й схибнувся на старих речах, хай йому біс! Коли я був торік восени в Цінціннаті, його жінка й жаліється мені: весь дім уже повен старих меблів та всякого хатнього й кухонного начиння, що з нього тільки десяту частину можна якось ужити, а чоловік, шельма, щовечора бігає по аукціонах та далі скуповує всяку дешевину, яку тільки вгледить. А на те, що вже придбав, потім навіть не гляне. Отож я й порадив невістці відвезти частину мотлоху назад на той самий аукціон і любенько спекатись його. А гроші відкласти й згодом купити щось корисніше.

План був добрий. Я найняв биндюжника і, коли брат по обіді пішов до крамниці, сам поперевозив на Фронтстріт весь той непотріб — до вечора в хаті вже нічого не було. Невістці наче камінь із серця звалився. Коли о десятій годині, як звикле, вернувся додому брат у дуже гарному гуморі, вона ще й пригостила його чудовим пуншем. Я спитав брата, чого він такий веселий. Брат не захотів сказати, и вранці о шостій подався в місто і, що б ти і гадав, привіз на трьох підводах? Весь той мотлох, що я напередодні ввечері спровадив на аукціон. Жодної речі не лишив, та ще й вихвалявся, що зробив добрий гендель.

— Гарно, дядьку. Навіть чудово — якби тільки то була правда.

— Ох ти ж шалапуте, та коли ж я тобі брехав? Ніколи! І взагалі, як я тобі щось розповідаю, то нічого щирити зуби і розтягати рота від вуха до вуха. Чув?

— Не ображайтесь, дядечку, я вірю кожному вашому слову. Але гляньте-но, що то рудіє? Он там, між шовковицею й дубом!

— Де? А, бачу... то олень. Якби це тут був Асоваум з рушницею, то міг би любенько застрілити його. За деревами до оленя сміливо можна підійти на п'ятдесят-шістдесят кроків.

— І де той Асоваум дівся? — мовив юнак і нетерпляче підвівся в сідлі й озирнувся на дорогу, наче сподівався побачити там індіаніна. — Завернув раптом у ліс — я думав, що він угледів якусь дичину. Хтозна, що його туди приманило. А як же звідси гарно можна було б вистрілити! Шкода, що я не взяв рушниці.

Тим часом вони підїхали зовсім близько до оленя. Той лизав сіль у соляниці, що їх було повно на обох берегах Фурш-ля-Фев, а надто на північному, і, либонь, навіть гадки не мав про близьку небезпеку.

— Де той індієнин справді застряв? — тихо спитав Гарпер, насилу тамуючи мисливську гарячку. — Я бачу, що до цієї дурної звірини можна підкрастися на п'ять кроків і вона нічого не помітить.

— А ви, дядьку, сховайтесь он за те дерево, буде певніше, — прошепотів юнак.

— Що ти мелеш, хлопче! Думаєш, я отак у святковій одежі подамся в ліс лякати невинну тварину? І гадки не маю!

Але таки зліз з коня, що слухняно став наче вкопаний, і почав скрадатися до оленя — певне, тільки подивитися, як той тікатиме, коли нарешті почує так близько людину. Та олень, видко, нічого не чув, бо стояв проти вітру; він тільки підвів голову, потягнувся й знову заходився коло своїх ласощів.

Вільям Браун, чи Біл, як його коротко звав дядько, напружено стежив за твариною. Дядько був уже за якихось десять кроків від оленя. Тут він на хвильку спинився, обернувся до небожа й кумедно вискалив зуби, наче хотів сказати: «Ну, Біле, хіба я не молодець?» Так він стояв кілька секунд: чи то був здивований чудною безтурботністю молодого оленя, чи не зважувався стати чистими черевиками в болото, бо там починалася соляниця, і струмочок, що тік глинястим ґрунтом, був геть стоптаний лісовою звіриною. Нарешті мисливський запал переміг; Гарпер, мабуть, аж тепер повірив, що й справді зможе піймати дичину. Не думаючи більше, він обережно ступив у плинне місиво. Все ближче й ближче підкрадався він до оленя. Браун підвівся в сідлі й затамував подих. У Гарпера серце так колотилося, що, як він потім розповідав сто разів, його весь час проймав страх: чи не почує олень? Аж ось той підвів голову і вгледів зовсім близько білу постать. Та не встиг він навіть здригнутись, як хоробрий товстун кинувся вперед і схопив його за задні ноги саме ту мить, коли наляканий олень метнувся вгору, щоб одним стрибком утекти від небезпечного сусіди. Однак було вже пізно. Мисливець учепився в оленя наче залізними кліщами. Проте олень ще раз відчайдушно рвонувся, і Гарпер на весь зріст ляпнув у болото, марно намагаючись хоч голову вистромити з тої брудної купелі.

— Тримайте! — радісно крикнув Браун. — Тримайте міцно, дядьку! Слава сміливцеві! Оце то полювання!

Та кричав він дарма, бо хоробрий мисливець і гадки не мав відпускати свою здобич, коли вже не пожалів задля неї ані святкової

одежі, ані навіть самого себе. Кликати на поміч він не зважувався, бо якби розтулив рота в тому місиві, то було б йому непереливки.

Браун хутко скочив з коня й кинувся до дядька, але видовисько було таке смішне, що край соляниці він упав на сухе листя й зареготав, аж сльози виступили йому на очах. Так він сміявся з хвилину, а коли врешті знову схопився, то почув лункий постріл. Олень востаннє рвонувся і, смертельно поранений, упав у болото.

Гарпер теж почув той постріл. Він підвівся й сердито гукнув:

— Хто стріляв?

А що очей Гарпер не міг розплющити, то обернувся зовсім не в той бік. Браун знову зареготав.

Невідомий стрілець не дав себе довго чекати. То був індієнин. Він виступив з гушавини і, коли побачив жалюгідну постать такого завжди поважного й статечного товстуна, теж почав сміятися.

— Біле... Біле, клятий шалапуте! Ходи-но, відведи мене до джерела. А бий його лиха година, чи мені тут доведеться стовбичити, аж доки глина так засохне, що її ніякий дідько не відшкребе? Біле, невже ти лишиш мене напризволяще?

А Білові справді потрібна була якась мить, щоб пересміятися. Нарешті він підступив до самого болота й подав геть заліпленому багнукою дядькові суху ломаку. Той зразу вхопився за неї, вибрався до струмка і насамперед промив очі, аби побачити, що навколо діється.

Найперше він угледів індієнина, що з байдужою міною ладував рушницю.

— А-а, містер Червоношкірий! То ви гадаєте, що я в неділю вранці валяюся в багні й тримаю за ноги оленя лиш для того, щоб ви зводили підійти й любесенько застрілити його, га?

— Дядьку, таж ви не втримали б його ані секунди довше!

— Ані секунди? Звідки ти знаєш, скільки б я його втримав? Хіба мій брат не тримав цілу ніч ведмедя...

— Ви ж не думали взяти оленя живого на коня? — перебив його небіж, боячись уже, що не переслухає дядька.

— А чом би й ні? І яке червоношкірому діло до того, що я хочу зробити зі своєю власністю? Ну чого б я ото скалив зуби?

Індієнин, що на нього сипалися всі ті гнівні слова, спокійнісінько ладував собі рушницю і не озивався й словом. Та ось лице його осяяла

широка, приязна усмішка, аж блиснули два рядки білих, як сніг, зубів, і він відказав каліченою англійською мовою:

— Мій пан вельми дужий, та олень прудкий, і якби він випорснув із рук білого чоловіка, то ніколи більше не лишив би своїх слідів на берегах цієї річки. Мій пан хотів м'яса — он воно.

— Дідько тобі пан, а не я, — буркнув стиха Гарпер. — Якщо я кому завдячую те м'ясо, то тільки оцим кісткам. — Він показав свої жилаві руки. — Але правда ж, хлопче, — раптом подобрішав Гарпер, згадавши свій героїчний вчинок, — правда ж, не кожен би, таке втяв? Добре, що ви мене обидва бачили й зможете потвердити, коли Робертс мені самому не повірить. Наче я колись брехав! Ну, а тепер мені треба помитися.

— Ми спізнаємося на проповідь, — трохи нетерпляче сказав Браун, поглядаючи на сонце.

— А цур їй, тій проповіді! Дуже мені треба слухати того прогнозу Раусона! Я б теж зміг так проповідувати, а щодо його побожності...

— То ви хочете вернутися додому?

— Ти собі їдь, а я встигну.

— А що ж буде з м'ясом?

— Що буде з м'ясом? Звісно що: воно поїде на моєму коні до моєї кухні. Я вважаю, що чесно заробив його. О, Асовауме, це ти добре вчинив, — мовив він до індіянину, що потяг забитого оленя за роги до струмка, аби сполоскати з нього глину. — Обмий його, щоб не соромно було взяти на коня. Стривай, а що ти там робиш?

Асоваум спокійнісінько відрізав від оленя одне стегно, закинув його на стяжці лубу собі через плече й незворушно відповів:

— Білий чоловік живе сам у своєму вігвамі, а Асоваум голодний.

— Та про мене забери хоч і половину. Тільки ж я тепер вимащуся кров'ю.

— Зате не вимастишся багнукою, — знайшов що відповісти індіанин.

Він узяв рушницю на рамено й швидко подався шляхом, лишивши Брауна й Гарпера поратися коло здобичі. Браун допоміг дядькові висадити оленя на коня, потім Гарпер сам сів у сідло. Він знову був у доброму гуморі й тільки просив небожа нізачо не розповідати про їхню пригоду Робертсові, аж поки він сам приїде. А він лиш хотів

заскочити додому переодягтися. Браун пообіцяв, що нічого не скаже, й чвалом поскакав навздогінці індіянинові.

ІНДІЯНИН І МЕТОДИСТ. ЗАПРОСИНИ НА ВЕСІЛЛЯ

Асоваум належав до одного з північних племен штату Міссурі й переселився на Південь багато років тому разом з Гарпером та Брауном, йому довелося тікати від помсти, бо він убив вождя, що, сп'янівши від вогненної води європейців, напав на його дружину. Асоваум порятував її і помстився на напасникові. Тепер він разом з дружиною збудував невеличкий вігвам поблизу Гарперової садиби й жив з мисливства, його дружина плела з рогозу гарні кошики, а з гнучкої кори дерева папао — м'які мати. Асоваум відвозив їх, а також хутро з тих звірів, що упольовував, униз річкою до Літл-Рока, нового міста, і вимінював у тамтешніх купців на порох, олово та інші речі, потрібні в щоденному вжитку. А часом, щоправда, дуже рідко, йому щастило продати свій крам і за гроші.

Методистський проповідник, що казав проповіді майже в усіх селищах тієї та сусідніх округ, навернув його дружину до християнської віри.

З Асоваумом справа була важча. Дарма Раусон намагався відвернути його від віри батьків і «ввести в лоно спасенної церкви» методистів — індіанин хотів померти у своїй вірі й не зважав ні на умовляння, ні на погрози фанатичного проповідника.

Алапага, Асоваумова скво^[1], ще вдосвіта подалася до селища білих послухати священникове казання.

Тепер Асоваум ішов по неї і заразом хотів забрати додому в'язку видрових шкурок, що їх він кілька тижнів тому добув у тій місцевості й лишив у Робертсів.

Більшість поселенців були приязні з подружжям індіанів. До того ж Алапага любила дітей і ладна була хоч цілий день бавити їх. Зате Асоваум був набагато поважніший і стриманіший за свою дружину.

— Чи ти бачив таку комедію, як була оце з моїм дядьком? — спитав, сміючись, Браун, коли наздогнав індіанина.

— Він був як болотяна черепаха, — відповів той, — тільки ще набагато брудніший. Ото вже розповідатиме, коли приїде до своїх приятелів.

— Ще б пак! Але диво дивне, що він так довго здужав утримати оленя. Я б сам не повірив, якби не побачив на власні очі.

— У нього руки залізні, — мовив індієнин. — Проте олень теж дужий, і коли б Асоваум прийшов на хвилину пізніше, то застав би в соляниці самого білолицього брата, а від м'яса й сліду б не лишилося.

— Можливо, хоч дядько твердить, навіть присягається, що втримав би оленя цілу ніч.

Довгенько вони простували широкою дорогою мовчки, нікого не здивавши. Аж ось удалині почулися протяглі різкі звуки церковної пісні. Індієнин спинився, якесь мить пильно дослухався до них, а тоді спокійно рушив далі.

— Блідолиций чоловік (так він звав Раусона, чиє бліде обличчя справді впадало в око) має гучний голос, як молодий вовк. Хай хоч як виють старі вовки, а чути завжди молодого.

— Ти не любиш проповідника, Асовауме?

— Не люблю. Алапага шанувала Великого Духа, молилася Маніту, що охороняв її батьків, і була слухняна жінка. Вона ніколи не хрестила Асоваумової стежки, як він ішов полювати. А коли вона першої темної ночі тягла мачекоту^[2] навколо кукурудзяного поля, його обминали черви та звірі, й врожай був добрий. Тепер Алапага кепкує з Асоваумового Великого Духа, і дичина тікає з його стежки, як він іде в ліс.

Індієнин замовк і до самої Робертсової садиби більше не сказав ні слова.

Коли вони доїхали до хати, Вільям Браун прив'язав коня за повід до паркану й увійшов у кімнату, де зібралися молільники. Ті саме закінчили співати й повклякали на підлозі. Тільки Раусон стояв посередині й, побожно заплющивши очі, проказував різким, неприємним голосом молитву, в якій звиряв господові страшні гріхи присутніх і просив не покарати їх, хоч як вони того заслужили, а змилосердитись і пожаліти.

Браун належав до іншої секти й тому не схотів уклякати. Він лишився стояти на порозі, схрестивши на грудях руки й святобожно дослухаючись до молитви. Дарма Раусон приязно кивав йому,

запрошуючи стати поряд: Браун ніби не помічав того і мовчки дивився перед себе. Нарешті Раусон замовк, і всі підвелися. Моління скінчилося.

Браун почав вітатися з присутніми — він знав багатьох, бо там зібралися люди з усієї округи.

— Пізенько ви прийшли, містере Брауне, — сказала Маріон, Робертсова дочка і вже шість місяців наречена богочестивого проповідника Раусона.

— А вам мене дуже бракувало? Тоді я справді жалкую, що пропустив більшу частину моління.

— Ну, містере Брауне, негарно так казати.

— Цього разу я не винен, любя панночко, бо вирушив з дому вчасно. Але мій дядько... йому довелося вернутися додому.

— Чи, бува, не захворів? — стурбувалася Маріон.

— Ні, мав пригоду, — засміявся Браун. — А втім, він не велів мені про неї казати — хоче сам усе розповісти. Ви ж знаєте, яка то, для нього втіха.

— О, я наперед радію! — мовила Маріон. — Ото буде цікаво!

— Можна взнати, що то має бути таке цікаве? — спитав Раусон, люб'язно здоровкаючись до юнака.

— Халепа, що спіткала мого дядька, чи, швидше, його героїчний вчинок і...

— А ви самі його бачили? — спитала Маріон. — Ви ж бо знаєте, що ваш дядечко...

— Ну, Маріон, — докірливо сказав Раусон, — чи ж треба відразу по службі божій захоплюватися земними ділами? Вашій матері буде дуже прикро, коли вона зачує це.

— Містере Раусоне, — озвався Браун, якому було неприємно стати свідком догани, що від неї дівчина аж спаленіла, — ви наречений міс Робертс і проповідник цієї округи, тож маєте вдвічі більше право на неї. І все ж я гадаю, що невинний жарт, веселе слово не прогнівить господа бога. Всьому свій час — коли молитися, а коли й веселитися.

Раусон, певне, хотів щось заперечити, але ту мить до них підійшов Робертс і, міцно тиснувши юнакові руку, вигукнув:

— От добре, що ви нарешті завітали! Хай вам... — він учасно перехопив докірливий проповідників погляд і змінив тон: — За ці чотири тижні... скільки ви, власне, живете вже у нас в Арканзасі?

— Сім тижнів, — відповів Браун.

— Ну от, і за останні чотири тижні ви до нас як двічі заглянули, то й добре, а спершу щодня бували. У цих забутих богом лісах не дуже весело, тож від доброго товариства не легко відмовитись. Гарпер, той іще частіше навідується — а де це він?

— Зараз буде.

— Га, Брауне, щоб не забув: за чотири тижні від сьогодні в Маріон весілля. Ви ж прийдете з дядьком? Мусите прийти, інакше й бути не може, і щоб...

— Даруйте, — швидко мовив Браун і відвів очі вбік, — за чотири тижні я... навряд чи буду в Арканзасі.

— Не будете в Арканзасі? А я думав, ваш дядько купив землю, щоб назавжди тут лишитися.

— Атож, дядько й лишиться, а я... я піду з добровольцями, що вирушають у Техас. Я чув кілька днів тому в Літл-Року, що Техас хоче звільнитися від Мексіки...

— Дурниці! — сказав Робертс і ласкаво поплескав юнака по плечу. — Хай собі тегасці самі воюють, а ви лишайтесь з нами. Нам тут теж треба порядних і сміливих хлопців, щоб усякі негідники не дуже розперізувалися. А он таки їде Гарпер, сто чортів... гм, і чогось аж сяє.

То справді Гарпер під'їжджав швидким клусом. Мабуть, він боявся, що Біл усе вибовкав, бо ще здалеку гукнув:

— Гей, хлопче, тримав язика на зашморзі?

— Ані слова не сказав, дядьку!

— От і добре! Людоньки, я сьогодні вранці мав таку пригоду... таке полювання...

Поки товстун, оточений слухачами, жваво розповідав за свою незвичайну пригоду,

Раусон, що вважав за негідне зразу після проповіді веселитися разом з усіма, вийшов через задні двері з хати в поле. Власне, то була ще майже цілина — й кукурудзу не посаджено, й вирубані дерева не всі постягувано. Щоб не вертатися з великими стовбурами, Робертс попід деякими порозпалював вогнища, і тепер Асоваум біля одного такого багаття смажив м'ясо з оленя, що його впіймав Гарпер.

Тут Асоваума побачила Алапага і, за індіанським звичаєм, стала готувати йому обід. Нараз вона угледіла проповідника, підвелася й

поспішила йому назустріч. Той подав їй руку й проказав довгу, єлейну молитву. Тим часом м'ясо на жару з одного боку підгоріло.

Алапага була індіанська красуня. Вбрана вона була в добре видублену, всю в складках шкіряну одягу, на маленьких ніжках мала гарні мокасини. Волосся в неї було зав'язане на потилиці в косу червоною хусткою, на шиї і у вухах висіло скляне намисто.

— Алапаго! — покликав Асоваум не сердито, але суворіше, ніж звичайно. — Алапаго, хіба Великий Дух християн велить тобі нехтувати те, що ти маєш робити для свого чоловіка й пана?

Алапага кинулась до своєї роботи. Раусон підійшов до червоношкірого воїна. Той ледь кивнув йому і спокійно собі лишився лежати.

— Не гнівайтесь на свою дружину, брате Асовауме, — привітно сказав Раусон, — не гнівайтесь на неї, коли вона слухає слово господнє. То єдина розрада для її душі, до якої вона поривається, і ви, мабуть, останній, хто заступає їй шлях.

— Асоваум не гнівається і не перешкоджає їй визнавати свою віру, — відповів індіанин. — Але він голодний, а м'ясо пригоріло. Алапага ж бо дружина червоношкірого чоловіка.

— Я давно шукав нагоди наочно показати вам благодать християнства, — мовив Раусон, приязно позираючи на нього. — Але ви завше уникали мене. Можна мені скористатися цією нашою зустріччю?

Асоваум нічого не відповів, а взяв м'ясо, яке Алапага подала йому на грубо виструганому дерев'яному тарелі, й почав їсти. Тоді проповідник став переказувати йому всі ті місця із Святого Письма, де сказано про гріхи людські й про милосердя боже. Не забув він розповісти й про численні дива, що їх учинив за своє життя Христос, аж поки на покуту всього живого помер на хресті. Мабуть, Раусон думав, що тими мальовничими розповідями найлегше вплине на індіанина. Однак той незворушно їв собі далі.

— Блідолиций чоловік закінчив? — спитав нарешті Асоваум, коли Раусон стомлено замовк.

— Так, закінчив, — відказав проповідник. — І що скаже на це мій брат?

Асоваум підвівся, підступив до самого проповідника й мовив:

— У давнину Великий Дух — ви називаєте його богом — створив світ, а потім людей — індіан. Він покрити землю покривом і посадив на нього людей. Там зібралися всі племена. Одне плем'я послало нагору молодого хлопця подивитися, що там є. Хлопцеві все видалося дуже світлим, і він тішився красою цілого світу. Коли це повз хлопця пробіг олень, і в боці в нього стирчала стріла. Хлопець подався за ним і йшов аж до того місця, де олень упав і сконав. Тоді він побачив ще один слід: скоро підійшов чоловік, що застрілив оленя. То був сам творець. Він показав хлопцеві, як треба здирати шкуру з оленя й нарізати м'ясо. Потім бог звелів йому розпалити вогонь, але індіанець не вмів. Довелося богові самому класти ватру. Тоді бог сказав йому настромити шматок м'яса на шпичку і спекти. Та індіанець знову не вмів, і з одного боку м'ясо пригоріло, а з другого було сире.

Раусон хотів щось сказати, та Асоваум так глянув на нього, що той замовк.

— Після того, як бог навчив червоношкірого чоловіка вбивати оленя й споживати його м'ясо та шкіру, він викликав решту людей із землі, і вони вийшли плем'я за плем'ям, і кожне вибрало собі вождя.

Бог створив також добро і зло — то були брати. Один ішов робити добро, а другий — руйнувати те, що створив брат. Він вистеляв камінням доли, сіяв отруйні овочі, чинив лихо. Добро хотіло знищити зло, але не силою, а запропонувало влаштувати перегони. Хто програє, той мусить поступитися. Зло погодилось і...

— Годі! — крикнув методист і схопився за стовбура, на який був сів. — Бідний, засліплений поганине! То згубні забобони тримають тебе в павутинні брехні! Віджени їх від себе!

Асоваум стримав бурю, що бурхала йому в грудях, і тільки похмуро дивився на чужого апостола, чекаючи, поки той докінчить говорити. А тоді тихо, але твердо сказав:

— Я вислухав вашу мову. Ви розповідали за вождя, що обертав ломаччя на змії і вичавлював зі скелі воду; за рибину, що цілий день носила людину в животі, а потім виплюнула її назад; за пророка, що вогненною колісницею їде по небу, і за того, що був принесений у жертву, помер, а потім знову живий зійшов на землю. Асоваум вірив усьому. Тепер я розкажу вам, як Великий Дух створив своїх дітей у цій, у нашій частині світу, і ви звете мене брехуном. Геть! — він показав присоромленому священикові на дорогу. — Око блідолицького

чоловіка дивиться тільки в той бік, де стоїть його вігвам, — все інше йому видається чорним.

І, не чекаючи відповіді, Асоваум рушив до Робертсової хати.

Тим часом Гарпер скінчив свою розповідь. Слухачі то сміялися, то співчували йому. Нарешті всі почали розходитися, щоб устигнути додому на обід. Тільки Гарпера й Брауна, що не часто заїжджали в гостину, місіс Робертс запросила до себе пообідати чим хата багата.

Поки накривалося на стіл, Робертс повів юнака до стайні. Там він тримав своїх коней, якими пишався і яких любив понад усе.

Він показував Брауну кожного коня, хвалився, як дешево купив того і як дорого іншого, у яких перегонах виграв один і за скільки хвилин пробіг відстань другий. Тут Робертс почувався у своїй рідній стихії, та ще й Браун натякнув, що хоче сам купити в нього румака, і доброго румака, щоб згодивсь у визвольній боротьбі в Техасі.

— О, я вже вам наділю хіба ж такого коня, Брауне! — радісно вигукнув старий, геть забувши, що так утрачає гарного сусіду. — Але... що це я кажу? Ви хочете в Техас? Отуди к чорту! Та ми вас не пустимо! Я залюбки продам вам коня, однак...

— Мені не до вподоби таке спокійне життя. Хочу трохи побачити світу, — перебив його Браун. — А потім знову вернуся сюди.

— З Техасу? Звідти ніхто не повертається — принаймні ніхто порядний. Тепер туди пруть лише негідники та шахраї, і як хто розсердиться, то замість «Іди під три чорти» каже «Іди в Техас».

Браун задумався.

— У вас у хаті теж тепер буде тихо, — нарешті мовив він. — Син ваш подався в Теннессі, а тепер... Маріон вийде заміж.

— Так, це правда. Важко буде звикати. Я не хотів віддавати Маріон, стільки лаявся з старою. Ви ж знаєте, як я не люблю того проповідника.

— Ви казали, що весілля буде за чотири тижні?

— Атож. Я йому заявив, що не віддам дочки, аж поки він купить землю, на якій сидить, і взагалі матиме за що прогодувати жінку. Тут, у лісі, людині багато не треба, але й без нічого годі обійтись.

— А з чого той Раусон живе? За свої проповіді він же грошей не одержує.

— Звичайно, не одержує. Але він має в Теннессі невеличкий статок, вісімсот чи дев'ятсот доларів, казав мені. Через три тижні

частина тих грошей буде вже в нього, отоді я й дам своє благословення. Мати просто схибнула на тому одруженні. Та я б теж не проти, коли ж... не подобається мені його погляд. Але стривайте, чого це ви так задумались? Вступилися в землю, наче щось там угледіли. Може, зле себе почуваете?

— Я? Ні, добре. Тільки голова болить. Мабуть, забагато сміявся вранці з дядькової пригоди. Ну, то як з конем? Продаєте чи ні?

— О, за коня ми ще маємо час побалакати! А гляньте-но, хто то їде? Один, два, три, чотири, п'ять... шестеро чоловіка на конях, із рушницями й ножами! Маємо гостину. Гіскот, і Малінс, і Сміт, і Гайнце. Це регулятори. Певне, знову щось скоїлося. Ну, та зараз почуємо.

Робертс швидко відчинив ворота і разом з Брауном вийшов назустріч вершникам, що швидким клусом під'їжджали до садиби.

РЕГУЛЯТОРИ. СВАРКА

Останнім часом в Арканзасі знову почастишали випадки, коли злочинців карали окремі громадяни штату, не мавши на те повноваження. Щоб перешкодити цьому, влада видала суворіші закони, навіть погрожувала великими штрафами за самочинні суди. Та ті закони й штрафи мало допомагали в штаті, де ще майже не було доріг крізь хащі й рука правосуддя не досягала навіть до найближчих селищ. На той час Арканзас став притулком усіх розбишацьких банд, що раніше орудували в штатах Міссурі, Іллінойсі, Кентуккі, Теннессі й Міссісіпі. Тож не диво, що поселенці збиралися до гурту й разом виступали проти ворога, що важив на їхній мир і спокій.

Але, як у кожному ділі, в їхніх заходах було й добре, й зле. Не один злочинець несподівано діставав справедливу кару, коли ще суддя й не думав нічого робити; проте часом кривджено й невинного через особисту зненависть і жадобу помсти.

Вершники, що їхали Робертсовим полем, були здебільшого сусідні фермери. Вони були всі вбрані у шкуратяні мисливські куртки й озброєні рушницями, ножами, пістолями й томагавками. А надто Гіскот увесь обвішався рушницями й кинджалами. «Як піратське судно, що наїжачилося зброєю і лаштується до абордажу», — зауважив Робертс.

— Агов! — гукнув Робертс. — Куди шлях верстаєте?

— Знову конокради з'явилися, — мовив Гіскот. — У верхньому Арканзасі вони поцупили в судді Раулава чотирьох коней. Ми оце спішимо до Вілкінса порадитись, що робити далі. Поїдете з нами?

— Дякую, та не з моїми старими кістками вже по лісах гасати, — відказав Робертс. — А чи не заглянете до хати чимось душу підживити?

— А чого ж, заглянемо, — мовив Гіскот і зіскочив з коня, а за ним і решта прибульців. — У Вілкінса все одно нічого їсти, тож краще нам тут підкріпитися. Тільки ви не дуже клопочіться! А коні тим часом трохи відпочинуть.

Браун уже привітав тих кількох фермерів, що з ними встиг познайомитись, відколи прибув у Арканзас, і тепер рушив разом з усіма до хати.

— А ви, містере Брауне? — спитав його Гіскот. — Не хочете прислужитися добрій справі? Нам людей треба та й треба.

— Даруйте, але мушу відмовитись, — сказав Браун. — По-перше, що я тут тільки переїздом і не знаю добре ні ваших лісів, ні ваших стосунків, а по-друге, що й не дуже хочу чинити з вами регуляторський суд, бо то часто не суд, а бешкет.

— Вас, панове, що гасають з одного штату в інший, ніколи до пуття не розбереш, — мовив Гіскот, неприязно позираючи на юнака. — То ви в Міссурі, то в Техасі, і всюди маєте знайомих та приятелів. Ви, мабуть, і до регуляторів не пристаєте, щоб не зачепити своїх друзів.

— Містере Гіскоте, — відповів Браун з притиском, але дуже ввічливо, — я не хочу розуміти вашого натяку, а то мусив би образитись. А щодо моїх переїздів із штату в штат, то я ні перед ким не повинен звітуватися.

Регулятори, що чули це, втрутилися в розмову й не дали Гіскотові ще чимось образити Брауна: всі-бо любили його, а свого проводиря більше боялися, ніж шанували.

— Прошу, панове, заходьте! — гукнув їм Робертс із порога. — Я звелів швиденько приготувати щось перекусити, аби не чекати обіду.

Гості не ждали, поки їх запросять удруге, а привіталися з жінками і без церемоній сіли до столу, що був геть заставлений наїдками. Тільки-но вони налаштувалися їсти, як Раусон, що стояв біля вогню з місіс Робертс, підійшов до столу, склав руки на грудях і заходився проказувати застільну молитву. Фермери відклали ножі й побожно втупились у порожні миски. Тільки Гіскот сердито глипнув на проповідника. Але той наче не помітив його погляду й спокійно правив своєї.

Якби чоловіки були самі, Гіскот уже спалахнув би гнівом, а так він опанував себе чи, може, вирішив почекати слушної нагоди, бо почав їсти, ще як Раусон не докінчив молитви. Годі й казати, як той вчинок образив місіс Робертс. Вона сердито відійшла в куток, сіла в крісло-гойдалку й тільки стиха щось бурмотіла про «брутальних грішників».

Так тривало довгу хвилину. Аж ось Гіскот витер шкурятяним рукавом рота й спитав:

— Місіс Робертс, а в вашій хаті не знайдеться чарчини віскі? Ми в Боувіта хильнули такого клятенного трунку, що мало кишок не попекли.

— Я не тримаю віскі, — відповіла місіс Робертс, знову боляче вражена запитанням. — І містерові Боувіту не радила б тримати таких напоїв.

Гіскот засміявся.

— Я йому теж так казав. У крамаря в Пті-Жані можна купити по одному доларові за галон найкращого пійла в світі — справжньої мононгагели.

— Містер Гіскот, мабуть, помітив, — утрутився Раусон, — що місіс Робертс не дуже приємно балакати про віскі.

— Хай би краще містер Раусон дбав про свої власні справи, — гостро відказав Гіскот.

— Я дав коням трохи зерна! — гукнув Робертс, що саме повертався з Гарпером та Брауном від стайні.

— Дякуємо! Дякуємо! — озвалися Сміт і Гайнце, раді, що мають привід устати з-за столу й перебити неприємну розмову.

Коли регулятори вийшли, Сміт на хвилинку затримався і сказав місіс Робертс:

— Не гнівайтесь на Гіскота за його балачки. Ми сьогодні цілий ранок були на конях, а як приїхали до Боувіта, Гіскот хильнув зайвого.

Місіс Робертс нічого не відповіла. Зате Раусон подякував сусідові за добре слово й запевнив, що не має зла на Гіскота.

— З нього дуже запальний молодик, — сказав він, приязно усміхаючись, — але зовсім не такий лихий, як здається.

— Я буду йому дуже вдячна, коли він більше не вшанує моєї хати своєю присутністю, — озвалася нарешті місіс Робертс. — Я виховую свою дитину богобоязливою й не хочу, ані щоб вона мала собі в цих стінах поганий приклад, ані щоб...

— Не треба, мамо, — перебила її Маріон. — ... ані щоб під моїх дахом хтось ображав людей, що проповідують слово боже, — твердо вела своєї мати. — Так і передайте містерові Гіскоту.

Миролобний Сміт мовчки вийшов з хати. Надворі чоловіки — хто на ослоні, а хто долі — сиділи й говорили про те, що їх найбільше хвилювало: про конокрадів, чия рука сягала все далі й далі.

— Негідники, певне, мають десь тут свого переховувача, бо інакше не змогли б так нас дурити, — сказав Малінс.

— Очевидно. І ще ніяк я не збагну, куди вони дівають коней, — озвався Робертс. — То ж не пташка, що пурхне й сліду не лишить.

— Потерпіть-но! Трохи потерпіть! Ми тих спритників так застукаємо, що вони й не стямляться! — хвалився Гіскот. — Але тоді хай мене дідько вхопить, коли я хоч одного лишу живого. Наша влада дуже злегковажила, коли торік скасувала у нас в Арканзасі смертну кару за конокрадство — це все одно, що сказати народові: «Тепер давайте самі собі раду».

— Не знаю, чи то легковажність, бо забирати в людини життя за коня все ж таки жорстоко, — зауважив Браун.

— Жорстоко? — вигукнув Гіскот і загнав ножа в стовбур, на якому сидів. — Той, хто краде в мене коня, краде частку мене самого. Я ось продав трьох коней і ношу гроші з собою. Це, так би мовити, все моє багатство, що з ним я хочу будувати своє майбутнє. Той, хто вкрав би мої коні, зруйнував би моє майбутнє, а це гірше, ніж він застрілив би мене самого. Ні, смерть мерзотникам! Хай відчують, що ми з ними не граємося! А тоді ми їх — того, кого не повісимо, — швидко витуримо з Арканзасу.

— Для вас, певне, людське життя дуже мало важить, — мовив Браун.

— Дуже мало, — ствердив Гіскот, і далі граючись ножем.

— Коли так, то ви й своє не дуже цінуєте? — засміявся Гарпер. — А то б не ризикували ним через кожного злодія.

— Досить ціную, щоб усякому, кого вважаю за небезпечного, дати скуштувати сім дюймів криці, — відповів Гіскот, дико озираючись навколо. — А, знову містер Раусон нагодився! — глузливо сказав він, угледівши в дверях постать шановного проповідника в капелюсі й з молитовником під пахвою. — Теж один із тих проноз, що вихваляються овечою шкурою і тільки зрідка показують вовчі зуби.

Раусон удав, ніби не почув Гіскотових слів, і попросив хлопчика-негра привести коня. Проте Гіскот, розлючений такою байдужістю, схопився й погрозово крикнув:

— Ну, містере погромнику пекла, може, ви все-таки вшануєте мене відповіддю, хоч я й грішник?

Не встиг Раусон щось сказати, як Браун зірвався на рівні ноги, піймав Гіскота за барки й так жбурнув назад на місце, що той перекинувся через стовбур і розтовк собі носа до крові. Всі злякано посхоплювалися, а з ними й Гіскот. Він миттю схопив свого ножа, що впав неподалік, перестрибнув через дерево й намірився вже кинутись на супротивника, як той, ані на дюйм не зрушивши з місця, навів на нього кишенькового пістоля. Гіскот не сподівався, що Браун має зброю. Він відсахнувся й хотів схопити рушницю, але регулятори притримали його й сказали, що не допустять убивства.

— Геть від мене! — крикнув Гіскот. — Геть, кажу! Хай я того шмаркача... він заплатить мені своєю кров'ю!

— Пустіть його, — сказав Браун, ховаючи пістоля й дістаючи з-під камізелі такого самого, як у Гіскота, ножа. — Пустіть. Зараз ми побачимо, хто з нас кращий вояк.

— На бога, містере Гарпере, не дайте, щоб сталося лихо, — жалібно мовила Маріон. — Гіскот такий розлючений, що заріже його.

— Не бійтесь, дитино моя, — заспокоював її Гарпер, — і йдіть зараз же до хати. Дівчині тут немає на що дивитися.

— Він уб'є його, — вела своєї Маріон.

— Кого? Вашого нареченого? Ні, Гіскот-бо зчепився з моїм небожем.

Маріон заплакала. Тим часом підійшов Раусон, і вона безвільно дозволила відвести себе до хати.

:— Геть, кажу вам! — кричав у нестямі Гіскот. — Дайте мені рушницю! Мою рушницю, чуєте!

— Пустіть його, — сказав удруге Браун, що теж загорівся войовничим духом. — Пустіть. Він такий обтиканий ножами, що, мабуть, зважиться на чесну боротьбу. Відійдіть, арканзасці!

— Ну гаразд, — сказав Малінс. — Змагайтесь! Але рушниці я йому не дам. Ми не попустимо душогубства. Боротьба — то зовсім інша річ.

Гіскота вмиль відпущено, і чоловіки поставали кружка навколо нього й Брауна. Проте запал кентуккійця, либонь, дуже пригас під холодним, безстрашним поглядом супротивника. Хоч Гіскот міцно стискав правицею ножа і люто позирав на глядачів, що спокійно ждали кінця сутичці, але з місця не рушав. Запала тяжка тиша. Всі затамували подих, а Маріон, тремтячи, виглядала з дверей і чекала найгіршого.

Гіскот був у скрутному становищі: видко, боявся Браунового ножа, але ще більше, щоб приятелі не взяли його на глум, як він не зітнеться з ворогом.

Тоді друзі підійшли до супротивників і розвели їх.

— Ходімо, Гіскоте, — заспокійливо сказав Гайнце. — Ви обидва винні. І то ж ганьба, щоб двоє порядних хлопців пороли одне одного ножами, коли в лісі шастає стільки негідників, — побережіть свій гнів для них. Ходімо, нам час вирушати, та й негаразд завдавати прикрості людям, що так гостинно прийняли нас.

— Оце тільки мене й стримувало, а то б я швидко уговкав того жовторотого, — аж зубами заскреготів Гіскот. — Чекай-но, шмаркачу, я ще тебе здибаю. Боронь тебе боже попасти мені під рушницю.

— Гіскоте, ти не думаєш, що кажеш, — озався Малінс. — Небезпечно кидатися такими словами.

— Облиште його, — зневажливо сказав Браун, ховаючи ножа в піхви. — Хай вихваляється. То єдина його втіха в житті.

— Ходімо й ми, Біле, — Гарпер силоміць потяг юнака до хати. — Не чіпай його, хай собі їде. Ти обстояв свою честь, і я тішуся, що мій небіж так сміливо повівся. А тепер годі сваритися, подумай про жінок. Он Маріон зомліла.

— Зомліла? — перепитав Браун і кинувся до хати. Та враз зупинився. — Але ж біля неї є наречений. Я зовсім забув. Вона, мабуть, уже опритомніла.

Регулятори тим часом вирушили в дорогу, й Раусон теж налаштувався їхати. Гарпер на запрошення Робертса лишився, щоб другого ранку разом пополювати, а також відвідати старого Баренса, що про нього він стільки наслухався.

Раусон, перше ніж сісти в сідло, проказав довгу молитву, в якій благав господа простити, що так споганено святу неділю, і дякував, що не проллято крові. А тоді підступив до Брауна й мовив:

— Ви сьогодні заступилися за мене, і я складаю вам подяку. Коли той поганець задумає помститися, не бійтесь. Бог захистить вас, покладіться на нього.

— Дякую, містере Раусоне, — спокійно відповів Браун. — Тільки я більше покладаюся на Гіскотове боягузтво й на свою силу, ніж на когось іншого.

БРАУН І МАРІОН

Нарешті Раусон поїхав, як він казав, «нести слово боже в інші селища». Маріон, бліда, як крейда, сиділа у кріслі. Гарпер, Робертс та Браун примостилися біля коминка, а місіс Робертс стояла коло дочки.

— Годі тобі хвилюватися, доню, — заспокоювала вона Маріон. — Бачиш, усе ж минулося. Містер Раусон не здибає вже їх сьогодні, бо поїхав зовсім не в тому напрямі. Вийди на свіже повітря, тобі полегшає. Може, містер Браун проведе тебе, й ти трошки погуляєш. Правда ж, містере Брауне? Я щиро хотіла, щоб містер Раусон лишився сьогодні в нас. Але що вдієш — насамперед діла божі, а тоді вже людські.

Браунові досить було натяку, що потрібна його послуга, як він схопився й трохи збентежено підійшов до дівчини.

— Ось послухай мене, серце, тобі справді надворі стане краще, — вмовляла мати дочку.

Коли юнак і дівчина вийшли з хати, сонце було навзаході. Якусь хвилину обоє мовчали.

— Ми, власне, маємо скласти вам велику дяку, містере Брауне, — озвалась нарешті Маріон. — Ви так мужньо й шляхетно повелися, наразили себе задля мого... задля містера Раусона на таку велику небезпеку.

— Не таку велику, як вам здається, міс, — збентежено заперечив Браун. — Гіскот боягуз і зачепив містера Раусона, бо не сподівався від нього... бо той, як проповідник, не міг устряти в суперечку.

— Ви хотіли сказати щось інше? Признайтесь, ви вважаєте містера Раусона за боягуза?

— Містер Раусон проповідник, міс Робертс, і про нього в громаді пішла б погана слава, якби він сукався з ножем.

— Не сукався з ножем, а... а втім, однаково. Ви, бачу, заступаєтесь за нього. Мене справді тішить, що ви з ним так приятелюєте. А коли ви познайомились?

— Познайомились? Приятелюємо? Міс Робертс, я зовсім не знаю містера Раусона. Ми щойно сьогодні перекинулись кількома словами.

— І ви задля нього важили своїм життям? — швидко спитала Маріон.

— Я чув що... що він... заручений з вами. А я надто запальний — зразу розгнівався на того хвалька. Не треба було так гарячкувати. О господи, міс Робертс, ви зле почуваетесь? Ходімо, сядете он на той стовбур.

Маріон підійшла з Брауном до дерева, що його, як прорізували дорогу, зрубали й відкотили вбік.

— Ви хочете нас лишити, містере Брауне? Батько казав, що ви надумали податися в Техас, спробувати щастя у визвольній війні.

— Атож, міс Робертс, так буде краще для мене.

— Ви не виглядаєте на щасливого, — тихо мовила Маріон. — Ви довго жили в Кентуккі?

— Я покинув його без жалю.

— То це Арканзас навів на вас тугу? Шкода. Я його досі так любила.

— Ви й далі його любитимете, бо за кілька тижнів відгуляєте весілля з чоловіком, що його самі собі вибрали. Тут і пустеля стала б раєм, а що вже казати про такі гарні ліси та левади, як у Арканзасі! Ох, є ще на світі щасливі люди!

— Хто ж це такий щасливець?

— Раусон! — вигукнув юнак і сам злякався своїх слів. — Містер Раусон купує тут садибу. Ваш батько казав мені, що він чекає ще на якісь гроші.

— Так, — прошепотіла Маріон. — То мати так захотіла. Батько взагалі був проти нашого шлюбу. Каже, що я не буду щаслива.

— Хіба ви не любите свого нареченого?

— Містер Раусон був перший, хто своєю вихованістю й люб'язністю привернув мою увагу. Він часто приїздив у нашу округу, казав проповіді й... дуже припав матері до вподоби. Вона сама намовила його оселитися тут. Він попросив моєї руки, й мати сказала, що віддасть мене за нього. Я доти ніколи не думала про одруження з ним. Мати все вмовляла мене, і я врешті дала згоду. Але батько не любить тихого, спокійного Раусона й не раз через нього сварився з матір'ю. Як щиро казати, то мені байдуже, хто з них має слухність, бо я думаю, що буду щаслива з містером Раусоном, але й без нього не буду нещасна.

— Так, ви будете щасливі, — озвався Браун.

— Нам час вертатися, — мовила по недовгій паузі Маріон. — Мати турбуватиметься.

Обоє йшли мовчки. І тільки за якусь хвилину Маріон сказала, усміхаючись:

— Я вам виявила велику довіру. А за довіру, як каже містер Раусон, треба й платити довірою. Тож було б справедливо, якби я й від вас зажадала того самого. Звичайно, коли у вас немає таємниць.

— У моєму житті нема про що багато розповідати, — відказав Браун. — Народивсь я у Вірджинії. Як був ще зовсім малий, батько з нами переїхав у Кентуккі й заснував там з Даніелем Буном перше селище. Я ще ледве міг носити рушницю, а вже мусив воювати з індіанцями, що ні вдень, ні вночі не давали нам спокою. Якимось уночі індіанці перейняли мого батька далеко від дому і вбили. Мене вони якимось чудом не побачили, а то б скальпували. Я втік і сховався в найближчому селищі. В ті часи багато лилося крові — невинної крові, і я не певен, чи білі мали право з самого початку так жорстоко поводитися з індіанцями. Щоправда, й ті мстилися так само люто. Згодом я переїхав до свого дядька в Міссурі. Там ми жили багато років, аж доки почули про чудовий край на річці Арканзасі. І надумали помандрувати сюди. Дядько дуже хоче, щоб я оженився. А я все не можу зважитись одружитися з жінкою, яку не кохаю всім серцем. Одного разу пізно ввечері — то було в Міссурі — мені довелося їхати незнайомою місцевістю. Я заблукав і надібав на якусь хату. Правда, від тої хати я вже знайшов стежку, але навіки втратив там спокій. Я побачив у хаті дівчину. Та дівчина, міс Робертс, була заручена. Після того я не схотів довго лишатися в Міссурі й поїхав у Техас... тобто в Арканзас. Через те, либонь, я й буваю часом такий незугарний, і ви мені повинні ласкаво пробачити це. Бо ж дуже гірко знайти нарешті своє щастя й зразу втратити його.

Раптом біля них щось зашелестіло. Юнак, відчувши небезпеку, завмер, і рука його потяглася до зброї. Ту мить густе гілля якраз перед ними розсунулося, на стежку вийшла величезна пантера й глянула на людей, що зважилися порушити її спокій. Перелякана дівчина тихо зойкнула й притулилась до Брауна. Той лівою рукою обняв її, а правою витяг з кишені пістоля.

Пантера, здавалось, не знала, що їй робити: нападати чи зійти з дороги. Аж ось вона присіла, наміряючись стрибнути. Браун хутко прицілився їй у голову і натиснув гачка. Дівчина так тремтіла у нього в обіймах, що він схибив і влучив у здухвину. Пантера аж підскочила з болю. Несподівана куля, видко, знеохотила її нападати, бо пантера заревла й кинулася в хащі.

— Небезпека минула, міс Маріон. Звір утік, — тихо мовив Браун.

Але тепер почуття, довго стримувані, вибухнули сльозами. Маріон, схлипуючи, прихилилась Браунові до плеча й прошепотіла:

— Ох, я така нещасна!

— Маріон! — вигукнув юнак і вже тихіше сказав: — Нам час розлучитися. Мені не можна тут лишатись. Від того нам обом була б тільки мука. Завтра ж я покину Арканзас. Я піклуюсь про ваше щастя і про вашу честь. Ось тільки проведу вас назад до хати, і більше стежки наші ніколи не схрестяться.

І він у раптовій тузі обняв дівчину; та за хвилю Маріон уже вирвалася з його обіймів. А зразу по тому їх зустріли Гарпер і Робертс. Вони почули постріл і, стурбовані, кинулись їх шукати. Робертс узяв доньку за руку. Гарпер і Браун ішли трохи позаду. Обоє мовчали.

— Дядьку, — озвався нарешті Браун. — Завтра вранці я їду звідси.

— Отакої! — здивувався Гарпер. — Куди?

— У Техас.

— Хочеш кинути свого дядька напризволяще? Як же так, Біле?

— Я мушу їхати, дядьку! Але не бійтесь — ви не бідуватимете. Ви ж знаєте, що я тиждень тому одержав листа від свого адвоката із Цінціннаті. Я виграв справу, і гроші скоро виплатять. Сьогодні ж увечері напишу Вольфі, щоб усе пересилав на вашу адресу. Завтра вранці я поїду в Пті-Жан, а звідти вгору по річці до Морісонового Урвища — маю там ще деякі справи. Через вісім днів я вирушаю в Техас і дорогою ще до вас загляну. А ви тим часом купіть мені коня в містера Робертса.

— Агов! — гукнув Робертс уже від хати. — Ви так ідете, мовби насили ноги волочите. Вечеря готова.

— Він хоче їхати, — сумно мовив Гарпер. — Бог його знає, що йому голови вхопилося.

— Їхати? Сьогодні ввечері? — здивувалися Робертси. — Чого ж бо це?

— Каже, що має завтра залагодити якісь справи у Пті-Жані, а перед тим ще заглянути додому. А як лишиться тут ночувати, то запізниться.

— Дивно... Так раптово надумався їхати, — чудувалася місіс Робертс. — Сьогодні ж по обіді ще згодився перебути вечір у нас.

— Він уже, як ми йшли до хати, казав про те, — озвалася Маріон.

— На добраніч, містере Робертсе, на добраніч, шановні дами! — гукнув Браун з-перед хати, притримавши коня.

— Містере Брауне, та зайдіть же хоч на хвилинку, вип'єте кави! Ваш дядько...

— Щиро дякую, місіс Робертс... я не хочу пити. На добраніч!

— Стривай, хлопче, я їду з тобою, — сказав Гарпер.

— Ви, дядьку?

— Атож. Он уже ведуть мого коня. Ну, завтра вранці побачимось. На добраніч!

Містер і місіс Робертс стояли в дверях, Маріон позад них.

— На добраніч! — ще раз гукнув Браун і помахав капелюхом. А тоді так шпигонував острогами коня, що той рвонувся з місця і за мить зник у темряві.

— Стривай! — крикнув Гарпер небожеві. — Чи ти здурів? Хочеш в'язи скрутити? Так за тобою ніякий дідько не поспіє.

І ще довго було чути, як Гарпер лаявся й підганяв коня, щоб поспіти за небожем.

ПОЛЮВАННЯ НА ВЕДМЕДЯ. ДИВНА ЗНАХІДКА. ІНДІЯНИНОВЕ ГОСТРЕ ОКО СТАЄ В ПРИГОДІ

Ранок заповідався тихий і сонячний. На сході за горами займалося небо. У густому лісі на долині кричали сови, десь їм сердито відповідали дикі індики.

Дорогою повільно їхали двоє чоловіків. То були Гарпер і Браун, обоє вбрані так, як убираються мисливці на Заході: в шкіряних куртках, камашах і мокасінах, з рушницями за плечима й широкими ножами при боці. Браун признався в усьому дядькові. Мовчки, кожен думаючи своє, вони доїхали до соляниці, де вчора Гарпер спіймав оленя. Звідти праворуч звертала маленька стежка, що вела через перевал до Пті-Жана. Браун притримав коня, щоб попрощатися з дядьком.

— Щастя тобі, синку! — сказав той і гаряче потиснув руку небожеві. — Залагоджуй свої справи і здоровий та веселий вертайся назад. Ти скоро здолаєш її забути. А я тим часом дістану все, що хочеш: куплю коня, ковдру післязавтра привезу сам із Літл-Рока або доручу комусь певному, патронташа теж матимеш, і за тиждень Алапага видубить шкіру на нову куртку. Ти тільки, синку, не барися й бережи себе. Часом здибаєш регуляторів, то не заводься більше з ними. Сварка нічого не допоможе й честі тобі не додасть.

— Не бійтесь, дядьку, той хвалько більше мені на дорозі не стане. А тепер прощайте. Часом, коли мене не буде, прийдуть гроші із Цінціннаті, то... та ви знаєте, що з ними робити. Бувайте. За вісім днів я знову буду тут.

Браун звернув на стежку, а Гарпер ще довго стояв на дорозі, аж доки небожа та його коня не стало видно серед скелястого бескиддя.

Тоді похитав головою і торкнув острогами коня. Незабаром він уже під'їздив до Робертсової хати.

Там уже всі були на ногах. Два мисливці, Робертсові сусіди, радо привітали Гарпера. Чоловіки весело гомоніли, собаки скавучали, качки крякали, гуси гелготали — такий стояв гармидер, що аж півень злякано вилетів на дах і тільки лупав звідти очима.

Сніданок був готовий: гаряча кава з добрими вершками й рудим цукром, смажене сало й ведмежа порібринна, трохи оленячого м'яса, солоні огірки, мед і масло. Чоловіків не треба було довго просити: вони зразу сіли до столу. Видно, їжа їм дуже смакувала, бо миски швидко спорожніли. Потім кожен почепив патронташа, взяв рушницю й осідлав коня. Робертс, скликаючи собак, затрубив у ріг, що висів йому при боці, й усі рушили з двору.

Мисливці завернули вгору, в напрямі Пті-Жана, й скоро дісталися до широкої, зарослої буйним лісом долини, якою протікала річка.

— Де це індієнин заповівся? — спитав Робертс. — Ви ж казали, що він мав зустріти нас біля річки.

— Бог його знає, де він волочиться. Ну, та по такому сліду йому не важко буде знайти нас. Картісе, що там Еді набачила? Глянь-но. як крутить хвостом. Якби це тут Попі був... коли ж клятий псисько не по тому сліду побіг!

Робертс скочив з коня й швидко підійшов до того місця, де Еді, молода сука, обнюхувала свіжий слід. Рано-вранці тут пройшов ведмідь, прямуючи до річки, й, мабуть, у цьому місці сідав ненадовго відпочити.

Картіс теж зліз з коня.

— Ого, хай йому чорт! Добрий був вуйко, як угруз. А ось... то не ведмежий слід. То пройшла людина... може, індієнин... А он ще одна. Це вже не Асоваум. І куди ті собаки, в біса, побігли? Ану, покличте їх, Робертсе.

Робертс лунко затрубив у ріг. Невдовзі по тому в куцах зашелестіло й на галявину, де стояли мисливці, вискочив Попі. За ним прибігли й решта собак, бо Попі був ватажок швори. Вони бігали по галявині й тихо скавуліли, відчуваючи ворога. Аж ось один собака напав на свіжий слід і стрілою помчав у ліс, до горба, що з нього вдосвіта спустився ведмідь. Решту собак тепер, звичайно, годі було втримати. Вони, люто валуючи, зникли в гушавині.

Дарма кликав їх Робертс. Дарма трубив у свій ріг. Дарма мисливці кричали всі разом — собаки їх не чули.

— Цитьте! — сказав раптом Гарпер і приклав руку до вуха. — Цитьте... я чую чийсь голос, то не собаки, ні... о, ще раз. То Асоваум. Трубіть, Робертсе, трубіть! Він же не знає, де ми.

Робертс знову затрубив у свій ріг, і тепер мисливці виразно почули, як у відповідь хтось крикнув, — певне, з недалекої гори.

— Ура — то Асоваумів голос! Якщо він зустріне собак, то приведе їх назад. Попі добре його знає.

Гарпер угадав: не минуло й чверть години, як із лісу вийшов індієнин, а перед ним уся швора: Асоваум вів Попі на ласо із тонкого суканого ремінця.

— Агов, де ти знайшов собак? — приязно гукнув йому Робертс.

— Через гору пройшов великий ведмідь, — мовив Асоваум. — Слід глибокий. Ведмідь був не голодний. Жодного каменя дорогою не перевернув, щоб пошукати черв'яків; жодного трухлявого стовбура не зрушив і не розколов. Слід веде просто до річки. Там в очереті є затишний барліг і москіти не докучають. Асоваум знає те місце.

— Але як же ти затримав собак?

— Коли Асоваум знаходить слід, то знає, в кій бік ведмідь ішов. Попі вибіг назустріч, і, як скочив на мене, я міцно вхопив його. Коли бджоли рояться, то завжди летять тільки за однією, найбільшою і найрозумнішою. Так і собаки: якщо ватажок кинув слід, то й вони не довго того сліду триматимуться.

І він показав на собак, що майже всі вже зібралися навколо мисливців.

— Молодець, Асовауме! — мовив Гарпер, задоволено потираючи руки. — Тепер навести собак на правдивий слід, і вони як стріла...

— ... помчать знову на гору, — сказав Асоваум. — Ні, я поведу Попі. А решта побіжить за нами. А як ми вже підемо по тому сліду, що треба, то собаки більше не кинуть його.

І через гущавину й болото, через колючий чагарник і калюжі мисливці вибралися до очеретяних заростів, що з обох боків обступили річку.

Там вони миттю зіскочили з коней і кинулись у густе плетиво очерету й повитиці, що подекуди здіймалося такою густою стіною, аж доводилося прорубувати стежку ножем. А мисливцям треба було

поспішати, бо в гущавині, вже зовсім близько від них, зчинився раптом неймовірний шарварок. Скавуліли й гавкали собаки, тріщав очерет, шурхотіло листя. І мисливці й собі закричали, щоб ще дужче підбурити собак.

Ведмідь був заскочений у барлозі. Собаки, певне, напали на нього, коли він тільки-но ліг. Він побіг до річки, де очерет був ще густіший. Але й там швора випередила його.

Правда, він якийсь час успішно боронився від зубів своїх переслідувачів, але й мисливці, чуючи скавуління собак, мали змогу визначити, куди подався ведмідь, і перетнути йому шлях. Тож коли ведмідь нагло завернув ліворуч, аби ще раз спробувати пробитися до річки, Робертс вигулькнув із гущавини біля самого звіра, звів рушницю й вистрілив. Ту ж мить пролунав ще один постріл: то Картіс послав у ведмедя й свою кулю. Та хоч обидва вони влучили, ведмедеві, здавалось, від того невелика була шкода, бо він тільки підскочив, тихо застогнав і кинувся до річки.

Але й Робертс не гайнував часу. Він скочив, як пантера, і з ножом у руках наздогнав звіра, коли той був уже біля самої води. Пролунав ще один постріл, і водночас Робертс загнав крицеве лезо у бік смертельно пораненому ведмедеві. У розпалі гонитви Робертс не помітив, де опинився. Ведмідь останнім зусиллям підвівся і, не боронячись більше від псів, що налітали на нього, кинувся з крутого берега у воду. Разом з ним у каламутному вирі зник і Робертс із двома собаками.

Асоваум, тримаючись за деревце, зазирнув у річку й зареготав.

— Ха-ха-ха! Білолиций брат міцно вчепився!

Та поки решта мисливців добігли до берега, потерпілі вже виринули на поверхню. Робертс, анітрохи не спантеличений несподіваною пригодою, підтяг мертвого вже ведмедя до берега і аж тоді роздивився, куди його втербило. І враз зустрівся очима з Гарпером, що зачудовано дивився на нього згори й гукав:

— Гей, Робертсе, що ви, в біса, робите там з ведмедем? Як ми його звідти витягнемо?

— Хай я спершу сам вилізу, — засміявся Робертс. — Стрибати сюди дуже легко, а от вибиратися буде важче.

— Чекайте! — гукнув Асоваум. — Я порятую вас.

— Чекати? — мовив Робертс з кумедною покорою. — Хотів би я знати, що я ще можу робити, як не чекати. Як уже попав у таку пастку,

то іншої ради немає.

Асоваум тим часом зрубав молоду гікорію, обчухрав гілля, проте лишив кілька сучків, і вийшло щось подібне до драбини. Потім виліз на дуба і віддер від нього тонку ліану. Спершу він подав Робертсові стовбура, далі кинув ліану й сказав поприв'язувати до неї собак. Робертс так і зробив: прив'язав одного поясом, а другого хусткою. Тоді мисливці витягли їх на берег.

— А як нам дістати ведмедя? — спитав Гарпер. — Він же важить принаймні триста п'ятдесят фунтів. Без мотузки доведеться нам лишити його в річці!

Асоваум кивнув головою.

— Гм! Так буде найкраще. Бачите он ті дві трухляві колоди при березі? Ми скотимо їх у річку, прив'яжемо до них ведмедя, і Асоваум попливе вниз за водою. За півтори милі звідси живе містер Баренс. Ви ж візьмете коней і поїдете вздовж очеретяних заростів. А навзаході сонця ми всі вже будемо в Баренса.

— Добре придумав, Асовауме! — гукнув Робертс, що тим часом спритно видряпався по тонкому стовбурі на берег.

Асоваум усміхнувся, але нічого не сказав. Він скотив у річку колоди і двома стяжками лубу міцно прив'язав до них ведмедя. Не минуло й чверть години, як Асоваум уже впорався з роботою. Тоді поклав рушницю на ведмедя, що на легких колодах наполовину витикався з води, і де плавця, а де вбрід попровадив свій незвичайний пліт униз за течією.

— Індіяни завжди знайдуть раду, — сказав Гарпер, коли Асоваум щез за поворотом річки. — Мають на диво практичний розум і вже як щось надумають, то неодмінно зроблять. Ну, а тепер рушаймо! Сонце за годину сяде, а я б хотів вибратися з цієї дичавини завидна. Де ті собаки? Ану гайда! Ввечері матимете добру поживу.

Собаки посхоплювалися й побігли за мисливцями. Раптом Гартфорд, крамар, зупинився й схопив Робертса за руку.

— А гляньте-но туди, бачите? — схвильовано мовив він.

— Що? Де?

— Он у кущах! Щось рудіє!

— Мабуть, олень. Щойно встав. Стріляйте, поки не пізно, а то собаки потім не нападуть на слід!

Крамар хутко звів рушницю, прицілився і вистрілив. Олень підскочив угору й щодоху кинувся в хащі.

— Улучив! Улучив! — Зрадів крамар і побіг до того місця, де стояв олень.

— Бачите? Тут лишилась кров, і Попі тепер його вистежить. Він добрий собака, чує кров.

Але собаки велися якомсь дивно. Правда, Еді й ще деякі помчали за оленем. Зате Воч, Гарперів пес, пильно обнюхував кущі навколо і наче й не чув скавуління тих собак, що побігли в ліс. А Попі сів, задер морду й так жалібно завив, що й мертвого зворушив би.

— Що з ними, в дідька, сталося? — здивувався Робертс, підходячи ближче. — Виє, що ви не влучили в оленя?

— Не влучив? — обурився крамар. — Гляньте-но! Не бачите? І ось, і он там! І ще далі! Це, по-вашому, не влучив?

— Справді, крові багато, — зачудовано мовив Картіс. — Але хіба олень побіг не туди, куди подалися собаки?

— Туди, — озвався Гарпер. — Поміж тими двома кипарисами.

— То, виходить, тут є ще чиясь кров, — сказав Картіс. — І веде вона до річки.

— А хіба слідів не можна пізнати?

— Ні... хоч... тут пройшов мисливець, ось відбиток людської ноги, — мовив Картіс і нахилився до землі.

— А он іще один... мисливців, певне, було двоє, і вони ступали по обидва боки кривавого сліду, щоб не затоптати його.

— Диво та й годі, — пробурмотів Робертс. — Грунт тут м'який, а я не бачу ніяких слідів там, де покапала кров.

— А що ж тут дивного, — усміхнувся Гарпер. — То був не звір, що тікав від них, а вже забита здобич. Хіба не бачите, які глибокі сліди? Вони несли здобич до річки, і я не здивуюся, коли сьогодні ввечері Баренс пригостить нас шматком дичини — бо то, певне, був він.

— Баренс носить тільки мокасини, — похитав головою Картіс. — А тут один був у чоботях, а другий у черевиках, таких, як недавно купив собі у Літл-Року Браун. Але, може, вони теж доправляли свою здобич до Баренсової хати?

— Та ходімо, цур їм, тим слідам! — гукнув Робертс. — Он сонце сідає, а нам справді треба швидше вибратися з цього клятого очерету.

— Але ж дивіться, як чудно собака поводитьсь, — мовив Гарпер. — Попі, і тобі не соромно? Виєш, як скажений!

Та Попі цього разу й справді не зважав на свого господаря. Він збуджено обнюхував криваві плями і знову починав так жалібно вити, що собаки, які вернулися з марної гонитви за оленем, теж позадирали морди й заходилися йому вторувати.

Робертс нараз зупинився й пильно глянув на собаку.

— Тут щось не те! Попі розумний пес і не стане марно зчиняти такий гвалт. З тими слідами не все гаразд. То не звіряча кров, а людська!

— Отуди к бісу! — мовив Картіс і злякано обвів поглядом своїх супутників.

— Ходімо по сліду аж до річки, — вів далі Робертс. — Там усе з'ясується. Якби вони несли дичину, то йшли б один за одним, а не ступали по боках.

— Мені аж мороз іде поза шкірою, коли я бачу кров, — сказав, здригаючись, крамар і відвернувся.

— Це тому, що ви недавно в Арканзасі, — озвався Картіс. — Поживіть тут десять років, як я, то до всього звикнете. А ось і річка. Зараз, мабуть, знайдемо те, що нам треба.

— Ось тут вони поклали свою ношу, — сказав Робертс, показуючи на втоптану місцину.

— Чи то був олень, чи людина, а звідси вони його мали вкинути у воду.

Картіс став навколішки і пильно додивлявся до кожного знаку на м'якій землі. Враз він зірвався на рівні ноги й крикнув:

— То була людина! О... он на піску лишився відбиток гудзя... його можна добре розгледіти... отам., біля тієї кривавої смуги... перед жовтим листком...

— Справді, — мовив Робертс, уважно оглядаючи місцину. — То була людина... Ось тут лежала її рука, гляньте, як чітко відбився ніготь. Сталося вбивство, сумніватись більше не доводиться. Завтра нам треба вернутися сюди і обстежити все докладніше. Сьогодні вже надто пізно. Коли ми залишимося в очереті бодай хвилин на десять, то муситимемо й ночувати тут, бо в темряві годі вибратися з такої гущавини. Але вранці, як розвидниться, може й довідаємось, хто була

жертва або хто вбивця. А тепер гайда, мені аж моторошно на цьому місці.

Всі були й самі раді якнайшвидше піти звідти. Вони мовчки заходилися прокладати ножами стежку в очереті і, як почало смеркати, вже добулися до своїх коней. До броду через річку, де на другому березі стояла невеличка Баренсова хатина, мисливці приїхали не дуже ще й пізно.

БАРЕНС І ГАРПЕР

Старий стояв у дверях, певне, чекаючи мисливців, і дивився в той бік, звідки вони мали над'їхати. Біля нього сидів Асоваум і натягав свої мокасини, що їх він був скинув і прив'язав разом з рушницею на ведмедеві, коли правився водою.

— Агов! — гукнув Робертс. — Тут брід не глибокий?

— Ні! — почувся від хатини. — По коліна!

Мисливці задовольнились відповіддю й погнали коней у річку. Однак Картіс, що їхав перший, через той жарт мало не вскочив у бідую. Він зразу шурхнув у воду й далі вже мусив плисти разом з конем до берега.

— А тряся вашій матері! — вилаявся Картіс, коли знову став на тверду землю. — То це називається по коліна?

— Авжеж, — відповів Баренс, хитро посміхаючись. — Хіба ви не бачите он того колінкуватого кипариса посеред річки? Йому вода навіть не досягає до нижнього гілля. Щоправда, від дна до гілля добрих сім футів.

Робертс, угледівши, як Картіс зопалу пірнув у воду, зразу ж притримав коня. Тепер Картіс гукав йому з другого берега:

— Їдьте трохи нижче, Робертсе! Там он, де видно каміння, ви переїдете, навіть ніг не замочивши.

— Якщо ви так гарно знаєте дорогу, то чого ж самі далі не їхали?

— Бо, дурний, повірив вам, — відповів Картіс. Він виїхав чвалом на крутий берег, скочив з коня й сердито привітався з старим.

Баренс був справжній піонер Заходу. Років п'ять тому він поселився в окрузі Пойнсет серед непролазних боліт, за двадцять миль від найближчого людського житла. Якийсь час він жив там з полювання і був цілком задоволений. Потім щось сталося — Баренс казав, що то були «сімейні обставини», і не любив про них згадувати, — і йому довелося кинути ту місцевість. Правда, в селищі подейкували про його любов до конятини, однак то були пусті балачки. Баренс завжди вівся як чесна людина, й ніхто з «сусідів» не міг йому нічого закинути. От тільки багато Баренсових знайомих твердили, що він, як казав Робертс,

«не завжди з правдою в парі ходить». Сам Баренс, однак, й це вперто заперечував і завжди ладен був заприсягнутися, що всі його розповіді — щира правда, тільки закладатися не хотів. Він головним чином розводив худобу й тримав коней, але не дуже багато. Землі він обробляв лиш невеликий клапоть, десь акрів п'ять, щоб мати кукурудзу собі й своїй сім'ї — жінці та двом дочкам. Був ще в Баренса син, однак він два роки тому десь поїхав, та так і не давав про себе звістки, бо не вмів ні читати, ні писати.

Баренсова хата, як і всюди на американському Заході, була складена в зруб із тесаних колод. Із глиняного комина курився голубий димок. Сам Баренс рубав якраз дрова варити вечерю.

— Баренсе, це містер Гарпер, мій приятель і сусіда. Він радий буде познайомитися з вами. Гарпере, це містер Баренс, що про нього я стільки вам розповідав. Сподіваюсь, ви теж будете друзями, — сказав Робертс. Ті потиснули один одному руку.

— Обличчя у вас напрочуд добродушне, хай мене грім поб'є, коли брешу, — заявив Баренс.

— Слухайте, Баренсе, — перебив його Картіс, — нам треба завтра вранці вернутися назад. Там, на березі, біля трьох сухих кипарисів, убито людину. Принаймні на те скидається.

— Убито людину? Не може бути!

— Усе на те показує. Сліди зовсім чіткі, ми тільки не мали часу пильніше пошукати. Однак це недалеко звідси, і вранці ми легко з'ясуємо, що й до чого. Все одно сьогодні ми б уже не змогли вислідити вбивць.

— Поки що ходімо до хати, — мовив Баренс. — Туман нині такий холодний, що біля коминка буде сидіти куди приємніше.

— Добрий вечір, місіс Баренс, — привітався Робертс, зайшовши до хати. — Як ся маєте? Давно вас не бачив. Як здоров'я?

— Та нічого, — приязно відповіла жінка. — Добре, що ви заглянули до нас. Я до вас оце теж збираюся навідатись. Шкода тільки, що мого старого не витягнеш з хати.

— Моя жінка давно вже чекає вас із дочками в гості, місіс Баренс, вів далі Робертс. — А як дівчатам живеться в лісі?

А втім, вони вже звикли до такої самоти. Ви знаєте Стронга, що має велику ферму? Він як селився, то справді-таки вибрав собі найкраще місце в Кеші і...

— Та годі-бо! Бійтесь бога! — вигукнув Баренс. — Знову завів своєї, йому тільки дай волю, то він за п'ять хвилин дійде й до боротьби за незалежність. Від вас, Робертсе, вже слова розважного не почувеш.

— А чого ви, Гарпере, сидите, наче води в рот набрали? Мабуть, все ще думаєте про вбивство? — спитав Картіс.

— Атож, щиро казати, мені ті криваві плями так і стоять перед очима. Страшна картина!

— Страшна, містере Гарпере? Треба вам було торік пожити на річці Кеші, — озвався Баренс.

— Та цитьте ви, хоч доки повечеряєм, — засміявся Робертс.

Ті слова нагадали всім, що вони голодні. За якусь хвилину і господарі, й гості сиділи вже на перевернутих діжках, ящиках, оцупках і грубо витесаних лавах навколо вузького столу. Посередині стояла величезна миска смаженої ведмежої порібрини й тоненько нарізаних шматків м'яса, а біля неї — кукурудзяний хліб, печений гарбуз, трохи меду й молока. По колу пішла пляшка віскі, і всі мовчки взялися до вечері.

Коли посуд було прибрано, Баренс трохи відсунув стіл, і всі знову пересіли до коминка.

Баренс весело сказав:

— А зараз буде найсмачніше — варенуха! Ні, тут таки варто жити! Нема кращого місця за Арканзас!

— Ну, містере Баренсе, це ще хтозна, — озвався Гарпер, який теж пожвавішав, почувши, що зараз подадуть його улюблений напій. — Міссурі теж гріх ганити. Я там довго жив і...

— Міссурі? — здивувався Баренс. — Міссурі? Ви рівняєте його з Арканзасом? Ну, тут уже нема що казати. А скільки ви живете в Арканзасі?

— Десь тижнів шість.

— А, то зовсім інше діло. Значить, ви його ще не знаєте як слід, добродію. Тут земля така масна, що ми, як хочемо мати світильника, просто занурюємо гніт у калюжу — і він горить. Якщо людина в Арканзасі добре прикладе рук до свого поля, то може бути певна, що збере з акра по сотні бушлів^[3].

— Щось надто багато!

— Багато? То ще для нас не дивина. Навіть якщо зовсім не орати, то й то збереш по п'ятдесят бушлів. Земля тут — невичерпне дно!

Гарпер засовався на своєму ящику, а Робертс і Картіс крадькома презирнулися.

— А гарбузи! — вів своєї Баренс. — Десять чоловік не обступлять одного гарбуза!

— Дивовижний край, — мовив Гарпер. — То у вас, мабуть, усе таке пишне? Бо таких москітів і диких цапів, як тут, ніде більше немає.

— Чи все таке пишне? — підхопив Баренс, що вже сів на свого коника. — А ви ж як думали? Влітку москіти часом літають такою хмарою, що грудками падають на землю. І я на власні очі бачив диких цапів, що спиналися на задні ноги і, мов зачаровані, слухали, як дзеленчать дзвіночки у корів на шії. Із вас хто-небудь був у південному Міссурі?

— Мабуть, усі були, — мовив Робертс.

— І на річці Елевенпойнтсі були? Я не хочу перебільшувати, але там місцевість така скеляста, що нам доводилось підсаджувати кожен вівцю, аби вона могла дістати серед гострого каміння бодай пучечок трави. А вовки там стали такі худі й кволі, що як вили, то мусіли спиратися об дерево.

— Бачите, що таке Міссурі, а що Арканзас, — захоплено вів далі Баренс. — Ми тут, можна сказати, просто тонемо в траві, а дичина...

— Е ні! — перебив його Гарпер. — Про дичину вже цитуйте. Кращої дичини, як у Міссурі, ніде немає.

— Немає? — глузливо зареготав Баренс. — Та в нас ведмедя, що має на долоню сала на спині, вважають за худого! А оленів...

— Ловлять за ноги! — докинув Робертс. Баренс здивовано глянув на нього, а Гарпер аж засяяв.

— Ну, Робертсе, ви ж самі згодитесь, що другого такого мисливця, як я, немає, — правив своєї Баренс. — Дрібної дичини я взагалі не стріляю. Маю свій спосіб ловити її.

— Як у нас хлопчики ловлять кролів, — підсік його Гарпер. — У сильця.

— У сильця? — зневажливо пирхнув Баренс. — їдьте в Арканзас, як хочете чогось навчитися. Тільки-но випаде сніг, я йду в ліс — далеко, щоб і хати не було видно.

— Дуже далеко, — усміхнувся Картіс.

— Отож... там лишаю на снігу кілька морквин і посипаю їх табакою. А вранці кругом лежать мертві кролики.

— Що, вони їдять табаку? — здивувався крамар.

— Їдять? Ні, вони її нюхають, а потім так чхають, що скручують собі в'язи.

— Це мені нагадало одну мою пригоду з совою, — сказав Гарпер. — Шельма будила мене три ночі поспіль: закричить по-півнячому, і я схоплююся з постелі. Четвертої ночі я вже не сплю, а чекаю її. Чую — кури заворушилися, залопотіли крилами. Ну, думаю, прилетіла. Хапаю рушницю і вибігаю надвір. І справді, бачу — на маленькій гікорії серед густого гілля сидить сова, мені лиш голову її видно. Я хотів її не зразу вбити, а тільки підстрелити, щоб собакам ще була забавка, тож обходжу навколо дерева, вибираю місце, звідки б краще прицілитись. Але всюди листя таке густоше, а сова тим часом зирить на мене круглими баньками. Так я тричі обкружляв навколо неї, аж чую — гілля зашелестіло, і сова впала додолу. Хай мене дідько вхопить, коли не через те, що скрутила собі в'язи, водячи за мною очима.

— То ще не штука! — мовив Баренс. — Я коли був хлопцем, то з кожним диким індіком брався бігати наввипередки, а як він знімався, але не міг високо підлетіти, то я й ловив його.

— Коли вже про це мова, — сказав Гарпер, — то побачили б ви, як мій брат ганявся за куріпками!

— Ви хочете сказати, що він ловив на льоту куріпок? — злякано спитав Баренс.

— Ні, — мовив Гарпер, — але хай я не зійду з цього місця, коли він за кожним скоком не виривав їм із хвоста жменю пір'я!

— Ну, нарешті маємо варенуху! — вигукнув Робертс.

На хвилину розмова стихла, і всі заходилися коло бутля. Аж ось Картіс усміхнувся й сказав:

— Ото б скривилися місіс Робертс і містер Раусон, коли б побачили, як суворий Робертс цмулить варенуху!

Робертс, що був уже напідпитку, відставив чарку й крикнув:

— А щоб його, того Раусона... підняло та гепнуло. Хай уже крутить моєю жінкою й дочкою, як сам хоче, чи, навпаки, як вони хочуть.

— Мені здається, що вони хочуть так, як він, — зауважив Картіс.

— Мені вже, прости господи, той прилизаний, улесливий пройда в печінках сидить.

— Раусон, мабуть, по вуха закоханий у вашу дочку? — спитав Картіс.

— Авжеж. За чотири тижні їх мировий суддя обкрутить, та й хай як хочуть. Мені байдуже.

— Чуєте, Робертсе, я колись теж був закохався, як чорт у суху вербу, — мовив Баренс. — То була дівчина з міста, із Сент-Луї. Щотридні я отримував грубезного листа, і все про любов та вірність. Шкода тільки, що я не вмів читати, а індіани, з якими я жив, теж коло грамоти навіть близько не ходили. Але в тих листах таївся вогонь кохання, а то страшна річ. Я, коли йшов із дому, зв'язав їх докупи і сховав у шкіряну торбу, а як вернувся, то в тій торбі був уже самий попіл.

— Знаєте що, люди добрі, лягаймо спати, — сказав, позіхаючи, крамар. — Завтра нам треба рано виїхати.

— Ай справді, вже пізно, — мовив Робертс. Він вийшов за поріг і глянув на зірки. — Мабуть, уже за десяту.

— Гаразд, будемо спати. Де нам лягати, Баренсе?

— Та доведеться розділитися. Я маю в хаті тільки троє ліжок. На одному ляжуть дівчата, на другому я з старою, а на третьому, мабуть, двоє найстарших, отже, Робертс і містер Гарпер. А решта троє, Картіс, містер Гарт-форд та Асоваум, постелять долі шкури, їх у нас є досить. Завтра треба встати якнайраніше.

ПОШУКИ ВЧОРАШНІХ СЛІДІВ. АСОВАУМ ПІРНАЄ В РІЧКУ

На рясному персиковому дереві, що росло біля хати, заспівали півні, віщуючи близький ранок. Місіс Баренс та її дочки підвелися з постелі. Обережно ступаючи, стара підійшла до коминка, роздмухала пригаслий жар і підкинула трісок. Скоро в коминку вже весело горів вогонь. Стара приставила до жару великого бляшаного кавника, потім замісила тісто й поклала на деко коржі.

— Вставайте! Вставайте! — гукнув старий Баренс, підійшовши до коминка і махаючи пляшкою з віскі. — Маю добрі ліки на шлунок! Хто хоче гіркенької?

Це підняло гостей на ноги. Коли в першому сонячному промінні запалали далекі гірські вершини, мисливці вже снідали. Дівчата тим часом годували надворі коней.

— Слухайте-но, Баренсе, — спитав Робертс, — а як тепер буде з полюванням на кабанів? Якщо ми вистежуватимемо вбивцю, то вернемося без кабанів, і стара моя знову бурчатиме.

— Нічого, вполюєте іншим разом. А тепер гайда! Сонце зійшло, і нам більше не можна гаятись. Якщо то справді вбивство, то ми, може, наздоженемо злочинця. Проте я й досі думаю, що ви помилилися. По-перше, я вчора вранці проїжджав там, а по-друге, містер Браун теж мав податися в тому напрямі.

— Браун? — швидко перепитав Гарпер. — Браун? Як він тут опинився? Браун же хотів їхати до Морісонового Урвища.

— Він так і мені казав. І якщо він хотів заїхати туди від Фурш-ля-Фев навпростець, то не ту дорогу вибрав. Ну, рушаймо. Може, на обід ще й додому вернемось.

Мисливці попрощалися з жінками, перебралися через нижній брід і чвалом поскакали до того місця, де ввечері надибали підозрілі сліди.

— Стійте! Це тут! — гукнув індіанець і зіскочив з коня. — Не треба їхати далі, щоб було якомога менше слідів.

Вершники хутко позлазили з коней і поприв'язували їх до гнучких ліан. Асоваум ішов попереду, тримаючись сліду, що відбився на м'якій землі. Він нахилився, пильно оглядав кожен зрушений з місця листок, кожную травинку, потім знову підводився і так, ступаючи побіч сліду, досяг тієї місцини, де були перші криваві плями. Уважно роззираючись навколо, він раптом скрикнув. Індіанців голос був сповнений такого жаху, що мисливці миттю обступили його. Асоваум показав перед себе. Сумніву більше не могло бути: тут стався страшний злочин.

У тому місці росла колись велика смерека. Потім вона впала, і яма з-під її кореневища заросла ожиною та колючими кущами. Кінь хотів обминути ті зарості. Сліди від копит звернули трохи вбік. Нараз щось, мабуть, куля вбивці, зупинило верхівця. Тут уперше бризнула кров, але сердега ще не впав, а кінь скочив далі.

— Куля, певне, влучила коня, — сказав Робертс, — а то б верхівець упав.

Асоваум мовчки показав на гікорію, що росла неподалік: на її рудуватій корі чітко видніли сліди крові.

— Справді! — вжахнувся Гарпер. — Верхівець ударився головою об гікорію... А ось тут він і впав.

Земля була геть витоптана. Видко, поранений боронився.

Кілька гіллячок були замащені кров'ю. Мабуть, він останнім зусиллям відчайдушно чіплявся за них.

Мисливці дивилися мовчки, їм було моторошно від тих видимих ознак убивства. Бо то була не боротьба — один із супротивників щонайбільше захищав у відчаї своє життя.

— Ходімо, — сказав Асоваум і рушив по сліду до річки, уважно оглядаючи кожний відбиток ноги.

— Його несли двоє. Ось тут він лежав, а ті двоє стояли. А це що? Ніж... і в крові.

— Складаний ніжик! Боже святий, хіба ним можна вбити людину?

— Ану покажіть, — мовив Робертс і простяг руку. — Може, я його впізнаю.

Гарпер теж нахилився подивитися. Нарешті Робертс похитав головою:

— Я його ніколи не бачив. Він ще зовсім новий.

Ані Гарпер, ані решта мисливців теж не пізнали ножа.

— Я візьму його з собою, — сказав Робертс. — Може, він наведе нас на слід. Але кров змию. Бо так на нього страшно дивитися.

— Гляньте-но! — мовив Асоваум і показав на свіжорозкопану землю в кущах, недалеко від того місця, де лежав замордований. — Що то?

— Там вони закопали тіло! — сказав крамар.

— Ні, — заперечив Картіс. — Яма така мала, що в неї можна запхати хіба що опосума, а не людину. Але вони копали там, і не таким ножем, як оцей. Однак землі, що її надовбали звідти, десь немає. Навіщо їм могла придатися земля?

Асоваум пильно оглянув скопане місце, а тоді випростався й сказав:

— Якщо в одежі лишиться повітря, тіло може сплисти нагору й зачепитися десь за кущ або дерево. А якщо тіло напхати землею, воно потоне.

— Боже! — аж здригнувся Робертс. — Он навіть їм був потрібен складаний ніжик — пороти трупа. Страшний злочин. І хто б то міг бути, той бідолаха?

— Ця таємниця похована в річці, — сказав Гарпер. — Хтозна, чи ми про неї колись довідаємось. А що то індієнин надумав? Асовауме, що ти хочеш учинити?

— Зробити мотузку й пірнути в річку, — відповів той, здираючи з молодого деревця стяжки кори й зв'язуючи їх докупи.

— Пірнути? По труп? — вжахнувся Робертс.

Індієнин показав на воду й прошепотів:

— Він там!

Потім скинув куртку, штани й мокасини і хотів уже стрибати у воду.

— Стривайте! — гукнув крамар, який уважно придивлявся до всього, що робив індієнин. — Коли ви будете обв'язувати тіло мотузкою, то дуже загаєтесь. У мене є гачки на рибу.

Він дістав з кишені невеличкий пакунок. У ньому виявилось повно найрізноманітніших рибальських гачків. Крамар вибрав найбільший і дав індієнинові.

— Добра штука, — мовив той. Потім швидко присилив гачка до цупкої кори, ще раз глянув на те місце, куди, певне, вкинуто замордованого, й наступної миті пірнув у річку. Запала мертва тиша.

Всі аж подих затамували. Та ось над водою з'явилося чорне блискуче волосся, Асоваум хапнув ротом повітря і поплив до берега.

А де ж тіло? — тихо спитав Робертс.

Я знайшов його. Навіть торкнув рукою. Однак вода надто швидко підняла мене нагору.

Індіанин, відсапуючись, ліг під деревом.

— Може, хто знайде мені каменя? — по хвилі мовив він. — Я стомився й мушу відпочити.

— Ти хочеш іще раз пірнути? — здивовано спитав Гарпер.

Асоваум лиш мовчки кивнув головою. Гартфорд приніс важкенького каменя. Картіс зробив з мотузки петлю й накинув на каменя.

— На, Асовауме, — сказав він. — Причепиш до лівої руки, й вона потягне тебе на дно. Якщо ж захочеш піднятися нагору, то смикнеш петлю, і камінь випаде. Отак, дивись!

Та індіанина не треба було довго вчити. Перепочивши, він удруге пірнув у річку. Цього разу його не було довше. Нарешті мотузка, що до неї був припасований гачок, шарпнулася, знялися бульки, й на поверхні знову показалася темна голова індіанина. Асоваум швидко поплив до берега, виліз із води і аж здригнувся, озираючись назад.

Картіс, що тримав кінець мотузки, крикнув:

— Прив'язана! Асоваум знайшов його!

Індіанин мовчки дивився на воду. Мисливці обережно потягли за мотузку, і скоро на воді з'явилося темне тіло. Асоваум схопив його за плечі й витяг на суше. Мисливці мимоволі відсахнулися. Індіанин перевернув забитого, і з їхніх грудей вихопився зляканий крик:

— Гіскот!

Вони довго стояли мовчки, нажахані страшним відкриттям.

На лобі в бідолахи зяяла велика рана, але не від кулі: прострелені були груди.

Робертс нахилився й оглянув те місце, куди влучила куля.

— Яку рушницю мав Браун? — спитав він тихо, наче не зважувався вимовити того прізвища.

— А ви його вважаєте за винного? — Гарпер боязко обвів очима всіх чотирьох.

— Ні, боронь боже, — сказав Картіс. — Жоден суд присяжних у всьому Арканзасі не звинуватить його після таких Гіскотових погроз. Але все ж треба повідомити кого слід. Чи лишимо тіло тут?

— Ні, нізащо, — сказав Робертс. — Найкраще прикриємо його тут гіллям і сповістимо мирового суддю. Я не хочу більше з цим мати до діла. Що ви робите, Гартфорде?

Крамар вклякнув біля трупа й почав обмацувати шкуратяну куртку. Нарешті підвівся й сказав:

— Гіскот носив он у тій кишені чотириста сімдесят доларів. Я сам бачив їх учора вранці в Боувітовій хаті. Загубити їх він, напевне, не міг, бо гудзик заходить туго. Хтось відстебнув кишеню і... витяг гроші.

— Хто зважиться сказати, що мій небіж пограбував мертвого? — крикнув Гарпер. — Хто назве мого Біла злодієм?

— Заспокойтесь, Гарпере, — ласкаво мовив Робертс і поклав йому руку на плече. — У всіх нас є підстава гадати, що Гіскота застрілив Браун. Гроші міг витягти хтось інший. Врешті, їх же було двоє.

— Але ж хто б із ним ще був?

— Про це тільки богові відомо — не нам. У кожному разі тут сліди двох чоловіків — одного в черевиках, а другого в чоботях. І коли Браун доконав помсти, той другий легко міг знайти нагоду прибрати до рук гроші.

— Браун ніколи б не допустив такого.

— Він міг не побачити.

— Це жахливо, — сказав Гарпер. Він затулив обличчя руками й прихилився до дерева. Асоваум задумливо сидів біля того самого дерева, підібгавши, ноги.

— Ну, до діла, — сказав Картіс і почав стягати гілля.

— Авжеж, пора, — підтримав його Робертс.

Картіс, Робертс і Гартфорд хутко виконали свій сумний обов'язок і сіли на коней. Гарпер машинально робив те саме, що й вони, але був якийсь зломлений. Що Браун вчинив убивство, він уже й сам вірив. Але гроші... гроші... це було щось жахливе!

Мисливці вже зникли в гущавині, а Асоваум ще довго сидів і задумливо дивився поперед себе. А коли не стало чути тупоту копит і собачого гавкоту, він тихо підвівся й знову став пильно оглядати кожен слід і кожен знак. На держаку томагавка Асоваум закарбував маленьким ножиком, який висів у нього на поясі, довжину й ширину слідів і, коли остаточно переконався, що ніщо не лишилося поза його увагою, закинув на плече рушницю й зник у густому лісі.

НЕРОЗЛУЧНА ЧЕТВІРКА РАДИТЬ РАДУ. ДОБРОЧИННИЙ РАУСОН ОБУРЕНИЙ УБИВСТВОМ, А МАРІОН ЗАХИЩАЄ БРАУНА

Нам доведеться знову привести читачів у ту гущавину, з якої ми почали розповідь і де того самого ранку, коли мисливці витягли з річки замордованого, четверо спільників зустрілися, щоб обміркувати свої подальші плани. Котон і Вестон прийшли перші. Джонсон і Раусон теж не забарилися, й ті привітали їх гучним криком.

— Тс-с, — цитьнув на них Раусон, — не галасуйте так, наче стоїте на вулиці й вам байдуже, хто вас почує.

— А мені таки байдуже, — засміявся Вестон. — Ну то й що, як нас тут хтось побачить разом?

— Вам то байдуже, а от мені не дуже. Моя теща побожна жінка і не вважала б за велику честь, що я маю таких знайомих.

— Ваша теща? — здивовано спитав Котон. — Ви справді думаєте одружитися з Робертсовою дочкою? Я чув про те, але не йняв віри.

— А чому, Котоне? Це я востаннє з вами спілкуюся в такому ділі. Я хочу стати чесною людиною.

— А пора вже, — глузливо мовив Котон. — Навіть трошки запізно.

— Годі вам, — озвався Джонсон. — Ви не того сюди поприходили, щоб знову почати сварку. Як вам повелося на ловах, Котоне?

— Убив чотирьох оленів і одну лисицю.

— А вам, Вестоне?

— Маю двох оленів і трьох диких індиків.

— Тоді мені найменше пощастило, — сказав Джонсон. — Я вчора вранці впав із стрімкої скелі. Став на камінь, а він зрушив. І я побив усю руку. Через те й стріляв погано.

— А те нас не обходить, — заявив Вестон.

— Та добре вже, добре. Отже, ми з Раусоном почнемо танок. Ото в селищі завирує! Нам аби тільки випередити їх на одну добу, а тоді хай хоч цілим Арканзасом шукають коней, то не знайдуть. Раусон має чудовий план. Не забудьте ж, де зустрінемося: біля Госвелоного човна. А ви, Вестоне, чекайте нас із кіньми біля розваленої хатини над Горскріком і постарайтеся лишити якнайменше слідів. Та ви й самі знаєте, як робить.

— Де ж би мені найкраще тим часом пересидіти? Ага, піду до Еткінса. Там зможу трохи відпочити. А як регулятори? — спитав Котон.

— Коли поталанить зробити так, як я надумав, — сказав Раусон, — то регулятори нам не дуже зашкодять. Вони підуть не по тому сліду. Ось так ми й пошиємо Гасфілда в дурні.

— Ну, постараємося зробити все, що можна. Коли вирушаємо?

— Негайно, — сказав Джонсон. — Там десь саме почалися збори регуляторів. Якщо ті мерзотники збурять усю округу, то в нас може нічого не вийти.

— Мені ще неодмінно треба заскочити до Робертсів, — мовив Раусон. — І то сьогодні ж. А втім, це мені по дорозі. Джонсон може піти лісом, і ми зустрінемося там, де починається Кипарисовий потічок.

— А коли ми зустрінемося в домовленому місці? — спитав Вестон. — Щоб мені не довелося надто довго морочитися з кіньми.

— Ну, не раніше як у п'ятницю ввечері, — відповів Раусон. — Це коли нічого не перешкодить. Якщо ж у четвер увечері — бо пішки до Гасфілдової садиби ми швидше не добудемось — не випадє слушної нагоди, то справа затягнеться аж до неділі. А як усе піде добре, то в п'ятницю навзаході сонця ми будемо в умовленому місці. Ну, до швидкого... веселого побачення!

— До побачення! — відповіли Котон з Вестоном і подалися в ліс.

Раусон ще якусь хвилю мовчки дивився їм услід, потім похитав головою:

— Джонсоне, хай це буде останній раз, що ми маємо якесь діло з отим йолопом Котоном. На острові теж не хочуть більше й чути про нього. Вони довідались, що Котон напивається, а тоді варнякає чортзна-що й лізе в бійку.

— Вестон мені теж не дуже подобається, — озвався Джонсон. — Я певен, що коли того шмаркача приперти до стіни, він усе вибовкає. Не вірю йому.

— Будемо сподіватися, що до такого не дійде, — сказав Раусон. — Ну, дай боже!

— Дай боже!

Раусон підійшов до свого коня, сів на нього й виїхав на дорогу. А тоді погнав коня чвалом туди, де на виднокрузі білів дах мирної оселі Робертсів. Раусон побув там недовго, сказав тільки місіс Робертс і своїй нареченій, що має на кілька днів відлучитися. Одне, що йому обов'язок проповідника велить об'їхати північну частину краю, аби сіяти там слово боже, а друге, що треба забрати гроші, які йому належать.

— Скоро, люба моя Маріон, — вів далі він, ніжно взявши дівчину за руку, — скоро сповниться моя найзаповітніша мрія. Людині не годиться бути самій. А поки що прощайте, хай вас береже господь. Тільки помолімося ще раз богові, хай він благословить нашу скромну працю і буде ласкавий до нас.

Він витяг маленького молитовника, що його завжди носив у кишені, й почав голосно проказувати молитву.

Ту мить надворі почувся Робертсів голос.

— Витри коней. За годину я знову їду з дому! — сказав він негрові. — Ходімо до хати, Гарпере, трохи відпочинете. Що ви зараз дома робитимете? О, там, либонь, знову моляться. Щоб його чорт забрав, того попа! Наче людині нема іншого діла, як вічно стовбичити навколішки! Невже богові з того така втіха? Томе, винеси нам з хати два стільці! — гукнув він до негра, що розсідлував коней.

Раусон почув на подвір'ї гомін і перестав молитися, коли негр зайшов по стільці. Робертс із Гарпером без церемоній зайшли до хати.

— Доброго ранку, шановні дами, — привітався Гарпер. Він був блідий і змучений, очі йому позападали, а коліна аж підгиналися. Він важко опустився на стілець.

— О господи, що з вами, містере Гарпере?

— Нічого. Це мине.

Робертс підсунув свого стільця до коминка і втупив очі поперед себе.

— Сталося вбивство, — сказав він. — Страшне вбивство. Застрілено Гіскота.

— Гіскота? — вигукнув Раусон. — Хто сказав?

— Я сам бачив трупа. Його вбив Браун!

Раусон хвилину стояв мовчки, опустивши погляд, наче молився про себе. А тоді звів очі, зітхнув і сказав, здригаючись:

— Це страшно... просто жахливо. Такий молодий, а вже вбивця й грабіжник.

— Грабіжник? — люто кинувся Гарпер.

— А хіба Гіскот не казав, що носить із собою чимало грошей? Ви думаєте, вбивця поховав би його з грішми? Гіскот був грішна людина, — вів далі Раусон суворо, — але так померти, не спокутувавши своїх гріхів... А де ж його застрелено, містере Робертсе?

— Біля Пті-Жана. Ми знайшли сліди, і Асоваум дістав тіло з річки.

— А звідки ж ви знаєте, що то Браун убив його?

— Брауна того самого ранку бачено поблизу, — зітхнув Робертс. — Власне, з ним був там іще хтось. І якраз напередодні Браун посварився з Гіскотом, той ще йому погрожував.

— Яка ганьба! — вигукнув Раусон, охоплений побожним обуренням. — Я сам поїду туди. Може, вбивцю пощастить іще спіймати.

— Вам нема нащо ловити мого небожа, — мовив Гарпер. — Ми ладні всі заприсягнутися, що чули, як Гіскот йому погрожував. Суд присяжних повинен виправдати Біла й виправдає. До того ж Біл через тиждень повернеться й сам себе захищатиме.

— Повернеться? — швидко спитав Раусон.

— Хвалити бога, значить, він не винен! — вигукнула Маріон.

— Міс Маріон, видко, дуже вболіває за містера Брауна, — зауважив Раусон.

— Як і за кожного невинного! — крикнула дівчина.

— Це дуже похвально, — солодким голосом сказав проповідник. — Хай вас господь благословить за те, добра дитино, й збереже вашу чисту віру.

Він шанобливо поцілував свою наречену в чоло й подався слідом за Робертсом і Гарпером. Ті, хутко попрощавшись, знову скочили на

коней. Раусон сів на свого маленького коника й поволеньки потрюхикав дорогою.

— Мамо, — сказала Маріон, коли вони поїхали, — мамо, я не можу любити Раусона. В моєму серці немає того почуття, що я повинна пообіцяти йому біля олтаря.

— Доню, молися! — злякано вигукнула місіс Робертс. — Містер Раусон довірився мені, що сподівається владнати свої справи швидше, ніж гадав. А відразу по тому згуляємо весілля. І ти матимеш щастя, яке заслужила.

СУД ПРИСЯЖНИХ У ПЕТІВІЛІ. ПО СЛІДУ

У Петівілі були вибори. Вибирали окружного суддю й писаря. На першу посаду малося вже три кандидати, а на другу — два.

Вибори починалися о другій годині. А тим часом фермери й мисливці, що поз'їжджалися з навколишніх селищ, сиділи у невеличкому будиночку й розважалися хто як хотів.

— То що ж сталося з трупом? — питав один фермер другого. — Я більше нічого про нього не чув.

— Нічого не сталося, — відповів той. — Ті мисливці накрили його гіллям, а ми взялися шукати другого вбивцю. Але ж ви знаєте, після обіду пішов такий дощ, що змив усі сліди. От ми й кинули, бо що мали робити.

— То його справді Браун застрілив?

— Авжеж! — сказав мировий суддя, підходячи до них. — Цього й слід було сподіватися. Хто б махнув рукою на такі погрози? А от його спільника я б хотів знайти. Той уже напевне не мав причини вбивати Гіскота. І ніхто не знає, на кого й подумати. А чи правда, що забитого ще й пограбовано?

— Того ранку він мав при собі гроші, це я знаю напевне, — розповідав Кук, що лежав на ліжку. — Він тримав їх у кишені в куртці, у маленькому записнику, оправленому в червону шкіру. А коли його знайшли, грошей не було; звісно, вбивці і їх за одним заходом приховали.

— Браун не приховив, можу заприсягнутися, — заявив суддя. — Він чесний хлопець. Панове! Час починати. Вже, мабуть, друга година. Правда, в нас немає писаря. Хто може замінити його?

— Он там прийшов Гекер, німець, — мовив Робін, показуючи на відчинені двері.

— Агов, Гекере! — покликав суддя. — Ви б не могли з годинку вести нам протокол?

— Та хоч і дві або й три, — відповів той і зайшов до кімнати. — Я тільки смерком повинен уже бути біля соляниці за горою. Якщо о п'ятій вийду звідси, то встигну.

— Добре, тоді поставте свою рушницю в куток. Вона наладована?

— А ви думаєте, що я ношу з собою по лісі неналадовану рушницю?

— Ну, то ставте її обережно. Я завжди боюся, що клята рушниця може вистрілити.

Гекер, молодий німець, що вже три роки жив у тій місцевості з мисливства, підсунув стільця до столу.

— А он і Велз прийшов, гляньте-но! Яким вітром його занесло? Він же ніколи не приходив на вибори, — сказав Сміт.

— Добрий вечір! — привітався мисливець. Він зайшов до кімнати й кинув на стіл три закривавлені вовчі шкури.

— Послухайте-но, Велзе, — засміявся Гекер, стираючи рукавом вовчу кров із паперу. — Якщо вам байдуже, то покладіть їх краще під стіл — легше буде писати.

— Що, закаляв вам папір? Перепрошую. Ну, та писати на ньому ще можна — заляпано тільки верхній кутик.

— Нумо, будемо вибирати, — перебив їх суддя. — Значить, Гекер пише протокол. А хто ж мої помічники? Ага, Сміт і Гоукес. Починаймо.

— Яке сьогодні число? — спитав Гекер.

— Двадцять сьоме.

— А який день?

— Ви навіть не знаєте, який день? П'ятниця.

— Коли сидиш у лісі цілими тижнями, то й лік дням забуваєш, — виправдувався Гекер. — Я думав, що сьогодні неділя.

До столу підійшов один фермер. Гекер записав його прізвище.

— Добрий вечір, Геслоу. Посвідчення йому ніякого не треба, правда ж?

— Йому не треба.

— Кого ви хочете за суддю?

— Ветеля.

— А за писаря?

— Гопера.

— Ваше прізвище? — спитав Сміт другого фермера, що прийшов віддати свій голос.

— Кетлін.

— Скільки ви живете в штаті?

— Сім місяців.

— А в окрузі?

— Вісім тижнів.

— Можете заприсягтися?

— Аякже!

— Прийміть від нього присягу, писарю.

Гекер швидко пробубонів чоловікові текст присяги, простягнув біблію, щоб той поцілував, і закінчив звичайним, урочистим «Хай вам бог допоможе».

Поки всі присутні віддали свої голоси, минуло три години. Суддя та його помічники хотіли вже підписувати протокол, коли знадвору почувся голос старого Баренса, що теж притрюхикав на своєму коникові.

— Я ще, думаю, встиг? Слава Ветелеві! То добрий чоловік. Залишіть Ветеля суддею, чуєте?

— Не могли раніше приїхати, Баренсе, — зауважив Гекер. — Я саме хотів іти. Уже минула п'ята, а мені ще добрих півгодини тюпати.

— Куди це?

— Та до найближчої соляниці. Може, й ви зі мною поїдете?

— А ну її к лихій годині, ту соляницю! Залишимося краще тут, га? Я не піду додому, аж доки не звалюся з ніг, а тоді вже хоч-не-хоч залишуся.

— Чудово, Баренсе! — вигукнув Кук. — Я теж пристаю на таке. Я приніс із собою дві оленячі шкури, от ми їх і проп'ємо. Не щодня ж вибори.

— То мені можна йти? — спитав Гекер.

— Ну, то йдіть, як хочете! Хто принесе сюди віскі? Пити в шинку я не дуже люблю, там якимось непривітно. Ага, он уже несуть! Ну, то хильнемо, га? Бо цілу ніч сидіти тут тверезому не велика радість.

І пішли розповіді про мисливські пригоди, одна неймовірніша за одну. Найбільше відзначався Баренс.

— Слава Баренсові! — гукнув Картіс і нараз замовк. — Наче хтось стрельнув? — мовив по хвилі він.

— Так, мені теж учулося, — відповів Баренс. — Мабуть, Гекер. Біля соляниці, де він сьогодні ввечері засів, віддавна ніхто не полював, тож і не дивно, як йому щось трапиться.

— Гей, хто там є в хаті! — гукнув раптом чийсь голос знадвору, і собаки скажено загавкали.

— Хтось кличе, — мовив суддя.

— Гей, хто є в хаті! — повторив голос, цього разу так гучно, що навіть перекричав собак.

— Агов, що сталося?

— Винесіть світло!

— Хто там такий?

— Гасфілд із Спрінгкріку та його друзі. Можна у вас дістати соснини з живицею або кілька фунтів воску, щоб зробити великі смолоскипи?

— Можна, — відповів Істлі. — Правда, воску я не маю, зате соснини скільки завгодно. Тільки її треба спершу поколотити. А ви тим часом злазьте й заходьте до хати перепочити. Та цитьте, годі вам гавкати! — гримнув він на собак.

— Гасфілд? Який дідько вас заніс сюди серед ночі? — спитав суддя, що підійшов із Куком до дверей. — І хто то з вами?

— Мої друзі із Спрінгкріку, — відповів фермер і, перемовившись кількома словами зі своїми супутниками, зліз з коня та зайшов до хати.

— Добрий вечір. Є між вами хтось, що знав би бродити через Фуршля-Фев і став би нам кілька годин за проводаря?

— А що скоїлося? Ви женетесь за кимось по сліду?

— Падлюки украли в мене вночі з середи на четвер шестеро коней, — сказав Гасфілд. — Добре, що я вранці ж зауважив, власне, ще вночі. Кілька коней, що паслися на леваді, прибігли додому. А вони тікають з пасовиська, тільки як їх налякають вовки або хтось чужий. Звичайно, в темряві я не міг напасти на слід, тож дочекався ранку, а вдосвіта скликав сусідів і гайда навздогінці. Сліди чіткі, але скоро вони розділилися, три пішли праворуч, а три ліворуч. Біля струмка вони знову з'єдналися й повели лісом до річки, аж поки досягли дороги. Мабуть, там вони були вчора ввечері. Далі злодії нахабно їхали дорогою. І, либонь, аж як почало розвиднятися, звернули знову в ліс, щоб дати коням трохи перепочити й нагодувати їх. А що вони напевне

перебралися через річку, то ми хотіли б узяти когось, хто знає брід, аби дарма не гаяти часу.

— Ви добре робите, що тримаєтеся сліду, — сказав Кук, — бо завтра вранці неодмінно буде дощ. Сонце сідало на негоду.

— Я й сам так думаю, — відповів Гасфілд. — Тим паче нам треба поскоритися. Годі колоти, Істлі, з нас вистачить. Якщо злодії цілу ніч їхатимуть дорогою, а я певен цього, то ми їх удосвіта наздоженемо, принаймні будемо недалеко від них.

— Чого б то вони мали їхати дорогою? — сказав Картіс. — Адже вони тільки одним побитом можуть утекти від вас, якщо ви справді не зразу погналися за ними, — дістатися до річки Арканзасу.

— Це правда, — задумливо мовив Гасфілд. — Ну, та побачимо, як переберемося на той берег Фурш-ля-Фев.

— Якби можна було знайти індіянина, — сказав суддя. — Він чудово вміє читати сліди й дуже допоміг би. Але хтозна, де він тиняється.

— Чи то ми, бува, не його зустріли нагорі біля соляниці? Говорив каліченою англійською мовою. Але вже смеркало, й ми не роздивилися його обличчя.

— Ні, то німець. А хіба сліди йшли тудою?

— Так. Злодії, певне, десь зовсім близько. Він сказав, що бачив двох чоловіків, тільки не впізнав їх. Але постать одного видалася йому дуже знайомою. Ви подумайте, двоє бандитів украли аж шістьох коней!

— І хто б то міг бути? — міркував уголос суддя. — Я анітрохи не здивуюся, коли виявиться, що до цього діла доклав рук негідник Котон. Його недавно десь тут бачили. Уже й наказа про його арешт виписано. Та він, видно, щось пронюхав, бо раптом зник. Принаймні на очі не показується.

— Ну, йому від каторги не втекти, — озвався Сміт.

— Від каторги? — сердито мовив Гасфілд. — Ви думаєте, ми будемо з ним морочитись, як спіймаємо з кіньми? Ось бачите? — Він витяг з кишені тонку мотузку із суканої шкіри й показав судді. — Не буду я Гасфілд, коли не повішу падлюку на тому ж дереві, під яким його застукаю. Треба нам самим до них узятися, а то вони надто розперезалися.

— А закони? — похитав головою суддя.

— Законів хай дотримуються там, де їх видавали, — в містах. А в нас, у лісі, зовсім інше діло. Доки нам доводиться захищатися самим, доти ми й судитимем по-своєму. То хто їде зі мною?

Кук, Картіс і ще кілька чоловіків миттю осіддали коней і вирушили в дорогу. Попереду їхав Картіс. Він, як давній поселенець, знав тут кожну стежку й скоро вивів їх на шлях, що з півночі на південь перетинав округу. Переслідувачі поїхали ним і незабаром побачили кінські сліди. Гасфілд запевняв, що впізнав би їх серед тисячі інших.

Небо тим часом захмарилось, і почав сіяти дрібний, дошкульний дощ. Та хоч він геть намочив вершників, проте слідів не змив.

АСОВАУМ ТА ЙОГО СКВО. ВЕСТОН І КОТОН НЕТЕРПЛЯЧЕ ЧЕКАЮТЬ НА СВОЇХ СПІЛЬНИКІВ

Саме тоді, коли відбувалися вибори, Асоваум, чи Перната Стріла, із ковдрою за спиною та рушницею через плече мовчки простував угору берегом річки. За ним ішла Алапага, його скво. Вона несла за індіанським звичаєм кухонне причандалля, а також вовняну ковдру й дві сухі оленячі шкури. Її чоловік і пан нечутно ступав по траві, пильно озираючи обидва береги річки, немов чогось шукав і ніяк не міг знайти.

Коли Асоваум піднявся, на його думку, вже досить високо, то вернувся й знову почав свої пошуки, так само марно, як і перше.

— Правда ж, це те дерево, що до його коріння завжди був прив'язаний човен? — спитав він нарешті й зупинився.

— Асоваум же бачить знак на корі, де був прип'ятий човен, — відповіла Алапага.

— А його немає, — сказав Асоваум. — Нам доведеться переплисти, якщо ми хочемо отаборитися на тому боці.

Алапага мовчки скинула свою ношу, скотила з чоловіком у воду дві деревини, щоб на них покласти своє немудре майно й сухим переправити через річку, і скоро вже обоє видряпувались на стрімкий противний берег.

— А куди хоче йти Алапага? — спитав індієнин.

— За півмилі вгору по річці ми поминули дорогу. Вона веде до хати містера Малінса. Там завтра містер Раусон казатиме проповідь. Може, Асоваум хоч раз послухає блідолицього чоловіка? Він гарно говорить. Слова його, як мед, а серце чисте, як осіннє небо!

— Алапаго, було б краще, якби ти... але що то?

Вони почули, як тихо зашаруділо сухе листя, й відразу по тому з гущавини вийшов стрункий олень, підняв угору гарну голову й оглянувся спокійно й упевнено, не маючи гадки про небезпеку. Асоваум, як тільки зачув шурхіт листя, взяв у руки рушницю. Тепер він поволі націлився, і ту ж мить олень, влучений кулею, підскочив і впав, конаючи, на траву.

— Добре! — сказав Асоваум, спокійно ладуючи рушницю. — Дуже добре. Містер Гарпер не має м'яса, а він хворий і сам не може піти на полювання. Алапага понесе йому м'яса.

— Хіба Асоваум не знає, що я йду слухати слово боже? — прошепотіла індіанка.

— Був час, — почав Асоваум, похмуро дивлячись поперед себе, — коли Алапага дослухалася до голосу Пернатої Стріли й задля нього забувала й про шум дерев у лісі, й про пташині співи. Був час, коли вона відверталася від бога блідолицього чоловіка й здіймала руки до Маніту червоношкірих. Був час, коли вона плела для свого чоловіка священний пояс і таємничими знаками накликала йому щастя на ловах. Той час минув. Алапага померла, і замість неї з'явилася християнка — Марія, її вухо замкнене — вона не чує. Але ще дужче замкнене її серце — вона не відчуває.

— Асовауме! — тихим, благальним голосом мовила красуня-індіанка. — Асовауме, не гнівайся. Наше життя коротке, а я бачу перед собою найкраще, найщасливіше прийдешнє. О, ти не знаєш, який чудовий рай білих! І ти хочеш відібрати мені те, що я ще в цьому житті маю святого й вартісного, крім обов'язків до тебе!

— Ні, — мовив Асоваум. — Хай Алапага йде служити богові білих — що вже є, те є.

— А ти так і не хочеш послухати святого чоловіка, вустами якого промовляє сам Маніту?

Асоваум хотів щось відповісти, однак, видно, пересилував себе. Він узяв рушницю на плече й сказав:

— Алапага не може тільки молитися, вона хоче ще й їсти. Недалеко звідси на березі річки стоїть порожня хижка. Ми перенесемо туди м'ясо, й Алапага сьогодні ввечері покоптить його. Цю ніч вона там переночує, а вранці їй уже буде недалеко йти до селища білих, де блідолиций чоловік розповідатиме про свого бога.

— А як же Асоваум?

— Асоваум пообіцяв містерові Гарперові розшукати його сина. І він дотримає слова. Білі люди говорять лихе про свого брата, бо не бачать під собою слідів його ніг. Він зараз далеко, але має повернутися, а винні будуть мовчати й кивати на нього.

— Містер Раусон казав, що Гарперів небіж убив брата, а потім пограбував його.

— Блідолиций чоловік бреше! — крикнув індієнин і випростався. Скроні йому почервоніли, очі палали гнівом. — Блідолиций чоловік бреше! — ще раз сказав він. — І — знає це!

— Асоваум гнівається на християнина, бо той відвернув Алапагу од віри її батьків. Асоваум чесний і шляхетний, він нікого не стане ганити за те, що той думає не так, як він сам.

— Нумо понесемо м'ясо до хижки, — урвав мову індієнин. — Уже пізно. Асоваумові, доки смеркне, треба ще здолати багато миль.

Він вправною рукою вичинив забитого оленя, узяв його на плечі й мовчки рушив далі берегом. Ішли вони довго й нарешті досягли порожньої халупи. Асоваум заніс м'ясо до середини. Двері були зірвані з дерев'яних завісів і лежали перед порогом. Асоваум озирнувся довкола й сказав:

— Халупа ще добра, і Алапага матиме на ніч захисток. Як вона вернеться з своєї побожної виправи, то занесе м'ясо до хати містера Гарпера. Асоваум повернеться до неї, перше ніж двічі зійде сонце.

І, похиливши голову, він мовчки подався в ліс.

Алапага ж заходилася робити те, що їй звелів чоловік. Настругала зграбним томагавком, що висів їй при боці, тоненьких рожнів сушити на них м'ясо, наносила дров і розпалила багаття, щоб і дичина коптілася і в хатині було тепло, потім нарізала м'ясо стяхками, понастромляла його на рожни й розвішала над полум'ям.

В той самий час за півмилі вище на протилежному березі вийшов із кущів юнак і нетерпляче глянув через річку, немов чекав на когось.

Скоро біля нього з'явився ще один чоловік. Він був закутаний у вовняну ковдру, на лоба насунув старого фетрового капелюха, а під пахвою тримав рушницю, щоб не замочити її в росу. Чоловік той тихо підійшов до юнака і, усміхаючись, спитав:

— Що, Вестоне, довго час тягнеться, га? Ви змерзли. Чого ж ви не взяли ковдри? Я ж вам казав. Нічого ще не чути?

— Не чути, — похмуро відповів той. — Якщо мені доведеться чипіти тут цілу ніч без ковдри й вогню, то я до ранку дам дуба.

— О, то була б для судді втрата — щонайменше двадцять доларів! — Котон, бо то був він, засміявся. — А втім, я не думаю, що нам іще довго доведеться чекати. Раусон знає там кожен закуток, і Джонсон, мабуть, теж, отже ніякої халепи не повинно статися. А крім того, ви ж самі казали, що завтра вдень Раусон збирає в селищі людей на молитву. Тому, він зробить усе, що зможе, аби тільки вчасно прибути туди й не викликати ніякої підозри. Я не люблю того лицеміра, але в нашому ділі пін спритний. Видно, що походить з північних штатів.

— Тепер усюди тільки й мови, що про вбивство Гіскота, — сказав Вестон. — Певне, що його Браун уколошкав. Проте разом з ним називають і ваше прізвище.

— Моє? Отуди к чортовій матері! — До чого тут я? Та я того йолопа навіть не бачив зроду! Хоч би що де сталося, а звинувачують мене!

— А вам хіба не все одно? — мовив Вестон. — До того ж, вам на карб ставлять не вбивство, а гроші! Гіскот, буцімто, мав у кишені виторг за трьох добрих коней, чотириста чи п'ятсот доларів. І їх не стало.

— Слухайте, Вестоне, Браун же ніколи не мав з нами ніякого діла. То навіщо ж йому був той регулятор?

— Хіба я знаю? Жінки в селищі балакають, нібито Гіскот і Браун домагалися тієї самої дівчини. Того й полаялись. Але то все дурниці. Головне, що ми здихалися Гіскота. А хто його вбив і за віщо, нам байдуже.

— Ну, Гасфілд теж не дасть собі в кашу наплювати, і якщо він довідається про нас, буде нам непереливки. Я взагалі ще не знаю, як ми заплутаємо сліди, щоб ті пройди не злапали нас. А як попаде заєць вовкові в зуби, то пропала його шкурка.

— Не бійтеся, засміявся Вестон. — Раусон так хитро задумав справу, що хоч кого обдуримо. Дивіться: не доїжджаючи до річки, вони знову звернуть на дорогу.

— На дорогу? — здивувався Котон.

— Атож. На широку дорогу, щоб добре було видно сліди. Потім забредуть у річку й не вийдуть з неї.

— Як це? Не сидітимуть же вони в річці! А далі куди?

— Униз річкою, аж поки відпливуть далеко, а тоді знову на берег.

— Коні так довго не захочуть плисти.

— Того я й сховав он там човна. Он, бачите, прикритий в'язкою очерету! А там за ним ще один. З човнами ми чудово зможемо доправити коней до того місця, яке призначив Раусон. А звідти вже вам доведеться вести перед, бо я не знаю дороги на острів. Джонсон тим часом справить переслідувачів на хибний слід, і, якщо йому поталанить домогтися свого, ми будемо безпечені, а надто, як завтра ще й дощ піде.

— Це все добре, тільки фермери із Спрінгкріку не такі дурні, щоб повірити, ніби ми з кіньми пурхнули в повітря.

— А нам і не треба, щоб вони так думали. Саме тепер і починається найцікавіше. Тут унизу, біля самої води, на камінні стоїть мій кінь, ваш...

— Мій?

— Ваш і двоє Джонсонових. Як тільки ми попливемо з пригнаними кіньми, Джонсон побреде з нашими трохи вгору — тут річка не дуже швидка. А біля переправи сяде на коня і чимдуж пожене табун дорогою, наче прямує до Гарячих Джерел. Якщо переслідувачі примчать аж завтра чи післязавтра, а до того ще й випаде добрий дощ, то все це буде непотрібне. Коли ж вони женуться слідом за... зайнятими кіньми — а це, либонь, так і є, — то вважатимуть сліди, що ведуть до броду, і сліди, що ведуть від броду, за ті самі й кинуться по них. А наздогнавши Джонсона, побачать, що коні зовсім не їхні. Джонсон скаже, начебто ні про що й гадки не має, і вони переконаються, що їхали по хибному сліду, та буде вже пізно.

— А як вони його не наздоженуть? — спитав Котон.

— Ще краще. Тоді він манівцями прижене коней на острів, продасть їх і повідомить, що скоро прибуде ще табун.

— Що? Продасть мого коня?

— Не будьте дурнем, Котоне, — засміявся Вестон. — По-перше, ви дістанете за нього гроші, а по-друге, вам треба звідси тікати якомога швидше.

— А до чого тут мій кінь?

— Я вас добре знаю і ніколи не повірю, що ви поїдете з округи на своєму власному коні.

— Ай справді, Вестоне... мудра думка. Я вже навіть наглядів собі коня.

— Слухайте, Котоне, я вас хочу щось спитатися. Я вже стільки разів чув про той острів, а тепер, мабуть, і сам там побуваю. Скажіть-но, що то воно, в дідька, за така місцина?

— Не можу вам розповісти, — таємниче мовив Котон. — То дуже заплутана історія. Скажу тільки, що він лежить на Міссісіпі і що його мешканці прихильні до нас. Сам я теж не бував там.

— На Міссісіпі лежить багато островів. Розкажіть докладніше! Яке його число? Ви ж знаєте, що на тій річці всі острови од верхів'я і аж до пониззя мають своє порядкове число?

— Ще б пак! — глузливо посміхнувся Котон. — Але ж я не маю права сказати його. Та ви скоро й самі про все дізнаєтесь. За кілька днів ми будемо там. А до того часу потерпіть. Що то?

— Цитьте! — сказав Вестон. — То пугач. Раусон теж мав крикнути пугачем. Про всяк випадок я відповім, усе одно тут нікого немає.

Він приклав пальці до рота і теж озвався пугачем.

Зненацька почувся тупіт копит, і відразу по тому на протилежному березі з'явилися ті, кого вони так нетерпляче ждали. Раусон і Джонсон помахали капелюхами на знак того, що все скінчилося щасливо.

КОНОКРАДИ ВДАЮТЬСЯ ДО ХИТРОЩІВ. НЕСПОДІВАНКА. АЛАПАГА Й РАУСОН

— Ура! — крикнув Вестон, забувши про обережність, коли побачив чудових коней, що спускалися до води. — Ура! Оце то коні! — Ви збожеволіли? — сердито гримнув на нього Раусон. — Може, тут випадково хтось вештається поблизу, то ви хочете, щоб він прибіг на ваш гвалт? Побережіть свою радість надалі, як щасливо зробите те, що вам належить. Де ваші коні?

— Тут унизу, як ми й домовились, — відповів Вестон.

— Добре. Мерщій приведіть їх. Але дивіться не лишіть слідів на березі. Женіть коней водою.

— Знаю... У Вестона теж голова не капуста.

Молодик побіг униз, до того місця, де лишив своїх коней, і хутко вернувся назад, ведучи їх серединою річки, що була тут ледве три фути завглибшки.

— А де човни?. — спитав Раусон.

Вестон з Котоном кинулись до очерету й за хвилину впливли на човнах.

— Стійте! — гукнув Джонсон. — Далі не підпливайте, щоб не було слідів на піску. Так, тримайтесь середини річки. Тепер беріть коней. Краще сядьте й ви в човен, Раусоне. Так, двоє у великий і один у малий. Стривайте... спочатку поміняємо коней. Ох, мені мов камінь з серця спав. Нарешті я сів на свого власного коня!

— А тепер покажи, Джонсоне, що ти вмієш їздити верхи, — сказав Раусон. — Коні відпочили, то жени їх щодуху. Пам'ятай, що кожна година, на яку ти відтягнеш переслідувачів від правдивого сліду, варта золота.

— Не бійтесь! — засміявся Джонсон. — їм треба ого як їхати, щоб мене догнати, а коли й доженуть, то я їх висмію. Я вже підготував ґрунт: сказав багатьом своїм знайомим, що хочу відігнати на південь

штату своїх коней і ще кількох чужих, аби взяти там за них добрі гроші. Ну, бувайте!

Він шпигнув острогами коня і за мить зник у лісі.

— Ну, одне діло зроблене, — мовив Раусон. — А тепер побачимо, Котоне, як ми доправимо цих коней. Насамперед нам треба ушитися звідси й півмилі проплисти вниз річкою.

Вони швидко налаштувалися: до кожного човна поприв'язували по троє коней і за кілька хвилин були вже за поворотом річки, так що з дороги їх ніхто не міг побачити.

— Отепер мені вже легше, — прошепотів Раусон. — Скоро зовсім смеркне, і якщо наші переслідувачі справді будуть тут іще цієї ночі, то неодмінно попадуть у пастку, яку ми їм наставили. Як уявлю собі тих молодиків, то аж сміх бере! Женуться за гаданим злодієм, нарешті бачать його, підострожують своїх коней, спонукують їх до останнього зусилля, і враз — спантеличені обличчя! Прокльони! І Джонсонова невинна міна! Як він жалкуватиме, що мимоволі допоміг злочинцям уникнути такої справедливої кари — ха-ха-ха! Сама думка про це...

— Тут мілина, — перебив його Вестон, показуючи рукою до лівого берега. — Спинімось та поправмо коням вуздечки й міцніше поприв'язуймо їх, бо за цим поворотом річка буде глибока і коням доведеться багато плисти. Я сьогодні вранці, ідучи сюди, добре все обстежив.

— Коли я не помиляюся, — озвався Котон, дивлячись на берег, — десь біля цієї мілини є порожня хижка. Кущі кругом так розрослися, що її вже зовсім не видно. Так, це те місце, — повів далі він, коли човни причалили до берега. — Я пізнаю он той зломлений платан.

— Треба нам причепити менший човен до більшого, — сказав Раусон. — Тоді ми зможемо прив'язати по двоє коней з боків і двоє ззаду. Течія тут доволі швидка, тож особливо гребти не треба. Один сидітиме на веслах, а двоє пильнуватимуть коней, щоб не заплутались. До дванадцятої ми повинні дістатися до Чортового Кута. Там я висяду, а далі вже давайте собі раду самі. Не жалійте коней і уникайте великих, відкритих шляхів тільки там, де ліс рідкий і ви все одно зможете їхати швидко. Котоне, ви знаєте дорогу?

— Ще б пак, — буркнув той. — Мені нею хіба раз доводилось тікати. Яюсь за мною гналося аж п'ятеро. Хай тільки ми досягнемо болота, а там уже я так знаю дорогу, що нічого не боюся.

— Ну, либонь, усе гаразд, — мовив Раусон, зв'язавши човни докупи. — А тепер, Котоне, ще останнє. Вестон знає місце, де вам можна вийти на берег. А кроків за сто нижче, де впали навхрест сосна з платаном, Еткінс заховав мішок кукурудзи й ще деякий харч.

— А чого ви не їдете з нами до того місця? — спитав Вестон.

— Не хочу, щоб у Чортовому Куті побачили мої сліди. Я подамся звідси манівцями через гору і вийду в селище зовсім з іншого боку. Я побоююсь того клятого індіянину, особливо якщо вони надумують послати його по нашому сліду. Тому я такий обережний. Ко-тоне, а ви не маєте нічого попоїсти? Я голодний, як вовк.

— Там нагорі в очереті, де стояли коні, лежить моя хустина з кукурудзяником та оленьчим м'ясом, — мовив Вестон. — Я її, сором навіть сказати, забув. А тепер уже, мабуть, пізно вертатися.

— Отуди к лихій годині! Треба було раніше подумати. А її хоч ніхто не знайде?

— Ні, вона схована. То ви ж хотіли йти?

— Почекаю, поки Котон полагодить вуздечку, — сказав Раусон. — Якби вона порвалася дорогою, ми б затрималися ще надовше, та й взагалі поночі не дали б їй ради.

— А як ви зловили коней, Раусоне? — спитав Котон, що морочився з вуздечкою.

— Та про те багато нема що казати, — усміхнувся Раусон. — На щастя, ми дорогою не зустріли нікого знайомого і, як почало смеркати, були вже в тому місці, де повз самісіньку загороду тече Спрінгкрік. У загороді стояли кобили. Я був спантеличений, бо розраховував, що там уже будуть і ті коні, які пасуться на волі. Але нічого не вдієш, довелося нам з Джонсоном вилізти на дерево — по-перше, щоб уберегтися від усяких несподіванок, а по-друге, часом би хто йшов, щоб ми перші побачили його. Та й добре, що вилізли, бо тільки-но ми там усілися, як сам Гасфілд... ви щось сказали, Котоне?

— Ні. Чого б це?

— Мені вчувся якийсь голос. Так от, сам Гасфілд із цілою шворою собак, вертаючись із полювання, пройшов повз те дерево. Кляті собаки почали принохуватися й кружляти навколо дерева, аж нам морозом за спиною сипнуло. Та врешті вони таки побігли за своїм господарем, і наші страхи минулися. Відразу по тому прибігли з пасовиська коні.

Поки зовсім не стемніло, ми вибрали, які нам сподобались найбільше, загнуждали, сіли на них і гайда в ліс.

— Ото лютуватиме Гасфілд, — засміявся Котон. — Такого ще скільки світ сонця не бувало, щоб у фермера вкрадено разом аж шестеро коней.

— І під орудою побожного Раусона! — тішився Вестон.

Проповідник усміхнувся.

— Слухайте, Раусоне, — мовив Котон, — про що ви завтра казатимете проповідь? От шкода, що я не зможу почути!

— А чорт! — сердито сказав Раусон. — Я б залюбки накинунув вам ту комедію. Не знаю, як я завтра впораюся: бійся за вас і за коней, а сам стій, бурмочи молитви, нудьгуй і підспівуй дурних пісень.

— І дивися, як товсті вдови кричать алілуя і мліють, — глузливо мовив Вестон і зареготався.

— І веди побожні розмови з вродливою індіянкою, — докинув Котон. — А знаєте, Раусоне, у вас непоганий смак.

— Годі, треба плисти, — буркнув Раусон. — Мені стає холодно, та й коні змерзли.

— Ну все, можна рушати! — вигукнув нарешті Котон. — А хай йому грець! — додав він пошепки. — Що то таке? За кущами щось світиться!

— Де? — схопився Раусон.

— Там угорі. Мабуть, у халупі.

— А в кущах он щось біліє! — мовив Вестон.

— Сто чортів! — закричав Котон. — Зрада!

Він, а за ним і Раусон, в одну мить вискочили на берег і опинилися перед самотньою поstattтю, що стояла нагорі й бачила все, що вони робили, чула кожне їхнє слово.

— Алапага! — вжахнувся Раусон.

— Індіянка! — заскреготав зубами Котон, так само здивований, як і наляканий.

— Ти сама? — швидко спитав індіянку Раусон. — Де Асоваум?

Алапага не здобулася на відповідь. Хвилину вона стояла, немов закам'яніла, й дивилася на викритого проповідника так суворо, що той опустил очі — не витримав її погляду. Але так тривало тільки коротку мить — то горда дочка лісів давала присуд людині, що вкрала в неї віру в її бога і любов до її чоловіка. Потім її зломила думка про

безмежне, страшне горе — про те, що вона зреклася Великого Духа, який ще для її батьків жив у шумі могутнього пралісу й дзюрчанні тихого струмка, що вона дослухалася до слів чоловіка, якого вважала за святого і який був злодій і грабіжник.

Вона затулила обличчя руками.

— Коні стають неспокійні, — сердито сказав Котон. — Що ми з нею робитимемо?

— Ідіть до коней! Я сам із нею впораюсь, — шепнув йому Раусон, і його очі дико блиснули.

— Що ви з нею зробите?

— Не бійтеся, — тихо сказав Раусон. — Якщо її свідчення кому й загрожують, то тільки мені.

— То йдіть к чорту і... швидше вертайтеся, — буркнув Котон. — Якщо ми загаємось, то ви будете винні.

За хвилину човни й коні розтанули в темряві.

ІНДІЯНКА ВИКРИВАЄ ПРОПОВІДНИКА. КОНОКРАДАМ ЩАСТИТЬ

— Де Асоваум? — тихо, але твердо спитав проповідник, коли зостався сам з молододою індіянкою.

Вона стояла й плакала.

— Де Асоваум? — удруге спитав він і схопив її за руку.

Індіянка вирвала руку й відсахнулася назад, наче до неї доторкнулася змія.

— Геть! Твій подих отруйний, дотик смертельний, а язик облудний. Твій бог брехливий, а то б він давно послав на тебе блискавку, щоб спопелити тебе, проклятого. Геть!

— Де Асоваум? — знову спитав проповідник хрипким голосом.

— О, якби він був тут, щоб покарати тебе! — палко мовила індіянка. — О, ти ще не бачив Асоваума в його бойовій красі! — гордо мовила вона, помітивши зневажливу посмішку проповідникову. — Ти ще не бачив, як він кидає томагавка, що влучає, мов блискавка, як з його вуст зривається бойовий поклик, як палають його очі, обіцяючи смерть ворогам! Але він прийде, він повернеться.

— Коли? Коли? — швидко спитав проповідник, і рука його злякано сіпнулася.

— Коли? — індіянка переможно засміялася. — Коли? Швидше, ніж тобі хочеться. Перш ніж сонце двічі встане на сході, він буде тут, і горе тобі, якщо ваші стежки схрестяться.

— А де він зараз?

— Де він зараз? Він повернеться не сам — з ним буде дужа рука, що вб'є того, хто його образив.

— Ага! — Раусона пойняла диявольська радість. — Значить, він пішов привести собі товариша! Я так і думав. Добре! Тоді ти моя, і ні бог ні чорт не вирвуть тебе в мене.

— Геть! — злякано крикнула індіанка, відсахуючись від нього, і кинулась до халупи. — Геть, дияволе!

— Ти моя! — дико зареготав Раусон. — І я вже подбаю, щоб твій язик ні про що не бовкнув.

— То хай же дасть мені силу Маніту мого народу, до якого я від цієї хвилини знову вертаюся, — крикнула Алапага й схопила томагавк, що висів їй при боці. — Умри, нещасний!

Раусон злякано поточився назад.

Алапага підскочила до свого ворога, і був би йому край, якби вона не спіткнулася об зірвані з завісів двері й не впала. Ту ж мить Раусон схопив її за шию.

— Якщо Раусон не заткне їй рота, — невдоволено пробурмотів Котон, — то накличе когось на свою або на нашу голову.

— Коли б він швидше вже вийшов, — сказав Вестон теж сердито.

Вони замовкли, дослухаючись. Серед тихої ночі знову почувся пронизливий крик.

— А чи він її не вб'є? — спитав Вестон і здригнувся.

— Дурню, — буркнув Котон. — Хочете засунути свою власну шию в петлю? Маєте охоту, щоб вас регулятори повісили десь на дубі? Раусон зробить усе, що треба. Якщо йому не доведеться пролити крові, тим краще. Я сам не дуже люблю таке. Однак коли інакше не можна буде...

— О, тільки не це, — злякано мовив Вестон. — Я ввійшов з вами в спілку красти коней. То не злочин. Але крові я не хочу мати на своєму сумлінні. А це ж іще й жінка.

— Жінка ще небезпечніша, — заперечив Котон. — Принаймні там, де треба мовчати. Але не бійтесь! Раусон усе владнає. Пильнуйте коней. Вони відчувають дно і хочуть на берег. От чорт, он там у намулі відбилося копито. Будьте обережні, Вестоне. Ми не знаємо, хто ще йтиме по нашому сліду.

— А хай їм усім трясця в печінки! — сердито сказав Вестон. — Чого той Раусон так бариться? Коні не хочуть стояти, а я вже не вдержу їх. Мені руки геть затерпли.

— Он те місце, де він має до нас прилучитися, — мовив Котон. — Бачите, де коріння стирчить з води?

— Там, біля коріння, хтось стоїть, — прошепотів Вестон.

Ту мить Раусон крикнув пугачем, зіскочив з каменя, на якому стояв, і побрів по мілкому до човнів.

— Ось вам харч, — сказав він хрипким голосом і кинув у човен пучок порізаного на стяжки копченого м'яса. — Дичина — кращої не треба.

— Ну як там індіанка? — спитав Вестон.

— Уже замовкла, — коротко відповів Раусон.

— Замовкла? Ви не заподіяли їй лиха?

— Не балакайте дурниць! Дбайте про свої власні справи. А до моїх зась. Давайте мені коней, а самі сядете трохи до весел. Тут буде глибоко, і ми попливемо швидше.

— А далеко ще до того місця, де ми причалимо? — спитав Котон.

— Три милі, а може, трохи більше.

— А ви доки плистимете з нами?

— Ще милі зо дві. Вестоне, потримайте-но ще хвильку коней. Котоне, ви не маєте якоїсь старої хустки абощо?

— Маю, на шії.

— Перев'яжіть мені руку, ось тут угорі.

— Добре, але ж вам треба скинути куртку. Ой, човен хитається. Небезпечно. Ще перекинемось.

— Тоді я почекаю, поки випливемо на мілке, і стану у воду.

— А що у вас із плечем? — спитав Котон, коли Раусон нарешті скинув-таки куртку й закачав рукава.

— Та ота відьма, і сам не знаю як, схопила томагавка. Ну, та годі про те. Он там унизу, де мерехтить вода, кінчається глибоке, і тоді ви мене перев'яжете.

Далі вони пливли мовчки. На мілкому Раусон обережно намацав веслом дно, потім виліз і поволі пішов поряд з човном, тримаючись за нього здоровою рукою. Котон тим часом перев'язав йому рану, що була досить-таки глибока.

— Аби ми хоч не пропустили того місця, де нам причалювати! — журився Вестон.

— Вам би хотілося, щоб іще й місяць світив! — буркнув Котон. — А то вже все є! Про мене, то хай би дощ лив як з відра.

Вони саме минали ряд стрімких горбів, що своїми скелястими відногами сягали аж до води.

— Нам уже недалеко, — сказав Раусон, знову сідаючи в човен. — Ось трошки нижче я вас лишу, і... Котоне, ви знаєте місце, де вам висідати?

— Не бійтеся, не пропущу. А якби й пропустив, то за чверть милі нижче знову є зручне місце. Але стривайте... що то? На березі вогнище? Там хтось отаборився.

— Спокійно, — прошепотів Раусон. — Ми пропливемо під деревами, і нас ніхто не помітить.

На березі загавкав собака, і вони навіть почули голос, що втихомирював його. Човни, ані шелеснувши, попливли далі.

— Гляньте, коні вже ослабли, — по хвилі прошепотів Котон.

— Час би їм уже вийти з води, — відповів Раусон. — А ось і місце, де мені висідати. Так... трошки ближче, щоб я міг вискочити. Ну, дивіться, щоб не попалися.

І він стрибнув з хисткого човна на камінь, що виступав у воду. Потім ще помахав їм рукою і зник у темряві.

Котон і Вестон мовчки допливли до місця, яке їм визначив Раусон. Там вони стали й вивели на берег коней, що форкали й нетерпляче били копитами.

— Бийте, бийте, — засміявся Котон. — Скоро вам аж гаряче буде. Вестоне, потримайте їх хвилинку, мені треба затопити човен, щоб ніхто не знайшов і нічого не запідозрив. А другий хай собі пливе, його ніхто не знає, а якби й знав, то подумав би, що він одірвався.

Котон швидко роздягся, щоб легше було плисти, накидав у човен каміння, виїхав на глибоке й затопив його.

— Ось так, — сказав він, вилізши на берег і одягаючись. — Там його сплюха ніхто не знайде, принаймні доти, доки зможе нам зашкодити. Ну, а тепер гайда, бо мені вже тут земля горить під ногами.

— А ви добре знаєте дорогу? — стурбовано спитав Вестон.

— Можете не хвилюватися. Нам треба лише триматися хребта, де не такі зарості. Тут збитися з дороги не можна.

— Якби я тільки був певен, що Раусон не заподіяв індіянці ніякого лиха, — зітхнув Вестон.

— Та цитьте ви вже з своєю індіянкою! Яке нам до неї діло! А хай йому дідько, знову починається дощ. Тю, дурний, чого це я лаюся. Так же для нас краще.

Він рушив уперед поміж кущами й скоро зник у темряві. Вестон скочив на коня, узяв за вуздечки тих двох, що лишилися, й подався слідом за ним. Ще якийсь час чути було, як шелестіли кущі й тріщав сухий очерет, потім усе стихло.

Невдовзі по тому, як конокради попливли річкою, їхні переслідувачі, фермери з Петівіля, із смолоскипами в руках прискакали до броду.

— Тут вони переїздили, — сказав Гасфілд, нахилившись з коня і присвічуючи смолоскипом. — Це мої коні. Але чекайте, бандюги, чекайте, цього разу ви дістанете своє.

— Дуже сумніваюся, що вони чекатимуть, — озвався Кук. — По слідах того не видно. Нам треба, Гасфілде, добре махати, щоб хоч уранці наздогнати їх.

— Мені здалося, наче щось кричало, як ми об'їжджали поваленого дуба, — сказав Картіс. — А вам ні?

— Я теж щось чув, — відповів Гасфілд. — То, мабуть, пантера. Як цей брід переїздити? Тут десь є глибокі місця?

— Є, під тим берегом, — відповів Картіс. — Дайте я поїду перший. Я це місце знаю.

Він повільно з'їхав униз стрімким схилом і побрів до протилежного берега. За ним рушили інші.

— Є там сліди? — спитав Гасфілд.

— Є! — гукнув Картіс. — І ведуть просто на дорогу. Видно, злодії погнали коней щодуху.

— А може, нам краще кинути смолоскипи? — спитав Кук. — Якщо ми справді наздоганяємо вже злодіїв, то тільки викажемо себе ними.

— Ай правда! — мовив Картіс.

І, не питаючи згоди в решти переслідувачів, вони шпурнули свої смолоскипи в мокре листя. Інші зробили те саме, тільки Гасфілд ще присвічував, шукаючи на березі знайомі сліди.

— Ось вони сюди ведуть! — гукнув Картіс. — Навіть на дорозі їх видно.

— Добре, тоді гайда далі, — мовив Гасфілд і теж кинув смолоскип. — А хто перший схопить негідників, тому обіцяю барило віскі.

Його супутники радісно загомоніли й чимдуж помчали дорогою, що вела до Гарячих Джерел — Джонсоновими слідами.

БРАУН ПОВЕРТАЄТЬСЯ НАЗАД

Того самого вечора смерком Пітсбурзький пором з двома дужими неграми на веслах причалив до південного берега Арканзасу. З нього висів один-однісінький пасажир — блідий молодик з невеликим конем.

— Пане, — мовив один поромник, — я ж вам казав, що тут за сім миль немає жодної хати. Доведеться вам ночувати просто неба на доті.

— Я знаю, — байдуже відповів чужинець. — А відколи це пустує ота хатина недалеко звідси, край невеликої прерії? Раніше там жили люди — поселенці з Іллінойсу.

— О, вже давно, — відповів негр. — Жінка померла, обоє дітей — теж. А чоловік тоді десь поїхав.

Негр відштовхнувся від берега, сказав чужинцеві на добраніч і разом зі своїм товаришем спокійними, але дужими ударами весел погнав пором через річку.

Браун, бо то він повертався до Фурш-ля-Фев, довго дивився задумливо їм услід. Потім підійшов до свого коня, що пасся під деревом, узяв його за повід і повільно рушив нагору вузькою стежкою.

Вийшовши на кручу, він зупинився й мовчки глянув на прерію, затягнуту низькими хмарами. Край Ірокезького Сливняка, як називали цю місцевість тутешні люди, стояла хатина, про яку він питав негра: невисока, з розваленим глиняним димарем і напівзруйнованою прибудовою, що, мабуть, правила колись за кухню чи за комору. Там, видно, багато років уже ніхто не жив. Від пустки віяло чимось таким диким, моторошним, що Браун, який уже хотів переступити через повалений тин, зупинився й глянув на купку дерев неподалік, міркуючи, чи не краще переночувати в лісі, аніж у цій хаті, хоч і сухій, але такій непривітній. Однак туман і дощукульна холодна мжичка поклали край його нерішучості. Він підвів коня до прибудови, уважно оглянув її і переконався, що там ще можна сховатися від дощу. Треба було тільки прибрати з дороги важке дерев'яччя, щоб міг зайти кінь: Браун хотів, аби його вірний товариш, що здолав сьогодні стільки миль, теж ночував не на холодному західному вітрі, а в сухому

захистку. Він узяв корито, що стояло прихилене в кутку, відстебнув від сідла торбину й насипав коневі кукурудзи.

Тепер можна було подумати й про свою ночівлю. Молодий мисливець зайшов до хати й побачив, що в тій пустці, хоч зовні здавалося, наче в ній хтозна-відколи й духу людського не було, недавно теж зупинявся якийсь мандрівник, бо в коминку лишився свіжий попіл, у якому навіть мліло ще кілька жаринок. Нічого кращого собі Браун і не бажав. Він швидко приніс оберемок паліччя, наколов ножем трісок, і скоро йому на радість у коминку запалахкотів вогонь.

Сідло та ковдру Браун захопив із собою; тепер він простелив їх перед коминком, з'їв свою аж надто скромну вечерю — шматочок сухого оленячого м'яса — й ліг спати.

Уже, мабуть, перейшло за північ, як він прокинувся. В коминку все перегоріло — навіть жар не тлів, і Браун, тремтячи, пересунувся в найдальший куток, де не так завівав вітер.

Тільки-но він улігся, як почув знадвору чийсь голоси. Браун сперся на лікоть, намацав рушницю й ножа і, затамувавши дух, став прислухатися. Але нічого більше не було чути. Та не встиг він лягти, як знову почув людську мову, вже зовсім близько. Відразу по тому хтось відчинив двері й зайшов до хати. Чийсь грубий голос сказав:

— Чортова дірка! Я вже думав, що не найду її в такій темряві. Ну й погода... а втім, для нашого діла вона якраз добра.

— Тільки дощ замалий, — відповів другий. — Правда, він трохи змиває сліди, але не дуже.

— Принаймні мене він добре намочив. Я так змерз, що зуб з зубом не зведу. Якби хоч можна було вогонь запалити.

— Чим? — спитав другий. — Все аж набубнявіло, таке мокре. А я ще й томагавк не захопив, щоб наколотися сухих трісок. Правда, як я тут удень був, то розпалював невеликий вогонь, а як ішов, то пригорнув жар попелом, але зараз, — сказав він, розгрібаючи в коминку рукою, — тут нічого й не блисне. Та й не можна нам тут довго сидіти, принаймні мені, бо я мушу завтра ввечері бути дома, щоб мої сусіди, як піде чутка про коні, не подумали на мене. Як тільки буря трохи пересядеться, я піду.

— А наші коні тим часом не повідриваються? Треба було їх привести сюди.

— Не клопочіться тим. У таку негоду вони стоять тихо. Ні, я навмисне не привів їх сюди, бо не дуже хочу, щоб тут лишилися кінські сліди. Ну, а тепер давайте домовлятися: коли ви думаєте вернутися назад?

Брауна спантеличили ті несподівані гості, але ще дужче вразили їхні загадкові слова про те, що негода їм на руку.

Його бентежило, що він мимоволі підслухує чужу розмову, й він уже хотів був озватися до них, коли останні слова прибульця знову викликали в нього сумнів. Чому той не хоче, щоб біля хатини лишилися кінські сліди? І Браун став прислухатися далі.

«Може, вони належать до банди, яку хочуть зловити регулятори?» — подумав молодий мисливець. Подальша розмова ще посилила його підозру. Він тихо витяг ножа з піхов: якщо його викриють, треба бути готовому до захисту. Затамувавши подих, він причаївся в кутку. Які ж заміри кують ці добродії?

— Коли я зможу вернутися? — подумавши, відповів другий. — Ну, на це піде тижнів зо два або й зо три. Дорога не близька, і треба бути дуже обережному.

— Глядіть лишень, не зоставте слідів біля маленького потічка поблизу моєї хати, — застеріг перший. — Бо як ті трикляті регулятори помітять їх, то неодмінно почнуть дошукуватись, і це може вам завдати шкоди.

— Не бійтесь, я знаю, що таке обережність. Але стривайте, я ось що згадав: либонь сам я не зможу допровадити коней аж до вас Маю деякі справи і мушу залагодити їх. А як скінчу, тоді вернусь до вас, і ми розрахуємось І ще одне: в усьому довіряйте тому чоловікові, що прижене вам коні, тільки... не передавайте ним для мене грошей.

— Я знаю його?

— Мабуть, ні.

— Як же я тоді здогадаюся, чи це той, йому можна довірятись?

— Ха-ха-ха! Це легко владнати. Щоб б» швидше порозумілися, він питає вас про дорогу до Фурш-ля-Фев. Ви відповісте йому, що річка тече біля самої вашої хати. Тоді він знову питає: «А як у вас тут з пасовиськом?» А коли ще він після того попросить у вас кухоль води, тоді кличте його до господи — то буде той чоловік, що треба.

— Добре, я мушу бути обачний, бо до мене часто заходять у гості сусіди. Крім того, я не хочу, аби про щось довідалася моя вихованка. Ну, а тепер на добраніч. Дощ трохи вщух, і мені треба йти додому. Вам теж я радив би якомога швидше ушитися звідси.

Раптом він замовк і прислухався.

— Що таке? — спитав другий.

— Мені вчулося, наче десь зовсім близько затупав кінь, — відповів той.

— Не може бути. Коні стоять за чверть милі звідси.

Рипнули двері, незнайомці вийшли, і в занедбаній темній хатині знову запала мертва тиша. Однак Браун довго ще лежав нерухомо, загорнений у свою ковдру, й дослухався до шуму вітру.

Хто могли бути ті незнайомці, що зустрічалися такої ночі і в такому місці? Ця думка безперестанку крутилася йому в голові. Щось доброго вони не могли замишляти, а то б вибрали собі кращий час і краще місце. Однак хто вони такі? Один голос видався Браунові знайомий — він був певен, що десь його вже чув. Але де? І коли? Тут, в Арканзасі, чи в Міссурі, чи аж по той бік Міссісіпі?

Уранці Браун вирушив далі своєю дорогою. Свіже повітря й швидка їзда додали йому бадьорості. Коник весело біг рівною багнистою долиною Арканзасу, аж поки досяг перших горбів. Відчувши нарешті під ногами твердий ґрунт, він пустився вчвал — видно, хотів якнайшвидше бути на рідному пасовиську.

Нараз Браун побачив на широкій просіці пішохідця, що прудко йшов йому назустріч. Під'їхавши ближче, Браун пізнав його й здивувався: то був індіанець.

— Асовауме! — гукнув він і рвучко натягнув повід. — Де ти тут узявся? І куди простуєш?

— Далі вже нікуди, — спокійно відповів індіанець, стискаючи простягнуту йому руку.

— То ти мене шукав? Що сталося?

— Багато чого... дуже багато. А мій брат нічого не знає про те?

— Я? Звідки? Хіба ж я, будучи на тому березі Арканзасу, міг знати, що діється на Фурш-ля-Фев?

— Але перед вашим від'їздом...

Ти про мою суперечку з Гіскотом?

Гіскота вбито! — суворо сказав індіанець, пильно дивлячись у вічі Браунові.

— Боже праведний! — вигукнув Браун і мимоволі позадкував конем.

— Підозра падає на вас, — вів далі індіанець, не зводячи з нього очей. — Хоч вас усі й виправдовують.

— Асовауме! — вигукнув юнак, скочивши з сідла й підступаючи до індіанина. — Я непричетний до вбивства. Я того бідолаху не бачив, відколи ми розлучилися біля Робертсової хати. Ти віриш, що я винен?

Індіанець, усміхаючись, простягнув йому руку й радісно сказав:

— Асоваум ніколи не вірив цьому... принаймні відтоді, як почув, що забитого ще й пограбовано.

— Мене й у цьому звинувачують? — вжахнувся Браун.

— Лихі люди звинувачують. А добрі знають вас краще. Містер Гарпер і містер Робертс не вірять цьому. Ану покажіть свої ноги! — мовив індіанець і дістав з-за пояса томагавк.

— Навіщо? Ти зміряв сліди?

Асоваум кивнув і приклав держак томагавка до Браунової підошви.

— На три чверті дюйма довші. Я так і думав!

— Того ранку, коли я залишив Фурш-ля-Фев, я був не в черевиках, — мовив Браун і сягнув рукою до черезсідельної торби, — а ось у цих мокасінах. А там були сліди від черевиків?

Індіанець знову кивнув, йому нібито сяйнула якась нова думка.

— А де ж сталося вбивство? І як про нього довідалися?

— Ходімо, ходімо. Можна йти й розмовляти. Асоваумові треба до Фурш-ля-Фев.

Індіанець швидко рушив назад дорогою, і Браунів раз по раз доводилось пускати коня клусом, щоб бути з ним поряд. Так, ідучи, Браун довідався про всі події, що їм Асоваум був свідком, і, в свою чергу, розповів про нічну зустріч двох незнайомих. Індіанець сказав, що вранці зустрів чоловіка на великому гнідому коні, але не міг розгледіти його в обличчя, бо той був і так увесь закутаний у вовняну ковдру, а побачивши Асоваума, закутався ще дужче.

— Може, то був один із тих двох, — вів далі Асоваум, показуючи на сліди копит, що видніли перед ними. — А може й ні. Але слід є, і не завадить піти по ньому.

Та коли вони досягли долини Фурш-ля-Фев, їм довелося відмовитись від того заміру, бо після нічного дощу маленькі гірські потічки розлилися й так замулили дорогу, що індіанець запропонував вибратися до річки навпростець, попросити в когось із тамтешніх фермерів човна і далі їхати водою.

Браун залюбки послухався його ради. Вони обминули грузьку долину пасмом горбів, що спадали до річки, і вийшли на самий берег, навіть ніг не замочивши. Сонце було ще високо, коли вони дісталися до садиби одного літнього поселенця, на ім'я Смаєрс.

Фермер охоче дав їм човен і навіть пообіцяв другого дня, в неділю, прислати Браунового коня зі своїм найстаршим хлопцем до Гар-пера додому. Проте човна Браун зразу ж відкупив, бо хотів мати його напохваті вдома в дядька. Тим часом гостинний господар, аби підживити стомлених подорожніх, подав на стіл усе, що мав: дикого індика, меду, солодкої картоплі, гарбузової каші, кукурудзяного хліба й по чарці справжньої мононгагели — індіанської горілки. Браун та Асоваум були не дуже прохані й зразу ж узялися до їжі.

— Мої всі знову подалися з дому, — сказав старий.

— Куди? — спитав Браун.

— Сьогодні моління! — перебив його індіанин. — Блідолиций чоловік, либонь, не дуже вірить у доброчесність білих, коли по двічі на тиждень наказує їм молитися Великому Духові.

— Я теж так думаю! — озвався фермер. — Мені вже ті моління в печінках сидять. Мій сусіда Сміт і вся його родина стали зненацька дуже релігійні, як вони про себе кажуть, а моя стара й собі пристала до них. Нічого не можу з нею вдіяти. А хай їх дідько вхопить, тих святенників! І то, певне, буде найгірше, що можна побажати дідькові!

Асоваум засміявся.

— Я пришлю до вас Алапагу. Така проповідь дасть їй більше користі, ніж казання блідолицього чоловіка.

— Ну, я бачу, ви спішите, тож не буду вас затримувати своїми балачками. Тільки будьте обачні, бо течія швидка, і човен може легко перекинутись.

— Не бійтесь, — усміхнувся Браун. — Ми обидва не вперше плаваємо, а надто Асоваум. Він сяде до стерна. Кращого стернового годі й шукати. То ви напевне пришлете мені завтра вранці коня?

— Аякже, до Гарперової хати. Можете на мене звіритись, — запевнив фермер. — Ваше ж прізвище Гарпер, еге ж?

— Браун.

— Браун? — злякано перепитав старий.

— Так, Браун, про якого кажуть, що він убив регулятора. Той самий, — відповів юнак. Але то мерзенний наклеп, і я оце їду, щоб виявити брехню. Я не вбивав ту людину.

— Він вам грозився заподіяти смерть, — мовив фермер, ще трохи сумніваючись.

— Так, — відповів Браун. — І я вбив би його й не таїв би свого вчинку, якби зустрівся з ним у чесному поєдинку. Але на нього, каже он індієнин, напало двоє, вони забили й пограбували його, а до того ж... хіба я схожий на підступного вбивцю?

— Ні, — мовив фермер. — Я добре вас не знаю, проте на вашому обличчі світиться щирість, і як ви самі кажете, то хай мене грім поб'є, коли я вам не вірю. Вчора мої дівчата були в Робертсів і казали, що наречена містера Раусона теж дуже заступається за вас. — Асовауме, нам справді треба їхати, — зненацька звернувся Браун до індієнина.

— Я готовий, бо вже таки нерано, — відповів той.

Юнак ще раз сердечно потиснув руку фермерові й сів у човен. Асоваум примостився біля стерна, і обидва повісили рушниці на шию, щоб не замочилися, часом би човен справді перекинувся.

Вони мовчки пливли за водою. Раптом Асоваум показав уперед своєму супутникові, що сидів на носі човна, лицем до нього. Той обернувся.

— Дивно, — сказав Браун. — Що воно таке? Якись ліхтарі чи смолоскипи за кущами. Де ми вже зараз? Хіба тут, на березі, є якась хата?

— Є, — тихо мовив індієнин, спрямовуючи човен у той бік. — Порожня хатина. Учора ввечері там була Алапага. Ми тут причалимо.

І за хвилину легкий човник пристав до берега.

МОЛІННЯ. СТРАШНА ЗВІСТКА

Коли сонце звернуло з полудня, до маленької хатини, що загубилася серед лісу, з усіх боків почали з'їжджатися купками й поодинці люди. То була господа містера Малінса, теж нового поселенця, чоловіка роботящого й порядного, що недавно розорав тут чималий шмат доброї землі.

На подвір'ї, що цілий ранок було порожнє й тихе, нараз стало людно. Тепер там не було такого куща, щоб біля нього не стояв прив'язаний кінь, не було такої колоди, щоб на ній не сиділо кілька посьвятковому вбраних чоловіків. Жінки заходили до хати скинути хустки й капелюшки і разом погудити своїх ближніх.

— Дивно, що й досі немає містера Раусона, — сказала місіс Малінс. — Він же завжди такий точний.

— Мабуть, приїде з Робертсами, — відповіла міс Смаєрс. — За три тижні весілля, і йому вже не можна так надовго залишати наречену саму.

— Що? Весілля? — спитало троє чи четверо цікавих.

— Я чула це від самої матері, а вже ж вона знає. Але й справді, он їдуть Робертси без містера Раусона. Ну, тоді я не знаю, що й думати...

— Він же подався в Арканзас, — озвався Боувітів родич. — В нього, мабуть, там стільки справ, що він ніяк не може вчасно повернутися.

— Шкода, якщо він не приїде, — зітхнула молодша міс Смаєрс. — Я так чекала сьогоднішньої проповіді.

Прибульці здоровкалися одне з одним, весело гомоніли, жінки зацікавлено роздивлялися вбрання кожного нового гостя, і ніхто й не помітив, що містер Раусон справді приїхав і стояв між ними, приязно вітаючись.

Але який він мав вигляд! Обличчя бліде, щоки позападали, під очима синці, голос тремтів, ліва рука схована під куртку.

— Містере Раусоне! — вигукнули жінки майже в один голос, коли він переступив поріг. — Ви хворі? Що з вами? Ви бліді, як мрець!

— Ви таки справді хворі! — сказала місіс Робертс. — Чи щось сталося?

— Ні... нічого не сталося. Дякую вам, — приязно всміхаючись, відповів проповідник. — Щиро дякую за ваше співчуття, мої шановні приятельки й сестри. Я просто дуже стомився. Я оце був у поселенців на півночі Арканзасу н цілу ніч їхав, щоб дотримати свого слова та вчасно бути тут. І, мабуть, надто зморився.

Він підійшов до Маріон і подав їй праву руку. Дівчина помітила, що ліва рука його схована, і стурбовано спитала, чи він, бува, не поранений.

— То дрібниці, — відповів проповідник. — Учора ввечері мій кінь спіткнувся об гілляку, що лежала впоперек дороги, я впав, ударився об стовбур і обдер руку. Подряпина невелика, я спершу й не помітив нічого. Але вночі йшов дощ, рука напухла й тепер трохи отерпла. Проте вона швидко загоїться.

— Хоч би ви її не застудили, — злякано сказала місіс Робертс. — Вітер такий вогкий і холодний.

— Не турбуйтеся за мене, — ласкаво відповів проповідник і потиснув їй руку. — Я служу господові, а на такій службі не можна шкодувати себе.

Дарма вмовляли його жінки відкласти моління: він стояв на своєму. Нарешті між двома шовковицями поставлено невеликого столика, і невдовзі проповідник викрикував уже різким голосом у чисте блакитне небо молитви й хвалу господу. Він не почервонів, коли крізь густе листя пробився сонячний промінь і жінки поблизу зашепотіли, що навколо голови в проповідника світиться сяйво. Губи йому не здригнулися, коли він вимолював у Всевишнього прощення собі й своїм слухачам. Голос йому не затремтів, коли він благословляв молільників. Тільки раз, коли всі стояли навколішки, його поймав раптовий страх, і він на хвилю затнувся. Бо високо-високо над верхів'ями дубів він побачив чотирьох орлів-стерв'ятників. Він знав, куди вони летять, жадібно витягаючи шії. Але опанував себе і разом з усіма заспівав «алілуя»; і поки громада виводила знайому мелодію, він набирався сили, щоб докінчити моління.

Тим часом не всі поселенці, що приїхали до Малінса, молились разом з Раусоном. Невеликий гурт розташувався кроків за півтораста від зборища. Серед них були Баренс, крамар Гардфорд, Робертс і

Вілсон, молодий поселенець з тієї самої річки, але з другого берега. Вони щойно замовкли, бо Раусон так волав до бога, що аж їм було чути.

— І до чого оте скигління, — мовив нарешті Вілсон. — Вічно він читає мораль і направляє на правдивий шлях. Мені вже все це остогидло.

— А мені, думаєте, не остогидло? Завжди він торочить про царство небесне. А хто знає до пуття, що воно таке? — докинув і собі Робертс.

— Я думаю, що навіть той святенник, який так побожно заочує очі, не покаже нам дороги до нього, — мовив Баренс. — Не подобається він мені.

— Моя жінка схибнула на ньому, — пожалівся Робертс. — Учора ввечері заявила, що він святий; мовляв, їй на серце спадає добро і благодать, коли він заходить до хати.

— Хай нас бог милує! — злякано вигукнув Баренс. — Так у нього скоро й крила виростуть, і він літатиме по деревах та їстиме манну небесну.

— Гляньте, як сьогодні по обіді стерв'ятники розліталися, — сказав Вілсон. — Це вже двадцять третій летить на захід, відколи я тут лежу.

— Начебто проповідь кінчається, — зрадів крамар, що мовчки дослухався до їхньої розмови. — Це вже остання пісня — я її знаю.

— Хвалити бога, справді скінчилася, — мовив Вілсон. — Сьогодні Раусон швидко впорався.

— У нього чогось дуже поганий вигляд, — сказав Робертс. — Я аж злякався, як здибав його край поля.

— Край поля? А я думав, що він приїхав згори, з північних селищ, — озвався Вілсон.

— Ну, він міг звідти й приїхати, — сказав Баренс. — Якщо він за три милі звідси звернув праворуч, щоб обминути багністі місця, то десь приблизно край поля й повинен був вийти.

Коли проповідь закінчилась, усі заворушилися.

— Вже пізно, люди добрі, — сказав Сміт, що мав славу дуже побожного. — Сонце заходить, а мені ще стільки миль їхати. Вілсоне, ви зі мною?

— Цього разу ні, — відповів той. Я пообіцяв Баренсові, що проведу його додому, він хоче мені розповісти за пригоду, яка сталася з ним цього тижня.

— Боже милостивий, що з тим чоловіком таке! — вигукнув раптом Баренс.

Він вражено втупився в молодого хлопця, що ту мить вийшов з гушавини й прямував до них. Хлопець дивився поперед себе виряченими очима і був такий смертельно блідий та наляканий, що жінки позадкували від нього, а Вілсон скочив на ноги й крикнув:

— Голвею, чи ви збожеволіли, що серед білого дня ходите, як сновида, й лякаєте людей. Що сталося?

— Сталося страшне, — простогнав юнак. — Страшне. Там, у старій хатині над річкою...

— Ну, що там? — . спитало зразу десятеро голосів.

— Дайте я спершу віддыхаюсь. Там, у старій хатині... лежить... мені аж моторошно стає, як я згадаю про те... лежить індіанка.

— Алапага? Асоваумова жінка? О, який жах! — загукали з усіх боків. — Як ви її знайшли? Що ж сталося?

— Вам треба самим поглянути, і негайно ж. Не можна нізащо залишати там тіла на ніч. Вовки вдень іще бояться заходити до людського житла, але як тільки стемніє — а сонце вже зовсім сідає, — вони посмілішають і роздеруть її.

— Де Асоваум? — спитав Робертс. — Може, він уже пішов по сліду вбивці?

— І кинув свою скво непохованою? — озвався Баренс. — Ні, він би так ніколи не зробив.

— А не може бути, що то Асоваум сам... — мовив Сміт, боязко озираючись. — йому завжди не подобалась її нова віра, і він не раз дорікав, що Алапага ходить молитися до білих.

— Швидше я повірю, що він убив би свою власну матір, — палко заперечив Робертс. — Я знаю, як він її кохав. Але нам треба їхати, час минає, а туди шлях не близький. У вас є лучина на смолоскипи?

— Скільки завгодно, — відповів Малінс, — зараз наколють. Нам треба справді негайно виїжджати. Де містер Раусон?

— Ось я, — відповів проповідник, що стояв, забутий усіма, спершись на дерево. — Нам треба не гаяти ні хвилини, бо мусимо вислідити злочинця.

— Бог з вами, містере Раусоне, — сказала місіс Робертс, ви повинні лишитися тут. Ви ж хворі, дуже хворі. Бліді, як смерть.

— А я гадаю, що то мій обов'язок, — заперечив проповідник, — хоч мені й справді дуже болить голова.

— Ні, ми вас нізащо не візьмемо з собою, — сказав Малінс. — Ви ще дужче заслабнете.

— Лишайтеся собі спокійно тут, — втрутився Робертс у розмову. — У вас таки поганий вигляд. І сьогодні ми виконаємо свій сумний обов'язок без вас. От завтра на похороні, то інше діло, якщо ви почуватимете себе краще, то ваша допомога згодиться.

Проповідник мовчки кивнув і хотів був іти в хату, коли це дорогу йому заступила наречена. Вона подала йому руку й схвильовано прошепотіла:

— На добраніч, містере Раусоне. Ляжте відпочиньте, щоб уранці встали здорові й веселі. На добраніч.

Ці лагідні слова наче ножем різнули його по серці, і він злякано позадкував.

Однак, зауваживши, що на нього спрямовані погляди всіх присутніх, опанував себе, пригорнув засоромлену дівчину, поцілував її в чоло, поблагословив і твердою ногою рушив до хати, де йому нашвидку постелено постіль.

БІЛЯ ТІЛА ЗАБИТОЇ

Від Малінсової садиби до старої хатини на березі навпростець було майже чотири милі. Проте верхівці їхали дуже швидко, і ще навіть добре не стемніло, як вони були вже там.

Їх було шістнадцять чоловік, і ніхто не озивався й словом. Мовчки позлазили вони з коней, мовчки наносили хмизу й розіклали ватру, мовчки пов'язали корою в пучки тонкі тріски й поробили смолоскипи, мовчки запалили їх від ватри й на чолі з Робертсом та Вілсоном схвильовано рушили до місця вбивства.

Вони зайшли до хати й кружком поставали над трупом. Смолоскипи, підняті над головами, заливали кімнату зловісним червоним світлом.

— Її забито, — тихо мовив Робертс. — Чи хто з присутніх тут здогадується, як і через що цій нещасній вкорочено віку?

Ніхто не відповів. Нарешті Баренс озвався:

— Не можна заглянути людині в серце. Лле ця індіанка видавалась мені такою доброю і порядною, такою послужливою і ласкавою, що ніяк не збагну, як вона могла зажити собі в селищі ворога. Не знаю, хто б міг зробити такий злочин.

— Я теж не знаю... Ніхто з нас не знає, — загомонила решта присутніх.

— Хто бачив її останній? — спитав Вілсон.

— Я вчора по обіді зустрів їх обох, Алапагу й Асоваума, на тому березі річки, — мовив Пелтер. — Вони йшли собі мирно дорогою. Але хто може знати, що в індіанина на думці.

— Асоваум не винен! — палко заперечив Робертс. — Можу присягнутися своїм життям.

— У чому? — спитав від дверей гучний голос.

То до хатини зайшов індіанин з Брауном. Ні про що не здогадуючись, він рушив до гурту. Чоловіки розступились перед ним, і він побачив тіло своєї жінки, аж як підійшов до нього впритул.

— Що це? — крикнув він.

— Алапага! — злякано вигукнув Браун, що йшов за ним. — Боже праведний! Убита!

— Убита? — ~— вражено перепитав індієнин. Очі йому вирячилися, рука мимоволі потяглася до ножа при поясі. — Хто сказав убита?

Робертс поклав Асоваумові руку на плече і обвів поглядом друзів.

— Ну що, хіба він скидається на винного, арканзасці?

— Ні, бог свідок, що ні! Бідний Асоваум. Таке лихо! Але хто ж убивця? — загомоніли фермери.

Тоді поруч Робертса став Браун і мовив тихим голосом, показуючи на тіло забитої:

— За тиждень це вже друга жертва якоїсь злочинницької руки. Перше вбивство ставлять на карб мені. Я прийшов сюди, щоб відкинути страшне звинувачення й довести, що я не винен. Але вбивця живе серед нас. Кілька днів тому я ще мав намір податися в Техас. Я й тепер не кинув тієї думки, однак поїду аж тоді, як викрию злочинця, як змию пляму з свого імені. Але в мене не тільки плани стали інші — змінилися й мої погляди.

— Ви знаєте, арканзасці, що досі я не схвалював учинків регуляторів. Я вважав, що коли вони карають на власну руку, то цього вже досить, аби їх огудити. Тепер я вже так не думаю. Тут, у ногах у нас, лежить забита жінка, що була тиха й невинна і нікому не завдавала прикрощів. Кому з нас не подобалась ця скромна, ласкава жінка? Кого з нас не зворушувала її щира побожність? Вона мертва — а закони безсилі знайти й покарати вбивцю. Я тут здіймаю свою руку й присягаюся, що не заспокоюся доти, доки не помщуся за її кров і за кров того бідолахи. Арканзасці, чи підопрете ви мене своїми руками й своїм серцем?

— Так, — одностайно відгукнулися всі, хто був у хатині.

— Віднесімо насамперед тіло до найближчої хати. Звідти рановранці пошлемо когось по проповідника — він же, певне, десь у селищі. А тоді поховаєм бідолаху.

Молодші фермери заходилися збивати мари. Нараз Асоваум, що мовчки стояв біля померлої, підійшов до них і злегка підштовхнув до дверей, неначе хотів попросити їх вийти з хати.

— Що ти хочеш, Асовауме? — спитав Браун.

— Лишіть мене самого, — мовив індієнин і сховав у піхви ножа, якого й досі тримав у руці. — Лишіть мене самого з Алапагою... хоч на цю ніч.

Фермери вийшли й стали тихо радитись біля хати.

— Може, повернемось зараз до Малінсів, — сказав Вілсон, — і питаємо, чи проповідник годен завтра справити похорон? А вдосвіта знову приїдемо сюди, захопивши якийсь підсилок індієнинові, й відвеземо Алапагу човном до її хатини. Асоваум, певне, й сам хотітиме, щоб його скво була похована біля свого вігвама.

— Добре, — мовив Баренс, — я згоден. Але чи спершу не пошукати нам слідів убивці?

— Ні, тільки дарма час згаємо, — заперечив Робертс. — У хатині долівка тверда й суха, а надворі дощ усе змив. Ні, зараз годі й думати шукати вбивцю. Але хоч хто б він був, а від нашої кари не втече.

— Я б хотів ще раз заглянути до Асоваума, — нерішуче мовив Браун.

— Краще сьогодні вже не турбуймо його, — сказав Робертс.

Фермери запалили погаслі смолоскипи, сіли на коней і повільно поїхали назад до Малінса. А в самотній хатині серед мертвої тиші лишилося двоє людей, що жили чужинцями серед народу, який знищив їхнє плем'я; а тепер серед того народу знайшлася підступна рука, що вбила й Алапагу.

Індієнин сидів біля своєї дружини й мовчки, задумливо дивився на її спотворене мукою, закривавлене, а все ж гарне обличчя. Ватра тим часом пригасла; тільки подеколи з неї вихоплювався промінчик і осявав кімнату. Зненацька Асоваум схопився, з гарячковим поспіхом роздмухав вогонь, обернувся до забитої й пильно став приглядатися до неї.

Та ба! Непевне світло обдурило індієнина; йому здалося, ніби застигле обличчя ожило, а бліді уста розтулилися. Він ніяк не міг повірити, що Алапага лежить перед ним нежива. Але страшна правда була надто очевидна. Алапага, Квітка Прерій, була мертва.

Асоваум іще раз перегорнув жар, спалахнуло яскраве полум'я, і в хатині стало видно як удень. Він обійшов навколо тіла, шукаючи слідів убивці. Однак долівка була надто тверда, щоб на ній лишився чіткий відбиток людської ноги, а якщо й лишився, то його затоптали фермери.

Тільки біля рожнів, на яких Алапага сушила оленяче м'ясо, він помітив на розвіяному попелі слід, не затолочений тими, що були тут увечері.

Асоваум довго й уважно роздивлявся його. Але виміряти, який той слід завдовжки, не можна було, бо в попелі відбився тільки передок черевика, такого, як носив Браун. А може, це і є його слід?

Адже Браун щойно був у хатині. Все ж Асоваум приклав держак томагавка й відзначив ширину носка, а тоді довго, задумливо дивився на той відбиток у попелі.

Самого цього сліду було не досить. І Асоваум знову почав ходити по кімнаті, шукаючи, чи не залишив там убивця хоч чого-небудь, і нарешті знайшов закривавлений томагавк своєї коханої. Брутальна рука, видно, шпурнула томагавк у куток, і Асоваум аж тепер його вгледів.

Коли індієнин побачив кров на легкій, але гострій зброї, його уста вперше торкнула горда усмішка. Алапага померла, як і належить індієнці. Перше ніж загинути, вона пролила ворожу кров. Але від того думка про її втрату ще дужче різнула Асоваумове серце. Він міцно стис у руці томагавка, випростався й пекучим поглядом обвів хатину, ніби хотів вистежити ворога й переможно шпурнути його на долівку. Однак холодний спокійний розум переміг. Асоваум ще раз оглянув кожний куточок маленької кімнатки, тоді вийшов надвір і обшукав кожен кущ і кожну латку моху. Та все дарма. Дощ змив сліди. Асоваум повернувся до хатини.

Тут він приготував своїй забитій дружині смертне ложе. Постеливши Алапажину ковдру, поклав на неї померлу, потім приніс від річки води, змив Алапазі кров з обличчя, підмостив під голову свою ковдру, аби небіжці було зручно лежати, й спробував скласти її руки. Але правиця була міцно стиснута в кулак. Асоваум спробував силою розправити мертві пальці, проте вони не подавалися. Він уже хотів лишити так, як є, коли намацав у кулаці якусь річ. То був роговий гудзик, що його Алапага вирвала в свого ворога в смертельній боротьбі.

Але що міг зарадити той гудзик? Асоваум сумно похитав головою, однак гудзика сховав у патронташ, що висів йому при боці. Потім знову тихо сів у ногах у дружини, ніби вона спала, а він охороняв її сон.

Так він сидів нерухомо багато годин. Все зацікавило. Асоваумова темна постать усе ще чіпляла коло померлої, коли прохолодний ранковий вітер струсив росу з кущів і на сході почала займатися сторона.

Аж ось надворі почувся гомін, і в тиху оселю скорботи зайшли Браун з Вілсоном.

— Ходімо, Асовауме, — сказав Браун. — Розвій своє горе, бо воно тебе згризе. Нумо до діла: спочатку поховаємо твою дружину, а потім — помстимось за неї.

Індіанин слухав його байдуже. Та після останніх слів очі йому враз запалали. Він скочив на ноги й крикнув:

— Помстимось за неї! Так, помстимось! Ходімо, брате мій!

Він узяв томагавка дружини, заткнув його за пояс і разом із Брауном та Вілсоном переніс померлу в хисткий човник, що гойдався на хвилях, припнутий до куща лози.

Вілсон запропонував Асоваумові трохи попоїсти, але той відмовився, мовчки сів на своє звичне місце біля стерна й спокійно та впевнено повів човен проти води, до Гарперової хати, до якої було миль із десять.

ПОХОРОН ІНДІЯНКИ

Гарперова хата стояла всього кроків за сто від берега Фурш-ля-Фев. Браун з дядьком тільки недавно почали корчувати біля хати ліс. Всюди лежали повалені дерева, щоправда, здебільшого вже обрубані.

На розчищене місце перед хатою виїхав гурт вершників, тих, що вчора збиралися до Малінса на моління. Робертсові зразу впало в око, що ферма якась незвично тиха й занедбана. Він швидко підїхав до самих дверей, скочив з коня, зайшов у хату й справді побачив те, чого й боявся.

На твердій грубій постелі, скинувши з себе в гарячці ковдру, лежав чоловік, що його вся округа любила за веселу вдачу та щирість.

Робертс і Баренс, глибоко зворушені, підійшли до ліжка хворого й потисли йому руку, але він марив, не пізнаючи їх. Ту мить до низької хати зайшов Раусон — знову врочистий і спокійний, як і раніше. Угледівши його, хворий випростався й забурмотів:

— Геть... геть... вимий руки... вони в крові... Витри ножа, а то люди здогадаються... Ха-ха... Твоя куля добре влучає, глянь, яку дірку пробила... Рану буде важко вилікувати... Просто в голову.

Раусон зблід і, здригнувшись, поточився назад. Але Робертс, не зводячи погляду з хворого, тихо мовив:

— Він марить про свого небожа. Він вважає його за винного і боїться за його життя.

— Якесь дике марення, — прошепотів проповідник і швидко схилився до хворого. — Містере Гарпере, — ласкаво звернувся він до нього й приклав холодну руку до чола. — Заспокойтеся! Біля вас друзі.

— Він таки дуже хворий, — співчутливо сказав Баренс. — Побудьте трохи коло нього. Я принесу йому води, а то в нього аж губи порепалися. Та й худобу треба нагодувати, я не можу дивитися, як вона ходить голодна й без догляду.

І, не гаючи часу, Баренс узявся до роботи. Поки прибув човен з померлою, він і худобу доглянув, і в хаті замів та поприбирав, і всьому дав хоч сякий-такий лад. Раусон г Робертс тим часом порались біля хворого, і той після цілоденного марення нарешті заснув,

Незабаром до берега пристав човен. Браун з Вілсоном винесли з нього тіло Алапаги й поклали під велетенським дубом.

— Де ми її поховаємо? — спитав Малінс, підійшовши до Брауна.

Індіанин мовчки взяв його за руку й повів до свого вігвама, зробленого з великих шматків кори та невидублених шкур, що стояв кроків за сто від Гарперової хати. Поряд з вігвамом височіла давня індіанська могила, що їх багато трапляється в Арканзасі.

— Хай Квітка Прерій спочиває біля дітей Начеза, — мовив Асоваум.

Фермери взялися копати яму. Коли вони закінчили її, індіанин вийшов з вігвама з оберемком гарно видублених шкур, загорнув у них тіло своєї дружини і з Брауною допомогою поклав його в труну.

І ось до свіжої могили підійшов Раусон. Асоваум затулив обличчя руками, став навколішки й весь здригнувся від довго стримуваного плачу.

Тим часом проповідник тихим, тремтячим голосом почав надгробне казання над своєю ж таки бідолашною жертвою. Він звеличував її добротність і побожність. Він розповідав, як вона ревно молилася правдивому богові і як вірила в нього. Він хвалив її старанність і любов до свого чоловіка й пана і просив бога бути ласкавим до померлої й простити того, хто, може, засліплений гнівом, пролив невинну кров.

Раусон ще не скінчив своєї молитви, як індіанина наче вогонь пронизав. Він повільно відтулив обличчя. Коли проповідник зустрівся очима з Асоваумовим пекучим поглядом, йому аж у грудях похололо, і він замовк. Асоваум гордо випростався. Вихопивши правою рукою з-за пояса томагавк своєї жінки, він ліву простягнув до проповідника й сказав гучним голосом:

— Алапага мертва. Її дух пішов до священних гаїв білого чоловіка, бо вона відвернулася серцем від Великого Духа, і він за те покарав її. Але навіщо блідолиций чоловік просить у свого бога ласки для жінки, що від усього відмовилась, аби тільки слухати його? Що відвернулася від віри свого народу й молилася білому богові? Їй не треба ласки! Коли твій бог справедливий, то він повинен нагородити нещасну, бо вона задля нього забула все, що їй було любе й священне.

Раусон хотів його перебити, але спокійний, твердий погляд Асоваумів стримав його. Асоваум так само голосно вів далі:

— Твої уста благають прощення вбивці. Ні! Не прощення — прокляття хай спаде йому на голову! Асоваум знайде його. Віднині Асоваумове життя має одну мету — покарати вбивцю.

Раусон, що на превелику силу витримав той грізний погляд, мовчки підняв руку, наче в німій молитві, і по довгій побожній паузі сказав:

— Прости йому, господи, прости нещасному, що, прибитий тяжким горем, сказав слова гнівні та ненависні. Прости йому, господи. Прости нам усім, що стоїмо тут і обурюємося вчинком, який теж прихований твоєю незбагненою мудрістю. Амінь!

— Амінь! — прошепотіли фермери.

Тільки Асоваум похмуро мовчав. Він стояв, усе ще тримаючи в правій руці томагавк, аж поки чоловіки підняли труну й повільно опустили в яму. А тоді гордість його зломилася, він знову затулив обличчя руками і вклякнув біля могили. Коли він нарешті підвівся, перед ним здіймався вже маленький горбик і Раусон ставив на нього чорного хреста.

Після похорону Браун підійшов до Раусона, подякував йому й запросив відпочити в своїй хаті. Але Раусон відмовився — мовляв, він

не може гаяти цілий день, бо йому треба багато дечого зробити ще до весілля. І попрощався з юнаком з солодкими словами на устах і з глибокою покорою в погляді.

Коли стемніло, Асоваум узяв їжу, що йому приніс Браун, поставив у головах могили й запалив невеличкий вогник. А тоді тихим сумним голосом заспівав монотонну, моторошну поминальну пісню свого народу:

Де ти, де ти
Ділась, любко? Глянь, розквітла
Тут, в долині,
Кожна квітка, кожна — лиш тебе немає.
Де твій, де твій
Любий голос, від медів солодший?
Тут бринить їх
Всіх без ліку — лиш твого немає.
Там, на дубі,
На рясній його вершині
Сіла пташка
І виспіває тобі жалобу.
Там, на небі,
Десь душа твоя витає. О, невже ж бо
Тут, в долині,
Я ніколи не почую любих згуків?
Щільно, щільно
До землі припав я пильним вухом
Тут, в долині,
І почув з могили рідний голос
Звідти, з долу,
Твою тиху, тиху скаргу,
Ту, що кличе
Не до сліз мене — до помсти.
Чую, любя!

У ГАРПЕРОВІЙ ХАТІ. КУК РОЗКАЗУЄ ПРО ГОНИТВУ ЗА КОНОКРАДАМИ. ДИВОВИЖНІ ОПОВІДАННЯ ГАРПЕРА І БАРЕНСА

Минуло вже два тижні, а злочинця не знайдено. Дарма Браун невтомно дошукувався й допитувався, щоб напасти на його слід.

Асоваум же день за днем сидів на могилі Алапаги, і його годі було звідти забрати. Аж ось він зник, і навіть Браун не знав, де він дівся.

Та поселенці через усі ті невдачі не занепали духом. Вони тільки ще раз переконалися, що їм треба об'єднатися на захист своїх прав. Бо навіть у цьому випадку суд анічогісінько не здатен був зробити, і вбивця, принаймні досі, міг почувати себе в безпеці. Тож необхідність змусила більшість фермерів прилучитися до регуляторів. І призначено загальні збори, які заповідалися бути людними. Ті збори мали обміркувати деякі поважніші заходи. Насамперед регулятори хотіли допитати всіх найпідозріліших в окрузі, проти яких вони не мали доказів, щоб звинуватити їх у злочині. Таким чином вони сподівалися напасти на слід конокрадів, гадаючи, і таки слушно, що серед них має бути вбивця Гіскота й Алапаги.

За ці два тижні Гарпер трохи оклигав, але був дуже виснажений лихоманкою. Поки він лежав, сусіди почережно з Брауном цілі дні просиджували біля постелі, щоб йому не було нудно. Особливо часто наїжджав Баренс.

Гарпер лежав на сіннику, набитому іспанським мохом, і в його очах спалахнув давній веселий вогник, коли до хати завітали дорогі гості. То сусіди верталися з полювання на пантеру.

— Заходьте до кімнати! Всі заходьте! Ласкаво прошу, Робертсе, — ви ж мій добрий охоронець. Виходить, треба було аж пантери, щоб ви

до мене заглянули. Нічого собі!

Робертсові довелося розповісти про полювання. Кук тим часом напнув шкуру й поклав сушитися.

— Містере Куку, — сказав Робертс, — це я сьогодні взагалі вас уперше бачу відтоді, як ви гналися за конокрадами по хибному сліду. Як воно так сталося?

— Мені він теж не розповідав! — вигукнув Гарпер. — А просиджував же щодня по кілька годин у мене.

— Та все було дуже просто, — відповів Кук. — Ми знайшли сліди, котрі вели через річку, бо вважали, що то й є ті, яких нам треба. Адже інших не було. Крім того, Гасфілд твердив, коли ми доїжджали до річки, що ладен запрягтися, ніби то сліди його коней. Але, видно, він помилився. На тому березі ми швидко знайшли сліди знову, покинули смолоскипи й помчали за гаданим злодієм. «Бідні мої коні, — стогнав Гасфілд. — Той собака зажене їх. Але хай-но я його спіймаю — ось мотузка, — він мав із собою мотузку, яз нього витрушу його чорну душу». На світанку ми раптом наздогнали чоловіка з кіньми, що спокійно сидів під деревом і, побачивши нас, навіть не подумав тікати. Я здивовано глянув на Гасфілда; однак він вирячив очі на коней, а тоді крикнув: «А бий тебе лиха година, це не мої коні!». І справді, там було двоє сивих коней, яких ніхто з нас не знав, а чоловік їхав на своєму власному коні, і то був не хто інший, як Джонсон, що віднедавна з'явився тут на річці і, як мені відомо, живе з полювання. Гасфілд лютував, однак що нам було робити? Ми під'їхали ближче й спитали Джонсона, куди він жене коней. Він коротко відповів, що, на його думку, своїх власних коней він може гнати куди захоче. Шукати ще якогось сліду була марна річ, бо дощ, який лив уночі, уже все позмивав. Довелося нам повернутися ні з чим. Гасфілд уперто доказував, що коні ще десь у селищі, і ми обшукали в долині кожен закуток, та все дарма. Коні зникли, хоч я к вони зникли — для мене просто загадка.

— А куди — не загадка? — спитав Варене.

— Ну, не така — мабуть, у Техас. Треба буде якось самому мені податися в Техас, щоб подивитися на тамтешніх мешканців. Якщо я там і не знайду знайомих людей, то знайомих коней напевне побачу.

— Це було того самого вечора, коли забито індіанку. Ви часом нічого не чули? — спитав Робертс. — Ви ж мали переїжджати десь

біля того місця.

— Здається... пригадую, хтось казав, що чув крик. Це було саме тоді, як ми доїжджали до броду. То, мабуть, справді кричала бідолашна жінка. А ви не знаєте, де тепер індієнин, Брауне?

— Не знаю, — відповів той. — Через чотири дні після похорону він десь пішов і принаймні в нас більше не показувався. Проте я з дня на день чекаю його, бо не вірю, що він пішов би звідси, не виконавши своєї присяги — не помстившись.

— Але де ж він може бути? — спитав Баренс.

— Не турбуйтеся за нього. Він десь нишпорить в околиці й вистежує злочинця. Хто-зна, чи скоро він з'явиться. Може, він уже напав на якийсь слід. Регуляторам кращого помічника, як індієнин, годі й бажати.

— Правда, Брауне, що вас вибрано ватажком регуляторів замість Гіскота?

— Гасфілда й мене, — відповів юнак. — його на Пті-Жані, мене на Фурш-ля-Фев. Але я зразу ж відмовлюся від такої шани, як тільки виконаю свою присягу — знайду та покараю вбивцю Гіскота й індієнки. Проте я чув, що містер Раусон завзято виступає проти спілки регуляторів, бо вона, мовляв, не тільки не законна, але й не християнська.

— Він вісім днів уже як поїхав, — мовив Робертс. — Казав, що навідається на Міссісіпі і в Мемфіс, аби там дещо купити. Але цього тижня має вернутися. Скільки мені відомо, він надумав придбати в Еткінса землю.

— Еткінс хоче спродатись? — здивувався Малінс. — А я навіть не чув про те. І вже, значить, має покупця?

— Раусонові начебто сподобалась його садиба, — сказав Робертс. — І я нічого не маю проти; принаймні Маріон буде не дуже далеко від нас.

— Присувайте стільці до столу й пригощайтесь, чим наша хата багата, — перебив їхню розмову Браун, що тим часом приготував з Куком скромний обід.

— А чи не скуштувати нам шматок пантерячого м'яса? — запропонував, сміючись, Робертс.

— Красно дякую, — мовив Баренс. — Я вже колись куштував, і мене так нудило з відрази, що мало дуба не врізав.

— А ви коли-небудь їли гримучу змію? — спитав Малінс.

— Ні, дякую, — мовив Гарпер, що сьогодні вперше за стільки днів почував себе добре. — Правда, їхнє м'ясо на вигляд дуже приємне, наче куряче, але ж смердюче яке!

— Тільки тулуб смердючий, — зауважив Малінс, — а хвіст — то делікатес.

— А отрута хіба не шкодить? — здивувався Баренс.

— Ні, якщо її проковтнути, — сказав Браун. — До того ж, у м'ясі немає отрути. Воно тільки смердить, але не шкідливе. Я знав одного чоловіка, що з'їв добрячий шмат рогатої змії, і йому анітрохи не зашкодило. А відомо ж, що рогата змія ще отруйніша.

— Ще б пак! — вигукнув Гарпер. — Я колись бачив, як рогата змія гралася на великому дубі, й хотів її застрелити. Тоді вона розкрутилася й люто вкусила маленький пагінець. Потім начебто заспокоїлась, і я їй ту мить відтяв кулею голову. А дуб за місяць усох. Та маленька гіллячка, яку вона вкусила, зовсім почорніла, і навіть ліани, що повилися на дуб, пов'яли й пообпадали.

— То ще нічого, — озвався Баренс. — Ви знаєте округу Пойнсет? Там гадюччя сила-силенна. Два роки тому там поселився один німець із своєю родиною. В нього тоді жив якийсь родич чи знайомий, чи хтозна-хто, що робив у господарстві найважчу роботу. Одного разу в неділю той хлопець ішов, тримаючи під пахвою велику біблію в чорній оправі, до сусідів, де мало бути моління. Зненацька він побачив біля стежки маленького зеленого папугу. Він подумав, що пташка впала з дерева, й хотів її підняти, та, на своє лихо, не помітив у товстому листі рогатої змії, яка причаїлась біля своєї жертви. Тільки-но він нахилився, як змія висунула голову і вкусила його крізь куртку в руку вище ліктя. Звичайно, він зразу ж сконав, і його родич, що йшов позаду з дружиною, знайшов його на стежці вже мертвого. Родич хотів його порятувати, та було вже пізно. Вони зробили сякі-такі мари й понесли померлого додому, а там скинули йому куртку й побачили маленьку ранку, що вже почорніла. Мертвого вже не оживиш, тож вони того самого вечора й поховали бідолаху, бо була спека. А його куртку повісили на гачок біля дверей. Коли німці другого ранку встали, то побачили на блакитній куртці, на тому рукаві, де вкусила змія, світлі смужки. До обіду рубці зовсім побіліли, а деякі порозпорювалися. А другий рукав, навпаки, набрав гарного чорного кольору з червонястим

відтінком. Пополудні від куртки повідпадали гудзики, кишені й підшивка повіддималися, а ввечері вішалка одірвалася, куртка впала, почала смердіти...

— Баренсе, що ви кажете! — вжахнувся Гарпер.

— Почала смердіти, кажу. Довелося її винести й закопати.

— Отакої! — Гарпер здивовано поставив чашку на стіл. — Куртка...

— Просто здохла, — спокійно докінчив Баренс.

Всі зареготали, а Баренс аж образився, що йому ніхто не повірив.

— Ну, люди добрі, нам пора додому, нагадав Робертс, коли сміх трохи вщух. — Принаймні мені, — додав він, як побачив, що тільки Малінс підвівся з-за столу. — Бо моя стара буде лягати. Та ще, може, й Раусон приїде сьогодні ввечері, а нам треба багато чого владнати до весілля. Може, ви мене проведете, Брауне?

— Ні, я сьогодні ніяк не можу, — трохи збентежено відповів Браун. — А до того ж завтра в Боувіта хочуть зібратися регулятори з Фурш-ля-Фев.

— А хіба ви збираєтеся не в Сміта?

— Та йому містер Раусон стільки втовкмачував, начебто ця спілка гріховна, що він кінець кінцем вийшов з неї.

— А про Гіскотових убивць ви так нічого й не довідались?

— Анічогісінько. Спочатку підозрівали мене. Через кілька днів по Алапажиній смерті мене навіть хотіли арештувати, та не було доказів. До того, там були сліди від черевиків, а Госвел посвідчив, що я того ранку був у мокасінах. Після цього підозрівати більше було нікого, бо на всю округу такі черевики носив ще тільки містер Раусон, а його, мабуть, ніхто не зважився б звинуватити.

Робертс вражено глянув на нього. А тоді тихо сказав сам до себе:

— Чого ж, небіжчик зважився б, він не зносив проповідника.

— На біду, цієї весни майже щодня йде дощ, — вів далі Браун, — і ті сліди теж позмивало. А маленького ножика, що його знайшли біля трупа, ніхто не впізнав.

— Складаний ніжик! — пробурмотів Робертс.

— А втім, ми ще не втратили надії. Скажіть, що сталося з тим чоловіком, по слідах якого ви гналися?

— З Джонсоном? — спитав Кук. — Він знову з'явився в нашій окрузі, не знаю, чи переїздом, чи буде тут жити.

— Чуєте, Брауне, загляньте до мене хоч тоді, як будете в селищі, — мовив Робертс. — Коли ви виїжджаєте?

— Десь за півгодини, я думав заночувати у Вілсона.

— От і добре! Тоді ви так чи так проїжджатимете повз Еткінсову хату. Зробіть таку ласку, попросіть його, щоб він у понеділок був дома, бо я хочу поїхати з Раусоном подивитись на його садибу. Не забудете?

Браун пообіцяв, що не забуде, і Робертс з Малінсом вирушили додому.

РАУСОН У РОБЕРТСІВ. АСОВАУМ

Майже три тижні минуло від того вечора, як Браун попрощався з Маріон. Він тоді заприсягнувся, що ніколи більше не зустрінеється з нею, і чесно дотримував присяги. Та перше ніж остаточно покинути Арканзас, він хотів повернути собі добре ім'я. Маріон не вважала його здатним на такий злочин; він був певен того. Але він прагнув довести свою непричетність до вбивства також усім друзям у Арканзасі: бо хоч як вони любили Брауна, а ще багато хто з них гадав, що Гіскот насправді загинув таки від його руки. Вони навіть виправдували його — мовляв, то була просто самооборона, а коли мова заходила про гроші, тільки знизували плечима.

— Та, мабуть, мертвому вже не було б ніякої користі, якби він забрав такі гроші з собою в річку.

Тому треба було викрити й покарати справжнього вбивцю, а також помститися за індіанку. А тоді Браун хотів покинути край, де на нього чекали тільки горе й журба.

Минуло якраз два тижні від того страшного вечора, коли Алапага загинула від руки вбивці.

Перед хатою в Робертсів панував веселий гармидер. Маріон стояла з кошиком у руці серед цілої зграї курей, качок та гусей і посипала по чистому подвір'ї золотаву кукурудзу. За низьким тинном вищали поросята, марно силкуючись знайти дірку, щоб і собі зажити щось із тієї щедрої годівлі.

Мати дивилася на той шарварок і щасливо усміхалася. Зненацька Маріон тихо скрикнула.

Коло паркану стояв Раусон і махав рукою. Він скінчив свої справи й прийшов остаточно домовитись про весілля.

— Що з тобою? — злякано спитала мати, але ту мить побачила гостя й радісно простягла руку йому назустріч. — От добре, що ви, нарешті, вернулися, містере Раусоне. Ми вже так чекали.

— І Маріон теж? — усміхнувся проповідник, потискаючи руку збентеженій дівчині.

— Мене тішить, що ви живі й здорові, — відповіла дівчина. — Ви ж знаєте, що ми завжди раді вас бачити.

— Маріон, — сказав проповідник по довгій паузі. — Бог допомагав мені під час цієї подорожі. Я тепер достатньо заможний, щоб звити тут своє гніздо. Маріон, хочете стати моєю дружиною?

— Так, — зворушено відповіла мати. — Так, шановний пане. Вона мені призналася, що ставиться до вас прихильно, а решта все владнається. Вона напевне буде з вами щаслива.

— Я зроблю все, що в моїй силі, що взагалі в силі бідної, грішної людини, — мовив проповідник і побожно звів очі до неба.

— Агов, Раусоне! — гукнув Робертс, що саме під'їхав до воріт. — Ви дотримали слова. Ну, як ваші справи?

— Чудово, містере Робертсе! — радісно відповів проповідник. — Краще навіть, аніж я сподівався. І тепер я прийшов попросити у вас благословення на шлюб з вашою дочкою. Хочу, щоб ми побралися цієї ж неділі.

— А не занадто це несподівано й швидко для Маріон? — спитав Робертс, передаючи коня негрові й заходячи на подвір'я.

— Вона згодна, — мовила мати.

— Ну, хай вам бог помагає, — сказав батько. — Беріть її та будьте щасливі вдвох.

— Дякую! Щиро дякую! — вигукнув Раусон і зворушено вхопив його за руку. — Маріон ніколи не буде жалкувати, що віддала свою долю в мої руки. Ну, а тепер прощайте, любі тату й мамо.

— А може, ви краще побудете цей вечір у нас? — спитала місіс Робертс.

— Мені сьогодні дуже ніколи, люба місіс Робертс, — зітхнув Раусон. — Однак я сподіваюся, що до завтрашнього вечора вже все пороблю.

— Гарзд, містере Раусоне, — погодився Робертс. — Вас тиждень не було дома, тож, звичайно, роботи набралось. Отже, завтра ввечері побачимося знову. Ми ж у понеділок їдемо до Еткінса, ви не передумали?

— Звичайно, ні!

— От і добре, — вів далі Робертс. — Я просив Брауна переказати Еткінсові, щоб він нас ждав. Браун завтра вранці їхатиме на збори регуляторів до Боувіта.

— А мені сказано, що спілка регуляторів розпалася, — мовив Раусон трохи нетерплячіше, ніж то пасувало до його спокійної, розважної поведінки. — Я під час подорожі чув про те, як про цілком певну річ.

— Ще ні — вони тільки тепер як слід візьмуться до діла. Мені здається, що вони мають підозру на кількох чоловік у нашій окрузі.

— А не можна мені побувати на тих зборах? — перебив його Раусон.

— Чому ж ні? Але для цього вам треба стати регулятором. А ви ж начебто досі дуже гаряче виступали проти них?

— Регуляторам потрібна людина, — сказав Раусон, швидко опанувавши себе, — яка б стримувала їх від надмірного запалу та бешкетів. З уваги на це навіть я, з моїм становищем, міг би приєднатись до них. Щоправда, я й досі вважаю, що регуляторам не слід збиратися, бо такі збори незаконні... — Раусон затнувся.

— Але? — спитав Робертс.

— Ну, ти ж уже чув! — сердито втрутилася місіс Робертс. — Шановний містер Раусон каже щиру правду. Тим молодим нема спину — я не хочу сказати, що вони мають на думці щось лихе. Вони вважають, що чинять справедливо, а тим часом можуть допуститися кричущої несправедливості. Я б на місці містера Раусона...

— Вони не візьмуть до спілки того, хто не буде їм діяльно допомагати, — сказав Робертс. — Та й не думаю, що вони захочуть мати в себе порадника, хоч він їм навіть буде й потрібний.

— Треба спробувати! — мовив Раусон, знову вже спокійний і впевнений. — Завтра вранці, якщо лише виберу вільну годину, поїду до Боувіта і буду на зборах, хіба що тільки мене виженуть. Хто тепер їхній ватажок?

— Браун — принаймні в нашій окрузі. Вони його майже присилювали бути ватажком. Врешті, йдеться ж про його добре ім'я, бо його звинувачують у вбивстві. Він якраз найдужче хоче знайти справжнього вбивцю Гіскота. Браун посварився з небіжчиком, бо Гіскот був таки brutальний чоловік, і я ще добре пригадую...

— Я думав, що регулятори хочуть тільки спіймати конокрадів, — сказав Раусон, трохи збліднувши.

— Не тільки. Але як ви завтра будете на зборах, то про все почуєте.

— Якби їм пощастило знайти того негідника, що вбив сердешну Алапагу, — озвалася місіс Робертс. — О, містере Раусоне, ви навіть не повірите, скільки я вже за те молилася! Індіанка була така добра й побожна, а як вас поважала! Така молода й такою смертю померла!

— Атож, смерть жахлива, — згодився Раусон. — Однак, любі мої, мені справді треба їхати. Отже, на добраніч. На добраніч, Маріон. А де вона?

— Маріон! Ходи-но сюди! — гукнула мати. — Містер Раусон хоче попрощатися.

— Лишіть її, шановна пані, — махнув рукою проповідник. — Її серце повне вщерть, і вона розмовляє з господом. Сподіваюсь, що завтра її побачу здоровою й веселою.

Він кивнув їм, сів на коника й поїхав з двору.

Від'їхавши далеченько від хати, так що його ніхто вже не міг побачити, проповідник зліз з коня, взяв його за повід і пішов через ліс вузькою стежкою, поринувши в свої думки. Нарешті він зупинився.

«Мені стає надто небезпечно лишатися довше в Арканзасі, — міркував Раусон. — Ще чорт докладе своїх рук, і випадково виявиться таке, що може дуже зашкодити моїй добрій славі в цій місцевості. Треба тікати звідси, і якомога швидше. Хай Еткінс продає свою ферму кому хоче. Я не бажаю, аби мене тут спіймали. Правда, індіанин десь зник, а без нього їм важко буде щось... Та не знаю, що б навіть він міг... От хіба що ніжик...»

Кінь нашорошив вуха, і з гушавини раптом вийшов індіанин.

— Добрий день, містере Раусоне, — тихо сказав він.

— Асовауме! — вигукнув проповідник і пополотнів. — Де ви були так довго? Нам вас дуже бракувало в селищі.

— Блідолиций чоловік теж був далеко, — відповів індіанин, пильно дивлячись на Раусона. — Асоваум вертається до могили своєї дружини.

— Ви ще не знайшли вбивцю?

— Ні, — відповів індіанин майже нечутно. — Ще ні. Великий Дух не дозволив священному птахові прошепотіти мені на вухо ім'я злочинця. Тому Асоваум розмовляв з духом свого народу в місці, яке

ще не споганила нога білої людини. Тепер він чекає голосу свого Маніту.

— Хай він буде ласкавий до вас, — сказав проповідник, зовсім забувши про свою колишню відразу до індіанінового ідоловірства.

Той пішов далі стежкою. Раусон скочив у сідло, підстрожив коня і щодуху помчав лісом, аж його довге волосся маяло на вітрі.

ВІЛСОН ВІДКРИВАЄ СВОЮ ТАЄМНИЦЮ. ВРОДЛИВА ВИХОВАНКА. ВІДСТУП

Невдовзі по тому, як Робертс поїхав від Гарпера, Браун і собі налаштувався й вирушив до Боувіта, де другого ранку мали зібратися регулятори. Кук трохи провів його, а потім звернув ліворуч, щоб переночувати дома, а вже вдосвіта приїхати на збори. Баренс лишився в Гарпера, який присягався всіма святими, що то вже останній день він сидить, як проклятий, у хаті. Вони домовились, що другого дня поїдуть разом до Баренса додому, і Гарпер поживе тиждень у нього. А що для хворого, змученого лихоманкою, було важко зразу подолати такий шлях, то вони хотіли першу ніч переночувати у Робертса, який уже давно запрошував їх до себе.

Браун за півтори години був уже біля маленької Вілсонової ферми. Той саме сідлав свого коня.

— Агов, Вілсоне! Куди лаштуєтесь їхати? Теж на збори регуляторів? — привітно гукнув йому Браун.

— Атож, — відповів юнак, але чомусь почервонів і аж надто поспішно застібнув попрягу. — Тільки спершу думав до Еткінса...

— Ну, то й я поїду до Еткінса. Я однаково маю до нього доручення від Робертса.

Вілсон щось заперечив, але Браун не звернув на те уваги чи, може, не дочув, бо рушив далі й гукнув, щоб той доганяв його. За якусь хвилину Вілсон був уже поряд з ним. Він спитав:

— То ви маєте доручення від Робертса? Мабуть, для Раусона? Він, кажуть, хоче купити Еткінсову ферму... якщо той виїде.

— А хіба він ще не надумав остаточно?

— А хтозна. Той старий завжди такий сердитий і мовчазний, як могила. Мені він то вже певне нічого не скаже.

— А чому вам не так, як усім іншим? — спитав Браун.

— Я вам усе розповім, Брауне. Може, ви мені щось порадите. Еткінс має вихованку — дівчину-сироту. Я не буду розказувати, яка вона гарна, щоб ви не сміялися з мене. Я вже рік, як кохаю ту дівчину, відколи вона з Еткінсами приїхала на Фурш-ля-Фев. Але батько не хоче її за мене віддавати. Щоправда, він тільки її опікун. Однак добре її виховав. А тепер він хоче накинути їй чоловіка, якого вона не любить і за якого нізащо не хоче йти.

— То погане діло, — сказав Браун. — Скільки їй років?

— Ох, на жаль, тільки сімнадцять, — зітхнув Вілсон. — Якби їй двадцять один, то нам би не треба було питати старого.

— А ви не побивайтесь так. Може, серця батьків з часом пом'якшають, — потішав його Браун.

— Якби ж той час був! — нетерпляче вигукнув Вілсон. — Раусон завтра бере шлюб з Маріон, і тоді Елен на кілька днів перейде до них, щоб допомогти їм у господарстві.

— Завтра? — злякався Браун.

— Так, завтра ввечері. Тоді Еткінс спродається й виїде в Техас, і дівчину теж забере з собою.

— Коли так, то я нічим не можу вам зарадити, — відповів Браун, думаючи про своє. — Я майже не знаю Еткінса.

— А я вас прошу не з Еткінсом поговорити, а з кимось іншим.

— З ким же це?

— З пані Раусон. Ви з Робертсами добре знайомі, і Маріон дуже до вас прихильна, я знаю.

— Пані Раусон, — тихо, в глибокій задумі проказав Браун. — Хіба вона може допомогти?

— О, її думка для Еткінсів дуже багато важить, — запевнив Вілсон. — Вони зроблять задля неї все. Вона дуже добра дівчина. Ви хіба не згодні зі мною?

— Любий Вілсоне, — мовив Браун і відвернувся, — краще б вам у цій справі звернутись до когось іншого, аніж до мене. Ліпше б за вас попросив сам Раусон.

— Та це я знаю, — відповів Вілсон трохи аж сердито. — Коли ж я не зношу того святенника. Приблудився сюди рік тому, сам каже, що нічого не має, нічогосінько не робить, тільки проповідує, не одержуючи за те ні від кого ані цента, волочиться так по окрузі всі дванадцять місяців і раптом одружується з найкращою, окрім Елен,

дівчиною на Фурш-ля-Фев. Я сам нічого не маю проти Раусона і не можу нічого мати. От тільки, що він боягуз, але яке мені до того діло? Однак просити в нього ласки я не стану, хоч би навіть від того залежало моє щастя.

— А ви вже до неї сватались?

— Атож, і та стара відьма сказала, що витурить за двері, коли ще раз побачить мене в хаті.

— І ви знову туди їдете?

— Аякже. Але не до хати, — засміявся Вілсон. і— Не такий я дурний. Елен сьогодні пере на річці за кількасот кроків від хати. Це нам майже єдина нагода трохи побалакати, то я вже хоч її не пропускаю. А як Елен скінчить свою роботу, я ще встигну доїхати до Боувіта. Ми вже недалеко від річки. Тут нам треба звернути праворуч, а то нас побачать від хати. Стійте, лишіть коня тут! А свого я заведу в очерет — там я його завжди ховаю.

За хвилину Вілсон вернувся й повів Брауна через вузьку кладку.

— Он вона. Але тихо, ми її злякаємо.

Вони навшпиньки підійшли ближче. Біля самого берега, всіяного жорствою, висів над ватрою великий чорний казан. Побіч нього на маленьких ослінчиках лежала випрана вже білизна, а біля дошки, прибитої до кілочків, стояла Елен. Вона витягала з казана плаття, вибивала його широким праником і дзвінким голосом підспівувала собі до роботи. Коло дівчини між двома гікоріями висіла сплетена з лубу маленька колиска, а в ній спала дитина, рум'яна, мов яблуко. Враз вона прокинулася, лупнула чорними очима й скривилася, наче ось-ось мала заплакати. Та Елен не спускала з немовляти ока. Не встигло воно прокинутись, як дівчина лишила прання й, тихо наспівуючи колискової, заходилася присипляти дитину.

Вілсон тихенько підкрався ззаду й обняв дівчину. Вона злякано стрепенулася.

— Не сердься, — прошепотів він. — Глянь, я привів до тебе свого приятеля, який...

Елен швидко озирнулася і, вгледівши Брауна, кинулася тікати. Однак Вілсон устиг її схопити за руку і благально мовив:

— Елен, він же наш приятель і знає, що ми кохаємось. А крім того, — подражнив він її, — не годилося б панночці тікати й лишати напризволяще дитину. Маю я слухність чи не маю?

— Не маєш! — засміялася дівчина. — Ти ж знаєш, що ніколи не можеш мати слухності.

— Гарний мені порядок, — обернувся Вілсон до Брауна, — просто чудовий. Проти нього й наші регулятори нічого не вдіють.

— О, ті мерзенні регулятори! — вигукнула Елен.

— Ви такої погані думки про регуляторів? — спитав Браун.

— Авжеж. Мати й батько розповідали мені про них страшні речі. Батько присягався, що вб'є кожного регулятора, який переступить вночі його поріг із ворожими замірами.

— Вони не такі лихі, як думає ваш батько, — зауважив Браун. — А якщо й...

— Дайте й мені слово докинути, — перебив їх Вілсон. — Я не для того сюди прийшов, щоб слухати суперечку про регуляторів. Елен, ти більше не говорила зі своєю матір'ю?

— Говорила, — сумно мовила дівчина. — Вона каже, що я повинна вийти за того неотесаного Котона.

— За Котона? — здивовано спитав Браун.

— Атож. Правда, мати мені заборонила згадувати його прізвище перед чужими. А чому, не знаю. Однак я швидше вмру, аніж вийду за нього.

— Ти й не повинна йти за нього, — сердито мовив Вілсон.

— А ви того Котона давно бачили? — спитав Браун дівчину.

— Ні, недавно. Він, здається, чотири дні тому повернувся з Міссісіпі, а там був десь днів із десять. Але він до нас приходить тільки ввечері. Я його не зношу. — такий бридкий, потайний... Ви його знаєте?

— Знаю, але не дуже добре. Мабуть, він приходить... Що це з Вілсоном?

Браун здивовано витріщився на товариша. А той, як вуж, майнув в очерет і за мить зник. Та скоро Браун збагнув, у чім річ. Бо на стежці, що вела від хати, показалася огрядна постать місіс Еткінс.

— Агов, дівко! — глузливо крикнула вона, сягнутою ходою прямуючи до річки. — З парубками стоїш? Я вже чверть години не чую твого праника. Хай білизна сама преться, еге ж?

— Я дуже вас прошу пробачити панну. То я винен, — перебив її Браун і ввічливо привітався. — Я приїхав з дорученням від містерів

Робертса та Раусона й хотів у вас переночувати. Я їхав лісом навпростець і загубив стежку. Аж побачив тут панну й на кілька хвилин відірвав її від роботи.

— Панну! Яка вона панна? Не забивайте дівчині дурницями голову! Мій чоловік у хаті. Де ви лишили коня? Я пошлю по нього хлопця.

— Он там біля кипариса, — відповів Браун. Він хотів заманити розгнівану жінку в хату й дати Вілсонові змогу поговорити з дівчиною.

— Ну, гаразд, ходімо, — мовила місіс Еткінс. — А ти, дівуле, зараз же берись до роботи. Ще й половини не попрала! І не соромно тобі? Дві години вже товчешся тут! Щоб до смерку скінчила! А що там моє маленьке робить? — в її грубому голосі забриніла ніжність. — Подобається моїй дитині гойдатися, еге ж? От тільки вночі потім не спить, і Елен доводиться з самого досвітку її забавляти. Ну, Елен, берись до роботи!

Вона всміхнулася немовляті й разом з Брауном подалась до хати.

ЕТКІНСОВА ГОСПОДА. НЕЗНАЙОМИЙ ГІСТЬ. ПАРОЛЬ.

Еткінсів будинок дуже відрізнявся від більшості хат у селищі, хоч так само був споруджений з тесаних колод. Він складався з двох окремих будиночків на півтора поверху заввишки, між якими простягався невеликий дворик. Усе те було вкрите спільним дахом.

Один будиночок правив тільки за спальню. Там стояло п'ятеро ліжок із цілою купою сінників та ковдр, що їх вистачило б, мабуть, ще й на десяток гостей. На стінах висіла одяга жінок, а в окремому кутку — святковий костюм господаря. До тієї кімнати гостей пускали тільки ввечері, спати, а вдень для всіх чужих то було заборонене місце. Сам Еткінс не зважувався заходити туди без дозволу жінки, яка до того ж і ключа носила з собою.

Тепер Брауна введено до тієї парадної кімнати. Там сидів господар і вирізував щось надламаним ножиком на шматку кедрового дерева. Непроханий гість перебив йому роботу. Еткінс звів очі, а коли впізнав, хто зайшов, то зблід, схопився з місця й дико зиркнув на полицку над дверима, де лежала його рушниця. І аж як побачив, що гість сам і не має нічого лихого на думці, то трохи заспокоївся.

Брауна самого спантеличив незрозумілий фермерів переляк, але він удав, що нічого не помітив, і, підходячи, сказав:

— Дуже жалкую, містере Еткінсе, що я вам перешкодив.

— О, зовсім... зовсім ні, — затинаючись, пробурмотів фермер.

— Я взагалі рідко тут буваю, — мовив Браун.

— Та що ви, містере Брауне, — перебив його Еткінс, який уже цілком опанував себе. — Ви хоч і рідкісний гість, але бажаний. Хай ця ваша гостина стане початком міцної і довгої приязні.

— Я буду тільки радий, — відповів Браун і потиснув Еткінсові руку. — Може, ця приязнь триватиме й далі, на чужині. Бо я чув, що ви хочете виїхати в Техас.

— Так, — а ви хіба теж? А мені на тому тижні казали, що ви... що ви приєдналися до регуляторів і навіть стали їм за ватажка.

— І так, і ні, — мовив Браун. — Я справді приєднався до них і тепер ватажкую, але тільки доти, доки буде розслідувано недавні вбивства й злочинців покарано. Тоді я складу свої обов'язки й виїду зі штату, щоб стати громадянином Техасу.

— А конокради? — спитав Еткінс.

— Вони мене цікавлять лиш оскільки, остільки між ними, гадаю, має бути вбивця. Звичайно, доки я стоятиму на чолі регуляторів, то буду завзято змагатися й з конокрадами, якщо ми нападемо на їхній слід. Але тепер мета в мене одна: вистежити тих убивць.

— Дивно, — задумливо сказав Еткінс, — що й досі ні на кого не впала підозра. Так, я знаю, що за перше вбивство звинувачувано вас, але багато хто не вірив з самого початку. Особливо жінки були на вашому боці. Та й ваша поведінка того ранку, коли ви засперечалися з Гіскотом, як я знаю, не показувала, що ви б побоялися стати на чесний і відвертий поєдинок. Певне, його хтось убив тільки задля грошей. Я зразу так подумав. Хтозна, з ким він взагалі водився і хто, крім наших односельців, знав, що він носить з собою гроші.

— А ви вважаєте, що тутешній ніхто не міг його вбити?

— Щиро казати, вважаю, що ніхто; бо навіть ті, — додав він тихіше, наче сам до себе, — що в інших випадках не такі вже й чесні, здається мені, не здатні заподіяти таке жорстоке вбивство.

— Хотів би, щоб було по-вашому. А втім, я з дня на день чекаю назад індіаніна. А він уже, напевне, принесе якусь звістку.

— Звістку, кажете? — мовив Еткінс. — Так, індіанін дуже хитрий. Але ж тоді, з тими кінськими слідами, навіть він не міг нікого знайти.

— Бо не шукав, — відповів Браун. — Смерть Алапаги так приголомшила його, що я боявся, аби він не наклав на себе руки. Крім того, він прийшов на день пізніше; злодії тим часом утекли, а дощ змив сліди.

— Халепа з тим дощем, — мовив фермер і за спиною в гостя задоволено потер руки. — Він уже багато змив слідів і не раз допомагав тим шельмам. У мене вони торік теж украли кілька добрих коників.

— Вам давно вже треба було взятися як слід до тих мерзотників. Вони так знахабніли, що скоро крастимуть коней у вас на очах. Кажуть навіть, що тут десь на річці вони мають людину, яка в безпечному місці переховує крадених коней.

— Хто каже? — швидко спитав Еткінс.

— Та хтось згадав на наших останніх зборах, — відповів Браун. — Якщо крадіжки не припиняться, доведеться робити обшук. Може, тоді щось довідаємося.

— Не кожен дозволить, щоб у нього робили обшук, — невдоволено заперечив Еткінс. — Я всякого, кого не бажаю бачити в своєму обійсті, пошлю до чортової матері. А якщо він не піде, зніму з кілка свою рушницю.

— От бачите, містере Еткінсе, — сказав Браун, — того ми, регулятори, й збираємось.

— Навіщо тоді ми маємо закони? — сердито спитав Еткінс. — Навіщо, коли вони такі безсилі?

— Закони не безсилі, — заперечив Браун, — але їх не можна виконати. Допустимо, ми спіймаємо й засудимо злочинця. Де ж ми його триматимемо, поки доправимо до в'язниці штату? У якій-небудь хатчині, звідки друзі першої ж ночі визволять його? Якщо ж держава й посадить його за ґрати, то тільки на один, щонайбільше на два тижні, бо злочинці, які втекли звідти, самі казали, що судді важче було запроторити їх, ніж їм утекти. То що ж нам допоможе, як ми слухатимемо закону, відправлятимемо злочинців у штат і думатимемо, що вони відбувають кару, а вони за два тижні повернуться й знову крастимуть наше добро?

— Та буває й таке, — всміхнувся Еткінс, — я знаю, що Котон...

— А де тепер Котон? — швидко спитав Браун.

— Котон? — перепитав Еткінс, збагнувши, що ляпнув зайве. — О господи, хто може знати, де він тепер волочиться.

— його бачено в цій місцевості, — сказав Браун. Він не хотів посилатись на Елен, аби не зашкодити їй, але тепер уже запідозрив, що господар бреше. — Навіть на цій дорозі.

— Дуже можливо, — погодився Еткінс. — Він часом проїжджає цією дорогою, але до нас не заглядає. А люди люблять плескати язиком.

— Я, власне, приїхав до вас із дорученням від Робертса й Раусона, — сказав Браун, що хотів звести розмову на інше. — Містер Робертс... о, ось і мій кінь, — перебив він сам себе, бо ту мить мулат під'їхав до дверей на його гнідому.

Побачивши, що гість хоче вийти, Еткінс затримав його.

— Сидіть, прошу вас! Коня доглянуть. Відведи гнідого до стайні, дай їсти, а збрую поклади в дворику! — гукнув він мулатові. — А як упораєшся, то... — він вийшов і докінчив свої вказівки вже тихіше, так що Браун нічого не почув.

— Ви казали, що маєте якусь доручення? — спитав Еткінс, повертаючись до хати.

— Так, — відповів той, видно, думаючи про щось інше. — Містер Робертс із... із своїм зятем приїдуть у понеділок уранці або опівдні подивитись на ваше обійстя й просили, щоб ви були вдома.

— Добре! Дуже добре! — зрадів Еткінс. — Я думаю, що ми домовимось. Весілля, либонь, буде завтра?

— Так, здається, завтра.

— Ви теж будете в них?

— Хто — я? Ні, мабуть, ні. Наші збори, певне, затягнуться аж до вечора, і я лишуся в Боувіта.

— У вас завтра збори? Ви їх тримаєте в такій таємниці? Я не чув про них ані слова.

— Ми повідомляємо тільки тих, хто належить до регуляторів, — мовив Браун і не проминув нагоди замовити слово за бідолаху Вілсона. — Мене тільки дивує, що Вілсон вам нічого не сказав.

— Містер Вілсон дуже давно не був у моїй хаті, — відповів Еткінс, якому, видно, сама згадка про юнака була неприємна. — Ну, та я вашими справами й не цікавлюсь. Я не регулятор, то мені й нема ніякого діла до зборів.

— Так, — погодився Браун, який, проте, не хотів відмовлятися від свого наміру. — Але я вам ось що скажу: Вілсон, здається, думає осісти в цій місцевості назавжди. Я гадаю, що кращого сусіда вам годі й бажати.

— Ви забуваєте, що я навряд чи лишуся в Арканзасі, — заперечив Еткінс.

Браун побачив, що говорити далі про те — марна річ, принаймні зараз. Тим паче, що до хати зайшла місіс Еткінс, а невдовзі по тому й Елен з дитиною.

Тепер мова пішла про звичайні речі — про пасовиська, лови, про поділ землі в околиці й про суперечки між фермерами з цього приводу; про те, що ось уже днів п'ять, як на тому березі Арканзасу вбито перепродувача свиней і забрано в нього з гаманця близько тисячі

доларів, а вбивці й досі не знайдено; про теперішні законодавства; про вибори судді та губернатора й про багато іншого, аж поки дзигарі на коминку пробили восьму. Тоді немовля, що досі собі спокійно спало в колисці, почало плакати. Елен узяла його на руки й стала носити по кімнаті, заспокоюючи. Але воно кричало дедалі дужче — видно, йому щось боліло. Жінки, перелякані до смерті, заметушилися, шукаючи в хаті всіляких ліків.

Мати верещала, як причинна, докоряючи бідній Елен, що та навмисне недогляділа дитини, хотіла зжити її зі світу, аби розв'язати собі руки.

Браун був обурений усім тим і поклав собі зробити все, що тільки зможе, аби допомогти своєму другові вирвати дівчину з цієї сім'ї.

А гармидер був такий, що хоч вуха затуляй.

Зненацька надворі завалували собаки й почувся чоловічий голос. Хтось просив пустити його до хати.

— Агов, хто там є! Можна мені у вас переночувати? — вдруге гукнув голос. — А хай їм чорт, тим собакам, ніяк їм не заціпить!

Еткінс відчинив двері.

— Цить, Гекторе! Цить, Дейку! — сердито гримнув він на собак. Потім звернувся до незнайомця: — Злазьте з коня! Мій служник догляне його.

Елен тим часом заходилася колоти скалки засвітити в хаті. Скоро блиснув вогник, і Браун зміг розглядіти незнайомця, що зайшов до кімнати.

То був присадкуватий чоловік, веснянкуватий, із жвавими сірими очима та довгим білявим волоссям, вбраний у бавовняну куртку й такі самі штани. Він поклав біля коминка старі сакви, в яких, либонь, було все, що могло знадобитися верхівцеві в дорозі серед дикого пралісу. Погляд його неспокійно перебігав з Еткінса на Брауна. Він, мабуть, ніяк не міг вирішити, хто з них господар і до кого йому звертатися.

Місіс Еткінс, певне, була не дуже вдоволена новим гостем, який додавав їй ще більше мороки, бо взяла дитину на руки, загорнула в ковдру, звеліла Елен захопити скіпок та жару і йти за нею в другий будиночок, щоб відразу запалити там вогонь у коминку. Елен швидко зробила, що їй наказано. З усього було видно, що господиня цього вечора більше не вийде до гостей.

— Вітер надворі скажений, — мовив нарешті чужинець.

— Так, погода не дуже добра, — озвався Еткінс, допитливо позираючи на гостя. — Ви, мабуть, здалека їдете?

— Ні, не дуже. З Міссісіпі.

— І хочете далі на захід?

— Атож. До форта Джібсона. А далеко ще звідси до Фурш-ля-Фев?

— Я живу на річці, — відповів Еткінс і презирнувся з чужинцем.

— Тут можна їхати півдня попри річку й не побачити її, — втрутився в розмову Браун, — бо вздовж берега тягнуться густючі зарості очерету на чверть милі завширшки.

— Я так і думав, що річка має бути близько. Гарний очерет — є чим годувати худобу. Тут, мабуть, і пасовиська добрі?

— Дуже добрі, — відповів Еткінс і знову презирнувся з чужинцем, що водночас краєчком ока позирав і на Брауна. Але Браун задумливо дивився на вогонь у коминку, наче пригадуючи щось напівзабуте.

— Я швидко їхав, та ще й вітер губи сушить, — озвався чужинець по недовгій мовчанці. — Чи не дасте ви мені води напиться?

— А чого ж, будь ласка, — відповів Еткінс і швидко пішов по воду.

Тепер і Браун, щось раптом пригадавши, глянув на чужинця й зустрівся з його пильними очима. Але той зразу ж перевів погляд на Еткінса, взяв у нього з рук кухля й став поволі-поволі пити.

— Я почув, як цей добродій попросив води, та й собі захотів, — сказав Браун, опанувавши себе. Він згадав усю розмову в тій моторошній хатині на Арканзасі й нізащо не хотів дати їм ознаки, що має якусь підозру чи здогадується, що вони порозумілися.

— Стривайте! — вигукнув Еткінс. — Не пийте холодної води. Може, сьорбнете спочатку по краплі віскі? А тоді вже й вода не зашкодить. Ось, містере Брауне, наливайте собі, — мовив він, подаючи пляшку. — Лийте, лийте, там тільки на дні. А тепер ви, добродію. Як ваше прізвище? Мене звати Еткінс, а цього пана — Браун.

— Моє прізвище Джонс, — відповів гість. — Джон Джонс. Ну, будьмо знайомі, містере Еткінсе. Будьмо знайомі, містере Брауне.

Елен тим часом заходилася стелити на підлозі ковдри та сінники й лаштувати постіль. Еткінс спитав її, як там дитина. Дівчина відповіла, що малому, мабуть, щось дуже болить, але що — ніхто з них не знає.

— Ти можеш на чверть години відлучитися від неї? — спитав батько.

— Я не знаю... Місіс...

— Ну добре, добре, постав лиш горщика до вогню, — перебив її Еткінс. — Треба швидко приготувати вечерю містерові Джонсові.

Він вийшов з кімнати. Гості мовчки сиділи біля коминка. Браун дивився, як струнка дівчина швидко й спритно готувала вечерю. Джоне задумливо копирсався довгою палицею у вогні, відколупуючи жарини від великих головешок. Він тільки раз нетерпляче глянув на дзигарі над коминком, а потім на двері.

Нарешті зайшов Еткінс, і на той час постигла вже й вечеря для пізнього гостя.

Однак Елен довелося й далі куховарити, бо перед дверима знову затупотіли коні, почулися жіночі голоси, й місіс Еткінс різким голосом наказала їй приготувати великий глек кави.

Браун все ще задумливо сидів біля коминка; аж ось Еткінс запалив другу скіпку й приязно сказав йому:

— Містере Брауне, ви, либонь, стомилися. Якщо ви хочете лягати, то я вас проведу.

— О, мною ви не клопочіться! — мовив юнак.

— Ми ще маємо нагорі ліжко, — повів далі Еткінс. — Там ніхто вам не заважатиме. А вранці встанете, коли самі захочете, й поїдете до Боувіта.

— До вас, я чую, приїхали якісь жінки?

— На жаль, приїхали, — зітхнув фермер. — Дай боже, щоб бідолашній дитині полегшало, а то вони залікують її до смерті. Ну, то якщо...

— Атож, я сам бачу, що мені краще йти спати. На добраніч, панове! Містер Джоне, мабуть, пізніше теж прийде до мене?

— Там тільки одне ліжко. Я вже попрошу містера Джонса тут, унизу...

— О, не турбуйтеся, прошу вас! — вигукнув той. — Ну, на добраніч! Якщо ви завтра не дуже рано вирушаєте, то, може, я матиму втіху... Правда, я не знаю, в якому напрямку...

— Я їду вгору! І дуже рано не вирушу, — відповів Браун. — Ну, тоді до завтра!

Він ласкаво кивнув Елен і разом з Еткінсом піднявся на горище, що було відділене від кімнати просто дошками, покладеними на сволоки.

Еткінс відразу ж вернувся із скіпкою назад, і, поки Елен була в кімнаті, вони з чужинцем сиділи мовчки.

Як тільки дівчина вийшла, Еткінс підвівся, погасив світло й кивнув гостеві, щоб той ішов за ним.

— Вас хтось прислав до мене? — шепнув він, коли одвів його далеченько від хати.

— Так, — відповів чоловік, — я пригнав коней.

— Де вони?

— На закруті річки.

— У воді?

— Аякже. А тепер подбайте, де їх сховати. Я тим часом приведу їх.

І він рушив у темряву. А Еткінс вернувся, обминув хату, переліз через паркан і теж розтанув у непроглядній п'їтьмі.

Коли Браун побачив крізь шпарку в стелі, як Еткінс з гостем вийшли з хати, він остаточно впевнився, що підозрював їх не дарма, і довго не міг зважитись, чи йому піти за ними й спіймати їх на гарячому, чи дати їм спокійно зробити своє діло. Що він міг вдіяти з ними сам? Адже вони напевне готові до всяких несподіванок і озброєні! Він би тільки їх наполохав, і тоді б урвалася нитка, що мала привести його до злочинців. Тож він нікуди не пішов, а лежав і обмірковував те, що взнав за сьогоднішній день. Де живе той Котон, що його суддя шукає вже кілька тижнів? Де є така хатина чи сховок, щоб злочинець міг прожити в ній так довго і ніхто з сусідів ані побачив його, ані почув? А вона десь є, і близько, бо далеко ходити він навряд чи зважився б, а надто вдень. То де ж він ховається? Хто живе тут поблизу? Вілсон? До нього злочинець не піде. Пелтер? Той належить до регуляторів. Джонсон? Може бути. У Брауна з'явилася нова підозра.

Джонсон і Котон — то одного поля ягоди. Але самі вони не могли всього того зробити. Хто ж їхні спільники? І чи вони якось зв'язані з убивцями?

Йому аж голова пішла обертом від усіх тих роздумів. Усе бачене й чує злилося в якусь дику плутанину, й врешті він заснув неспокійним сном.

СПІЛКА ЗЛОЧИНЦІВ. НЕСПОДІВАНІ ГОСТІ. НОВИЙ ПЛАН

Нам ще раз доведеться вернутися на кілька годин і заглянути в маленьку, але затишну хатину, що стояла серед густого лісу. Там жив Джонсон. А що його майже ніколи не було дома, а хатина стояла далеко від доріг і в малоприступному місці, туди рідко заглядав хто з поселенців чи з мисливців. Тож Джонсонові ніхто не заважав жити як він сам собі хотів.

Із своїх сусідів він спілкувався тільки з Еткінсом та з його мулатом. Мулат знав таємницю свого господаря і часто ходив з дорученнями до Джонсона.

Того вечора в Джонсоновій самотній хатині не було порожньо. В коминку палахкотів вогонь, над ним висів на жердині чималий казан, а біля коминка сиділи Котон з Джонсоном, розмовляли й чекали, поки закипить вода.

— Джонсоне, вже бульбашки здіймаються, — нетерпляче сказав нарешті Котон. — Швидше давайте пити. Я мушу поспішати, а то ще не застану Еткінса дома.

— Почекайте ще кілька секунд, — відповів той. — Ось уже закипає. Давайте ваш кухоль.

— От чорт, яке гаряче, — вилаявся Котон, торкнувшись до бляшаного кухля губами.

— Ну, яке вже є, — засміявся Джонсон. —

Скла та порцеляни ми не маємо. Тьху, дідько б його вхопив! Хто там іде?

— Де? — спитав Котон і підскочив до маленької драбини, що вела на горище.

Джонсон підійшов до дверей і визирнув у шпарку.

— Не тікайте, — сказав він. Це Ден, Еткінсів мулат.

— Що йому, в лихій години, треба? — здивувався Котон.

— Зараз він нам скаже, — мовив Джонсон, відчиняючи двері. — Ну, Дене, з чим ти прийшов?

— Хай Котон сидить тут, — відповів мулат. — До нас приїхав Браун і лишається ночувати. Завтра в Боувіта будуть збори регуляторів.

— Збори регуляторів? А чума б на їхні голови! — заскреготав зубами Котон.

— Твій пан більше нічого не переказував? — спитав Джонсон.

— Ні, містере, більше нічого. Він завтра вранці, мабуть, сам до вас приїде.

— Ну, то скажи йому, що ми чекатимем. Чуєш? Чого очі вирячив? На, пий!

— Дякую, містере, — мовив Ден, одним ковтком випив варенуху, кивнувши головою і чимдуж подався назад густими заростями.

— Ну, тоді я хоч сьогодні ввечері порозкошую. Не буду бігти, висолопивши язика, — пробурмотів Котон, знову вмоцнюючись біля вогню. — Але цей Браун... регулятори... Щоб їх чорт усіх забрав! Аби ще вони...

Ту мить він почув виразний тупіт копит, замовк на півслові й знову підскочив до драбини.

Джонсон підійшов до дверей.

— Раусон! — здивовано вигукнув він.

Не встиг Котон повернутися до вогню, а Джонсон відсунути засув, як шановний проповідник уже був біля порога.

— А трясця вашій матері! Довго ви мене триматимете отут під дверима! — нетерпляче вигукнув він, бо Джонсон ніяк не міг упоратися з засувом.

— Якого біса ви так поспішаєте? — глузливо спитав Котон, коли той нарешті зайшов до кімнати.

— А йдіть ви всі к нечистому! — огризнувся проповідник. — Мені треба тікати звідси.

— Що? — переполохався Джонсон. — Тікати? Вони довідались, що ви...

— Що ви мелете, — сердито сказав проповідник. — Ще ні, але кожної хвилини можуть довідатись. Індіянин повернувся.

— Сліди давно змито, а без них та червона шельма нічого не вдіє, — сказав Джонсон і зневажливо посміхнувся.

— То ще не все, — лютував проповідник. — Завтра в них великі збори, і вони хочуть схопити й допитати кількох підозрілих, що живуть у цій місцевості. Як вам таке подобається?

— От собаки! — вигукнув Джонсон. — Тоді й мені не завадило б кудись дременути. В цей барліг вони заглянуть найперше. А от чого ти боїшся?

— Мені той індієнин не дає спокою, — сказав Раусон. — Коли б я знав, як того негідника можна позбутися!

— То буде важкенько, — задумливо мовив Котон, — але можна...

— Ет, це нічого не дасть, — сердито перебив їх Джонсон. — З індієнином ми завжди можемо легко впоратися. Є люди небезпечніші.

— Ви надто панікуєте, Раусоне, — додав і собі Котон. — Якби я мав таку славу в окрузі, як ви, то мене б і мотузкою не витягли звідси. І якщо ви так боїтеся, то чого женитесь? Відкладіть це діло надалі.

— Не можу, бо виникне підозра, — сказав проповідник. — Якби я все це знав сьогодні вранці! Можна було б ще й відкласти. Але ж ні, сто чортів їхній мамі! Коли я одружусь, то моя жінка повинна буде їхати зі мною, хоч я й кину Арканзас. А мені, як це видно, доведеться так і зробити. За підставу буде лист моєї старої тітки в Мемфісі, яка бажає побачити мене перед смертю. А як я вже поїду, то хай собі балакають, що хочуть. От тільки індієнин... Боюся клятого червоношкірого.

— Та кинь ти того індієнина! — обурився Джонсон. — Нам треба регуляторів боятися, от хто для нас небезпечний. Ти не зможеш попасти на їхні збори, Раусоне?

— Думаю, що зможу. У них немає ніяких поважних причин не пустити мене на ті збори. У кожному разі я спробую.

— Чудово! Тоді нам поки що нема чого полахатися. Тобі легко буде дізнатися про всі їхні заміри, і вони не заскочать нас зненацька.

— Але тепер я не зможу купити Еткінсової хати й поля, — мовив Раусон. — Часом яка халепа, а я буду зв'язаний садибою.

— Це залежить від того, як у тебе з грошима, — заперечив Джонсон. — Коли тобі не дуже важать ті двісті доларів, що їх Еткінс править за ферму, то краще б ти купив. Так ніхто не матиме на тебе підозри.

— Атож, ти маєш слухність, — сказав Раусон, швидко все зметикувавши. — Я відразу ж у понеділок і куплю її. Проте віднині я

більше не буду вам за спільника. Хочу спробувати пожити чесно, щоб можна було спокійно спати вночі.

— Давно пора, — зневажливо мовив Котон. — Але я б порадив панові проповідникові поїхати з молодого жінкою на острів — то було б чудове місце для місіонера.

Раусон насупився і відвернувся. Але Джонсон підтримав розмову:

— Котон саме згадав про острів, і я б хотів почути за нього щось певніше. Я знаю, що він лежить на Міссісіпі, але хоч я двічі відгонив коней до річки, а на самому острові ще ніколи не був.

— Ну, то слухайте, — прошепотів Раусон, наче боявся, що його почує хтось чужий. — Острів ви знаєте — принаймні дорогу до нього. А нижче по річці лежить ще один, де багато всяких криївок на той випадок, якби на мешканців верхнього острова хтось зненацька напав. Люди, що живуть на тому острові, колись були під рукою Мореля, який тепер у в'язниці у Філадельфії став шевцем, чи що. Тепер у них за ватажка якийсь... але я не можу назвати його ім'я. Я присягався, що мовчатиму.

— То це добре організована банда? — спитав Котон.

— Так, найкраща з усіх, які є, її майже не можна викрити, бо всі, хто спілкується з нею, мають зиск тільки доти, доки вона існуватиме.

— Як же вони роблять своє діло?

— У всіх великих містах на Міссісіпі, на Огайо, на Вобарі, на Іллінойсі і навіть аж на Міссурі вони мають своїх агентів, здебільша молодих хлопців із Кентуккі та Іллінойсу. Ті винюхують, які човни плестимуть униз річкою і чим вони навантажені. Як у тих човнах є таке, що їм треба, або що вони сподіваються швидко й вигідно продати в південних містах, то вони наймаються на них стерновими або звичайними веслярами, ведуть човни аж до острова, а там хитрістю або силоміць садять їх на міліну. Потім умовним знаком сповіщають, що прибула нова жертва — і команда... йде на той світ.

— От спритні, хай їм чорт! — вигукнув Котон. — А я дивуюся, чого в Міссісіпі так багато трупів!

— Так, вони вже вміють з ними впоратись, — мовив Раусон. — Але їхній промисел мені здається надто кривавим. Я з таким не хочу мати до діла.

— Я теж. А якщо в човні є жінки? — спитав Котон і аж здригнувся.

— Молодих жінок залишають на острові й суворо охороняють, бо кожен член ватаги може мати жінку.

— То вони їх не вбивають? — спитав Джонсон.

— Я не знаю, і це мене не цікавить, — відповів Раусон. — Але найголовніше те, що острів завжди може стати для нас останнім пристановищем. У найбільшій скруті нас там приймуть і оборонять. На це ви можете покластися.

— Хтозна, може, скоро нам доведеться скористатися з гостинності тих людей, — задумливо мовив Котон.

— Однак якщо ви побуваєте на острові, — застеріг Раусон, — то станете вже назавжди їхній.

— А ви вже були там? — обережно спитав Котон.

— Ні, ще не був, — коротко відповів проповідник. — А де Вестон? Може, його повідомити про небезпеку?

— Еткінс послав його до селища вгору по річці, — відповів Джонсон. — Завтра він має бути в Еткінса, а потім і до мене зайде.

— Я стомився, — позіхнув Котон. — Ляжу спати.

Він постелив кілька оленьчих шкур, що лежали в кутку, ліг, укритися старою ковдрою й відразу ж міцно заснув.

Джонсон і Раусон сиділи біля коминка й мовчки дивилися на вогонь. В обох, видно, ще було щось на серці, але ніхто не хотів починати розмову. Нарешті Джонсон тихо озвався:

— Ти боїшся, що нас викрили?

— Ні, — так само тихо відповів проповідник. — Ні, але думаю, що викриють.

— Як?

— Я боюся, що індієнин має якусь підозру. Він на мене сьогодні так глянув, що я майже певен цього.

— Ти, правда, маєш особливу причину боятися індієнина, — прошепотів Джонсон. — Ти знищив усі сліди?

— А то ж як. Одежу я виправ тієї самої ночі, хоч з пораненою рукою мені було не легко. Дірку на рукаві, що її прорубала томагавком та відьма, залатав, а ножа цілий тиждень тримав закопаного в землі.

— А як з тим, другим... Не знайшовся ніжик?

— Ні, — відповів Раусон ще тихіше. — Він у Робертсових руках. Я його сам бачив. Він питав мене, чи я його знаю. Сам дивуюся, Джонсоне, як я ту мить не виказав себе.

— На Арканзасі вбито якогось багатого торговця і взято тисячу доларів, — сказав Джонсон, скося позираючи на приятеля. — Ти саме був у тій місцевості. Нічого про те не чув?

— Хай тобі чорт! Плещеш казна-що! — вилаявся проповідник. — Чи я повинен знати про кожне вбивство в штаті? Дбай про свої власні справи й лиши мене в спокої. А чи ти певен, що Вестон триматиме язика на зашморзі? Не треба нам було посилати його аж до острова.

— Я думаю, що він відданий хлопець, — заперечив Джонсон. — Хоч, звичайно, людині в душу не заглянеш. А ти справді завтра одружуєшся?

— Так. Правда, обставини не дуже сприятливі, але це найкраще, що я можу зробити. Коли все виявиться, то, мабуть, це буде мій найменший гріх, що я наостанці подумав ще й про жінку собі.

— А ти дома приготував щось на випадок, якби довелось тікати?

— Ну, ти ж мене не перший день знаєш. В очереті, зразу за хатою, схований човен, невеличка валізка з усім потрібним у дорозі стоїть запакована від самої тієї ночі, як індіанка викрила нас, і зброя завжди лежить напохваті. А про таємний хід ти сам здоров знаєш.

— Скільки чоловік уміститься в човні?

— Четверо, а при біді навіть п'ятеро. Він чималий і дуже легкий. З трьома веслярами ми за шість годин допливемо до Арканзасу.

— Тоді все гаразд. Хоч краще, аби він нам не пригодився. Якщо ми цього разу зіб'ємо регуляторів із свого сліду, то нам нічого боятися. Ну, на добраніч. Лягай он там на сіннику. Я тим часом ще погляну на твого коня.

Раусон був стомлений, тому залюбки скористався з запрошення, і невдовзі обидва вже спали. Зненацька серед нічної тиші пролунав різкий крик пугача. Потім другий раз, третій. Джонсон підвівся, переступив через Котона та Раусона й пішов до дверей.

— Чого ти товчешся по хаті? — спитав Раусон, якому той настоптав руку.

— Чув пугача? — тихо спитав Джонсон.

— То й що? Хочеш його застрелити?

— Цить! — Джонсон прислухався.

Знову закричав пугач, тепер уже чотири рази підряд.

— Це Еткінс! Що його пригнало сюди серед ночі і в такий туман? Ходіть! — гукнув він, відчиняючи двері. — Ходіть, тут друзі!

Фермер переліз через низький паркан і підійшов до хати.

— Добрий вечір, Джонсоне, — привітався він. — Пізні гості, правда?

— Гості? Кого ти ще привів?

— Одного приятеля, що пригнав товар. Він хоче познайомитися з вами. А хто у вас сьогодні є?

— Котон і Раусон.

— Раусон? — спитав, підходячи, загорнутий у темний плащ чужинець. — От не сподівався, що зустріню сьогодні давнього знайомого!

— Давній знайомий? — пробурмотів Раусон з хати. — Хто це може бути?

Та як тільки чужинець підійшов до світла, Раусон вражено схопився з місця.

— Гокере! — радісно вигукнув він. — Що тебе привело знову в Арканзас? Чи в Міссурі стало надто гаряче?

— Насамперед не Гокер, — засміявся чужинець. — Мене звати Джонс — Джон Джонс, якщо тебе хтось питає.

— Добре, добре, — всміхнувся Раусон. — Мені однаково. Але що ж тебе привело сюди?

Чужинець, котрий, як виявилось з подальшої розмови, був колись близьким приятелем Раусонові, розповів, що він покинув Міссурі через «певні непорозуміння» й переселився далі на захід. Тільки там, власне, можна було, як він казав, «підтримувати ділові зв'язки» водночас і з індіанцями, і з білими. Сюди він приїхав «у справах» і гадає пробути в цій місцевості кілька днів.

Раусон слухав свого приятеля дуже уважно й тільки зрідка похитував головою. Коли Джон закінчив, він простягнув йому руку й вигукнув:

— Хочеш пристати до нашої компанії? Хочеш мати роль у тій комедії, яку ми завтра розіграємо? Тоді давай руку! Вранці починається твій виступ.

— Згода. Я залюбки вам стану в пригоді, якщо зможу. От тільки не знаю як.

— Зараз довідаєшся, — мовив Раусон і радісно потер руки. — Завтра в нас збори регуляторів, і ти повинен бути на них присутній.

— Я? Цього ще мені тільки бракувало!

— Авжеж, ти, — незворушно вів далі Раусон. — Жоден із тутешніх поселенців тебе не знає. Завтра вранці я тебе відрекомендую Браунові як «регулятора з Міссурі», що приїхав до Арканзасу налагодити зв'язки з тутешніми регуляторами, аби надалі діяти спільними силами. Так буде найлегше перешкоджати їм.

— Чудово! — зрадів Еткінс. — Прегарний план!

— Непоганий, — згодився Джоне. — Але чи повірить мені Браун і решта регуляторів?

— Не бійтесь, — мовив Джонсон. — Я сам чув, як вони казали, що хочуть налагодити зв'язок із сусідніми округами. Тож вони вашій пропозиції будуть тільки раді.

— Отже, я буду шпигуном! Справжнім шпигуном! — Міссурієць весело зареготав. — Серед самих регуляторів! Оце то штука!

— То ти згоден? — спитав Раусон.

— Ще б пак!

— Вони завтра плануватимуть щось важливе, — задумливо казав далі Раусон, — тому Джоне увечері має неодмінно повернутися до» Еткінса й послати з мулатом вам звістку. Сам я завтра до полудня повинен ще залагодити деякі важливі справи, а ввечері бути в Робертсів; однак у неділю о дев'ятій ранку я загляну до хрещатого дуба. Ви те дерево знаєте, Еткінсе. Пришліть туди обов'язково мулата — може, мені треба буде вам дещо передати. Бо їхати аж до вас я не матиму часу.

— Домовились, — відповів Еткінс. — А тепер ходімо, Джонсе, аби дома хтось не помітив, що вас немає.

— Тільки не відпускайте Брауна, аж поки я приїду, — ще раз нагадав Раусон.

— Не бійтесь, не відпущу.

Еткінс та Джонс тихо попрощалися, перелізли через паркан, і їх поглинула темрява. А в Джонсоновій хаті невдовзі всі вже знову спали.

РОДИНА ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ. НОВИЙ РЕГУЛЯТОР САМ СОБІ СТАВИТЬ ПАСТКУ

Вітер, що шугав увечері, на ранок зовсім стих, і, коли перше сонячне проміння позолотило далекі гірські вершини, у лісі було тихо, як у вусі.

Лісовою стежкою простував один-однісінький вершник. То був Кук, що затемна ще виїхав із селища, аби якнайраніше попасти на збори. Він спокійно собі поганяв коня, аж раптом вражено натягнув повід і прислухався. Навіть кінь, здавалося, був спантеличений і уважно нашорошив вуха.

На три милі навкруг не було жодної хати, і все ж тут, серед лісу, бадьоро співав півень.

— Може, я заблукав? — пробурмотів Кук сам до себе. — Але ж я знаю в лісі кожен кущик, кожную оленьчу стежку. Либонь, якийсь новий поселенець. Коли ж у цьому місці він навряд би чи осів. Одначе хтось таки он проїхав возом. Отже, якийсь переселенець. От добре, може, щось цікаве почую. — І, легенько підстроживши коня, він погнав його по сліду підводи.

Через кілька хвилин Кук побачив з невеликого пагорбка місце, де отаборилися переселенці. Посередині стояли два великі, напнуті білим брезентом вози й кілька пар коней. Маленький білявий хлопчина років восьми чи дев'яти бігав біля коней і тицяв то одному, то другому в рот качан кукурудзи. П'ятеро коней паслося поблизу в очереті. Самі переселенці, певне, спали вночі на возах, бо не видно було ані намету, ані піддашка, щоб можна сховатися від дощу. Вони саме лаштувалися снідати просто на землі й стелили на траві ковдри. Півень знову весело закукурікав.

Сім'я складалася з чоловіка, жінки, двох дорослих дочок, двох парубків років вісімнадцяти й двадцяти та білявого восьмирічного хлоп'яти.

— Доброго ранку! — гукнув Кук, коли під'їхав уже кроків за десять і зіскочив з коня. — Смачного вам.

— Дякуємо, — відповів фермер. — Сідайте з нами, коли ще не снідали.

— Добре я втрапив, — сказав Кук і, не церемонячись, підсів до них. — От не сподівався, що знайду в лісі таке гарне товариство й такий чудовий сніданок. Звідки ви їдете?

— Із Теннессі.

— А куди?

— До Озеркського узгір'я.

— Уже вибрали собі місце?

— Ні, ще нічого певного не маємо, але скоро знайдемо. Там у мене брат живе.

— У нас теж земля непогана.

— Так, я знаю. Але тут, на Фурш-ля-Фев, люди надто любляють конятину.

— Ха-ха-ха! — засміявся Кук. — Ну, з конокрадами у нас не так уже й зле. Хоч... як правду казати, таки зле. Я оце саме їду на збори регуляторів, але сподіваюся, що ми їхнім бешкетам покладемо край. Я б хотів, щоб ви сьогодні побували на наших зборах. Все одно сьогодні субота, і завтра ви навряд чи вирушите далі.

— Чому ні? — спитав фермер. — Що завтра неділя? Нам байдуже. Поки добра погода, треба їхати.

— Я думав, вам буде цікаво познайомитися з нашими регуляторськими законами.

— Взагалі-то цікаво, — сказав теннессієць. — У нас теж таке було перед п'ятьма роками. Зібралася невеличка банда негідників і орудувала в окрузі. Коли ж ми врешті добре взялися до них, вони швидко накивали п'ятами. А втім, угорі на Арканзасі теж неспокійно. Як ми на початку цього тижня їхали вздовж річки, там підступно вбито фермера, що продав свиней і вертався додому.

— Я чув про те. І вбивцю не знайдено?

— Ні, — мовив старий. — Хотів би я тільки, аби той падлюка попався мені ще раз так близько, як того разу, коли я стояв за деревом з рушницею наготові.

— То ви його знаєте?

— Ні, не знаю, але бачив. То не міг бути хтось інший. Ми з Недом, моїм найстаршим, узяли рушниці й відійшли трохи в ліс. Думали, що вполюємо оленя, бо бачили багато слідів. Зненацька я почув, як у чагарях щось зашаруділо, і сховався за дерево, бо думав, що то олень. Але то були два верхівці. Один у чорному крислатому капелюсі. Вони жваво розмовляли й проїхали повз дерево, не помітивши мене. Я теж не озвався до них, бо не хотів розполохати дичину поблизу. Я повільно пройшов далі ^кроків із сто і раптом почув постріл. Того самого вечора нас нагнали люди на вулиці, де ми отаборилися, й розповіли про вбивство. Бідолаха дістав кулю в голову. Почувши про це, я відразу сів на свого вороного й помчав до ферми, що до неї принесли забитого. Вона була близько від того місця, де й сталося лихо. Моя підозра потвердилась. Небіжчик був один із тих вершників, що я їх бачив

разом у лісі, — старший із них. Отже, негідник у крислатому капелюсі мав бути вбивцею. Я залишився там ще на два дні й нишпорив по всій окрузі. Та все дарма. Вбивця зник без сліду. Люди напевне знали, скільки забитий брав із собою свиней і яка була ціна, тож підраховали, що він мав десь із тисячу доларів. Звичайно, тих грошей теж ніхто більше не бачив.

— У нас тут теж таке траплялося, може, навіть ще гірше, аніж убивство задля грошей. Ну, ми думаємо, що принаймні цій змії, яка робить своє лихе діло в нашій місцевості, вирвемо жало, а ті, з Арканзасу, хай самі собі дають раду. А якою дорогою ви далі поїдете?

— Я ще й сам добре не знаю. Чи далеко звідси до найближчої хати?

— Найближча хата Вілсонова, — сказав Кук. — А десь за півтори милі від нього живе Еткінс. Біля Вілсона ви вже зможете переправитись на той берег. Там є добрий пором, і до річки веде широка зручна дорога.

— Вілсон — це поромник?

— Ні, Вілсон тільки живе там. Поромникове прізвище Кернелс.

— Добре, дякую вам за пораду. Я так і зроблю. Як будете колись у нашій стороні, спитайте старого Стівенсона. Я завжди буду вам радий!

— Залюбки загляну до вас, — сказав Кук, гнуздаючи коня. — А тепер мені час рушати.

Кук тепло попрощався з переселенцями й швидко поїхав лісом. Невдовзі він був уже біля Еткінсової хати, де, на свій подив, застав Брауна. Браун жваво розмовляв із вчорашнім прибульцем, що його Раусон саме відрекомендував йому, як свого давнього приятеля.

— А ось і Кук! — радісно вигукнув ватажок регуляторів. — От добре, що ви наспіли. Поїдемо разом.

— Доброго ранку, — привітався Кук. — А я думав, що ви давно вже в дорозі.

— То я винен, — сказав Еткінс. — Власне, моя жінка, яка сьогодні страшенно запізнилася із сніданком. Мабуть, через хвору дитину...

— Нічого, ми ще маємо час, — мовив Браун. Потім обернувся до проповідника, що саме передавав свого коня мулатові, й спитав: — А ви хіба не хочете поїхати з нами? Я думав, що ви тільки задля цього прибули сюди.

— Я залюбки побував би на зборах, якби не інші важливі справи, — відповів проповідник. — Адже в мене весілля, й треба так

багато всього допильнувати.

Звичайно, — погодився Браун. — То цей пан, кажете, теж регулятор? Учора він про це ані словом не згадував.

— Ви мене зрозумієте, коли згадаєте, що я ж був серед чужих людей, — сказав Джоне. — А потім я випадково й цілком несподівано знайшов свого знайомого, містера Раусона, й надумав на кілька днів затриматись тут. Я б дуже хотів побувати на сьогоднішніх зборах регуляторів. Може, ми якось поєднаємо вашу спілку з нашою на півночі.

— Отже, ви хочете, щоб я вас відрекомендував регуляторам?

— Дуже хочу і буду вам вельми вдячний...

— Я теж буду вам дуже вдячний за свого приятеля, — перебив його Раусон. — На жаль, я зараз не можу взяти до себе гостя, то чи не будете ви такі ласкаві, містере Еткінсе, прихистити його в себе ще на одну ніч? А тим часом ми щось надумаємо.

— Не турбуйтеся, містере Раусоне, — усміхнувся Браун. — Містер Джоне зможе перебути якийсь час у когось із нас. От тільки чи сподобається йому на Фурш-ля-Фев, то вже інша річ.

— Я не вибагливий, — приязно відповів Джоне. — А тепер, може, поїдемо? Бо вже пізно.

— Коня містерові Джонсові! — гукнув Еткінс мулатові, що стояв на дверях.

— Слухайте, Брауне, мені не подобається його обличчя, — прошепотів Кук, нахилившись до юнака.

— Коли приїдемо до Боувіта, мені треба вам дещо розповісти, — так само тихо відповів той.

— Може, щось...

— Цитьте, ще встигнемо.

Джоне тим часом був уже на коні. Браун саме скочив у сідло, як мулат вивів ще двох коней, одного осідланого для жінки.

— А це для кого? — спитав Кук.

— Для Елен, — відповів Еткінс, — вона має їхати до Робертсів.

Ту мить двері відчинилися й Елен вийшла з хати з клунком у руці. Браун побачив, що вона заплакана. Але дівчина відвернулася, сіла на коня й погнала його вгору дорогою. Мулат подався за нею.

— Що з дівчиною? — співчутливо спитав Браун господаря. — Мені здалося, що в неї заплакані очі.

— То пусте, — відповів Еткінс. — Вона не хотіла відлучатися від хворої дитини. Казала, що більше не побачить її, і тоді моя стара зопалу нагримала на неї. Вона часом може налаяти, але зла не має. А дурне дівчисько бере ту лайку близько до серця. Ну, нічого, скоро вийде заміж, то порозумнішає.

— Брауне, хай вам чорт, довго ви ще будете балакати? — нетерпляче й роздратовано гукнув Кук.

— Уже їду. Бувайте здорові! — попрощався юнак з Еткінсом та Раусоном і рушив на здоганяти Кука.

ГАРПЕР І МАРІОН. ЕЛЕН ПРИЇЗДИТЬ ДО РОБЕРТСІВ

Ранкове сонце тихо осявало Робертсову садибу.

Мати з дочкою були вдома самі. Робертс ще вдосвіта подався з собаками в ліс поглянути на коней. Але обіцяв до обіду вернутися. Місіс Робертс поралася біля сковорід та горщиків, а Маріон робила тістечка. Докінчивши свою роботу, вона задумливо глянула на вулицю.

— Не йде ще? — спитала мати.

— Хто? — злякано кинулась дівчина.

— Як хто? Сем — ти ж сама послала його запросити на сьогодні містера Гарпера. Хоч той Гарпер не заслужив такої шани. Давно б уже міг заглянути до нас.

— Він же був хворий.

— Ну то його хвалений небіж, що тепер пристав до регуляторів. Ми ж його завжди так ласкаво приймали, і робити йому дома нічого.

— Він доглядав свого дядька, — тихо мовила Маріон.

— Та я нічого не хочу поганого сказати, доню, — вела далі мати. — І взагалі нічого не маю проти нього. Він гарний хлопець, того я й зла на нього, що не заходить. Щоправда, та пригода з Гіскотом...

— Ну, мамо! — дорікнула їй Маріон.

— Я знаю, що ти скажеш, — правила своєї місіс Робертс. — А чому ж бо він відколи вже не з'являється до нас, якщо в нього таке чисте сумління? Містер Раусон он теж тієї думки.

— Якраз містерові Раусонові годилося б якнайбільше його захищати. Оце мені в ньому й не подобається.

— Містер Раусон його захищав, ще й як захищав. Однак що він може вдіяти, коли сам Браун не годен цілком відвести від себе підозру.

Маріон відвернулася. Мати саме різала м'ясо, яке хотіла приготувати ще до полудня. Випадково вона підійшла до маленького віконця, що за арканзаським звичаєм було засклеєне однією суцільною шибою, і нараз побачила трьох верхівців, які швидко під'їжджали до

хати. То й був Гарпер із своїм сусідом Баренсом, а з ними й Робертсів негр-служник.

— О господи! — злякано вигукнула місіс Робертс. — Уже їде Гарпер, а я ще не готова. Він же мав бути аж о дванадцятій.

— Та нічого, мамо, — мовила Маріон. — Гарпер і Баренс не дуже зважають на час. Сем зустрів їх, певне, уже дорогою.

— Ласкаво прошу, містере Гарпере. Вернулися вже з того світу? — сказала місіс Робертс, подаючи гостеві руку. — Заходьте до хати, панове. Мій чоловік теж скоро повернеться.

— А я, місіс Робертс, пришелепався сьогодні до вас непроханий, — засміявся Баренс.

— Я думала, що ви на зборах, — мовила місіс Робертс, — а то б давно до вас послала. Та заходьте ж.

Гості вступили до хати.

Господиня взяла ножа й пішла на город урізати салату, Баренс набився їй у помічники, і Гарпер лишився сам з Маріон.

Дівчина цілий ранок ждала, коли зможе хоч кілька хвилин побалакати з Гарпером про Брауна, але тепер мовчала.

Нарешті Гарпер порушив тяжку мовчанку:

— Як ся маєте, Маріон? Либонь, добре? Так і треба. Мене тішить, дуже тішить, що ви здорові й... задоволені. Містер Раусон дуже поважний чоловік, і ви, напевне, будете з ним щасливі. А... Біл — то шалапут, і... може, так воно й краще. Він тепер пристав до регуляторів, щоб викрити вбивцю.

— Він не винен, правда ж? — спитала дівчина.

— Винен? Хіба є ще хто, що вважає його за винного? Ні, на його сумлінні немає крові. Може, якийсь випадок наведе на слід справжнього вбивці.

— Регулятори, ви казали, на те ж і збираються, — мовила Маріон.

— Ох, навряд чи вони щось довідаються. От якби Асоваум був тут! Одначе він кудись подався, і нічого про нього не чути. Біл, правда, й досі твердить, що Асоваум повернеться.

— Містер Раусон недавно казав, що індіянинова таємна втеча свідчить проти нього, — озвалася Маріон.

— Хай містер Раусон менше балакає про свої підозри, — розгнівався Гарпер. — Індіянин до тих злочинів непричетний, голову даю до пня!

— А містер Браун і досі хоче їхати в Техас? — спитала дівчина.

— Так, — мовив Гарпер і зразу посумнішав. — Ніяк не можу його відраяти. Думаю, що якби він сьогодні знайшов убивцю, то завтра й поїхав би. Він уже купив коня у вашого батька?

— Того я й питаю, — відповіла Маріон. — Батько сьогодні вранці казав, що має спіймати каштаного для містера Брауна. Мені страшенно прикро, що він через мене вас залишає.

— Так, либонь, мається бути, люба Маріон, — заспокоїв її Гарпер. — І може, то й добре, що вийшло саме так, а не інакше. Хтозна.

Ту хвилину якраз повернулася з городу місіс Робертс з Баренсом. А невдовзі під'їхало й двоє верхівців — Елен з молодим мулатом.

Дівчата давно знали одна одну й щиро привіталися. Місіс Робертс теж зустріла сироту дуже ласкаво. Елен несміливо спитала, чи вона не дуже запізнилася, бо трохи затрималася вдома.

— Ні, люба доню, — перебила її місіс Робертс. — Ми аж завтра вранці поїдемо до нової господи. Там ще треба буде докласти рук, бо навряд чи неодружений чоловік добре догляне своє господарство. Потім знайдемо суддю, щоб повінчав молодих. А ввечері відведемо їх додому, і ти, доню, лишишся з нашим негром при них.

Ішлося до обіду, однак ні Раусона, ні Робертса й досі не було. Мати вже нетерпеливилася. Аж ось вдалині загавкали собаки, й невдовзі по тому Робертс з Раусоном під'їхали до хати.

ЗБОРИ РЕГУЛЯТОРІВ. ДЖОНС ОПИНЯЄТЬСЯ В СКРУТНОМУ СТАНОВИЩІ. ХИТРОЩІ ПРОТИ ХИТРОЩІВ

У Боувіта того ранку зібралося чимало фермерів і мисливців. Під крилатим деревом регулятори тісно обступили якогось чоловіка, що, вимахуючи руками, жваво розповідав їм, мабуть, щось цікаве. То був напівіндіянин. Він розказав, що від самих земель племені ірокезів ішов по сліду вкрадених коней, але десь за п'ять миль звідси згубив його і тепер повертається додому. Однак, почувши про збори регуляторів, завернув сюди, щоб сповістити їх ще й про цю крадіжку та описати, які саме були коні.

Канадець — бо він звав своєю батьківщиною Канаду — був низький присадкуватий чоловік, вилицюватий, з довгим чорним волоссям, темними очима, білими, як крейда, зубами й плескатим носом. Убраний він був цілком по-індіянському й підперезаний червоним вовняним поясом, вишитим пацьорками та прикрашеним пантерячими пазурами.

Регулятори саме говорили про те, що здебільшого сліди чомусь ведуть у їхню округу й тут загадково зникають, коли під'їхали Браун, Джонс і Кук. їх радісно привітали. Тим часом над'їхав ще й Гасфілд, і канадець став їм наново розповідати про свою біду. Джонс перебив його й спитав, чи серед украдених коней не було жеребця з чорною задньою ногою.

Канадець вражено глянув на нього й радісно закивав головою.

— Тоді я їх бачив, — сказав Джонс.

— Де?

— Миль за п'ятнадцять звідси. Вчора пізно ввечері. На гірському кряжі, що править за вододіл між Меймілом та цією річкою.

— І кудюю їх гнано, дорогою чи...

— Вони перетяли дорогу якраз, коли я з того боку виїхав на гору.

— А скільки чоловік їх гнало?

— Я тільки одного розгледів.

— То вони! — зрадів канадець. — Один фермер теж їх бачив, але не зміг мені описати того чоловіка, бо був від них дуже далеко. Ну, я не гаятиму часу. Дякую вам за звістку. Прощайте!

Канадець хотів уже йти сідлати коня, але Браун схопив його за рукав і ласкаво мовив:

— Побудьте ще в нас півгодини. Той слід не дуже певний, та й за цей час злодій недалеко втече. Крім того, кінь ваш он який стомлений, йому треба відпочити. Якщо ви за ці півгодини не передумаєте їхати, то візьмете мого коня. Ви на ньому швидко надолужите згаяний час. А коли їхатимете назад, то віддасте мені коня й заберете свого. Канадець погодився.

— Панове, — звернувся Браун до регуляторів, — я хочу насамперед відрекомендувати вам чужинця, що з ним познайомив мене містер Раусон і побажав, аби ми прийняли його як регулятора з Міссурі. Він сподівається, що таким чином можна налагодити зв'язок між нами й північними штатами. Як бачите, цей добродій почав з того, що справив чоловіка, в якого вкрадено коней, на правдивий слід, тож, мабуть, його можна сміливо допустити до наших таємних зборів. Ви згодні зі мною?

— Цілком згодні, — майже в один голос відповіли присутні.

— Що ви хотіли мені сказати? — спитав Кук, відводячи Брауна вбік.

— Не відходьте від регулятора з Міссурі, — швидко прошепотів Браун. — Він належить до банди. Цитьте, більше ні слова. Скажіть Вілсонові. І разом пантруйте його.

— То про канадцевих коней теж була брехня? — спитав Кук.

— Цитьте, він дивиться сюди, — мовив Браун. — Не треба, аби він помітив щось.

Вони розійшлися, але невдовзі Кук ще раз підійшов до ватажка й тихо мовив:

— Ну, тепер нехай начувається.

— Ви сказали Вілсонові? — спитав Браун.

— Так, не турбуйтеся.

Ту мить до них підійшов Гасфілд і спитав, чи не час уже починати. Браун мовчки відвів його вбік і коротко розповів про свою підозру.

Відразу по тому Гасфілд вернувся до гурту. Браун скликав регуляторів докупи й відкрив збори. Він став на пень і почав говорити про те, що їх усіх привело сюди.

— Ми сьогодні зібралися, друзі, щоб почати боротьбу з конокрадами. З відвертими ворогами легко давати раду. З тими ж, що прикидаються нашими друзями, що підлещуються до нас і вдень тиснуть нам руку, а вночі лигаються з розбишаками з інших округ, — неможливо. Але як же їх пізнати, спитаєте ви? Як нам їх викрити? Що ми можемо вчинити проти їхніх хитрощів і підступів? Багатьом із вас, мабуть, ця боротьба здається безнадійною. Однак послухайте, як я довідався про одну таємницю, що, либонь, наведе нас на правдиві сліди.

— Що ви відкрили? Хто це? Хтось із селища? — почулося звідусіль.

Джоне, який досі спокійно й самовдоволено стояв, прихилившись до дерева, крадькома позирнув на хату — хотів пересвідчитись, чи в найгіршому випадку зможе добігти до свого коня. І зустрівся поглядом з Куком, що стояв біля самого нього. Той приязно шепнув йому:

— Правда ж, вам пощастило, що ви попали на ці збори? Ото здивуються ваші земляки в Міссурі, коли почують про них.

— Атож, дуже пощастило, — відповів Джоне. — Мені страшенно кортить знати, про кого йдеться. Шкода, що я сам не знаю тутешніх людей.

— Ще, може, визнаєте, — мовив Кук. — Слухаймо лишень далі.

— Зараз, друзі, — заспокоював Браун нетерплячих, — ви про все дізнаєтесь. Майте тільки терпець. Кілька тижнів тому я випадково підслухав розмову двох добродіїв. Вони домовлялися за пароль, щоб з його допомогою можна було порозумітися з кимось третім, у якомусь іншому місці.

— Ви щось хотіли? спитав Кук Джонса, що ту мить намірився проскочити повз нього.

— Лиш кухоль води, — прошепотів той. — Я зараз повернуся.

— Ліді, дай містерові Джонсові кухоль води! — гукнув Кук так голосно, що всі здивовано глянули на нього.

Браун усміхнувся їй на мить замовк. Джоне пополотнів. Негритянка схопила кухля й підбігла до дерева, на яке сперся Джоне.

Той подякував, узяв кухоль і став пити. Тепер він був оточений. Вілсон теж підійшов до них, попросив і собі води, потім став по один бік, а Кук по другий бік чужинця.

Браун, що все те бачив, по короткій мовчанці повів далі:

— Вони домовились про такий пароль: прибулець мав спитати про Фурш-ля-Фев, про пасовиська в нашій місцевості й попросити кухоль води. І хто, ви думаєте, зрадник серед нас?

Усі мовчали.

— Слухайте добре! — підвищив голос ватажок регуляторів. — Я сьогодні ночував у нашого односельця Еткінса — то цей Еткінс зрадник.

— Дивно, — прошепотів Кук і довірливо поклав руку на плече Джонсові. — Дуже дивно.

Джоне відчув на собі погляд ватажка регуляторів. Він знав, що тепер йому лишилось тільки одне: тікати. Він миттю сягнув під куртку, де тримав ножа, і глянув на свого коня.

— А той шахрай, — вів далі Браун, — що крадькома прибув у злодійських справах до нашого селища і, вдаючи регулятора з Міссурі, пробрався навіть на наші збори, — ось він!

Усі обернулись до Джонса, вражені й обурені. Той тільки й чекав на ту хвилину, коли всі будуть розгублені несподіванкою. Він миттю вихопив ножа з піхов, замахнувся, і регулятори, що стояли поблизу, злякано відсахнулися. Однак Вілсон зауважив, як Джоне засовував руку під куртку по ножа. Як тільки гостра криця блиснула в кулаці викритого злодія, він схопив його за руку, й за секунду шпигун лежав уже на землі. Вілсон тримав його, наче в лещатах.

Регулятори зв'язали Джонса й почали допит.

Але той уперто відмовлявся відповідати.

— Покараймо його! — озвалось кілька голосів.

Однак Браун спокійно сказав:

— Пождіть, не чіпайте злочинця. Доки маємо надію досягти свою мету без насильства, то обійдемося без нього. Ще є Еткінс, а той безумовно знає більше про тутешні події, ніж цей шаливір, бо вони з Еткінсом до вчорашнього вечора ще зовсім не знали один одного.

— Виходить, він брехав і про те, що бачив моїх коней. Хотів лиш справити мене на манівці! — гнівно вигукнув канадець.

— Ваших коней він, напевне, бачив, — відповів Браун. — Бо я анітрохи не маю сумніву, що він сам їх і пригнав сюди.

— Гайда до Еткінса! — крикнув Гасфілд. — Якщо знайдемо в нього коней, то матимемо вже певні докази.

— Не думаю, що ми їх знайдемо, — сказав Браун. — Сьогодні вранці я був на його подвір'ї і добре оглядівся. Якщо коні в нього, то тримає він їх не в загороді. Десь за полем чи за вигоном має бути інше місце, в якому їх можна сховати.

— Але стежку до того місця можна знайти тільки від Еткінсової ферми, — нетерпляче озвався Кук.

— Очевидно, — відповів Браун. — Проте що з того? Еткінса за це до суду не притягнеш. Що поза його садибою...

— До суду? — зневажливо перебив його Смаєрс. — Ми тут не для того зібралися, аби питати суду. Ми маємо своє власне право. Все інше нас не цікавить. Для того ми вас і обрали за ватажка. Якщо вас це не влаштовує, то так і скажіть. Тоді ми знайдемо собі іншого.

Тоді слово взяв Гасфілд.

— Я думаю, що ви всі мене знаєте. Ніхто з вас, мабуть, не вважає, що я не так само хочу прислужитися добрій справі, як Смаерс, але — містер Браун має слухність. Нам тепер мало знати, що Еткінс переховував крадених коней. Нам треба насамперед довідатись, як провадиться ця потаємна торгівля кіньми. Еткінс, без сумніву, має якихось спільників. Я чув, що він дуже рідко відлучається з дому. Отже, є якісь люди, що йому допомагають, і вони повинні жити поблизу.

— Найближче до нього живе Джонсон.

— Отой негідник! — аж кинувся Гасфілд. — Виходить, він заодно з Еткінсом, і ту комедію з кіньми влаштовано навмисне. Ну, хай тільки він мені... Але ні, не слід надто поспішати. Я згоден з містером

Брауном, що треба все добре обміркувати. Може, містер Браун буде такий ласкавий і розповість нам, що він думає робити.

— Охоче розповім, — згодився юнак. — Ми знаємо пароль, що з його допомогою можемо потрапити в те місце, де наш сусід ховає крадених коней. Тож я пропоную ось що: сьогодні ввечері послати до Еткінса чоловіка, якого той не знає, з табуном коней. Може, найкраще це зробити канадцеві.

Однак той похитав головою.

— Ні, я вже був там. Сьогодні вранці. Він, правда, мого коня не бачив — я його лишив на дорозі. Але мене бачив.

— Я пораджу інше, — озвався Кук. — Нічого старому не станеться, як він затримається на день або на два. Ми йому дамо кукурудзи й харчів скільки треба.

— Кому це?

— Вілсоне, ви хіба не бачили сьогодні вранці слідів від возів? — спитав Кук.

— Ні, я вже з учорашнього вечора тут. А яка нам з них користь?

— То була родина переселенців, і серед них троє чоловіків: старий теннессієць та двоє його синів. Вони встигли від'їхати щонайбільше на дві милі звідси. Хтось із них міг би стати нам у пригоді, бо їх Еткінс не знає. Якщо ми хитро все влаштуємо, то, мабуть, старий лис попаде в пастку.

— А хто по них поїде? — спитав Вілсон.

— Доведеться Кукові, — сказав Браун. — Він уже знає старого, тож йому буде легше домовитись.

— Ну, що ж, поїду, — погодився Кук.

— Отже, домовились, — озвався Картіс. — А що нам робити з оцим злодієм?

— Будемо стерегти його, — сказав Браун. — Нам треба пильнувати, щоб про наш план ніхто не довідався.

— А його хтось стереже? — спитав Боувіт.

Він підійшов до Джонса поглянути, чи добре той зв'язаний. Міссурієць, що незрозуміло як звільнив руки, схопився й хотів тікати до лісу. Та далеко не втік Вілсон швидко наздогнав його. Розлючений Джоне відчайдушно боронився від свого сильнішого супротивника, але врешті Вілсон дужим ударом кулака збив його з ніг. Регулятори

зв'язали Джонсові руки й ноги, віднесли до хати й лишили чотирьох чоловік стерегти, щоб йому більше не заманулося тікати.

Кук осідлав коня й швидко поїхав угору понад річкою на пошуки своїх вранішніх знайомих. А Браун тим часом виставив з усіх боків варту, щоб не було зв'язку з іншими фермами й ніхто не зміг попередити Еткінса.

РЕГУЛЯТОРИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ ІЗ ЗБОРІВ

Місіс Еткінс не дуже любили в селищі, бо вона майже ні до кого не навідувалася й рідко приїжджала на молитовні збори, що їй особливо ставилось на карб. Тож сусідки були дуже вражені, коли вона вночі послала служника кликати їх на допомогу. Якби не було справжньої небезпеки, вона так не вчинила б. Тому майже всі відгукнулися на її поклик. Ніхто більше не думав про давню неприязнь, і ще сонце не дійшло до полудня, як до Еткінса поз'їжджалось звідусіль дванадцять жінок і кожна принесла які тільки мала порошки та пігулки.

Тим часом як жінки упадали біля дитини, дорогою, що вела від Боувіта до Еткінсової садиби, поволі їхали троє регуляторів — Браун, Картіс і Вілсон. Вони зупинялися, ніби чекали ще на когось. А як виїхали на пагорб, то побачили на узгір'ї вершника, що гнав коня чвалом, наздоганяючи їх.

То був Кук. Спітнілий, стомлений, він нарешті під'їхав до своїх друзів.

— Чого ви так мчите, наче бозна за чим женетесь? — спитав він.

— Ми хотіли вас почекати на горбі, — сказав Картіс. — А що ви...

— Хіба не можна було так само посидіти в Боувіта? Чи ви гадаєте, що теннессієць чекав собі на дорозі, поки я приїду?

— Ну, він згодився? — швидко спитав Браун.

— А як ви, Брауне, думаєте? — спитав у відповідь Кук.

— То він прийде, га?

— Так, — сказав Кук. — Стівенсон прийде, та ще й із своїм старшим сином і трьома кіньми. А що ви надумали?

— Хіба Гасфілд вам не розповів? — спитав Браун.

— Ні.

— І не сказав, що вам з Картісом доведеться ночувати в Еткінса?

— Сказав, але не пояснив чому.

— А де ж теннессієць?

— У Боувіта. Із сином. Старий так запалився, коли почув про наш план, що хотів зразу йти з усіма синами. Але потім зважив і залишив двох менших оберігати жінок. Ну, а тепер розкажіть.

— План наш дуже простий, — почав Браун. — Теннессієць до вечора буде в Боувіта, а через годину після того як смеркне прибуде до Еткінса. Ви, Картісе, з Куком проведете нас до Еткінса й під якимось приводом завернете до нього. А ми з Вілсоном поїдемо далі.

— Чого ж ви так зарані їдете? Могли б теж побути в Боувіта до вечора, — сказав Кук.

— Щоб Еткінс не мав ніякої підозри, — відповів Вілсон. — Бо коли він побачить, що Браун, ватажок регуляторів, спокійно поїхав собі додому, то подумає, що все гаразд, збори скінчилися.

— А де ж ви тим часом будете?

— Ми доїдемо до Вілсонової хати, залишимо там коней і повернемося пішки назад.

— Тільки стережіться поромника Кернелса! Я йому аністілечки не довіряю, — застеріг їх Кук.

— Ми теж, — відповів Вілсон. — Щоб його обдурити, ми візьмемо рушниці й звернемо до соляниці, що лежить на південь від моєї хати. А звідти встигнемо вчасно дійти, куди треба.

— І де ж ви сховаєтесь?

— Вілсон каже, що добре знає те місце, де є потаємна хвіртка. І вважає, що в очереті за Еткінсовою хатою має бути й те сховисько. Бо ж де ще може бути таке зручне місце?

— Скільки нас буде чоловік?

— Вісімнадцятеро. Вистачить.

— А що нам казати, коли Еткінс спитає про Джонса?

— Скажете, що Гасфілд забрав його з собою на Пті-Жан, де завтра теж мають відбутися збори регуляторів. Та річка ближче до штату Міссурі, отже їм і тамтешні розбишаки більше даються взнаки. Еткінсові здасться цілком природним, що ми захотіли послати частину своїх людей до кордону. Натякніть йому також, що то Джонсові спало таке на думку. Будьте в хаті, а як тільки почуєте наш знак — пронизливий посвист, — постарайтесь зразу ж захопити всю зброю, бо ми хочемо, щоб обійшлося по можливості без крові.

— А ви про мулата подумали? Він же заодно з своїм господарем і, напевне, спробує попередити його спільників.

— Ми охоронятимемо всі стежки, тож повинні б і його спіймати.

— А як він побіжить лісом?

— У таку темряву? Навряд, — заперечив Браун. — Та, врешті, це справи не міняє. Коли ми застукаємо головного переховувача на гарячому, то йому доведеться назвати тих негідників, що вкрали Гасфілдових коней. А між ними, напевне, знайдемо і вбивцю індіанки. — Їдьмо далі, — сказав Кук. — Як ми ще довше будемо стовбичити тут на горбі, то тільки викличем підозру. Шкода, що й досі нема індіанина. Саме сьогодні він би дуже нам став у пригоді.

Регулятори під'їхали до Еткінсової садиби. Фермер, видно, чекав на них, бо стояв на порозі й, вгледівши їх, підійшов до огорожі.

— Як дитина, містере Еткінсе? — спитав Браун.

— Та не дуже добре. Мабуть, бідолаха, помре. Ну, то скінчилися збори?

— Поки що скінчилися. Сусідки ще не пороз'їжджалися?

— Ні, майже всі сидять. То ви щось там ухвалили? А може, злізете з коней і трохи відпочинете? — перебив він сам себе. — Ще ж рано. Або й переночуєте в мене?

— Ні, дякую, Еткінсе, — сказав Браун. — Принаймні я не можу. Дядько поїхав до Робертсів, і мені треба доглянути дома худобу. Хай іншим разом.

— Тоді я розлучаюсь з вами, Брауне, — мовив Картіс. — Я таки лишусь ночувати. Дома за мною ніхто не плаче.

— І я теж з вами, якщо в Еткінса знайдеться місце, — озвався Кук.

— Місця вистачить! Злазьте! Крім того, мені страшенно кортить знати новини. До речі, а де ви лишили мого гостя?

— Поїхав з Гасфілдом до Пті-Жана, — відповів Кук, скидаючи з коня зброю.

Картіс і собі розсідлав коня. Браун попрощався й швидко подався за Вілсоном, що поволеньки їхав дорогою.

Еткінс завів гостей до хати. Біля вогню вони побачили чужого юнака. Господар сказав їм, що то містер Вестон, його небіж, — він приїхав на Фурш-ля-Фев, аби тут оселитися, і тим часом житиме в них.

— Якщо я не помиляюся, — мовив Картіс, — то десь уже вас бачив.

— Можливо, — Вестон усміхнувся трохи збентежено. — Я їздив у Літл-Рок і дорогою зупинявся тут на кілька днів. Здається, я бачив вас,

як ви йшли на полювання.

— Справді, — мовив Картіс, — тепер я згадав. Ви тут відпочивали над річкою. Отже, я не помилився.

— Ви казали, що містер Джоне поїхав з регуляторами до Пті-Жана, — перебив його Еткінс. — Він там довго буде?

— Ні, — відповів Картіс. — Він велів вам переказати, що повернеться найпізніше післязавтра.

— Регулятори з Пті-Жана теж скликають збори?

— Так, завтра вранці, здається. Гасфілд узяв з собою багатьох із Фурш-ля-Фев.

— Я чув, що вони ловитимуть підозрілих і чинитимуть їм суворий допит? — спитав Еткінс. Видно було, що це питання його особливо хвилювало.

— Так, ми про це говорили, — відповів Кук навмисне байдуже, — але не дійшли згоди. Одне те, що ми ні на кого не маємо особливої підозри, а друге, що Джоне і Браун, здається, не підтримали тої пропозиції.

— Містер Браун теж не підтримав? — здивувався Еткінс.

— Ні. Але на тому тижні ми, мабуть, так і вчинимо, бо треба ж щось робити. А то вже, певне, злодії глузують з регуляторів.

— Вестоне, зроби ласку, доглянь коней, — звернувся Еткінс до юнака. — А потім зайдеш до моєї жінки. Вона хотіла тобі щось сказати.

Вестон пообіцяв усе зробити і вийшов з хати.

Та замість податися до стайні, де стояли коні регуляторів, він, як тільки зайшов за хату, перескочив через огорожу й зник у густому лісі.

ІНДІЯНИН ІДЕ ДЖОНСОНОВИМ СЛІДОМ

— Де той Вестон пропав? — сказав Котон. Він неспокійно ходив з кутка в куток по маленькій Джонсоновій хатчині, де ховався ось уже кілька днів. — Він же мені вранці обіцяв, що зразу принесе звістку. Регулятори вже, напевне, досі розійшлися. Мені чогось тут страшно стає. Краще кину я цю округу. Хай воно западеться, таке життя!

— Лаятися ми ще матимем час, — відповів, позіхаючи, Джонсон, що лежав на ліжку. — Мені б ще дуже хотілося захопити той табун, що про нього розповідав Джоне. Він десь на тому тижні має прибути. Сімнадцятеро коней! А потім вже можна й чкурнути!

— От тільки не знаю, як ми їх усіх доправимо, — пробурмотів Котон.

— Цього разу ми їх не будемо гнати лісом, — сказав Джонсон. — Вестон знайшов якогось капітана, що згодився взяти їх від форту Джібсона на баржу.

— О, нарешті йде Вестон! — вигукнув Котон. — Щось він забарився. Сонце вже зайшло!

Вестон тим часом перескочив через низеньку загороду й підійшов до дверей.

— Що, в біса, сталося? — злякано спитав Джонсон і схопився з ліжка, коли Вестон, блідий як смерть, зайшов до хати. — Яке лихо? Що, регулятори...

— Ні, ні, — прошепотів Вестон. — їх поки що нічого боятися.

— То чого ж ви наполохалися? — розсердився Котон. — Ну те кажіть — що сталося?

— Індіанин повернувся, — випалив Вестон.

— І це все? — глузливо спитав Джонсон і знову ліг на ліжку. — Було чого нас лякати. Як там збори? Де Джоне?

— На Пті-Жані. З Гасфілдом. Там завтра теж збори. А Кук з Картісом у Еткінса. Проти нас ще нічого не ухвалено. Поки що все

гаразд. Але ви, Джонсоне, не легковажте так індіанином. Він напав на ваш слід.

— На мій слід? — спитав Джонсон недовіжливо, але трохи збентежено. — Як він міг напасти на мій слід? Гасфілд ішов по ньому з усією своєю бандою й лишився ні з чим.

— Ви сьогодні по обіді ходили стежкою, що веде звідси до Еткінсової садиби? — спитав Вестон.

— Так, десь із півгодини тому. Ну то й що?

— На тій стежці півгодини тому я бачив індіанина, — мовив Вестон. — Схилившись і втупивши очі в землю, він ішов просто на мене. Ми б неодмінно зіткнулися, аж він раптом не далі як за п'ятнадцять кроків від мене напав на вологу місцину, зупинився й став пильно приглядатися до чіткого сліду. Тоді витяг з-за пояса томагавк і порівняв той слід з якимось іншим, що він його відзначив на держаку. Потім випростався, погрозив томагавком у напрямку вашої хати й зійшов із стежки.

— А слід? — схвильовано спитав Джонсон.

— Був ваш. Як тільки червоношкірий зник, я вискочив із свого сховища й поглянув на те місце. На вогкому ґрунті чітко виднів відбиток вашого правого чобота.

Джонсон схопився і, щось обмірковуючи, почав ходити по хаті.

— І ви не пішли за індіанином? — спитав Котон.

— Звичайно, пішов, — відповів Вестон. — Уже починало смеркати, й раптом мені здалося, що внизу в проваллі блиснув вогник. Потім знову стало темно. Та за якийсь час вогонь спалахнув удруге. Тепер я вже не мав сумніву, що там унизу індіанин розіклав собі на ніч ватру.

— Де те місце? — швидко спитав Джонсон.

— По той бік густого лісу, де під час останньої бурі згори попадало багато ялин.

— Тоді він, напевне, вибрав собі місце під навислою скелею, в затишку, — мовив Джонсон і дістав рушницю.

— Що ви хочете робити? — вражено спитав Котон.

— Уколошкати проклятого шпигуна.

— Не робіть дурниць, Джонсоне, — сердито сказав Котон. — Хочете нацькувати на нас усю округу? Хіба вам не все одно, знає червоношкірий ваш слід чи не знає?

— Що ви там розумієте, — похмуро мовив Джонсон. — Той собака вже не вперше міряє мою ногу. Він напав на справжній слід. І найгірше, що він сам це знає. Через те треба його позбутися.

— Хотів би я знати, що ви маєте з тим індіанином? — злісно спитав Котон. — Коли... коли сталася та пригода з його скво, ви ж були вже далеченько від річки. Отже, вас можна запідозрити менше, ніж будь-кого іншого в цілому Арканзасі. А що ж до коней...

— А як тут коні зовсім ні до чого? — мовив Джонсон.

— Он воно що! — здивувався Котон. — Звідти вітер віє! Значить, то було діло...

— Про що ви говорите? — спитав Вестон. — Нічогосінько не розумію. Завжди у вас якісь таємниці.

— Ще мені бракує сповідатися перед вами, — буркнув Джонсон. — Ні, я йду. Довше я не витримаю.

— Джонсоне, — сказав Котон, — мені не подобається, що ви берете рушницю. Постріл серед ночі! Надто далеко чути. Нащо зчиняти зайвий галас? У мене є готові стріли. Ви володієте луком?

— Як індіанин, — відповів Джонсон. — Я ж як-не-як сім років прожив біля Шоуні.

— Ось погляньте, які стріли, — сказав Котон і поліз на горище. Незабаром він вернувся з луком, зробленим із гнучкої гікорії, і чотирма стрілами.

— Це все-таки непевна зброя, — нерішуче мовив Джонсон.

— Непевна? Ця отрута на вістрі вбиває за п'ять хвилин, — прошепотів Котон.

— А вона не підведе?

— Звичайно, не підведе!

— Не вбивайте ви того бідолаху, — втрутився Вестон. — Навіщо вам проливати його кров? Для вас погубити людину все одно, що оленя чи ведмедя.

— Годі вам базікати, — роздратовано гримнув на нього Джонсон. — Дбайте про свої власні справи, а в наші не втручайтесь. Індіанина треба спровадити на той світ.

— Ну, принаймні я не хочу бути причетний до цього, — твердо сказав Вестон. — Завтра вранці я повертаюся в Міссурі.

— Ходіть щасливі, — засміявся Котон.

— Прощавайте, Джонсоне, — Вестон подав Джонсонові руку. — Не майте на мене зла.

— Прощавайте, — відповів той похмуро і відвернувся.

Хлопець вийшов з хати й рушив до лісу. Джонсон і Котон дивилися йому вслід, аж поки його постать зникла в п'їтьмі.

— Не треба було його пускати, — мовив Джонсон і знову став неспокійно ходити по хаті. — Не вірю я цьому шмаркачеві.

— На нього можна покластися, — заперечив Котон. — Я його знаю. Він нікого не зрадить. Є інші люди, яким я не довіряю.

— Ви маєте на увазі Раусона?

— Так!

— Уже зовсім темно, — мовив раптом Джонсон. — Я піду, але... не знаю... я волів би рушницю.

— Таки хочете взяти її?

— Візьму й рушницю, й лука. Спочатку спробую отруту, а якщо стріла не доконає його, то доконає куля.

— А ви певні, що підкрадетесь до нього нечутно?

— Якщо він отаборився там, де я думаю, то певен, — відповів Джонсон і взув легенькі м'які мокасини.

— Ну, коли вже зважились, то принаймні не схибте.

— Не бійтеся. Хай тільки я до нього підйду на постріл, то він уже буде мій. До того ж там таке дике місце, що йому допомоги нема звідки чекати. А ви де будете?

— Тут. Я тим часом зварю доброї варенухи, щоб вам було чим зігрітися, як повернетесь. Значить, Гіскот...

— Мовчіть про те, що вже минулося, а краще готуйте трунок. Так буде більше користі.

— Тільки не баріться! — гукнув навздогінці йому Котон.

— Та вже не сяду з ним балакати, будьте певні, — відповів Джонсон, хряснув дверима і нечутно, але швидкою ходою подався лісом до гірського кряжу, де Вестон начебто помітив індіанинову ватру.

Ніч була темна, хоч в око стрель. Жодна зірка не прозирала крізь густі хмари на небі. Глухо й моторошно шуміли вершини могутніх смерек. На горах, що були за вододіл між Фурш-ля-Фев та Меймілом, тужно вив якийсь саїтний вовк, йому глузливо відповідала сова з густої смереки, де вона сховалася, відчуваючи близьку громовицю. І звір, і людина шукали захистку, тільки вбивцю не лякала та буря, що

дедалі шаленіше налітала на ліс. Навпаки, що дужче завивав вітер, то завзятіше й упертіше поблискували його очі. Бо в таку бурю йому було найлегше доконати свій кривавий задум. Дерева так шуміли, що за тим шумом нічого не було чути. Тож він непомітно підповзе до індіанина, що, напевне, в таку негоду шукатиме захистку під навислою скелею.

Джонсон обережно йшов уздовж яру. Вістря затруєних стріл він щільно обв'язав вовняною шматиною, щоб, часом, не поранитися самому. В лівій руці він тримав свою зброю, а правою намацував, куди йти. Так він підіймався вище й вище. Нарешті досяг повалених смерек і розгледів на протилежному боці ту скелю, під якою мв отаборитися індіанин. Джонсон проліз попід стовбурами, поклав рушницю вбік, щоб легше було повзти, й поплазував, мов змія, до прискалка, який відділяв його від жертви.

Нарешті! Там, біля вогню, лежав індіанин. Він і гадки не мав про ворога, що важив на його життя отрутою й кулею. Спершись на праву руку, він задумливо дивився на миготливе полум'я, його зброя лежала збоку.

Джонсон пильно приглядався до Асоваума, вибираючи місце, куди пустити смертельну стрілу. Від нього до індіанина було тепер не більше як десять кроків. Проте йому заважала ковдра, що її Асоваум накинув, аби захиститися від скісного дощу. Видно було тільки голову та праву руку. Якби Джонсон був захопив замість лука рушницю, то тепер не зволікав би ані хвилини. А так він боявся, що стріла не проб'є ковдру або сприсне вбік, і з неї зітреться отрута, а ризикувати він не хотів.

Крім того, Джонсон мав страх перед дужим ворогом, що, поранений, зміг би ще, мабуть, наздогнати його й спробувати томагавком, чи міцний у нього череп.

Джонсон подався трохи праворуч. Він хотів перебратися до товстого береста, що ріс на схилі; звідти він міг уже напевне влучити в груди індіанинові.

Спалахнула перша блискавка і осяяла вс навкруги блідим примарним світлом. Наступну мить знову запала непроглядна пільма. Джонсон хотів схопитися й швидко проскочити до береста, аж зненацька з-під руки в нього зірвався й покотився на дно яру камінь, що досі тримався під коренем дуба. Джонсон припав до землі й завмер. Нарешті підвів голову й глянув на індіанина. Чи той почув щось?

Сторожке індіанинове вухо зауважило той шурхіт. Напружено дослухаючись, він підвів голову над ковдрою й озирнувся навколо. Може, він щось помітив у відблиску ватри? Але ж Джонсон лежав за дубом, не міг же Асоваум його вгледіти. Нараз блискавка знову осяяла яр, і вбивця злякано зіщулився. Але й індіанина, мабуть, засліпило світло, бо він швидко затулив очі рукою й наче знову ліг і заспокоївся.

Джонсон ще якусь мить дивився на нього, потім відповз кроків на п'ять назад. Там би його індіанин навіть удень не побачив. Джонсон звернув праворуч і сховався за берестом.

Тепер індіанинів захисток був перед ним як на долоні. Вбивця нишком звів лука, поклав на тятиву смертельну стрілу й націлився. Та враз скрикнув, охоплений жахом. Місце біля ватри було порожнє. Асоваум зник.

Не встиг Джонсон отямитись, не встиг поворухнутись, як відчув на плечі Асоваумову руку. Він побачив над собою грізне обличчя свого ворога, побачив, як той підніс руку, як блиснув у променях ватри томагавк... І, діставши обушком томагавка по голові, знепритомнів.

Прийшовши до пам'яті, Джонсон вжахнувся. Він зв'язаний за руки та за ноги й припнутий до дерева, рот йому заткнуто. Даремно спійманий злочинець намагався порвати пута або хоч звільнити руку. Даремно напружував усе тіло, Асоваум умів так в'язати вузли, що їх годі було розплутати. Зовсім знесилівши, Джонсон нарешті перестав борсатися...

Буря стихла. Джонсон знову опритомнів, його всього морозило, і вперше йому сяйнула жахлива думка, що індіанин лишив його тут і більше не повернеться; що він поволі сконає з голоду, коли вовки раніше не покладуть край його мукам.

Джонсон уже чув, як вони вили недалеко в горах. Вони збиралися після бурі, щоб разом вирушити на розбій. А саме тут, де його тепер прив'язано, він часто бачив їхні сліди.

Невже він загине такою жахливою смертю? Вовки вили чимраз ближче. Зв'язаний знову напружився, аж йому жили набрякли. Відчай додав йому сили, і все ж Джонсон не зміг порвати індіанинових пут. Раптом він завмер і прислухався, напружено вдивляючись у яр. До нього долинув поклик, знайомий, втішний поклик. То був крик пугача, що ним Джонсон та його приятелі порозумівалися між собою. Отже, поблизу має бути Еткінс чи Котон. А може й обидва разом. Вони йдуть рятувати його, а він — він лежить зв'язаний, із заткнутим ротом і не може відгукнутися. Ось уже поклик лунає ближче, голосніше. Джонсон розгледів навіть постать, що рухалася на темному тлі. Знову гукнув пугач, голосно, настирливо. Спочатку тричі, потім чотири рази. Джонсон корчився, як черв'як, та все дарма.

Нарешті він почув і ходу, але всі його відчайдушні спроби звернути на себе увагу йшли намарне.

Тоді постать підійшла зовсім близько. То був Котон. Він знову закричав пугачем і, прислухаючись, озирнувся на всі боки. Та ніхто йому не відповів. Він ще трохи постояв, потім швидко й нечутно подався в гущавину. Тепер уже не було ніякої надії на порятунок!

Охоплений відчаєм, Джонсон безсило заляк у своїх пугах. Він більше не зважав на голодних вовків, що вили неподалік, йому стало байдуже, житиме він чи помре. Він ще раз, востаннє, глянув на зоряне небо й заплющив очі.

РАУСОН У РОБЕРТСІВ. ПОЛЮВАННЯ НА ДИКИХ ІНДИКІВ

Було по обіді. Робертси та їхні друзі сиділи біля порога й говорили про те, про се, а найбільше про майбутнє весілля. Раусон присунув свого стільця до Маріон і тримав її за руку. Він дослухався до розмови, але сам рідко встрявав у неї.

— Буде, мабуть, громовиця, — сказав Робертс. — Надто парко стає. Ану, гляну лишень на термометр. Раусоне, знаєте, хто ті люди, що ми їх бачили біля соляниці перед обідом? — згадав він, ідучи до хати. — Теннессієць з родиною — колишній наш сусіда. Стівенсон його прізвище. Дуже добрий чоловік. Я так зрадів, коли побачив його.

— Чого ж вони до нас не заїхали? — спитала місіс Робертс. — Так рідко доводиться бачити давніх друзів. Ви також знаєте Стівенсона, містере Раусоне?

— Не пригадую його, хоч маю добру пам'ять, — відповів той.

— Він саме був на Арканзасі, коли там недавно забито торгівця, — мовив Робертс, вертаючись до хати з термометром. — І бачив убивцю.

— Як він міг бачити вбивцю? Кажуть, що той чоловік сам застрілився. Слідів же ніяких не знайдено.

— То пусті балачки, — мовив Робертс. — Стівенсон стояв за деревом і бачив двох чоловік, що проїхали повз нього. А хвилину через п'ять по тому пролунав постріл. Стівенсон божиться, що пізнав би вбивцю серед тисячі людей.

— А містер Стівенсон думає побути тут ще кілька днів? — спитав Раусон.

— Він начебто згоден і взагалі тут осісти. Але жінка й дочки відмовляють його. Бояться конокрадів.

— Ну, їх уже боятися нічого, — озвався Баренс. — Ми скоро з усією бандою покінчимо.

Раусон усміхнувся.

— Люди завжди перебільшують. Фурш-ля-Фев має набагато гіршу славу, аніж заслугує, і...

— Чого то собаки гавкають? — схопився Робертс.

— Там унизу, на потоці, є дикі індики, тату, — мовила Маріон. — Ми з Елен їх сьогодні бачили. Цілий табунець!

— Чого ж ви відразу не сказали? — спитав Робертс. — Я вже вісім днів як не вполював жодного індика. Підете зі мною, Баренсе?

— А то ж як!

Баренс зайшов до хати, взяв рушницю, й вони з Робертсом побігли до собак, що, люто гавкаючи, гасали навколо дерев — певне, й самі до пуття не знали, на якому з них сидять індики. Аж ось Баренс вистрілив, а відразу по тому й Робертс. Дві птиці важко впали на землю.

Місіс Робертс з Гарпером тим часом пробували завести розмову з проповідником. Однак Раусон був сьогодні неговіркий і якийсь на диво неухажний.

Зате не мовчали дівчата, що, взявшись за руки, походжали по подвір'ю. А коли Робертс з Баренсом повернулися від потоку, дівчатам додалося ще й роботи — вони мусили патрати індиків.

Раусон тим часом заспокоївся. Здавалося навіть, що він надумав на цей вечір скинути з себе машкару поважного, суворого проповідника. Він став жвавий, веселий, і навіть Маріон позирала на нього прихильнішим оком. Місіс Робертс була захоплена, а господар двічі відводив Баренса вбік і по секрету звіряв йому свою надію, що проповідник, видно, переміниться. Одне те, що він ось уже шість годин гостює в них і ще не починав казати проповіді, а друге, що він не тільки розмовляє невимушеніше, але й рухається якимось інакше. Таким Робертс його ще ніколи не бачив. Та все ж молитва Робертса не минула, бо, перед тим як іти спати, Раусон проказав таку довгу та слейну проповідь, що чоловікам ледве вистачило терпцю її дослухати.

Другого ранку, снідаючи, — а то була неділя, — Робертси склали план на день. Господиня пропонувала відразу ж вирушити всім гуртом до хати її майбутнього зятя, гарно прибрати там, пообідати, а вже звідти поїхати до судді. Раусон згодився, але просив товариство почекати його з півгодини, бо він, мовляв, ще має кудись навідатися, а за півгодини неодмінно вернеться.

Він сів на коня й швидко поїхав дорогою.

ЗАСІДКА

Коли Вестон вийшов з Еткінсової хати, регулятори відчули себе вільніше.

Картіс підійшов до дверей і задумливо глянув на чорні хмари, що насувалися з заходу.

— Здається мені, що буде сьогодні буря, — мовив Еткінс. — Хоч би не знявся, ураган. Шість років тому на Вайтрівері отаке насувалось, а потім як почалося!

— А ви шість років тому жили на Вайтрівері? — спитав Кук.

— Так. Милі за дві нижче від дороги, що веде з Мемфіса на Бейтсвіл.

— Мешканці Вайтрівера твердо обстоюють своє право, — засміявся Кук. — Конокрадові зразу — як вони кажуть? — чіпляють банта на шию.

— А я їх за це й не звинувачую, — озвався Картіс. — Жодна порядна людина не стане жаліти конокрада, а насамперед той, хто має коні. Правда ж, Еткінсе?

— Ваша справедливість дуже однобока, — ухильно відповів той і перевів розмову на інше: — Ви вже, мабуть, зголодніли? Я зараз...

— Дякуємо, дякуємо, — сказав Картіс. — Ми добре пообідали, тож можемо почекати.

— Ну, то я принесу світло, бо вже темніє. А хай йому чорт, який вітер надворі!

Він вийшов з кімнати, і регулятори лишилися самі.

По хвилі Кук озвався:

— Мені справді шкода, що Еткінс теж належить до цієї банди...

— Говоріть тихіше, — спинив його Картіс. — Дідько його знає, чи там нагорі ніхто не сховався. Мені теж шкода. Еткінс взагалі непоганий чоловік, мені він завжди подобався.

— Цікаво, що вони з ним зроблять, — задумливо казав далі Кук. — Я б не хотів, аби його повісили. Кару він заробив, але вішати...

— Ні, вішати його не можна, тільки...

— Цитьте, він іде, — перебив його Кук. Господар зайшов до кімнати із світлом.

— Багато людей з Пті-Жана було на зборах? — спитав він.

— Не дуже, — відповів Кук. — Завтра ж у них відбудуться свої збори. Там був один чоловік, що шукає своїх покрадених коней.

— Напівіндіянин? Він і в мене був, питався, чи не бачив я коней. Але, на жаль, я нічим не міг його потішити.

— То ви ніде не бачили їх? — пильно глянув на нього Кук.

— Звичайно, ні. Де ж би я міг їх бачити, — відповів Еткінс. — Я ось уже два тижні взагалі не відлучаюся з дому.

— Чого то собаки так гавкають? Хтось прийшов, чи що? — мовив Картіс.

— Може, — погодився Еткінс. — Зараз погляну.

Він вийшов надвір. Картіс прошепотів Кукові:

— Тихо, то Стівенсон! Але він прибув невчасно. Треба було неодмінно перечекати бурю.

— Чи далеко звідси ще до річки Фурш-ля-Фев? — гукнув голос знадвору, перекичавши гавкіт собак.

— А бий його лиха година! — пробурмотів Еткінс сам до себе й зіскочив з ганку. — Щось надто швидко, коли це вже другий табун. Джонс казав же, що коні будуть аж через вісім днів.

— Вона ось тече за хатою, — сказав він уже голосно до чоловіка, що сидів на коні, загорнутий у широкий дощовик. — Хто ви такий, добродію? Мене звати Еткінс.

— А пасовиська у вас добрі? — питав далі прибулець.

— Звідки ви приїхали? — перейшов на шепіт Еткінс.

— Дайте мені напиться води.

— От чорт! Джоне мені казав, що аж через вісім днів...

— Нумо швидше заженемо коней у сховок, — прошепотів прибулець. — Зо мною син, а насувається страшна буря.

— Нічого йому не станеться, коли й змокне, — відповів Еткінс. — Я маю гостей і не можу зараз відлучитися.

— Але ж дощ тоді змив би сліди, — наполягав той.

— Ви маєте слухність. Скільки у вас коней?

— Троє.

— Тільки троє? Джоне казав, що буде семеро.

— Решта прибудуть завтра ввечері. Ми боялися лишати дуже широкий слід.

— А хлопець лишиться тут, щоб гнати коней далі?

— Хлопець? А... Так... Він це діло знає.

— Гарзд. Зачекайте хвилинку. Я скажу тим у хаті, що ви шукаєте свого коня або щось таке. Агов, хто це?

Якийсь чоловік перелазив через паркан. Коли він підійшов ближче, Еткінс побачив, що то Вестон.

— Ви саме вчасно нагодилися, Вестоне, — зрадив Еткінс. — Тут ось чоловік пригнав коней. Та ви знаєте. Відведіть їх, куди треба. А потім заходьте до хати. Бо ж я не можу лишити регуляторів самих.

— У вас у хаті регулятори? — злякано спитав вершник.

— Вони просто заїхали до мене переночувати, — заспокоїв його Еткінс. — Але вам справді доведеться перечекати, поки мине буря. Вона зараз перешумить. Коли коні стоять у потоці, то їм дощ не вадить.

— У потоці? — перепитав прибулець. — Я їх лишив не в потоці, а край поля.

— Отуди к чорту! Чого ж ви їх не пригнали на давнє місце?

— Я тут уперше.

— Ну, то давайте швидше заженемо їх, — сердито сказав Еткінс. — Я не дуже хочу, щоб узавтра вранці там хтось побачив кінські сліди. Той напівіндіянин і досі вештається десь поблизу. Проведіть чужинця до задньої хвіртки, Вестоне. Я на хвилинку загляну до хати й зараз же вийду.

Еткінс зайшов до кімнати й причинив за собою двері.

— Даруйте, панове, — мовив він до регуляторів. — Там приїхав якийсь чужинець, дуже дивний чоловік, хоче неодмінно сам поставити коня до стайні. Зараз він зайде. Надворі вже почалася буря. Таке реве, що аж страшно.

— А куди ви хочете йти, Еткінсе? — спитав Картіс.

— Та треба навідатись до дружини. Жінки бояться лишатися самі в таку негоду. Я зразу ж повернуся.

Він хутко вискочив надвір і хряснув дверима.

Кілька секунд регулятори сиділи непорушно. Потім Кук схопився й прошепотів:

— Я вже не можу дочекатися, Картісе. Та ще й така ніч! Блискавки смалять, аж сіркою смердить. Наші в очереті змокнуть до рубця.

— Нічого не вдієш, — сказав Картіс і озирнувся по кімнаті. — Он там лежать дві рушниці, а над дверима ще одна. Оце то передбачливість! Найкраще буде, як ми їх роз-ладуємо. — Він став на стілець і зняв спершу одну, а потім і другу рушницю. — Справді, обидві наладовані. Що, здмухнемо йому порох з полицок? Нового посипати він навряд чи встигне. Є ще яка зброя?

— Наче не видно. Хіба що десь схована...

— А гляньте лишень у ліжку. Унизу там нічого немає?

— Ні, немає. Але стривайте! Два пістолі. Непогано! Якраз наповхаті, коли треба. Ну, чекай, Еткінсе, тобі й тут не поталанить. Ось так — пістолі тепер теж не страшні.

— Ви нічого не чуєте? — спитав Картіс, прислухаючись.

— Ні. Хіба в таку бурю щось почуєш! Мені справді шкода бідного Стівенсона. А його хлопець! Що вони подумують про Арканзас!

— Канадець також в очереті? Чи в лісі? — спитав Картіс.

— Він з тими, що нападатимуть. Путящий чоловік! Слухайте, наче хтось свиснув?

— Я нічого не чув. О, а це вже справді посвист! Ну, почалося!

— Ходіть швидше! — прошепотів Еткінс прибульцеві й Вестонові, що чекали біля огорожі. — Але ж Джоне казав мені, що ви прибудете через вісім днів!

— Почекайте з своєю балаканиною, поки ми будемо в сухому, — буркнув старий.

— То де саме стоять коні?

— Десь там угорі на завороті. З ними мій хлопець.

Він заклав пальця до рота й тихо, але пронизливо свиснув.

— Що ви робите? — злякався Еткінс.

— Чуєте? Він відповідає.

— Коли будете повертатися, то заїдете кроків за сто нижче в потік. Он там, бачите?

— Що я можу бачити в таку негоду? Руки перед очима не видно, хіба що як блискає. А он і хлопець з кіньми. Неде, їдь сюди. Ти ще живий?

— Живий, тату, — прошепотів юнак. — Але ж і погода. Аж моторошно.

— То все дурниці. Скоро висохнемо. Ходи за нами. Коні стояли спокійно?

— Та стояли, тільки вороний лякався блискавок.

— Воно й не дивно, яка худоба не наполохається такої громовиці! Що це ви робите? Валяєте огорожу?

— Так, — відповів Еткінс. — Я навмисне не зробив тут угорі хвіртки, а підпер огорожу коритами. Надто в нашій окрузі багато підглядачів. Заїжджайте. Тільки обережно, там лежать зрубані дерева.

— А далеко звідси те місце, де ви ховаєте коней?

— Кроків за сто, не далі. Хай огорожа лежить, поки ви повернетесь. Так, тепер їдьте за мною. Оце і є те місце.

Ту мить знову спалахнула блискавка, і Стівенсон побачив, що вони стоять перед другою огорожею. По той бік огорожі очерет був спашений.

Зачекайте хвилинку, — швидко сказав Еткінс. — Я тільки відсуну засув і зніму нижні лати. Ну, тепер женіть коней. Там їх ніхто не шукатиме. А тоді заходьте до хати. Що ви робите, трясця вашій матері? Зрада!

Еткінс мав чого злякатися, бо тільки-но він відгородив ухід до потаємного сховища, як Стівенсон пронизливо свиснув. Спалахнула блискавка, і Еткінс, напівзасліплений, побачив багато темних постатей,

що кинулись до нього, відчув, як дужий теннессієць простяг руку, щоб ухопити його за коміра.

Однак після блискавки стало ще темніше, і то було Еткінсові якраз до речі, бо він, мов змія, ухилився від грізної руки і майнув геть. Замість нього Стівенсон схопив свого сина, що теж кинувся ловити злочинця.

Але в спалахові нової блискавки вони вгледіли, як Еткінс біг до хати. Вестон теж, як тільки трохи отямився, кинувся навтікача і мало не попав в обійми двом іншим регуляторам, що вискочили йому назустріч. Він вчасно помітив небезпеку й звернув до огорожі, щоб перескочити її і втекти в ліс. Але й там була засідка. Тоді він збагнув, що напад добре підготовлено й тікати нікуди. Може, він ще сховається в хаті?

Та коли Вестон прискочив на подвір'я, то почув у кімнаті праворуч колотнечу й лайку. Охоплений відчаєм, він кинувся в кімнату жінок, налякавши їх до смерті.

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО. НЕСПОДІВАНКА

— О місіс Малінс, ви не наллете мені кухлик кави? — попросила вдова Фулвіл і взяла з колиски дитину, що жалібно стогнала. — Яка в нього гаряча голівка! — вигукнула вона.

— А що то за сині плями? — спитала місіс Боувіт, нахилиючись до дитини.

— Де? — злякано крикнула мати. — Які сині плями? Це щось небезпечне? О боже, помре моя дитина!

Гримнув такий грім, що аж хата здригнулася. Жінки злякано зіщулились.

Місіс Еткінс схопилася й прислухалась.

— Хтось наче гукає надворі? — спитала вона й зблідла.

— То вам учулося, — мовила місіс Фулвіл. — Хто б у таку негоду був надворі. Що я вам ще хотіла сказати...

Ту мить двері відчинилися і до кімнати влетів Вестон.

— Сховайте мене, а то я пропав! — вигукнув він, кинувся в найдавший куток і причаївся за ліжком.

— О господи, Вестоне, що сталося? — злякано спитала місіс Еткінс.

Та Вестонові ніколи було відповідати, бо відразу ж у дверях з'явився його переслідувач, канадець, і крикнув:

— Він десь тут! Де він сховався?

— Де? Хто? — не розгубилася місіс Фулвіл, яка знала Котона й Вестона й потроху починала розуміти, що сталося. — Це у вас заведено вдиратися до чужої хати? Та ще й до кімнати, де самі жінки й хвора дитина?

Перше ніж спантеличений канадець спромігся на слово, місіс Фулвіл випхала його з хати й зачинила двері.

— Ось так! — мовила вона, замикаючись на залізний засув. — А тепер подбаймо про свого полоненого.

Нараз знадвору хтось схопився за клямку й затарабанив у двері.

— Хто там? Що вам треба так пізно? — спитала вдова Фулвіл, що єдина з усіх жінок владала собою. — Чи ви не знаєте, що тут лежить слаба дитина?

— Шановні дами, дозвольте вас спитати: в цій кімнаті не сховався один хлопець? — почувся голос.

Місіс Еткінс, на свій жах, пізнала, що перед дверима стояв Браун.

Місіс Фулвіл запитливо глянула на решту жінок і побачила, що всі вони співчують Вестонові. Байдуже, що він накоїв, — виявляти вони його не хотіли. Всі захитали головами на її погляд, і вдова Фулвіл гостро, навіть обурено відказала:

— Ви, може, ще чогось тут шукаєте? Найшли час дуріти — серед ночі, та ще й у таку негоду! Ми саме лягаємо спати, пане, і не хочемо, щоб нас хтось турбував. На добраніч!

На цьому переговори скінчилися. Брауна начебто відповідь задовольнила. Принаймні він не став більше допитуватись, а пішов собі. Проте жінки ще кілька хвилин прислухалися під дверима. Та надворі було тихо. І аж тоді їхню увагу привернула місіс Еткінс, що сиділа, міцно вчепившись у стілець, і, видно, з усієї сили намагалася не виказати своїх почуттів. Однак не витримала й зомліла.

А в другій хатчині тим часом колотнеча тривала. Тільки-но Картіс і Кук почули посвист, як туди вдерся Еткінс. Він відразу побачив, що його рушницями заволоділи вороги. Проте на ліжку ніхто не сидів. З переможним покликом Еткінс підбіг до ліжка, вихопив пістолі й загрозово націлився на Кука, що стояв у дверях. Він сподівався, що регулятор поступиться йому з дороги. А що Кук спокійно стояв далі, Еткінс натиснув на гачок. Дарма... Пропала його остання надія. Еткінс у відчаї глянув на другі двері, якими він щойно вбіг, але ту мить до кімнати ввірвалися переслідувачі. Кук і Картіс кинулись до нього. Еткінс бачив, що опиратися марна річ, і опустив руки. За якусь хвилину він був уже зв'язаний.

— А де другий? — спитав Браун.

— У тій хаті, — відповів канадець. — Я бачив його на власні очі. Але жінки не хочуть його віддати.

— Я зараз сам спробую, — мовив ватажок регуляторів і вийшов з хати.

Та невдовзі повернувся ні з чим.

— Друзі, — сказав він. — Нам не можна прогавити того молодика, бо він теж належить до банди. Отже, треба оточити хату, але тихо, аби він подумав, що нас уже нема. А мулата схоплено?

— Ні, — відповів Боувіт. — Негідник, мабуть, чкурнув просто в ліс, а то б попався нам у руки.

— Він попередить інших. Це, звичайно, погано, але вже нічого не вдієш. Хай Кук підведе Еткінса до вогню, щоб той нагрівся й трохи просох.

— Гаразд, — мовив Кук. — Зрештою, стерегти Еткінса біля вогню може Стівенсон із своїм хлопцем. А ми з Картісом цілу ніч сиділи в сухому, тож змінимо тепер Стівенсона надворі.

— Згода, — відповів Браун.

Обидва Стівенсони вмостилися біля вогню, а решта регуляторів подалися надвір. Браун, який про щось говорив із старим Стівенсоном, хотів уже йти за ними, аж раптом вражено відсахнувся від дверей — перед ним, понурій, але гордо тримаючи голову, стояв індієнин.

— Асовауме! — радісно вигукнув Браун. — Нарешті ти з'явився! А ми за цей час дещо зробили для тебе.

— То добре. Але... Навіщо ви схопили он того? — тихо спитав індієнин і показав рукою, що в ній він тримав лука й кілька стріл, на Еткінса.

— Він переховував крадених коней. Зараз ти про все дізнаєшся. Але спершу скажи, де ти так довго був? Що ти вивідав?

— Я маю полоненого.

— Кого? Де?

— Джонсона. Там, у лісі.

— Ти його в чомусь звинувачуєш?

— Бачиш оцю зброю? Стріли затруєні. Він підкрадався з ними туди, де лежав Асоваум, і хотів його вбити.

— От мерзотник! Ти ж його зв'язав?

— Так.

— І він не зможе втекти?

Індієнин усміхнувся.

— Кого вже Асоваум зв'яже, той не поворухнеться.

— Де ж ти був так довго? Тут є люди, що кажуть, ніби ти втік навмисне.

— Ти до тих людей не належиш, — відповів індіанець. — Невже мій брат думає, що я даром гаяв час? Я знаю убивць Гіскота.

— Знаєш? Хто вони такі? Кажи! — схвильовано крикнув Браун.

— Джонсон і... Раусон! — тихо мовив індіанець.

— Раусон! — вжахнувся Браун.

— Джонсон і Раусон, — ще раз сказав індіанець. — Блідолиций чоловік крав також разом з іншими коней.

— Асовауме, знаєш, кого ти звинувачуєш?

— Проповідника, — понуро мовив індіанець. — Може, він убив і Алапагу; але досі Асоваум марно кружляв навколо того місця. Проте білого чоловіка забив проповідник. Я вже чотири дні, як знаю це.

— І чого ж ти мовчав?

— Якби білі люди довели Раусонові одне душогубство, — всміхнувся Асоваум, — вони б його повісили, не дошукуючись, чи й друге він теж учинив. Тоді за Асоваума помстилися б чужі руки. Однак Асоваум... хоче помститися сам!

:— Де твій полонений?

— У лісі. Він думає, що червоношкірий воїн спить. А мій брат бачив колись пантеру, яка б заплющила очі?

— То ми його... Стривайте, що це таке? Вже втретє кричить пугач. То не умовний знак?

Індіанець прислухався. Знову пролунав поклик нічного птаха. І тричі відповів йому червоношкірий син лісів. Після того з лісу вже ніхто не озивався.

— То був пугач, — сказав Браун.

— Може, — задумливо мовив індіанець. — А може й ні. Он йому, видно, той знак відомий. — Він показав на зв'язаного.

Еткінс злякано позирав на двері й аж шарпонувався, як Асоваум відповів на поклик пугача. Але тепер, коли ніщо більше не озивалося з лісу, він тільки глузливо посміхався. Дарма Браун розпитував його — він мовчав і з гнівною зневагою відвертався також від Стівенсона, що зрадив його і тепер був поставлений до нього за сторожа.

Індіанець вийшов з хати. Мабуть, із півгодини панувала глибока тиша. Аж зненацька надворі почувся дикий крик. Відразу по тому Вілсон і Боувіт увели до кімнати Вестона, що хотів тікати й наскочив на засідку.

А трохи згодом з'явився й Асоваум з двома регуляторами, що вштовхнули до кімнати Джонсона. Джонсон був блідий і злякано озирався навколо. Раптом він побачив свого найзапеклішого ворога — Гасфілда.

— Ну то як? — спитав той. — Теж бандит? Хто його спіймав?

— Індіанин, — сказав Кук.

— Асовауме! — вигукнув Гасфілд, аж тепер угледівши індіанина. — Як гарно, що ти повернувся. Я просто не знаю, як тобі віддячити. На ось мою ковану сріблом рушницю. Ти вже давно хотів собі доброї зброї. Хай вона тобі стає в пригоді. А тобі, Джонсоне, цього разу так не минеться. Гляньте, як падлюка тремтить.

— А щоб ви всі виздыхали! — вилаявся Джонсон.

Гасфілд рвонувся до нього, але Браун спинив його.

— Лишіть його, хай собі лається. Він, напевне, знає, що ми маємо слушність. Та й індіанин свідчить проти нього. Джонсон підступно напав на нього й хотів убити. Це перше звинувачення. А решту ми дізнаємось на допиті. Тепер же нам треба обшукати друге гніздо цих мерзотників. Хто знає дорогу?

— Я, — сказав Асоваум. — Але хіба мій брат гадає, що ведмідь повернеться до свого барлога, коли помітить біля входу мисливські сліди? Той крик пугача був звернений до тутешніх мешканців. Ми не знали, як на нього відповісти, і негідник зачув біду. Отже, гніздо буде порожнє.

— Мабуть, твоя правда, Асовауме, — мовив Браун. — А все ж таки треба спробувати. Якщо воно буде порожнє, то нам слід якнайшвидше спіймати... спіймати того другого, кого ти вважаєш за винного.

— А хто ж той другий, що індіанин його звинувачує? — спитав Стівенсон.

— Завтра ви його визнаєте, — відповів ватажок регуляторів, похмуро дивлячись перед себе.

— А кого ви ще шукаєте? — спитав і собі Гасфілд.

— Котона і... Раусона.

— Раусона? Проповідника? — вражено загукали регулятори.

— Проповідника, — тихо відповів Браун.

— І хто ж його звинувачує? — спантеличено спитав Малінс.

— Асоваум!

— У нього руки в крові, — тихо мовив індієнин. — Кров'ю позначені його сліди, і її не могли б змити ані води Пті-Жана, ані води Фурш-ля-Фев.

— Він же завтра одружується з Робертсовою дочкою! — здивовано вигукнув Кук. — Індієнин, мабуть, помилився.

— Побожний Раусон? — Малінс недовірливо похитав головою.

— Нащо дарма балакати, — рішуче мовив Браун. — Треба діяти. Зараз наша основна мета спіймати злочинців, які перебувають поблизу і, либонь, уже довідались, що їх викрито. Асоваум може провести нас до Джонсоної хати, а звідти ми разом вирушимо до Робертсів і вдосвіта, певне, будемо вже там.

— Я й досі не можу повірити, — озвався Малінс. — Індієнин теж людина, як усі, і...

— Асоваум тижнями вистежував сліди, вимірював і порівнював їх, — понуро відповів індієнин. — Блідолиций чоловік — зрадник.

— Годі говорити, — мовив Браун. — його звинувачено, і...

— Але хто його звинуватив, — сердито перебив Малінс. — Індієнин, який ненавидів Раусона за те, що той навернув Алапагу до християнства. І ми маємо вірити йому на слово й підозрювати та образати такого богобоязливого чоловіка? Докажіть спершу! Бо я не дам своєї згоди.

— Зведіть мене з ним, — гордо мовив індієнин. — Зведіть і самі побачите, чи зможе він дивитися мені у вічі. Якщо зможе — тоді повісьте мене. Ви задоволені?

— Так, — поважно мовив Гасфілд. — Я не бачу, чому ми маємо менше вірити свідченню червоношкірої людини, аніж білої. Я сам не зношу проповідника й зовсім не здивуюся, як то виявиться вовк в овечій шкурі. Раусон теж, як і всі інші, тільки людина, а що він проповідує, то в моїх очах це не дає йому якоїсь особливої заслуги.

— А що робити г ними? — спитав Кук, показуючи на Еткінса, Вестона й Джонсона.

— Найкраще б сьогодні ж забрати їх звідси, — мовив Браун. — Але куди?

— До мене, — запропонував Вілсон. — Треба тільки лишити біля них добру охорону.

— Я охоронятиму, — згодився Картіс. — Тільки дайте мені ще когось до товариства. А як вони спробують тікати, то в мене є

рушниця.

За чверть години троє злочинців у супроводі шістьох добре озброєних регуляторів їхали вже до своєї тимчасової в'язниці. Пелтер і Гостлер лишилися вартувати в Еткінсовій садибі. Решта на чолі з Асоваумом подалися до Джонсонової хати, щоб спіймати там проповідника або принаймні знайти ще якісь докази вини тих, хто був уже в їхніх руках.

Було вже опівночі. Вітер шумів ще у верхів'ях могутніх дерев, ще спалахували на виднокрузі бліді блискавки і глухо гуркотів удалині грім. Через тин, що оточував Джонсонову хатину, перескочила темна постать. Те був Котон. Крізь відчинені двері він шаснув у кімнату, зібрав свою одягу й зброю, а те, що не повинно було попасти до рук ворогам, сховав у дуплі недалеко від хати. Потім витяг із коминка кілька головешок, підклав їх під ліжко, ще раз озирнувся й швидко та нечутно, як завше, зник у гущавині.

БІЛЯ ХРЕЩАТОГО ДУБА

Котон прийшов до хрещатого дуба, відомого всім мисливцям на Фурш-ля-Фев, за цілу годину раніше умовленого часу. Він неспокійно походжав по галявині. Зненацька десь тріснула гілка. Котон скочив за повалене дерево, припав до землі й завмер, прислухаючись. Аж коли з лісу вийшов той, кого він так нетерпляче чекав, мисливець виліз із свого сховку.

— Нарешті з'явилися, — буркнув він. — Я вже тут годину місця собі не знаходжу, а...

— Нічого вам злитися, я й так прийшов раніше, ніж домовлено. Ви ж знаєте, що ми мали зустрітися аж о дев'ятій.

— Атож, може, востаннє.

— Що сталося? — злякано спитав Раусон, бо аж тепер помітив, який блідий і змучений його спільник. — Ви такий маєте вигляд, наче принесли звістку про чиюсь смерть. Може, регулятори...

— Якби то була тільки звістка про смерть, — сказав Котон. — Регулятори якимось чином пронюхали за коней і напали на Еткінсову садибу.

— От чорт! — переполохався Раусон. — І Еткінс признався?

— А мені не кортіло довідатися, признався він чи ні, — буркнув Котон. — Це ще не все. Джонсон, мабуть, попав у руки клятому індіянинуві, бо він пішов, щоб спровадити Асоваума на той світ, і сам не повернувся.

— Звідки ви все це знаєте?

— Коли Джонсон не повернувся, я пішов шукати його, але й сліду не знайшов. Тоді я подався до Еткінса. Однак ще здалеку мені упав у око підозрілий гомін. Коні злякано гасали в загороді. Я підкрався де потаємної хвіртки й побачив, що вона відчинена. Це ще збільшило мою підозру. Я кілька разів подав знак і...

— Ну? — нетерпляче квапив його Раусон.

— Спочатку мені ніхто не відповідав, — вів далі Котон. — А потім хтось озвався — але тільки тричі. Тоді я переконався, що нас викрито. Я ще крадькома походив навколо садиби і, хоч який був обережний,

мало не попав тим негідникам у руки. Я саме хотів зайти за хату, коли це кілька темних постатей вискочили із засідки й накинулися на когось. Я почув крик — то був, певне, Вестон. Тоді я щодуху кинувся до Джонсона додому, сховав наші найкоштовніші речі в дуплі в каучуковому дереві, взяв зброю й підпалив хату. Я вже хотів одного — аби хоч вас знайти.

— Що ж нам робити? спитав Раусон. — А коли ті спіймані нас викажуть? Де Джоне?

— Мабуть, теж у руках регуляторів, — люто прошипів Котон. — А то б він повернувся.

— Тоді треба тікати, — сказав Раусон. — Іншої ради нема. Ми ще встигнемо.

— Але як? Нас наздоженуть і схоплять.

— У кожному разі верхи тікати не можна, — відповів Раусон. — Однак у мене є човен. Повз Гарперову хату нам сьогодні нічого боятися плисти, бо старий у Робертсів. Може, нам пощастить досягти Арканзасу. Якщо ми дістанемось туди, то будемо врятовані.

— А ваша й моя наречені! Елен дуже журитиметься! — глузливо зауважив Котон.

— Тепер нам уже не до них, — сказав Раусон. — От стонадцять чортів, в останню мить шматок перехоплено від рота! Але моя шия мені дорожча. На щастя, все в мене наготові. Ми зможемо, як тільки прийдемо до хати... А трясця його матері! До мене ж приїдуть гості. Мало не забув.

— Гості? — здивувався Котон. — Що це має означати?

— Що я сьогодні хотів одружитись. Мабуть, тепер уже те поважне товариство їде до мене додому. Якщо вони прибудуть раніше за нас, то ми пропали. Коли ж ми хоч на чверть години випередимо їх, то я більше нічого не боюся. Тоді ми врятовані. Тож якомога швидше йдіть до мене додому. А мені ще треба заїхати до Робертсів, але я не забарюся.

— А як вас щось затримає? — засумнівався Котон.

— Не бійтесь. Я хутко буду дома. Може, Робертси ще й не виїхали. В кожному разі я радий, що нарешті скину ту ненависну машкару проповідника. А надто вона мені була нестерпна останні два тижні.

Котон узяв на плече свій клуночок з одежею.

— От я й готовий у дорогу, — мовив він і боязко озирнувся навсібіч. — Ну, не баріться! Бувайте!

Проповідник дивився вслід, аж поки Котона було видно. Потім скочив на коня й помчав до Робертсів.

ЗЛОЧИНЦЯ ВИКРИТО

— Ну, одягайтесь і рушайте, — сказала місіс Робертс дівчатам. — Ви тут тільки заважаєте, а мені багато роботи. А тим часом і містер Раусон нагодиться. Тоді ми з ним і Семом поспішимо за вами.

І маленька валка на чолі з Робертсом та Баренсом вирушила з дому. Місіс Робертс лишилася тим часом поратися в своїй господі. Зненацька на порозі з'явився індієнин.

— Ох, Асовауме! — вигукнула вона. — Ви мене аж злякали. Давно я вас не бачила. Як вам велося?

— Блідолиций чоловік уже відвів дівчину до себе додому? — спитав індієнин, стурбовано озируючись по кімнаті. — Асоваум спізнився?

— Що таке? — спитала мати. — Що ви хочете від містера Раусона?

— Я нічого не хочу від нього, _ прошепотів індієнин. — Поки що нічого не хочу. Але регулятори шукають його. Асоваум прийшов, щоб урятувати вашу дочку. Вже пізно?

— Мою дочку? Господи милостивий, що з нею таке? Чого ви не доказуєте?

— Маріон уже стала дружиною блідолицького чоловіка?

— Ні. А що з містером Раусоном?

— Регулятори хочуть його спіймати. То він убив Гіскота.

— Боже праведний! Це наклеп. Ганебний, підлий наклеп. Хто той негідник, що його звинувачує?

— Я сам, — тихо відповів Асоваум. — Я боюсь... що на його руках є й кров Алапаги.

— Що ви кажете! Який жах! І моя дитина... Але ж ні, того не може бути. То якась помилка.

— Де містер Робертс? Де дівчина? І де сам блідолиций чоловік? — спитав індієнин.

— Я щомиті чекаю його. Маріон і чоловік уже поїхали до його хати. Сьогодні по обіді вони мали повінчатися в судді. Ох, це щось неймовірне. Раусон, такий богобоязливий чоловік, не може бути вбивцею.

— Ви пам'ятаєте той день, коли вбито Алапагу? — Асоваум витяг з-за пояса маленький томагавк своєї скво й поклав на стіл. — Цією зброєю, тихо вів далі він, — Квітка Прерій боронилася від убивці, і того дня в Раусона була поранена рука. А цього гудзика, — він сягнув до патронташа, — я знайшов у руці в мертвої Алапаги. Це Раусонів гудзик. Асоваум говорив з людьми, і ті ствердили, що це так.

— То все тільки непевні здогади, а не докази, — заперечила місіс Робертс. — Я ще раз кажу вам, що такого не може бути. Раусон не винен!

— То спитайте його самі. Он він їде, — спокійно мовив Асоваум. — Чи блідолиций чоловік стане ще блідіший, коли шановна пані скаже йому, що він убивця?

Не встигла місіс Робертс відповісти, як Асоваум схопив томагавка й миттю сховався за ліжко. Ту ж саму хвилину проповідник спинив коня біля тину, скочив з сідла й зайшов до хати. Хрипко, майже пошепки він спитав, де його наречена і де містер Робертс з гістьми. Місіс Робертс відповіла, що вони поїхали наперед і чекають уже їх.

— Містере Раусоне, я хочу вас щось запитати. Ви мені відповісте чесно й щиро?

— Відповім, — сказав проповідник збентежено. — Тільки попрошу вас швидше, бо... мені треба кудись ще поїхати. Ви ж знаєте, скільки в мене сьогодні діла...

— Містере Раусоне, сьогодні вранці я чула про вас дивні речі.

— Про мене? Від кого? — злякано спитав проповідник. — Хто тут був?

— Це все тільки здогади, спокійно вела далі місіс Робертс. — Але вам треба знати, що про вас говорять, аби ви змогли захищатися.

— Я справді не знаю... Що сталося? — заникуючись пробурмотів Раусон. Він ще дужче збентежився й крадькома позирав на двері, наче хотів дременути, не вдаючись у дальшу розмову. Думаючи про своє, він грався квіткою, що лежала на столі, й несвідомо взяв гудзика, якого лишив індіанин.

— Киньте гудзика! — злякано крикнула місіс Робертс. — Його...

— Що з вами, шановна пані? — спитав Раусон, опанувавши себе. — Чого ви такі схвильовані? Це мій гудзик. Я його, мабуть...

— Ваш? — вжахнулася жінка і впала на стілець.

— Що з вами?

— Того гудзика Асоваум знайшов у кулані в Алапаги, — сказала місіс Робертс. — Він може належати тільки вбивці.

Проповідникова рука потяглася по зброю. І враз він стрівся очима з індіанцем, що тримав рушницю напоготові.

— Ані руш, бо...

Раусон побачив, що йому край. Місіс Робертс, глянувши на грізного індіанця, подумала, що той хоче тут же, в кімнаті, помститися за Алапагу. Вона кинулась до нього, схопилася руками за рушницю й перелякано крикнула:

— Тільки не тут! Тільки не в мене перед очима!

Раусон зрозумів, що це остання нагода йому втекти. Не встиг індіанець вирвати рушницю з рук жінки, як проповідник спритно, мов пантера, шаснув у двері, скочив на коня й відразу ж зник у хащах.

Асоваум кинувся за ним. Він підбіг до коня місіс Робертс, що його негр тримав напоготові перед хатою, миттю скинув жіноче сидло, вихопив з рук у спантеличеного хлопця повід, сів верхи й помчав Раусоновим слідом.

ОБЛОГА

— Бачите, я правду казав. Ось і хата! — мовив Робертс, коли вони зупинилися на галявині перед звичайною собі будівлею. — Ну, Маріон, подобається тобі місце?

— Тут дуже тихо й пусто, — сумно мовила дівчина.

— Бо нема худоби, — озвався Баренс. — То воно й не дивно. Коли не чути тельняккання дзвіночків на коровах, коли на подвір'ї не бігають кури й поросята, не гавкають собаки, то садиба здається ненасидженою й незатишною.

— А нащо б Раусон заводив худобу, — сказав Гарпер, — коли він, може, за тиждень знову кудись подасться.

— Тепер усе буде інакше, — засміявся Робертс. — Як одружаться, то кине свої звички.

Нараз Елен скрикнула.

— Що з тобою? — спитала Маріон. — Що ти там побачила?

— О, нічого, — відповіла дівчина, крадькома позираючи на будинок. — То мені здалося, наче хтось раптом виглянув у щілину он там нагорі. Немов чиїсь очі блиснули.

— Де? Отам нагорі? — Баренс засміявся. — Навряд чи там би поселився якийсь гість. Якби хто захотів жити в цій хаті, то знайшов би собі зручніше місце. Ходімо, двері ж відчинені.

— Але ж які двері! — здивовано мовив Гарпер, що зайшов перший. — Таких грубесних я ще й не бачив. Наче тут лежать бозна-які скарби.

— Маріон! Елен! Чого ж ви не заходите? — гукнув Робертс. — Ходіть, тут починається ваше царство. Маріон може зразу ж перейняти його під своє володіння. Ну, тепер хазяйнуйте, як собі хочете, — мовив він, коли дівчата зайшли до хати. — А ми тим часом розпалимо надворі ватру і наставимо казана, бо тут, я бачу, кухні немає.

І він, сміючись і жартуючи, разом з Гарпером та Баренсом взявся розпалювати вогонь. Як тільки дівчата лишилися самі, Маріон, не годна більше стримуватись, заплакала.

— Маріон, що тобі бракує? — спитала Елен. — Тебе щось гризе. Я вже давно помітила.

— Що мені бракує? Всього... всього. Довір'я, кохання, надії, так, навіть надії мені бракує. А тепер — тепер уже пізно. Я вже не можу відступити назад.

— Маріон, ти лякаєш мене, — прошепотіла Елен. — Що це все має означати?

— Я скажу тобі правду, — відповіла Маріон. — Але що з тобою? Що ти там набачила?

— Глянь-но, — здивовано мовила Елен. — То ж наче містер Раусон? Боже праведний, у нього кінь, мабуть, схарапудився! Дивись, як жене.

— Агов, Раусоне! — вигукнули від вогнища Робертс і Баренс, що аж тепер його помітили. — Що сталося?

— От сатана! — крикнув Гарпер і відскочив убік, бо кінь мало не збив його з ніг. — Чи ви здуріли?

Та Раусон не тільки не відповів їм, ба навіть не глянув на них. Він скочив з коня, кинувся до хати, замкнув двері на два залізні засуви, схопив з кілочка рушницю й аж тоді озирнувся по кімнаті, наче хотів застрілити першого ж, хто трапиться йому під руку.

— Містере Раусоне! — зойкнула Елен, перелякана до смерті. — Що ви хочете робити? Убити свою наречену?

— Котоне! — гукнув Раусон хрипким голосом, незважаючи на дівчат. — Котоне!

— Я тут, — буркнув той згори. — Пильнуйте там унизу. Індіанин їде.

— Злазьте швидко! — звелів проповідник. Він повітягав із щілин у стінах дерев'яні затички, щоб можна було стріляти й стежити за супротивником. — Хутчій. Зараз буде робота. Нам треба влаштувати своїх гостей.

Котон, як кішка, зліз по стіні з горища. Коли Елен побачила людину, якої боялася дужче за всіх, вона затулила обличчя руками й відвернулася.

— Що це таке? Бога ради, містере Раусоне, випустіть нас звідси, — попросила Маріон. — Пустіть мене до мого батька. Що це все означає?

— Зараз довідаєшся, — глузливо сказав Котон і схопив другу рушницю, що висіла над коминком. — Навіть завчасу довідаєшся.

— Назад! — крикнув Раусон крізь щілину. — Назад! А то вам буде смерть!

Він вистрілив, шпурнув рушницю вбік, підскочив до ліжка й скинув додолу сінник. Там лежали ще чотири наладовані рушниці.

— Ну стривай же, червоношкіра мавпо, — пробурмотів він стиха. — Я тебе відучу шпигувати. Геть від дверей! — гримнув він на дівчат. — Я з вами не буду панькатися! Геть, як вам дороге життя!

— Що нам робити з ними? — сердито спитав Котон, показуючи на дівчат.

— Будемо тримати їх як запоручниць, — сказав проповідник. — Вони своїм життям оберігатимуть наше. Якщо протримаємось до вечора, то ми врятовані.

— Яким чином? — недовірливо спитав Котон. — Увечері вони розкладуть вогнище навколо хати або й зовсім підпалять її.

— На те нам і стануть у пригоді дівчата, — засміявся Раусон. — Глянь, он іде Робертс, сам, без зброї. Хоче визволити свою дочку. Нічого не вийде, старий.

Чоловіки надворі вражено дивилися, як Раусон примчав до хати, й спершу теж подумали, що йому кінь схарапудився. Та тільки-но проповідник, завжди такий стриманий, вскочив до хати, як на стежці знову зацокотіли копита. Чоловіки всі враз обернулися й побачили індіанця. Тримавши в правій руці рушницю, а в лівій повід, він майже звисився з коня, пильнуючи сліду.

— Асовауме! — вигукнули злякано старі мисливці. — Що ти хочеш від проповідника? Що він заподіяв?

— Я хочу його життя, — відповів індіанець, скочив з запіненого коня і вже хотів був перелізти через тин, коли пролунав постріл. Асоваум упав додолу. Не встигли Робертс та його приятелі отямитися з переляку, як він схопився й сховався за товстим деревом. Звідти Асоваумові кулі досягали й за хату, тож шлях утікачам до річки теж був відрізаний.

Робертс рушив до дверей, твердо поклавши собі будь-що вирвати дочку з Раусонових рук. Він ще не знав, у чому звинувачувано проповідника, але з його дивної поведінки бачив, що йдеться про якийсь злочин.

— Назад! — крикнув Раусон з хати. — Назад, коли вам дороге життя!

— Доню моя! _ гукнув Робертс. — Випустіть дівчат із хати!

— Назад! — знову погрозив Раусон і націлився рушницею.

Маріон ухопила його за руку й благально сказала:

— Бога ради, невже ви хочете вбити мого батька?

— Заберіть від мене дівчат, Котоне! — сердито крикнув проповідник. — Чуєте, як той дурень під дверима скиглить? Треба зв'язати дівчат, а то вони тільки заважатимуть. А, як не мовчатимуть, то й роти їм позатикаємо. Ми маємо ще кілька хвилин, тож треба їх не згаяти.

— Розбійник! Падлюка! — лютував Робертс, зачувши, як закричали пробі дівчата, і у відчаї рвонув дубові двері.

Баренс кинувся на допомогу приятелеві. Навіть Гарпер, що мався не дуже на силі, хотів пособити Робертсові й схопив дрючка. Та не встигли вони добігти до дверей, як Маріон з Елен були вже зв'язані і Раусон загрозово сказав:

— Як ще мені хоч раз крикнете, то я застрелю того плаксивого дурня, мов собаку.

— Змилуйтесь! Змилуйтесь! — тихо хлипала Маріон. — Майте бога в серці!

— Ану стрельни, Котоне, тільки нікого не порань, — звелів проповідник. Сам він підійшов з рушницею до задньої стіни й припав до щілини, шукаючи індіянину. Проте Асоваум угадав його намір і не хотів дурно важити своїм життям.

Котонова куля збила капелюха в Баренса з голови й нагадала старим про небезпеку. Тому Робертс утримав своїх друзів від спроби висадити важкі міцні двері.

— Я піду до нього сам, незбросний, — мовив він. — Проповідник стільки зазнав у моєму домі добра, що тепер не відмовить мені в єдиному проханні. Лишіть, — попросив він іще раз, побачивши, що Баренс вагається. — Ідіть до вогнища. Я ще не втратив надії, що владнаю все по-доброму.

Коли Баренс і Гарпер відійшли, він повернувся до щілини, з якої начебто щойно чув проповідників голос, і хотів знову просити, аж Раусон глузливо озвався:

— Марні ваші заходи, шановний пане. Я надто довго сам проповідував, щоб мати втіху з вашої балаканини.

— Нехай це буде не останнє ваше слово! — схвильовано вигукнув Робертс. — Ви, певне, вчинили щось жахливе, і все-таки я сам поможу вам утекти. Беріть мого коня, беріть гроші, але віддайте мою дитину! Віддайте мені обох дівчат!

— Приставайте на його пропозицію, — сказав Котон. — Це буде нам якраз до речі.

— Ви збожеволіли! — гримнув на нього проповідник. — Гадаєте, індієнин теж згодиться з тим, що пропонує цей йолоп? Ні, вони лиш хочуть заманити нас у пастку. Треба почекати, поки стемніє.

— А чому б нам не пробитися силоміць? Адже ті троє не мають зброї.

— Хіба ви не бачите, що індієнин весь берег тримає під обстрілом?

— А коли ті регулятори приїдуть?

— Дивно, що їх досі немає. Хай би їх чума взяла. Однак я їм у руки не дамся.

— А як же ви думаєте втекти вночі, коли вони оточать будинок?

— Чатових вогнів вони не запалюватимуть, бо нам було б легко брати регуляторів на приціл, — прошепотів Раусон. — А якщо вони сидітимуть потемки, то ми врятовані. Під цією кімнатою є вузький хід, що веде до того місця, де сховано човен. Ми його з Джонсоном насилу видовбали.

— То чому ж ми зразу не скористалися ним?

— Ви таки дурень! — розгнівався Раусон. — Червоношкірий же причаївся якраз над тим місцем, де в очереті стоїть човен. Хай йому навіть не видно човна згори, все одно ми зараз не змогли б відплисти. Нас би помітили ті троє.

— Але ж регулятори!

— Вони робитимуть, що зможуть. Але напасти на будинок не зважаться, доки ми маємо оці рушниці й дівчат як запоручниць.

— Ну, — гукнув Робертс знадвору, — ви обміркували мої пропозиції? Я чую, вас там кілька. Тікайте всі, скільки вас є. Ми нікого не зачепимо. Ще є час — поки не прибули судді. О боже! Вже пізно. Он ідуть регулятори...

Уже було чути тупіт копит понад двадцяти коней, і за хвилину на галявину вискочили з лісу регулятори на чолі з Брауном і Гасфілдом. Коли вони оточили хату, індієнин радісно вигукнув:

— Тепер він мій!

Раусон добре знав, що йому загрожує, коли він попаде в руки свого ворога. Навіть регуляторів він не так боявся. Як індієнин, зрадівши, трохи виступив з-за дерева, Раусон удруге натиснув на гачок. Однак куля лиш трохи зачепила Асоваума.

Розлючені регулятори зіскочили з коней і вже хотіли розламати тин, коли Робертс заступив їм дорогу і розповів про все, що тут сталося.

— Боже праведний! — скрикнув Браун. — Маріон у руках того мерзотника! Що ж нам тепер робити?

— Брати хату штурмом! — вигукнув Гасфілд. — І витягти заручинців звідти силоміць. Будуть вони гірко каятись, якщо хоч пальцем зачеплять дівчат.

Раусон почув ті погрози й зневажливо зареготав.

— Побережіть свої гучні слова, — сказав він. — Кожному, хто підійде на десять кроків до хати, буде смерть. Нас тут шестеро, і ми маємо вісімнадцять рушниць. А якщо вам не дороге життя — справа ваша! Але я присягаюсь господом богом, якому ви щонеділі молитесь і скиглите: спершу помруть дівчата. Я не жартую!

— А щоб його дідько схопив, того хвалькуватого мерзотника! — вилаявся Гасфілд, зриваючи лату з тину. — За мною, друзі! За п'ять хвилин ми з ними поквітаємось.

— Стривайте! — закричали Браун, Вілсон і Робертс. — Ми так тільки погубимо... погубимо невинних дівчат.

— То ви хочете лишити їх ще надовше в руках тих падлюк?

— Треба знайти якусь раду! — вигукнув Браун. — Де індієнин?

— Дайте нам вийти й не женіться за нами принаймні добу, тоді дівчата будуть вільні.

— Згода, — швидко озвався Браун.

— Ні, заперечив Гасфілд. — Мати нарешті в руках убивцю бідолахи Гіскота та вбивцевих поплічників і не покарати їх, як вони того заробили! Злегковажити нашою помстою? Я проти. А втім, ми можемо проголосувати. Отже, я вас питаю; чи хочете ви, щоб злочинці втекли? Тільки через те, що вони можуть убити якихось там дівчат? Чи...

— Ні! Ні! — закричали регулятори. Лише Браун, Вілсон і Робертс мовчали.

— Подумайте про своїх дітей, — благально мовив Робертс. — Чи ви теж отак би важили ними?

— Робертсе! — сказав Стівенсон, що досі мовчав. — Не бійтесь. Вашій дочці нічого не станеться. Проте було б безглуздо через таку погрозу випустити на волю злочинців. Послухайте, що я пораджу. Однак спершу поставте варту, щоб, поки ми тут сперечатимемось, хтось із них не втік.

— Індіанин стежить за річкою, — мовив Браун. — Від лісу також стоять вартові, а тут є ми. Тож їм тікати нікуди.

— Ну, то слухайте, що я надумав, — вів далі Стівенсон. — Утікачі, хоч скільки їх там є, знають, що завидна їм нізащо не пощастить добігти до лісу. Отже, вони, певно, чекають, поки стемніє. Силою ми нічого не можемо вдіяти. А тому доведеться вдаватися до хитрощів. Як тільки смеркне, ми розпалимо тут перед хатою вогнище, і біля нього треба буде якнайчастіше показуватися індіанинові.

— Щоб він знову виставляв себе під кулі? — перебив його Кук.

— У темряві їм буде важко влучити, — заперечив старий. — До того ж, вони навряд чи захочуть устрявати з нами в бій. Уся їхня надія на річку, якщо там є човен, або на ліс.

— Човна на річці не видно, — сказав Вілсон.

— Добре, — вів далі старий. — Тоді вони, очевидно, спробують переплисти річку, щоб не лишити нам сліду. Тому кільком вартовим треба сховатися на узліссі — але так обережно, щоб ніхто їх з хати не побачив, і я голову дам до пня, якщо ми ввечері їх не спіймаємо, коли вони скрадатимуться до річки.

— І я оце до самого вечора маю мучитись, знаючи, що моя дитина в руках злодія та вбивці? — побивався Робертс.

— Про це не може бути й мови, — втрутився Гасфілд. — Ще нема одинадцятої, а... Сто чортів йому в печінку, я не можу дочекатися, коли побачу того святенника на гілляці!

— Я теж, — мовив теннессієць. — Думаєте, мені приємно чекати? Але що ми маємо робити? Он скрадається індіанин. Гляньте, як він бережеться від їхніх куль. Видно, ті негідники його найдужче ненавидять.

Асоваум, як вуж, скрадався до них за поваленими стовбурами, кущами ожини й густими деревами, аж поки досяг відкритої місцини, що відділяла його від регуляторів. Він одним скоком здолав її й опинився біля них. Виявилось, що індіанин не дарма був такий обережний, бо тільки-но він ступив на галявину, як у повітрі

просвітіла третя куля — видно, хтось у хаті стежив за кожним його рухом. Та цього разу його навіть не зачепило. Індієнин переможно помахав рушницею й подав друзям поранену руку. Браун миттю зірвав з шиї хустку й перев'язав неглибоку рану, з якої все ж таки текла кров.

— Чому проповідник дихає на тебе лихим пеклом? — спитав Браун.

— Він знає мене! — гордо відповів індієнин. — Знає, що йому не втекти від моєї помсти. Він убив Алапагу!

— Що? Раусон? — вжахнулися регулятори.

— Він убив Алапагу! — ще раз сказав Асоваум. — То його кров на цьому томагавку.

— Ох і звірюка ж! — вигукнув Гасфілд. — Я гадаю, що навіть годину чекати, і то гріх.

— Стривайте, — мовив індієнин. — Якщо ви нападете на хату, блідолиций чоловік помре. Однак він належить Пернатій Стрелі й не повинен померти. Він мій! Почекайте до заходу сонця. Асоваум поведе вас!

— Гаразд, сказав Вілсон. — Але нам треба трохи відволікати їх. То такі лотри, що можуть як завгодно вчинити. Коли я не помиляюсь, між ними є й Котон, а той на все здатен.

— Раусон казав, що їх шестеро, — озвався Картіс.

— То пусті хвастощі. Він хотів нас залякати.

— Запропонуймо ще раз обложеному віддати нам дівчат, — мовив Браун. — Хто візьметься за цю справу?

— Я, — сказав Баренс. — Спробую зробити все. Хай буде, що буде.

— Хто то їде сюди?

— Ваш негр, Робертсе, — мовив Кук. — Ваша жінка дома, певне, не тямиться зі страху, бо, як ми проїжджали, вона була бліда як смерть і тільки гукнула нам, щоб ми рятували її дитину.

— Відішліть його назад і скажіть, що дівчина в безпеці, — запропонував Гарпер.

— Звичайно, я не можу сказати, як воно є насправді, — сумно мовив Робертс. — Чи вона вже знає, що Раусон...

— Вона крикнула: «Рятуйте мою дитину від проповідника!» — мовив Картіс. — Як вона довідалась, не знаю.

— Він сам виказав себе! пояснив Асоваум. — Але час минає. Он угорі літають орли — вони знають, де їхня здобич. Тепер і ми, як ті

орли, і до вечора мусимо ширяти навколо хатини. Блідолиций чоловік тримає свою рушницю, націлену на Асоваума. Та як тільки настане ніч, він уже не бачитиме, куди цілитись, і повинен буде пильнувати на всі боки, чи не чути де поклику напасників.

ЗНОВУ ХИТРОЩІ ПРОТИ ХИТРОЦІВ. НАПАД. ІНДІЯНИН І ПРОПОВІДНИК

— Бережіть кулі, — сердито сказав Котон Раусонові, що не спускав з ока індіянину й стріляв, як тільки той показувався між деревами. — Вони вам ще згодяться. Хіба тепер індіянин нам небезпечніший, ніж решта? Якщо ми попадемо в руки тій банді, то, мабуть, повиснемо на гілляці перше, ніж червоношкірий встигне хоч слово сказати.

— Коли б я навіть був за тисячу миль звідси, — заперечив проповідник, — то не почувався б у безпеці доти, аж доки довідався б, що червоношкірого сатану спроваджено на той світ. А на всіх інших мені начхати.

— Він пішов з берега, — прошепотів Котон. — Тепер ми можемо швидко дістатися до човна і втекти хоч на той бік.

— Не меліть дурниць, — сердито буркнув Раусон. — То ж наша остання надія на порятунок, а ви своїм поспіхом хочете збавити все діло. Якби ми завидна впливли на річку, нас би неодмінно побачили й схопили. Ї якби навіть досягли другого берега, то вся банда кинулась би нашими слідами.

— То правда. Але ж вони нас так оточили, що ми й уночі можемо не вибратись. А як вони заморять нас голодом?

— Заморять голодом? — засміявся Раусон. — Не забувайте, що дівчата помруть швидше, ніж ми.

— Ай справді, — згадав Котон. — Отже, вони на таке не зважаться. Я тільки не знаю...

— Я вам ось що скажу, — прошепотів Раусон. — Човен так добре схований і стоїть так далеко звідси, що їм і на думку не спаде виставляти там вартового. Я здогадуюсь, який у них намір. Вони сподіваються, що ми ввечері спробуємо перебігти до берега. І вони мали б слухність, якби, на щастя, не було підземного ходу.

— А що ми зробимо з дівчатами?

— Доведеться взяти їх із собою, — прошепотів Раусон. — Як заслін від куль.

— Чудово, — посміхнувся Котон і потер руки. — А як вони кричатимуть?

— Ну, цьому легко запобігти. Позатикаємо їм роти. А поки що я їх обдурю, аби вони нічого не запідозрили й сиділи до вечора тихо. Ви ж, Котоне, пильуйте тим часом, щоб ті розбишаки на нас не напали.

Проповідник підійшов до дівчат.

— Сидіть спокійно, поки стемніє, і ми вийдемо з хати. Як ви заприсягнетесь нам, що не будете кричати годину, після того як ми підемо, то сьогодні ж повернетесь до своїх приятелів.

— Ми будемо молитися, щоб бог поміг вам щасливо втекти, — радісно сказала Елен. — Але дотримайте ж своєї обіцянки! І зніміть з нас пута. Я...

— Кинь теревенити! — гримнув на неї Котон.

— Мені вже мотузка в тіло в'їлася, — правила своєї Елен. — Так болить, що ворухнутись не можу.

— Ну, зараз стане легше, — сказав Раусон і попустив дівчатам пута.

— Ходіть сюди, Раусоне, — сердито гукнув його Котон. — Регулятори он знову заворушилися. Здається, вони хочуть напасти на нас. Ох і кортить мені всадити тому Браунові кулю в голову! Я б якраз улучив.

— Ні, побережіть її надалі, — сказав Раусон. — Тепер не можна їх дратувати. Хіба що як вони підйдуть зовсім близько, кроків на десять, тоді стріляйте. І найперше в заводіїв. У Брауна, Гасфілда, Вілсона й Кука. Вони найнебезпечніші.

— А індієнин?

— Я за ним весь час стежу. Як тільки десь зачервоніє, я відразу стріляю.

— Він щойно пробіг за кущами. Гляньте, як собака припадає до землі.

— Ну, покажіть, як ви вмієте стріляти. Ви ж завжди хвалитесь, — почав під'юджувати його Раусон. — Заженіть червоношкірому дияволу кавалок олова між ребра, і я дам вам двісті доларів.

— Ого, — здивувався Котон, не спускаючи з ока індіянина, що показувався то в одному, то в другому місці. — Ви, певне, страшенно

розбагатіли, коли даєте двісті доларів за один постріл! Ну, що ж, я спробую. Хай ось тільки він вигулькне...

Рушниця знову шарпонулася, але й цього разу Асоваум устиг сховатися перше, ніж Котон натиснув на гачок.

— Бий його лиха година! — вилаявся Котон і аж ногами затупотів з люті. — Недарма його названо Стрілою — так і шугає над землею! І що він надумав? Хоч би не вистежив, де стоїть човен, бо тоді не бачити нам острова.

Та індіянин і гадки не мав про схований човен. Він просто відвертав увагу обложених. Він хотів, як тільки стемніє, підкрастися до ворогів. Багато регуляторів, серед них Картіс і Кук, твердо обіцяли допомагати йому.

Так минала година за годиною. Сонце хилилося до заходу. Настав вечір.

— Коли зайде сонце, — прошепотів Раусон своєму товаришеві, — я проберусь до човна й побачу, що там з ним. Думаю, що все гаразд. Ви ж стоятимете на чатах, поки я вернуся. Потім ми попереносимо туди зброю і... позатикаємо роти дівчатам. Вони сядуть у човен останніми. А як будуть пручатися — ну, тоді покажіть їм, які у вас кулаки. Раз тріснете як слід і поприглушуєте. Тільки глядіть не повбивайте зовсім.

— Не бійтесь. А якщо й зомліють, то це їм не зашкодить.

— Не так голосно! Ваша любка надміру цікава, он як нашорошила вуха.

— У кожному разі нам треба буде зразу ж плисти до того берега, — сказав Котон. — Там дуже густий очерет, і в його затінку нас ніхто не помітить. Добре хоч, що дівчата в темній одежі. А що далі з ними робитимем?

— З дівчатами? Ви не маєте чим іншим клопотатися? В крайньому випадку їм вистачить місця на острові або... в Міссісіпі. Ну, я піду. Пильнуйте ж, Котоне. Ще не дуже темно, тож ви зможете стежити за ними.

— Тільки не баріться! Бо мене аж морозом обсипає. Коли б уже швидше бути в човні! Той червоношкірий собака знов крадеться від берега. Стріляти?

— Ні, вже пізно! — мовив Раусон, піднімаючи ляду, що закривала підземний хід. — Ви тепер не влучите. В таку пору стріляти найважче.

Але стежте за ним. Дивіться, де він крутиться. Я скоро повернусь.

Він зник в отворі. Котон переходив від шпарки до шпарки, щоб бачити кожен рух своїх ворогів.

— Маріон, — прошепотіла Елен до своєї приятельки. — Не журися! В мене вже руки вільні. Коли Раусон попускав мені пута, той другий розбишака саме гукнув його, і Раусон забув знову зав'язати мотузку.

— Розв'яжи й мене, — тихо попросила Маріон. — Мені дуже боляче й страшно.

— Цить, він іде, — прошепотіла обачна Елен, коли Котон підійшов близько до них. Щоб не було підозріло, вона навіть не ворухнулася, проте пильно водила очима довкола: хотіла побачити, де тут є зброя, аби, часом що, можна було захиститися.

На стільці, кроків за два від себе, Елен угледіла пістоля. А під стіною стояла заряджена рушниця.

— Ну, розв'яжи ж, — просила Маріон.

— Потерпи ще хвилю. Тільки-но Котон відійде в той куток, я тебе звільню. Тоді хапай рушницю, що стоїть біля тебе. Ти вмєш із неї стріляти?

— Умію

Котон, що кружляв по кімнаті, тим часом підійшов до ліжка, біля якого стояли дівчата. Далі він зник за опоною. Елен тільки й чекала тієї миті. Вона вже ступила крок до пістоля, як піднялася ляда й показався Раусон. Пильно дивлячись на дівчат, він виліз з отвору.

— Ви нічого не чули, Котоне? — спитав він тихо, коли той вийшов з-за опони.

— Де?

— Мені здалося, що десь тріснула дошка. Ніхто не міг підкрастися до хати?

— Хіба що з допомогою самого диявола, — відповів Котон. — Паркан стоїть цілий. До того ж іще не дуже темно, і якби хто ліз через нього, я б побачив.

— Відколи почало смеркати, мені теж стало якось неспокійно. Хотів би я, щоб ми вже були на річці.

— З човном усе гаразд?

— Так, можна сідати й плисти. Ну, збираймося.

— Але дівчат...

— Треба приглушити. Берімося до роботи!

— А як ми попереносимо зброю та валізки? Якщо треба перти дівчат, то...

— Ви спершу віднесете валізку й дві рушниці. Заблукати тут ніде — хід веде просто до човна. Покладіть у нього якомога тихіше свою ношу й швидко вертайтеся назад. Щоб за десять хвилин упорались.

— Ми й харчів візьмемо?

— Я ж оце відніс їх. Я тримав їх під лядою. Вони вже лежать у човні.

— Ну, чатуйте тим часом... Я зараз вернуся.

Раусон неспокійно ходив з кутка в куток. Надворі все наче вимерло. Тільки навколо вагри, кроків за сто п'ятдесят від хати, рухалося кілька темних постатей.

— Що вони, в дідька, роблять? Замислили якусь капость? — бурмотів Раусон сам до себе, видивляючись у шпарку.

До дівчат він стояв спиною.

Елен нечутно підскочила до стільця, схопила пістоля, але зразу ж стала на своє колишнє місце, бо Раусон обернувся й підійшов до другої стіни.

— І де той Котон? — нетерпляче мовив він. — Невже не знайшов човна?

Раусон стрибнув в отвір і прислухався.

— Якби хоч був ніж, щоб розрізати тобі мотузку, — прошепотіла Елен.

— Дошка піді мною ворухиться, — злякано мовила Маріон. — Чого б це?

— Це, певне, хтось із наших! — Елен насилу приховувала свою радість.

— Що? — спитав Раусон і виглянув з отвору.

— Ми молимося, — сказала Елен.

— Хай вам біс! — вилаявся проповідник і знову зник у дірці.

— Під дошкою напевне хтось є, — прошепотіла Маріон. Я добре чую.

— То відступи вбік. Я ж кажу тобі, що то наші.

— Якби в мене руки були вільні!

— Хай він западеться, той шахрай, ані видно, ані чути його! — сердито вигукнув Раусон і виліз нагору. — Якщо тільки він обдури

мене, то нехай начувається. Треба йти за ним!

Дошка біля дівчат піднялася вгору, й з-під неї грізно блиснули індіанінові очі.

Раусон схопив рушницю і вже хотів був спускатися в отвір, коли важка дошка, з-під якої визирав Асоваум, зарипіла й подалася вбік. Проповідник швидко обернувся, і в хатньому присмерку стрівся поглядом із своїм смертельним ворогом. Асоваум хотів скористатися з Раусонового переляку й мерщій вибратися з незручної ями.

Першу мить проповідник аж заціп із жаху, але хутко отямився. Індіанин не міг ані швидко вилізти зі своєї дірки, ані сховатися в неї. Раусон уже замахнувся важким прикладом, щоб завдати ворогові смертельного удару, як Елен мужньо, не згірше, ніж сам індіанин, підскочила до проповідника й вистрілила з пістоля.

— А бодай тебе грім побив! — крикнув той і відсахнувся назад.

Тим часом Асоваум спритно, як пантера, видряпався з-під дошки й кинувся на Раусона. Той, переляканий до смерті, заверещав не своїм голосом, і ноги йому підломилися.

Аж раптом дошка піднялася знову, й з-під неї вигулькнув Картіс.

Якраз на ту подію повернувся й Котон. Угледівши свого приятеля в небезпеці, він кинувся йому на допомогу. Індіанин, не випускаючи своєї здобичі, вихопив з-за пояса томагавк й замахнувся на нового ворога. Котон швидко зметував, у якому він опинився становищі. З одного боку до нього кинувся Картіс, а з другого вривалися в двері, що їх тим часом відчинила Елен, Браун та решта регуляторів.

Котон миттю надумав, що йому робити.

Він скочив назад у підземний хід і чимдуж поспішив до рятівного човна. Картіс у сутінку помітив, як Котон зник, і гадав, що той навмисне впав на підлогу. Тому Картіс скочив туди й несподівано провалився в дірку.

— Цікаво, хто перший вилізе. — сказав індіанин.

— Дайте світла! — гукнув Гасфілд надвір. — Принесіть смолоскипи й оточіть хату! Один негідник сховався під підлогою.

Відразу ж хтось приніс смолоскипи. Браун тим часом підбіг до Маріон і мисливським ножом поперерізав мотузку.

— Тут підземний хід! — крикнув Картіс знизу. — Решта втекли. Біжіть за ними до річки! Мерщій. І стріляйте у все, що тільки ворухиться.

Регулятори поспішили до річки, й відразу по тому пролунало поспіль п'ять чи шість пострілів.

— Виходить, мерзотники мали човна, — мовив Гасфілд. А ми думали, що все так добре обстежили...

— Ви поранені, Картісе? — спитав Кук, що скочив слідом за своїм приятелем і тепер помагав йому звестися на ноги.

— Наче ні. Тільки звалився в цю кляту дірку сторч головою. Хвалити бога, ще легко відбувся.

— Ви гляньте, — сказав Кук, пильніше роздивляючись підземний хід. — Добру собі стежечку зробили. Хитро придумано. Шкода тільки, що індіанин трохи ранувато прийшов, перебив їм прогулянку.

— А де Раусон? — спитав Картіс, видряпавшись нагору.

— Тут! — відповів індіанин. Він дістав із патронташа ремінця і зв'язав своєму полоненому ноги. — В кого є хустка?

— Навіщо вона тобі? — спитав Кук.

— Проповідника поранено, — мовив індіанин. — Он та дівчина влучила блідолицьому чоловікові в плече й тим самим урятувала життя Асоваумові. Але я не хочу, щоб блідолиций чоловік помер тут від рани, що її заподіяла жінка. Я сам хочу помститися йому. Хто дасть хустку перев'язати блідолицього чоловіка?

— Натє мою, — сказав Стівенсон. Чекайте, чи це мені здається? — він нахилився із смолоскипом над проповідником. Я вже це обличчя десь бачив.

Раусон розплющив очі й боязко глянув на теннессійця.

— Святий боже! Та це ж він убив торговця! — вигукнув фермер. — Справді, це той негідник, що його застрілив.

— Ідїть ви всі під три чорти! — вилаявся поранений і, скрегочучи зубами, відвернувся.

— Де Браун? — спитав хтось.

— Ось я, відповів тихо ватажок регуляторів. — Чи може хто з вас дістати трохи оцту? Міс Робертс зомліла.

— Доню! Люба доню! _.. крикнув Робертс і вклякнув біля дочки.

Молодий Стівенсон приніс води й трохи віскі. Браун став натирати дівчині чоло й скроні, аж поки вона опритомніла.

— Ви не змогли догнати нікого з утікачів? — спитав Гасфілд.

— Ні, — відповів Гостлер. — Але я думаю, що наші кулі не пропали марно. Коли ми прибїгли до річки, то побачили по той бік темну тїнь човна, що плив попід очеретом, і заходилися стрїляти по

ньому. І відразу ж почули, як щось шубовснуло у воду. Проте було так темно, що ми нічого не могли розгледіти.

— Тут був ще тільки один, крім цього, — озвалася Елен. — Котон! Ви його, мабуть, усі знаєте?

— Котон! — аж посатанів Вілсон. — Я зразу подумав, що без нього тут не обійшлося. І саме він утік від нас!

— А що ми зробимо з проповідником?

— Завтра буде суд регуляторів, — сказав Браун. Там ми його допитаємо. Крім нього, ще четверо його спільників чекають на свій вирок. А про мулата нічого не чути?

— Ні. Правда, індіанин каже, що мулат сьогодні вранці...

— Утік у гори, — мовив Асоваум. — Я бачив його слід.

— Де дівся Вілсон? спитав Браун, озираючись.

— Мабуть, пішов поглянути на коней, — відповів Гасфілд. Зрештою, нам треба вже вирушати звідси. Але кілька чоловік залишаться і завтра вранці пильніше оглянуть садибу...

— Гасфілде... ви б не зробили мені приємності? — нерішуче спитав Браун і трохи почервонів. — Може бути, що я...

— Залюбки, — перебив його регулятор і засміявся. — Звичайно, вам не можна залишати хвору! А завтра на одинадцятку я приїду на суд. Допит можете починати без мене.

— Ми спершу вислухаємо Еткінса й жонса, — мовив Браун. — Але ви постарайтесь приїхати якнайшвидше.

— Коні вже готові, — озвався Гарпер.

— А як ми везтимемо Раусона? — спитав Картіс. — Човна ж у нас немає.

— Про це вже індіанин подбає, — мовив Баренс.

— Не хотів би я бути в Раусоновій шкурі, — пробурмотів Кук.

— Він у такому стані, що не може їхати верхи, — заявив Стівенсон, оглянувши Раусонову руку. Кістка геть розтрощена.

— Я понесу його, — сказав індіанин.

— Проповідника? — здивувався Баренс.

— Так, — відповів Асоваум і загорнув пораненого в ковдру.

— Друзі! — звернувся Робертс до регуляторів. — Усіх, хто, як я чув, лишається тут ночувати, завтра вранці я чекаю до себе на сніданок. А ті, хто їде зараз з нами, бо полоненого теж треба відвезти, а в моїй хаті...

— Будуть нині моїми гістьми, — перебив Гарпер.

— Чудово, — добродушно мовив Робертс. — Я й сподівався, що ви так скажете. Ну, можна вирушати. То індіанин справді понесе проповідника?

Асоваум відповів не словом, а ділом. Він напрочуд легко підняв дебелого проповідника на плечі, хоч і сам був поранений, і мовчки рушив дорогою. Раусон, мабуть, був непритомний, бо навіть не ворухнувся, а його бліде як смерть обличчя спочивало на плечі в месника.

СУД РЕГУЛЯТОРІВ. АСОВАУМОВА ПОМСТА

Місцем суду регулятори вибрали стрімкий горб недалеко від Фурш-ля-Фев. Десь за милю вище від горба річку перетинала та дорога, що на ній колись Раусон обдурив регуляторів. А до хатки, в якій загинула Алапага, було щонайбільше півмилі, коли йти навпростець.

Уже рано-вранці на тому горбі зібралося з двадцяттеро мисливців і фермерів з околиці. Вони сиділи під стрункими смереками, густолистими дубами та гікоріями. Трохи віддалік від ватри регуляторів чекали на допит підсудні — Еткінс, Джонсон, Вестон і Джоне. Вони понуро дивилися на жовте торішне листя, що на ньому лежали, зв'язані за руки й за ноги. їх охороняли двоє озброєних регуляторів.

Осторонь від усіх розташувалося ще двоє чоловіків — Раусон та індіанин. Поранений проповідник спочивав на купі листя, застеленій теплою ковдрою. Поряд сидів Асоваум і майже не зводив з нього погляду. Лише коли-не-коли він обертався й позирав на ватру.

Аж ось регулятори, що брали участь у нападі, піднялися на чолі з Брауном, Робертсом, Гарером та якимось чужинцем на самий вершечок горба. Браун відрекомендував чужинця як адвоката з окружного міста, що випадково почув про суд і захотів бути на ньому присутній. А відтак він оголосив збори відкритими.

Насамперед вибрано із поселенців дванадцяттеро присяжних. Підсудні мали право заперечувати проти кожного, кого вони вважали за небезстороннього в цій справі. Але жоден з них не скористався тим правом, бо всі були певні своєї вини. Гасфілд ще не приїхав, тож навіть Джонсонові, здавалось, було байдуже, хто з його ворогів буде суддею, а хто слухачем. Серед усієї тієї юрби він бачив тільки двох своїх добрих приятелів. Однак вони розважно трималися позаду і, видно, й гадки не мали захищати його. То були Кернеле і Джанеген. Вони стояли вдвох під деревом і тільки подеколи перешіптувалися.

— А хто буде захищати підсудних? — спитав Браун, коли двох чоловік з Пті-Жана, Стівенсона, Картіса, канадця та Кука призначено винувачами.

— Як ваша ласка, то я, — сказав чужинець. — Моє прізвище Вортон. Я адвокат із Літл-Року. Сподіваюсь, ви дозволите тим нещасним мати захисника.

Дехто хотів був заперечити, але Браун заявив чужинцеві, що регулятори згодні доручити йому захист злочинців.

— Захищайте їх, — приязно мовив він і подав руку містерові Вортонові. — Коли є таке, що говорить на їхню користь — тим краще. Ми не хочемо чинити несправедливості. Але горе винуватцям! Закони штату надто слабкі й безсилі, щоб нас захистити. Тож ми захищаємо себе самі. Будемо починати.

І суд почався. Спершу звинуватили Еткінса й Вестона в тому, що вони переховували крадених коней, і Джонса — що він крав їх або переганяв в інше місце. А що попередні крадіжки не було кому засвідчити, то обмежилися останньою.

Потаємну Еткінсову стайню пильно обстежили, і йому поставили за провину, що там виявлено не тільки канадцевих коней, а ще й двох, які недавно вкрадено в одного поселенця на Фурш-ля-Фев. Еткінсові довелось признатися.

Другим став перед судом Вестон. Спочатку він уперто відмовлявся від усього. Але врешті судді з Пті-Жана таки змусили його признатися. Вестон визнав свою вину, але не назвав нікого із спільників.

Джонсова вина була така незаперечна, що навіть Вортон нічого не міг сказати на його захист.

Тепер настала черга перейти до тяжчого злочину, до вбивства Гіскота. Джонсона й Раусона звинувачували Картіс та крамар Гардфорд, що його покликано на Асоваумову вимогу. Річ у тім, що Гардфорд перед кількома днями одержав через другі руки від Раусона банкноту, яку раніше сам бачив у Гіскота. Вона була випущена Луїзіанським державним банком і на звороті мала особливий знак — прізвище колишнього власника.

Згодом індіанин виміряв Джонсонові та Раусонові сліди, порівняв їх з тими, які знайшов на місці вбивства, і переконався, що вони збігаються.

— Потім Джонсон намірявся вбити індіанина, — сказав Браун. — Ми всі...

— Навіщо гаяти час! Хіба мало цих звинувачень? — перебив його хтось. — Повісити негідника!

Вортон хотів був захищати звинувачуваного. Та не встиг він сказати й кількох слів, як Джонсон, хоч був і зв'язаний, схопився й крикнув:

— Киньте ви свої нудні теревені! Ці негідники поклали собі повісити мене й повісять. Чума на їхні голови! Але я принаймні не дам їм такої втіхи — не тремтітиму й не плазуватиму перед ними навколішки. Так, я застрілив регулятора! І я б залюбки поперерізував горлянки всій вашій банді!

— На дуба його! На дуба! Повісити! — гукали майже всі. Дехто вже кинувся до Джонсона.

Браун заступив їм дорогу й вигукнув:

— Стійте! Схаменіться, арканзасці. Спершу треба допитати проповідника. А потім дамо їм вирок.

— Раусона наперед! Ведіть проповідника! — закричала юрба.

Раусон, зачувши своє прізвище на вустах розлючених поселенців, ще дужче зблід і злякано зіщулився. Він спробував підвестися, але не зміг. І не тільки через пута. Він утратив багато крові, до того ж з переляку його не слухалися ноги. Асоваум розв'язав ремінь, почекав, поки Раусон трохи опанує себе, і тоді, підтримуючи під руку, вивів його перед суд.

— Джонатане Раусоне, — суворо звернувся до нього ватажок регуляторів. — Ви стоїте перед своїми судьями. Вас звинувачено...

— Стривайте... Стривайте... Не кажіть далі, — тихо попросив проповідник. — Не треба мене звинувачувати. Я все скажу... В усьому признаюсь. Я сам виступлю свідком проти інших.

— А щоб тебе дідько вхопив, боягузе нещасний! — обурено крикнув Джонсон. — Гляньте, як тремтить, клятий страхополох!

— Не вбивайте мене! — благав Раусон, умиваючись з ляку холодним потом. — Або... хоч захистіть від цього диявола, що ні на хвилю не випускає мого тіла із своїх пазурів. Я в усьому признаюся. — Він простяг до Брауна зв'язані руки.

Хвиля зневаги перебігла по рядах регуляторів.

Однак Браун мовив, звертаючись до підсудного:

— Надто пізно каєтесь, Раусоне. Ви стали перед судом тричі звинувачені в убивстві — ми вже не кажемо про ганебну підступність, з якою ви прокралися в сім'ї цієї мирної округи. Ви ще маєте щось сказати на свій захист?

— Он їде Гасфілд з рештою регуляторів! — вигукнув Кук. — Але ані Котона, ані мулата з ними нема.

Гасфілд під'їхав аж до підсудних, кинув на землю клуночок, що його тримав перед собою, скочив з сідла й пустив коня пастися.

— У вас є якісь новини, Гасфілде, що могли б висвітлити всі ці справи? — спитав Браун.

— Нічого особливого немає, — відповів регулятор. — Ось тільки стара куртка, що все ж таки здалася мені підозрілою: надто він її старанно виправ і сховав.

— Ось вона! — вигукнув індіанець. Він підійшов ближче й показав те місце на куртці, де бракувало гудзика. — Цього гудзика Алапага вирвала, коли боронилася від убивці. А тут... тут була рана.

Не чекаючи, що йому хтось скаже, він підійшов до проповідника, вийняв з-за пояса ножа й розрізав йому лівий рукав аж до плеча. І всім стало видно рану, яка тільки-но затяглася — слід від Алапажиного томагавка. Асоваум спокійно показав на неї й тихо мовив:

— Він її вбивця!

Регулятори мовчали. Кожен наче боявся порушити моторошну тишу. Раусонів погляд злякано перебігав по обличчях присутніх. Невже ніхто з них не має жалю до нього? Всі були холодні й похмурі, і Раусон читав на тих обличчях свою близьку долю.

— Цього гаманця, — мовив нарешті Браун, — теж знайдено в підсудного, що, здається, нанизував злочин на злочин. У гаманці тисяча сто доларів. Це приблизно та сума, яку начебто мав забитий на березі Арканзасу торгівець. Містер Стівенсон пізнав у Раусонові того самого чоловіка, якого він бачив за кілька хвилин перед душогубством разом із загиблим. Ви знаєте цього ножика, Раусоне? — тихо спитав він убивцю. — І знаєте оцю кров на ньому?

Раусон, здригаючись, повернувся й показав на Джонсона.

— То він доклав рук до цього діла. Чому ви все... Чому ви кожен злочин звалюєте на мої плечі?

— І ви признаєтесь, що винні... що тричі заподіяли вбивство? — спитав Гасфілд.

— Так, я в усьому признаюся. В усьому. Навіть у ще жахливіших речах. Я хотів із Міссісіпі...

— Я протестую проти такого судочинства! — перебив його раптом чужий адвокат. — Ви домагаєтесь, аби цей нещасний визнав свою вину, коли він усе ще сподівається, що ви його помилуєте як свідка й випустите на волю. Крім того, ви...

— Шановний пане, — перебив його Браун. — У нас тут збори регуляторів. Цих людей звинувачено в злочині і буде покарано, якщо вони винні. Коли ви зможете нам довести або принаймні переконати, що хтось із них не винен, то ми вам наперед обіцяємо відпустити його — нехай іде собі, куди хоче. Це, наскільки я знаю, єдине, що вам належить робити на суді. Що скажуть присяжні про Еткінса?

— Відпустіть мене! — несамовито закричав Раусон. — Відпустіть — і я вам таке скажу, що...

— Цитуйте! Я врятую вас, — прошепотів йому адвокат.

Злочинець здивовано й радісно підвів очі, але зустрів тільки спокійний, застережливий погляд свого захисника, що зразу ж повернувся до присяжних. Ті відійшли трохи вбік і стали радитись.

За кілька хвилин вони підійшли до гурту й сказали:

— Винен!

Еткінс, охоплений жахом, укланув і затулив обличчя руками.

— А Вестон? — спитав Браун.

— Винен!

— А Джонс?

— Винен!

— А Джонсон?

— Винен!

— А Раусон?

— Винен!

Вестон голосно хлипав, Джонсон скреготів зубами й кидав на присяжних люті погляди.

— Ви всі чули? — спитав Браун по короткій мовчанці.

Раусон, забувши за всіх присутніх, не зводив погляду з чужинця. То була його остання надія. Він так боявся смерті, що вбачав у тому чоловікові якусь надприродну силу.

— Суд регуляторів визнає вас винним й засуджує до карі на горло, — твердо промовив Браун. — Але, арканзасці, ми не повинні

чинити нерозважно, судити несправедливо. Не всі заслужили на однакову кару. Не всі мають однакову вину. Невже немає жодного, кого можна помилувати?

— В Еткінса сьогодні вночі померла дитина, — сказав Вілсон. — А жінка лежить тяжко хвора. Він хотів виїхати в Техас. Я думаю, його можна відпустити, хай собі їде.

Якусь хвилю всі мовчали. Еткінс напружено поглядав то на того, то на того.

— Я голосую за помилування! — нарешті мовив Браун.

— Я теж, — прилучився до нього Гасфілд. — Хай наш перший суд не буде занадто кривавий. Я прошу дарувати життя також Вестонові. Бідолаха зізнався в усьому, що сам учинив. А що він не виказав нікого із своїх спільників, не слід йому ставити за провину. В кожному разі Вестон не боягуз і не зрадник. Я думаю, що він довіку пам'ятатиме нашу науку й не стане більше на слизький шлях.

— Згода, — сказали регулятори, трохи подумавши.

— Помилуйте! Помилуйте! — залентував, почувши те, Джонс. — Я тільки раз помилився... А крім того, я ж зовсім з іншої округи.

— Це вам мало допоможе, — сказав Браун. — Я пропоную цього чоловіка, що справді попав до нас десь із інших місць, передати до суду в Літл-Рок. На Фурш-ля-Фев, я певен того, він більше й носа не поткне.

— Хай він провалиться! — гукнув дехто. — Передайте його судді.

— Я проти, — озвався Картіс. — Якщо його в Літл-Року посадять до в'язниці, він швидко дремене звідти та ще й братиме нас на глузи. Я вважаю, що треба йому як слід полатати боки. А потім хай собі йде. Принаймні хоч згадуватиме нас добрим словом.

— Картіс має слухність, — підтримав його Браун. — Цей Джонс — один із найбільших нахаб, яких я тільки бачив. Коли ви, арканзасці, згодні, то хай служник он там відлічить йому п'ятдесят гарячих.

Усі погодились, тільки Боувіт сказав:

— П'ятдесят, мабуть, замало. А чи не...

— Стривайте, — перебив його канадець і підійшов до Джонса. — Я сам його обманіжу. Я все одно йому дещо винен.

— Змилуйтеся! Змилуйтеся! — заволав Джонс, що добре собі уявляв, як його відмастикує цей напівіндієць.

— Ми вже й так над вами змилювалися, — сказав Браун. — Бо ви, як на те йдеться, заробили мотузку, а не палицю. Гайда!

Канадець потяг Джонса, що не переставав скиглити, вбік.

— А як з Джонсоном і Раусоном? — спитав Гасфілд і повільно обвів очима регуляторів.

— Смерть їм! — відповіли всі.

— Пане, ви ж хотіли мене врятувати, — прошепотів Раусон чужинцеві, тремтячи із страху. — Далі зволікати не можна! Ви не знаєте регуляторів!

— Мовчіть і покладайтесь на мене, — так само тихо відповів адвокат.

Вілсон тим часом перерізав Еткінсові пута, і той хотів уже був іти додому. Але потім схаменувся, потиснув Вілсонові, Браунові та Гасфілдові руку і аж тоді вже рушив з горба вниз.

Браун задумливо глянув йому вслід і сказав Вілсонові:

— Цей уже нарозумився. Я не здивуюсь, як з Еткінса вийде ще чесна людина.

— Рятуйте мене, а то буде пізно, — тихо скиглив Раусон. — Ви ж обіцяли! Ви повинні мене врятувати.

— Ведіть засуджених на страту! — голосно сказав Браун.

— Ні! — вигукнув адвокат і виступив наперед. — В ім'я закону — ні! Правда, ці злочинці заробили смертну кару. І все ж я прилюдно заперечую проти такого судочинства. Передайте їх мені. Я буду їх звинувачувати перед судом штату, але тут...

— Регулятори, виконуйте свій обов'язок, — спокійно мовив Браун, незважаючи на слова адвоката. — Може, хтось із засуджених хоче ще щось сказати?

— Я все розповім! — кричав Раусон. — Вислухайте мене! Геть усе викажу, тільки подаруйте мені життя. До самої смерті працюватиму у в'язниці, лиш не вбивайте мене... не вбивайте! Я вам таке розкажу, що ви вжахнетесь!

— Вашого життя ніщо вже не врятує, — суворо відповів суддя. — Приготуйтеся прийняти смерть!

— Не чіпайте мене! — крикнув убивця, коли регулятори хотіли взяти його. — Не чіпайте, я підлягаю законові. Я...

— Стривайте, — прошепотів індіанин, що досі мовчки стояв біля зв'язаного проповідника. Він гордо випростався й поклав руку на плече

злочинцеві. — Цей чоловік мій! Ви його засудили — але покараю його я.

— Ні! Ні! — зарепетував проповідник. — Хай краще хто завгодно! Беріть мене, регулятори, беріть! Вішайте мене! Вішайте на цьому ж дереві! Але не віддавайте в руки тому сатані! Рятуйте! Рятуйте!

Не чекаючи, що скажуть регулятори, Асоваум зв'язав Раусонові руки, хоч як той пручався, і взяв його на плечі.

— Панове, це ж жахливо, — здригаючись, мовив адвокат. — Невже ви допустите, щоб індіанин затяг його в ліс і там замучив до смерті?

Ніхто з регуляторів не відповів йому. Всі мовчки дивилися на індіанина. Проте на обличчі його не можна було прочитати, що робилося в його душі. Навіть Джонсон, здавалось, забув про свою власну долю.

— Змилуйтесь! — волав Раусон. — Урятуйте мене від цього диявола!

Індіанин вийшов з гурту регуляторів і вузькою стежкою рушив униз до річки.

— Я не можу дозволити цього, — мовив чужинець і подався доганяти індіанина.

Зачувши за собою ходу, Асоваум обернувся, глянув на адвоката й погрозово мовив:

— Якщо ти підеш за мною стежкою помсти, то більше не повернешся назад. Я знаю тебе!

І за хвилину він зник із своїм в'язнем у кущах.

Вортон зупинився як укопаний і довго дивився вслід червоношкірому воїнові, хоч того вже давно не було видно.

На пагорбі теж ніхто не зважувався порушити напруженої тиші. Всі наче закам'яніли. Тільки Браун нечутно вийшов на скелю, що нависла над річкою, й глянув униз. Там плив по воді своїм човном індіанин, повільно й розмірено вимахуючи веслами, а на дні лежав зв'язаний проповідник.

Та ось Джонсів зойк пробудив усіх від заціпеніння. Канадець молотив його дубцем по спині, аж виляски йшли. Той верещав з болю і запевняв, що дістав уже шістдесят один, шістдесят два, шістдесят три удари...

Тоді втрутився Браун і звільнив в'язня від канадця, що, видно, й гадки не мав спинитися на п'ятдесяти ударах.

Тим часом кілька регуляторів підвели Джонсона до високого дуба. Він мовчав — ані жалівся, ані просився. Регулятори закинули йому зашморг на шию, посадовили на коня й прив'язали мотузку вгорі до гілляки. Картіс узяв коня за повід...

Тихо, але прудко плинув по воді маленький човен — його вела впевнена рука. Навіть плюску не було чути, коли весло швидко, як блискавка, занурювалось у воду й так само швидко виринали з води.

Тихо пливе човен, ані хлюпне вода, тільки бульки позад нього означають слід.

Індієнин веслував, а перед ним лежав зв'язаний і непритомний зі страху проповідник. За кілька хвилин човен черкнув берега й спинився. Раусон розплющив очі й озирнувся навколо. В нього мурашки побігли по спині. Він пізнав місце, де тієї ночі замордував дружину чоловіка, в руках у якого він тепер опинився. І від помсти цього чоловіка не захистить його жодна влада на землі.

Асоваум скочив на берег, прив'язав лозиною човна до берези, потім вернувся назад і обережно взяв на руки свого полоненого.

— Що ти хочеш робити, Асовауме? — спитав його той хрипким, тремтячим голосом.

Індієнин не відповів.

— Скажи ж! Благаю тебе всіма святими, скажи! — крикнув у відчай проповідник. — Хай я знаю, що мене чекає.

Асоваум мовчки поніс його до хатини.

Раусон відвернувся й заплющив очі. Індієнин поклав його посеред хати, якраз на тому місці, де лежала мертва Алапага. Тут було тихо, як у могилі. Тільки чути було, як важко дихав проповідник. Нарешті Раусон не витримав важкої непевності й знову розплющив очі. Біля самого нього погибки стояв індієнин, наче ладен стрибнути, і пильно стежив за кожним його рухом.

Дарма проповідник, якого мучив невимовний страх, пропонував скарби й гроші, дарма розповідав індієнину про золото, яке він заховав і тепер обіцяв йому, своєму ворогові, коли той відпустить його... або ударом томагавка покладе край його мукам. Індієнин мовчки, наче не розумів, що Раусон каже, вийшов з хати й по хвилі вернувся з оберемком хмизу та сухого листя. Потім наносив скалок, і скоро вже кругом попід стінами палахкотіло полум'я, жадібно лижучи сухі колоди.

Скоро хата зайнялася з усіх боків, трухляві крокви вломилися, високо вгору знявся сніп іскор — і було по всьому.

ЗАКІНЧЕННЯ

— То ви весь час кохали дівчину, Брауне, й не сказали мені жодного слова? — обурився Робертс.

— А що б це допомогло, — відповів Браун. — Я надто пізно приїхав і не мав права жалітися.

— І той мерзотник мало вас не...

— Його вже покарано, — перебив Робертса Браун. — А тепер скажіть, чи ви довіряєте мені щастя своєї дочки?

— Чого ж ви мене питаєте? — здивувався Робертс. — Ви так говорите, наче це я маю заміж виходити. Питайте дівчини.

— Ну, тату, — мовила Маріон.

— А! — засміявся той, удаючи здивованого. — То он які справи.

— А як мати? — спитав Браун.

— Беріть її, — сказала місіс Робертс. — Вона, видно, теж вас любить.

— Ви ніколи не пожалкуєте, що довірили мені свою єдину доньку, — запевнив Браун.

— Он іще хтось їде! — вигукнув Баренс. За хвилину коло ферми спинилися Стівенсон, Кук і Картіс.

Стівенсон сердечно привітався з жінками, що ще в Теннессі були його друзями й сусідами. Місіс Робертс почала йому докоряти, що він і досі не привів до них своєї дружини й дочок.

— Ми ж можемо завтра до них навідатись, — запропонував Робертс.

— Не обов'язково завтра! — сказав Стівенсон. — Ми залишаємось..

— Як? Тут залишаєтесь? — швидко спитав Робертс.

— Я купую в Еткінса ферму, — пояснив теннессієць. — Ваша місцевість мені сподобалася. Бідолаха хоче виїжджати звідси, тож я з ним і сторгувався.

— Ви ж зовсім не роздивилися ще його садиби, бо того вечора...

— І не треба, — засміявся Стівенсон. — Коли вона така, як розповіли мені Картіс та Кук, то мені далі їхати нічого. І сусіди мені

подобаються. До того ж і конокрадів ми начебто викорчували. Отже, ваша округа зовсім не така погана, як про неї йшла слава.

— Сьогодні щасливий день! — вигукнув Робертс, радісно тиснучи йому обидві руки. — Діти, а де Елен? То лепська дівчина, хай нікуди не йде від нас.

— У хаті, — сказав Браун.

— Сама в хаті? Чого ж вона не йде сюди?

— Бо вона не сама, — відповів Браун. — Про це вже потурбувався містер Вілсон.

— Ну, тоді нічого, — мовив Робертс. — Коли вона не хоче йти до нас, то ми підемо до неї. Ви всі сьогодні мої гості. Отуди к бісу, а де ж ваш хлопець?

— Я його послав до своїх, щоб не хвилювалися, — відповів старий.

— Добре. Отже, ви завтра привезете свою родину сюди. Станете тут табором, а на тому тижні — чи як тільки наші молодята захочуть...

— Відгуляємо весілля, — перебив його Гарпер. — А потім, — вів далі він, скося позираючи на Брауна, — один знайомий вам молодик кине тут свого дядька напризволяще, сяде на коня, для нього придбаного, і поїде в...

— Літл-Рок, дядечку. Щоб купити землю на Фурш-ля-Фев, де він віднині хоче оселитися з тим самим дядьком і своєю молодою дружиною.

— А губернатор не буде гніватись, що регулятори порушили його закони? — спитала Маріон.

— Хай гнівається, — спокійно відповів юнак. — Ми захищали свої права й винищили злочинців. Саме через його безсилля вони гадали, що можуть чинити злочин за злочином. Проте наша спілка регуляторів довела їм, якими могутніми можемо бути ми, прості фермери, якщо лихо змусить нас захищати свою безпеку. Тепер усе вже минулося. Ми залюбки поміняємо знову меч правосуддя на мирне селянське рало.

Решту можна розповісти коротко.

На тому ж тижні мировий суддя повінчав обидві молоді пари.

Еткінс другого ж дня виїхав із Фурш-ля-Фев. Однак він отаборився ще на якийсь час поблизу, щоб докінчити продаж своєї ферми Стівенсонові. Всі справи він вів через Кернелса, бо не міг зважитись на приятні стосунки з людиною, що з її допомогою зазнав такої кари,

чи, радше, ганьби. Перед тим він ще переговорив з Вілсоном, і Елен теж попрощалася з своїми названими батьками, що назавжди залишали штат.

Про Котона ніхто нічого певного не знав. Біля Гарперової хати до берега прибило перекинутий човен з діркою від кулі. Всі вважали, що то був той самий човен, яким злочинці хотіли втекти. Котон зник, наче його й не було. А що на березі не знайдено ніяких слідів, то скоро пішла чутка, що його або влучила куля, або він перевернувся з човном і втонув. Про мулата теж не було нічого відомо. Правда, фермери, що за кілька днів відчепили Джонсона й поховали, казали, начебто бачили темну мулатову постать в очеретяних заростях під тим горбом.

Адвокат із Літл-Року відразу ж по закінченні суду сів на коня й помчав геть, правда, не в напрямку Літл-Року. Згодом поселенці довідались, що в Літл-Року ніхто не знав ніякого Вортона.

Індіанин після смерті проповідника ще дев'ять днів пробув біля могили Алапаги. Він палив ватру й щоночі приносив своїй дружині пожертви — їжу й питво. Вранці десятого дня він зайшов із ковдрою й рушницею за плечима до Гарперової хати, де поки що мешкало молоде подружжя, і мовчки подав приятелеві руку.

— А чи Асоваум не хотів би жити разом із своїми друзями? — ласкаво спитав Браун, — Адже він нікого не має, хто б йому варив їсти і шив мокасини. Він не хоче мешкати зі мною під одним дахом?

— Ти добрий, — приязно відповів індіанин. — Ти маєш те саме на серці, що й на вустах. Проте Асоваумові треба полювати. Білі люди вибили дичину на Фурш-ля-Фев. Оленячих слідів тут майже не побачиш. А ведмеді навідуються до цієї долини тільки переходом. Худоба білих людей витолочила очеретяні зарості на болотах, і ведмедеві ніде мостити лігво. Асоваум хворий. Його вилікує бізоняче м'ясо. Він іде на захід.

— То хоч не заходь далеко і, коли втомишся мандрувати з місця на місце, вертайся до нас. Тут ти маєш домівку.

— Мій брат добрий. Асоваум подумає про це.

— А Елен? Ти вже з нею попрощався? — спитав Браун.

— Асоваум ніколи не забуває тих, хто зробив йому добро, — відповів індіанин. — Та дівчина врятувала мені життя, ще більше — вона врятувала мою помсту. Моя стежка веде повз її хату. Прощайте!

Він ще раз щиро потис руку своєму білому приятелеві. Ще раз озирнувся і зник у лісі.

Примітки

1

Скво — жінка-індіянка.

2

Мачекота — верхній одяг в індіанських племен Північної Америки. Індіяни мали звичай, засіявши поле, тягти навколо нього мачекоту; вони вірили, що від того буде добрий урожай і дикі звірі не зачеплять його.

3

Бушель — міра об'єму сипких тіл в Америці, близько 35 літрів.